

Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova
ACADEMIA „ȘTEFAN CEL MARE”

**PROBLEME ACTUALE PRIVIND RESPECTAREA
DREPTURILOR OMULUI ÎN PROCESUL PENAL
ȘI ACTIVITATEA SPECIALĂ DE INVESTIGAȚII**

Materialele Conferinței științifice naționale din 10 noiembrie 2022

Chișinău 2023

CZU 343(082)
P 93

Machetare și design copertă:
Ruslan CONDRAT

Redactor:
Iulian BOGATU

Prepress:
Departamentul editorial poligrafic
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
Chișinău, str. Gh. Asachi, nr. 21
MD-2009, Republica Moldova

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

„Probleme actuale privind respectarea drepturilor omului în procesul penal și activitatea specială de investigații”, conferință științifică națională (2022; Chișinău). Probleme actuale privind respectarea drepturilor omului în procesul penal și activitatea specială de investigații: Materialele Conferinței științifice naționale, din 10 noiembrie 2022 / comitetul științific: Valeriu Cușnir (președinte) [et al.]; comitetul de organizare: Dinu Ostavciuc (președinte) [et al.]. – Chișinău: Departamentul Editorial-Poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare”, 2023. – 281 p.: fig.

Antetit.: Min. Afacerilor Interne al Rep. Moldova, Acad. „Ștefan cel Mare”. – Rez. paral.: lb. rom., engl. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – 50 ex.

ISBN 978-9975-3323-9-2.
343(082)
P 93

ISBN 978-9975-3323-9-2

**PROBLEME ACTUALE PRIVIND RESPECTAREA
DREPTURILOR OMULUI ÎN PROCESUL PENAL
ȘI ACTIVITATEA SPECIALĂ DE INVESTIGAȚII**

*Materialele Conferinței științifice naționale
din 10 noiembrie 2022*

COMITETUL DE ORGANIZARE A CONFERINȚEI

Președinte:

Dinu OSTAVCIUC, dr. în drept, conf. univ., rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Membri:

Boris GLAVAN, dr. în drept, conf. univ., secretar științific al Senatului Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Radion COJOCARU, dr. în drept, prof. univ., director al Școlii doctorale Științe penale și drept public a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Oleg RUSU, dr. în drept, conf. univ., șef al Departamentului știință al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Andrei NASTAS, dr. conf. univ., decan al Facultății Științe ale Securității, Universitatea de Stat de Educație Fizică și Sport

Sergiu CERNOMOREȚ, dr. în drept, conf. univ., șef Departament Drept, Pază, Protecție și Securitate, Universitatea de Stat de Educație Fizică și Sport

Constantin RUSNAC, dr. în drept, conf. univ., șef al Catedrei Procedură penală, criminalistică și securitate informațională a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Anatolie CANANĂU, dr. în drept, șef al Catedrei Drept polițienesc a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

COMITETUL ȘTIINȚIFIC AL CONFERINȚEI

Președinte:

Valeriu CUȘNIR, dr. hab. în drept, prof. univ., Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice (ORCID: 0000-0003-1338-5993)

Membri:

Vitalie SÎLI, dr. în drept, conf. univ., rector al Institutului Național de Informații și Securitate (ORCID: 0000-0002-1351-3417)

Iurie ODAGIU, dr. în drept, conf. univ., prim-prorector pentru studii și management al calității al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI (ORCID: 0000-0002-2474-5299)

Vitalie RUSU, dr. în drept, conf. univ., Decan al Facultății de Drept și Științe Sociale, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți (ORCID: 0000-0001-8596-4113)

Ianuș ERHAN, dr. în drept, conf. univ., Departamentul drept public, Universitatea de Stat din Moldova (ORCID: 0000-0003-4110-8133)

Tudor OSOIANU, dr. în drept, prof. univ., Catedra procedură penală, criminalistică și securitate informațională a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI (ORCID: 0000-0003-1506-4501)

Marian GHERMAN, dr. în drept, conf. univ., șef al Catedrei Activitate specială de investigații și anticorupție a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI (ORCID: 0000-0002-2033-1566)

CUPRINS

SESIUNEA ÎN PLEN

Valeriu CUȘNIR , prof. univ., dr. hab., Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice Boris GLAVAN , dr. în drept, conf. univ., secretar științific al Senatului Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI Activitatea specială de investigații și actele de constatare: aspecte comune și delimitări	12
Vitalie SÎLI , dr. în drept, conf. univ., rector al Institutului Național de Informații și Securitate „Bogdan Întemeietorul Moldovei” al SIS al Republicii Moldova Activitatea specială de investigații și protecția drepturilor și libertăților persoanei: coraport, esență, trăsături	27
Dinu OSTAVCIUC , dr. în drept, conf. univ., rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI Secretul corespondenței – principiu general al procesului penal	35
Iurie ODAGIU , dr. în drept, conf. univ., prim-prorector pentru studii și management al calității al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI Descoperirea disimulărilor faptelor infracționale prin metoda modelării	50
Radion COJOCARU , dr. în drept, prof. univ., director al Școlii doctorale „Științe penale și drept public” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI Anatol DOGA , dr. în drept, avocat Infracțiunea de reținere sau arestare ilegală – probleme privind perfecționarea incriminării	59
Lilia POPA , drd., procuror, Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale Efectuarea prezentării spre recunoaștere în cazul abuzurilor sexuale online în privința copiilor	70

SECȚIUNEA I

Respectarea drepturilor omului în procesul penal

Lilian LUCHIN , dr. în drept, conf. univ., conferențiar universitar al Catedrei „Procedură penală, criminalistică și securitate informațională” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI <i>Corpurile delictive – viziuni criminalistice</i>	79
Artiom PILAT , dr. în drept, lector universitar al Catedrei „Procedură penală, criminalistică și securitate informațională” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI <i>Aspecte procesuale privind verificarea înregistrării interceptărilor în condițiile art. 132¹¹ CPP</i>	85
Marcel BOȘCANEANU , dr. în drept, conf. univ., șef al Direcției studii și management al calității a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI <i>Renunțarea de bună voie la săvârșirea infracțiunii de către instigatorul infracțiunii</i>	91
Sofia PILAT , dr. în drept, conf. univ., conferențiar universitar al Catedrei „Procedură penală, criminalistică și securitate informațională” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI <i>Coraportul dintre reținerea, cercetarea, predarea, percheziționarea sau ridicarea trimiterilor poștale ca măsură specială de investigație cu alte procedee probatorii</i>	102
Iurie BULAI , dr. în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Procedură penală, criminalistică și securitate informațională” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI <i>Aspecte controversate de utilizare a tehnologiilor specializate în cazul poligrafului</i>	108
Serghei DERENEV , asistent universitar al Catedrei „Procedură penală, criminalistică și securitate informațională” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI <i>Respectarea vieții private în faza de verificare a sesizării în cazul comiterii infracțiunii</i>	115
Valentina RUSSU , drd., asistent universitar al Catedrei Drept penal și criminologie a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI <i>Interesul superior al copilului în calitate de subiect al răspunderii penale</i>	121

Irina BEJENARI, drd.,
Școala doctorală „Științe Juridice și Relații Internaționale” a USEM
Garantarea drepturilor participanților în cadrul procedurilor speciale ale urmăririi penale în legătură cu recunoașterea vinovăției a învinuitului.....128

Ion BOTNARI, drd.,
Școala doctorală „Științe penale și drept public”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
Caracteristica criminalistică – metodă de cercetare a infracțiunilor comise de grupările criminale organizate.....137

SECȚIUNEA II

Respectarea drepturilor omului la desfășurarea activității speciale de investigații

Tudor OSOIANU, dr. în drept, prof. univ.,
Catedra „Procedură penală, criminalistică și securitate informațională”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Ion COVALCIUC, dr. în drept,
procuror-șef al Procuraturii mun. Bălți
Impactul utilizării instrumentelor investigative în cadrul diferitelor proceduri asupra drepturilor omului.....145

Alexandru PARENICU, dr. în drept, conf. univ.,
șef-adjunct al Direcției studii și management al calității
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Vasili BEDA,
ofițer de informații, Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova
Unele aspecte ale statutului juridic al mercenarului și problemele reglementării juridice a fenomenului de mercenariat.....153

Igor SPÎNU, dr. în drept, conf. univ.,
Universitatea de Studii Europene din Moldova
Snejana CIOCHINĂ, drd.,
Școala doctorală „Științe Juridice și Relații Internaționale” a USEM
Respectarea drepturilor omului în activitatea specială de investigații.....159

Alexandru PARENIUC , dr. în drept, conf. univ., șef-adjunct al Direcției studii și management al calității a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI	
Victor BEȘLEAGA , asistent universitar al Catedrei „Activitate specială de investigații și anticorupție” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI	
<i>Publicațiile pseudoștiințifice în domeniul „Activității speciale de investigații” – factor negativ ce afectează drepturile omului în procesul penal și special de investigații</i>	167
Boris GLAVAN , dr. în drept, conf. univ., secretar științific al Senatului Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI	
<i>Respectarea secretului corespondenței la realizarea măsurilor speciale de investigații</i>	174
Alexandru CICALA , dr. în drept, conferențiar universitar interimar al Catedrei „Activitate specială de investigații și anticorupție” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI	
Andrei NASTAS , dr. în drept conf. univ., decan al Facultății Științe ale Securității, Universitatea de Stat de Educație Fizică și Sport	
<i>Măsurii special-criminologice de prevenire a furturilor din autovehicule</i>	190
Oleg RUSU , dr. în drept, conf. univ., șef al Departamentului știință al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI	
<i>Reglementarea juridică a asigurării securității personale a condamnaților</i>	201
Ghennadi CALCAVURA , drd., asistent universitar al Catedrei „Activitate specială de investigații și anticorupție” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI	
<i>Moralitatea – formă de respectare a drepturilor omului în activitatea specială de investigații</i>	213
Nicolae VASILIȘIN , drd., asistent universitar al Catedrei „Activitate specială de investigații și anticorupție” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI	
<i>Probleme actuale privind utilizarea mijloacelor tehnice pentru obținerea informațiilor în cadrul efectuării măsurilor speciale de investigații prin prisma respectării drepturilor omului</i>	226

Veaceslav URSU , dr. în drept, conf. univ., decan al Facultății drept, administrație, ordine și securitate publică a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI	
Eugeniu MUSTEAȚĂ , drd., Școala doctorală „Științe penale și drept public” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI	
<i>Protecția drepturilor și intereselor concurenților de bună credință și ale consumatorilor prin normele dreptului internațional și european</i>	238
Marian GHERMAN , dr. în drept, conf. univ., șef al Catedrei „Activitate specială de investigații și anticorupție” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI	
Alexandru CICALA , dr. în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Activitate specială de investigații și anticorupție” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI	
<i>Obiectul infracțiunii de provocare ilegală a avortului</i>	246
Dmitrii VOZIAN , drd., Școala doctorală „Științe penale și drept public” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI	
<i>Conceptul de descoperire a infracțiunii de practicare ilegală a activității de întreprinzător prin prisma activității speciale de investigații</i>	263
Igor SOROCEANU , drd., Școala doctorală „Științe penale și drept public” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI	
<i>Modele normative de incriminare a infracțiunii de război împotriva persoanelor în legislațiile penale ale altor state</i>	270

SESIUNEA ÎN PLEN

CZU 343.1

**ACTIVITATEA SPECIALĂ DE INVESTIGAȚII ȘI ACTELE
DE CONSTATARE: ASPECTE COMUNE ȘI DELIMITĂRI***

Valeriu CUȘNIR,

doctor habilitat în drept, profesor universitar,
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologie,
ORCID: 0000-0003-1338-5993

Boris GLAVAN,

doctor în drept, conferențiar universitar,
secretar Științific al Senatului Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
ORCID: 0000-0002-3838-4308

Rezumat

În lucrare sunt identificate și analizate unele probleme legate de natura juridică a activității speciale de investigații și a actelor de constatare, fiind stabilite aspectele comune și delimitările dintre acestea. Actualitatea studiului derivă din importanța acestor instituții pentru sistemul de drept moldovenesc, precum și interesul deosebit de a înțelege esența modificărilor legislative ce au vizat în mod direct statutul și raportul dintre acestea. În concluzie, se atestă lipsa unanimității de opinii privind natura juridică a măsurilor speciale de investigații și a actelor de constatare, pe de o parte, și lipsa de claritate și armonie între unele prevederi legale ce se referă la statutul juridic al organelor competente să le realizeze în raport cu procesul penal, pe de altă parte.

Cuvinte-cheie: activitate specială de investigații, măsuri speciale de investigații, ofițer de investigații, acte de constatare, organ de constatare, proces penal, urmărire penală, acte premergătoare.

Summary

The paper identifies and analyzes some issues related to the legal nature of the special investigative activity and the actions to detect crimes, establishing the common aspects and delimitations between them. The topicality of the study derives from the importance of these institutions for the Moldovan legal system, as well as the special interest in understanding the essence of the legislative changes that directly concerned the statute and the relationship between them. In conclusion, there is a lack of unanimity of opinion regarding the legal nature of special investigative measures and findings, on the one hand, and a lack of clarity and harmony between some legal provisions that refer

---

* Lucrarea este elaborată în cadrul Proiectului de cercetare „Abordări conceptuale privind activitatea specială de investigații în condițiile statului de drept”, cifrul 22.00208.8007.07/PD I, susținut din Bugetul de stat.

to the legal status of the bodies competent to carry them out in relation to the criminal process, on the other hand.

Keywords: special investigative activity, special investigative measures, investigative officer, investigative documents, investigative body, criminal process, criminal investigation, preliminary documents.

Introducere. Raportul dintre activitatea specială de investigații și actele de constatare a fost, este și, probabil, va rămâne în continuare unul din cele mai dificile subiecte de cercetare, actualitatea și complexitatea acestuia datorându-se lipsei unanimității de opinii privind natura juridică a cumulului de acțiuni întreprinse în perioada premergătoare urmăririi penale de către organele competente în vederea verificării sesizărilor și autosesizărilor, precum și constatării infracțiunilor în curs de pregătire, de comitere sau a celor deja comise. Dificultatea soluționării acestei probleme derivă din lipsa de claritate și din ambiguitatea, pe alocuri, a unor prevederi legale ce se referă la statutul ofițerilor de investigații, dar și al organelor de constatare în cadrul procesului penal. Lucruri similare se pot spune și în privința valorificării rezultatelor obținute de acești doi subiecți. În cele ce urmează, vom încerca să aducem mai multă lumină asupra acestui segment de cercetare prin analiza literaturii de specialitate, a normelor juridice pertinente și, nu în ultimul rând, prin prisma evoluției conceptuale a celor două instituții de drept, încercând astfel să înțelegem laturile comune și deosebirile dintre activitatea specială de investigații și actele de constatare.

În cadrul acestei lucrări termenul „act” are înțelesul literar atât de document eliberat de o autoritate, cât și de activitate umană care urmărește un anumit scop.

Metodologia studiului cuprinde metodele tradiționale de cercetare: logică, gramaticală, analiză și sinteză, deducție și inducție, observație și comparație. În baza analizei materialelor pertinente (legislația națională și din străinătate, literatura de specialitate, alte materiale relevante) sunt formulate concluziile și propunerile corespunzătoare.

Rezultate obținute și discuții. Întrebarea care a impulsionat realizarea acestui studiu se referă la natura juridică a actelor de constatare, precum și a măsurilor speciale de investigații realizate până la pornirea urmăririi penale: Sunt acestea acte în afara procesului penal, adică acte neprocesuale, sau sunt totuși acte procesuale, realizate în limitele procesului penal?

Istoric vorbind, ideea „filtrării” (verificării) sesizărilor cu privire la infracțiune într-o etapă anterioară urmăririi penale, care în foarte multe

cazuri se dovedesc a fi neadevărate, a început să se materializeze cu cel puțin 200 de ani în urmă, regăsindu-și reflectarea în primul Cod de procedură penală al Franței, din 1808, prin care s-a creat un sistem mixt de procedură penală, aspectul inchizitorial (nepublic și scris) fiind specific fazei de până la judecarea cauzei penale, iar aspectul public (oral și în contradictoriu) devine specific fazei judecării cauzei [1, p.15]. De atunci și până în prezent procesul penal francez păstrează structura clasică a procesului prealabil, alcătuit fiind din două etape: cercetarea penală și ancheta preliminară [2, p.23]. Fiind sesizată, poliția judiciară franceză efectuează cercetarea infracțiunii sub supravegherea unui procuror, fără a fi obligată să identifice de îndată persoana care urmează să fie acuzată ca învinuit. La finalul cercetării, materialele cauzei sunt prezentate procurorului, care hotărăște dacă va iniția urmărirea penală (cauza) sau dacă refuză punerea în mișcare a acesteia, urmărirea penală putând fi pornită și împotriva unei persoane neidentificate. În acest din urmă caz, precum și în cazul tuturor infracțiunilor grave (indiferent de identificarea suspectului), procurorul, inițiind urmărirea penală, transmite cauza nu instanței de judecată, ci judecătorului de instrucție pentru efectuarea ulterioarelor cercetări [3, p.159].

Ulterior, modelul francez al procesului penal a fost implementat în foarte multe state, în special în cele europene [4, p.24], dar și în cele din spațiul exsovietic, inclusiv în Republica Moldova.

Codul de procedură penală al RM din 1961 prevedea două etape prejudiciare: cercetarea penală și ancheta preliminară (art.96 C.proc.pen.). Prima etapă, cercetarea penală, ținea de competența mai multor organe: poliție; comandanții unităților, formațiunile militare și șefii instituțiilor militare; organele Serviciului de Informații și Securitate; șefii instituțiilor de corectare prin muncă, ai serviciilor de izolare pentru anchetă penală, ai preventoriilor de tratament și muncă și ai preventoriilor de educație prin muncă; organele pentru supravegherea de stat a măsurilor contra incendiilor; organele corpului de grăniceri; organele controlului vamal; organele Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției (art.99 C.proc.pen. al RM din 1961). Cea de a doua etapă, ancheta preliminară, aparținea de competența anchetatorilor penali ai procuraturii, precum și de cea a anchetatorilor penali ai organelor afacerilor interne, anchetatorilor penali ai organelor Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova, anchetatorilor penali ai organelor Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției și anchetatorilor penali ai organelor vamale (art.106 C.proc.pen. al RM din 1961).

Activitatea operativă/specială de investigații, fiindu-i propriu caracterul secret, era reglementată prin acte normative departamentale clasificate, iar la nivel legislativ, până în 1994, singurele reglementări în acest domeniu erau prevederile Legii procesuale conform cărora organele de cercetare penală aveau sarcina să întreprindă măsuri de investigație operativă, să folosească imprimări video și sonore, filmări, fotografiieri în scopul descoperirii indicilor infracțiunii și a persoanelor care au săvârșit-o, precum și să identifice datele factive, care puteau fi folosite în calitate de probe în cauza penală după verificarea lor, în conformitate cu legislația de procedură penală (art.100 alin.(2) C.proc.pen. al RM din 1961).

Totodată, atunci când existau indicii unei infracțiuni, pentru care era obligatorie ancheta preliminară, organul de cercetare penală pornea procesul penal și, călăuzindu-se de dispozițiile Codului de procedură penală, efectua actele de urmărire de neamănat, în vederea descoperirii și păstrării urmelor infracțiunii, cu dreptul de a efectua un șir de acțiuni: cercetarea la fața locului, percheziția domiciliului, ridicarea obiectelor sau a documentelor, ascultarea convorbirilor telefonice și alte convorbiri, percheziția corporală, reținerea și interogarea persoanelor bănuite, ascultarea părții vătămate și a martorilor; ordonarea expertizei; efectuarea măsurilor în vederea asigurării acțiunii civile sau a unei eventuale confiscări a averii (art.101 alin.(2) C.proc.pen. al RSSM din 1961).

Este de remarcat faptul că asemenea prevederi se regăseau și în legile procesuale ale tuturor republicilor ex-sovietice, acestea fiind elaborate în conformitate cu Bazele procedurii penale unionale și a republicilor unionale, adoptate în 1958 de Sovietul Suprem al URSS [5]. Avantajul acestor asemănări legislative era că interpretările doctrinare, în principiu, rămâneau valabile indiferent de aspectul național.

Cele relatate dovedesc faptul că pentru verificarea sesizărilor cu privire la infracțiune organul de cercetare penală, subiect al procesului penal, dispunea de ambele competențe: efectuarea acțiunilor de urmărire penală și efectuarea măsurilor operative/speciale de investigații.

Prin adoptarea Legii nr.45/1994 cu privire la activitatea operativă de investigații[6], competența de exercitare a activității operative de investigații a fost atribuită inițial doar organelor Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Securității Naționale și Ministerului Apărării, ulterior însă această competență a fost extinsă și asupra organelor Departamentului instituțiilor penitenciare al Ministerului Justiției, Departamentului Controlului Vamal, Serviciului de Protecție și Pază de Stat (art.11 alin.(1) din Legea nr.45/1994) [7].

Comparând listele indicate în cele două acte normative, cea a organelor de cercetare penală și cea a organelor competente să exercite activitate operativă de investigații, observăm că unele dintre respectivele organe erau în drept să desfășoare atât activitate procesuală (cercetarea penală), cât și activitatea operativă de investigații (subdiviziunile operative ale Ministerului Afacerilor Interne). În același timp, erau și organe care aveau doar o singură competență: 1) organe care exercitau doar activitatea operativă de investigații (Serviciul de Protecție și Pază de Stat) și 2) organe care exercitau doar cercetarea penală (comandanții unităților, formațiunilor militare și șefii instituțiilor militare; organele pentru supravegherea de stat a măsurilor contra incendiilor).

La nivel teoretic se duceau discuții contradictorii cu privire la caracterul procesual penal al activității operative de investigații, unii pronunțându-se pentru îmbinarea celor două competențe [8, p. 63; 9, p. 173; 10, p. 14], alții fiind împotriva acestei îmbinări [11, p. 26; 12, p. 29].

În susținerea primului punct de vedere se spunea că sunt în drept să realizeze activitatea operativă de investigații acele organe de cercetare care au în componența sau în subordinea lor unități sau servicii operative corespunzătoare și că subdiviziunile operative sunt parte componentă a organului de cercetare penală, astfel că organele de cercetare penală dispun și de competența de efectuare a activității operative de investigații [13, p. 194].

Contrar acestor afirmații, s-a spus că în cadrul aceleiași organ sunt create subdiviziuni structurale diferite cu diferite competențe, fie de realizare a funcțiilor procesual-penale, fie de realizare a celor operative de investigații [12, p. 29].

Se pare că pe bună dreptate s-a criticat viziunea anterioară, deoarece competența de efectuare a activității operative de investigații atribuită unei subdiviziuni nu se putea extinde asupra întregii autorități din care face parte respectiva subdiviziune. Faptul că Legea cu privire la activitatea operativă de investigații făcea referință la organele operative de investigații ale acelor autorități care includeau în structura lor și organe competente să efectueze cercetarea penală nu putea să însemne că cele două competențe se comasau în cadrul procesului penal.

Legiuitorul moldovean se pare că a luat atitudine față de argumentele doctrinare și în anul 2000 intervenise [14] cu unele modificări la Legea nr.45/1994, obligându-l pe ofițerul de investigații să îndeplinească însărcinările organului de cercetare penală (art.7 alin.(1) lit. c)), ceea ce a însemnat de fapt divizarea prin lege a celor două organe, fiecare având câte o singură

competență.

Ulterior, spre deosebire de majoritatea statelor din fostul lagăr sovietic care au continuat să păstreze în esență modelul procesual penal cu cele două etape prejudiciare, unele din ele precum Federația Rusă, Republica Belarus păstrându-l și până în prezent, țara noastră, încercând să se distanțeze de vechea paradigmă, prin adoptarea în 2003 a actualului Cod de procedură penală, a renunțat la etapa premergătoare urmăririi penale, astfel că prima și singura fază prejudiciară a procesului penal devenise urmărirea penală, iar activitatea de verificare a sesizărilor cu privire la infracțiune practic a fost trecută în competența organului de urmărire penală, fără a avea și competența de efectuare a măsurilor operative de investigații.

Concomitent cu intrarea în acțiune a actualului Cod de procedură penală, practic aceleași organe care anterior se numeau de cercetare penală, în noua reglementare, au devenit organe de constatare [15], competența acestora fiind scoasă în afara procesului penal și redusă la efectuarea acțiunilor de neamânat și verificare a suspiciunilor cu privire la infracțiune: reținerea făptuitorului, ridicarea corpurilor delictive, solicitarea informațiilor și documentelor necesare pentru constatarea infracțiunii, citarea persoanelor și obținerea declarațiilor de la acestea, dispunerea efectuării constatărilor tehnico-științifice și medico-legale, evaluarea pagubei și efectuarea altor acțiuni care nu suferă amânare. Cel mai probabil că termenul de organe de constatare a fost împrumutat din legislația procesual penală românească, doar că conținutul acestui termen diferă, precum diferă și statutul juridic al rezultatelor obținute de aceste organe.

Conform prevederilor Codului de procedură penală, organelor de constatare nu li s-a conferit competența de efectuare a măsurilor speciale de investigații și nici Legea nr.45/1994 nu prevedea că organele care desfășoară activitate operativă de investigații să dispună de competența organului de constatare. Rezultatele obținute prin efectuarea măsurilor operative de investigații puteau conform legii să fie utilizate la pregătirea și efectuarea acțiunilor de urmărire penală și la înfăptuirea măsurilor operative de investigații în scopul prevenirii curmării și descoperirii infracțiunilor, precum și în calitate de probe pentru cauzele penale (art.10 alin.(1) din Legea nr.45/1994). Deși nici Legea nr.45/1994 și nici Codul de procedură penală nu prevedeau utilizarea rezultatelor activității operative de investigații ca modalitate de sesizare a organului de urmărire penală în activitatea practică acestea se foloseau chiar și pentru pornirea unei urmăririi penale [16].

Astfel, procesul penal începea odată cu urmărirea penală, iar actele de

constatare rămâneau în afara limitelor acestuia, fiind apreciate în interpretarea doctrinară ca o modalitate de sesizare a procurorului privind începerea urmăririi penale și temei pentru pornirea procesului penal [17, p. 45].

Despre procesele verbale întocmite de organele de constatare s-a spus că acestea constituie mijloace de probă extraprocesuale [1, p. 427], deși, la acel moment, legea procesuală nu dădea motive pentru astfel de interpretări. Spre deosebire de acestea, rezultatele obținute prin activitatea operativă de investigații puteau să fie valorificate în calitate de probe în procesul penal, despre aceasta menționându-se atât în Legea nr.45/1994 (art.10 alin. (1)) [18], cât și în Codul de procedură penală (art.93 alin.(4) C.proc.pen.). În pofida acestui fapt, în activitatea practică erau dificultăți serioase privind valorificarea rezultatelor operative în calitate de probe, lipsa în continuare mecanismul de transformare a respectivelor informații în probe, ce ar fi inclus procedura de desecretizare a materialelor, transmiterea și recepționarea acestora, examinarea, selectarea informațiilor pertinente, concludente și necesare, mecanism care nu a fost elaborat nici până în prezent.

Prin reforma juridică din 2012, precum și prin amendamentele ulterioare la Codul de procedură penală, s-au făcut mai multe schimbări care vizează direct instituțiile analizate. Pe lângă substituirea Legii nr.45/1994 cu actuala Lege nr.59/2012, Codul de procedură penală a fost completat cu Secțiunea a 5-a din Capitolul III intitulată „*Activitatea specială de investigații*”, reglementând un cumul format din 15 măsuri speciale de investigații, încercându-se astfel să li se confere respectivelor măsuri statutul de procedee probatorii, iar rezultatelor obținute prin efectuarea acestora statutul de mijloc de probă.

Astfel, lista mijloacelor de probă prevăzută la art.93 alin.(2) C.proc. pen. a fost completată cu pct.8 în care sunt indicate: „actele procedurale în care se consemnează rezultatele măsurilor speciale de investigații și anexele la ele, inclusiv stenograma, fotografiile, înregistrările și altele”, termenul „act procedural” fiind definit în art.6 pct.1 C.proc.pen.: „document prin care se consemnează orice acțiune procesuală prevăzută de prezentul cod, și anume: ordonanță, proces-verbal, rechizitoriu, încheiere, sentință, decizie, hotărâre etc.”.

Introducerea prin aceeași reformă [19] a unui interval de timp premergător urmăririi penale de până la 30 de zile pentru examinarea sesizărilor (art.274 alin.(1) C.proc.pen.), precum și dispunerea începerii procesului penal nu din momentul pornirii urmăririi penale, ci din cel al sesizării organului competent cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni

(ipoteza a doua din art.1 alin.(1) C.proc.pen.), este un motiv suplimentar de a determina natura juridică și a raportului dintre actul de constatare și măsurile speciale de investigații.

În plus, este de remarcat că prin Legea nr.49/2018 [20] Codul de procedură penală a înregistrat modificări, care în esență demonstrează dorința legiuitorului de a le conferi actelor de constatare statutul de mijloace de probă și totodată a le considera acte de sesizare a organelor de urmărire penală.

Reieșind din actualele prevederi ale Codului de procedură penală și anume obligarea organelor de constatare ca pentru acțiunile întreprinse să întocmească procese-verbale în conformitate cu prevederile art. 260-261 C.proc.pen., în care să consemneze acțiunile efectuate și circumstanțele constatate, pe de o parte, și dispunerea faptului că actele de constatare întocmite de aceste organe constituie mijloace de probă, pe de altă parte, probabil că ar trebui reevaluat statutul juridic al actelor de constatare.

Întrebarea este următoarea: actele de constatare rămân în continuare acte extraprocesuale sau se atribuie totuși la actele procesuale? Pentru a răspunde la această întrebare este necesar să înțelegem când anume pornește procesul penal, iar pentru aceasta se cuvine să descoperim conținutul termenului „organ competent”, folosit de legiuitor la marcarea momentului de debut al procesului penal (art.1 alin.(1) C.proc.pen.), și anume: termenul „organ competent” se referă doar la organul de urmărire penală sau și la organul de constatare? În acest context, se cuvine să înțelegem cum se materializează momentul de început al procesului penal.

În doctrină pot fi întâlnite două opinii cu privire la forma de materializare a limitei de început a procesului penal. Conform primului concept, susținut de profesorul Igor Dolea, „nu există un act procedural distinct care ar declanșa procesul penal” [21, p. 28], lăsând astfel să se înțeleagă că spre deosebire de începutul urmăririi penale marcat printr-o ordonanță, debutul procesului penal ar putea să fie marcat prin orice formă de sesizare sau autosesizare a organului de constatare sau a organului de urmărire penală cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni.

Termenul a „sesiza” în interpretarea literară are înțelesul de 1) a cuprinde cu mintea; și 2) a înștiința o autoritate (în scris) despre un caz care trebuie cercetat; a se adresa unui organ de jurisdicție pentru rezolvarea unei pricini [22], iar termenul „autosesiza” înseamnă a se sesiza din oficiu [23]. Respectiv, la modul practic, sesizarea organului de constatare ar putea să se materializeze printr-un denunț, surprindere în flagrant, plângere, autodenunț din care să rezulte faptul că se pregătește sau se comite o infracțiune,

ceea ce ar însemna că acest punct de vedere lasă loc pentru a considera actele de constatare drept acte procesuale efectuate în limitele procesului penal.

Într-o altă abordare, împărtășită de profesorul T. Osoianu și D. Ostavciuc, termenul de până la 30 de zile acordat organului de urmărire penală pentru verificarea sesizărilor cu privire la infracțiune formează o nouă fază a procesului penal premergătoare urmăririi penale, aceasta debutând din momentul înregistrării infracțiunii de către organul de urmărire penală [24, p. 56-57]. Conform acestei teorii, s-ar cuveni să înțelegem că activitatea organului de constatare nu se încadrează în limitele perioadei premergătoare urmăririi penale, dat fiind faptul că procesul-verbal cu privire la constatarea infracțiunii constituie, conform art. 262 C.proc.pen., act de sesizare a organelor de urmărire penală (art.273 alin.(6) C.proc.pen.). Neclară însă rămâne răspunsul la întrebarea: procesul penal debutează împreună cu începutul acestei faze premergătoare a urmăririi penale sau ar mai fi totuși un interval de timp între pornirea procesului penal și începutul fazei premergătoare în care s-ar încadra actele de constatare? Astfel, din perspectiva acestei viziuni nu este clară natura juridică a actelor de constatare, sunt acestea acte procesuale sau extraprocusuale?

În ipoteza în care admitem că actele de constatare sunt acte extraprocusuale devine extrem de complicat explicarea necesității reglementării activității organelor de constatare în Codul de procedură penală. Cu același succes ele ar putea să fie reglementate în oricare altă lege așa cum sunt reglementate și măsurile speciale de investigații (Legea nr.59/2012). Se pare că forma procesuală impusă respectivelor acte (art. 260-261 C.proc.pen.) are ca scop recunoașterea lor în calitate de mijloc de probă (art.273 alin.(2) C.proc.pen.). Deci nu mai contează cine administrează mijlocul de probă și dacă este obținut în cadrul sau în afara procesului penal, singura cerință ar fi ca acest fapt să fie prevăzut de Codul de procedură penală. Rezultă că nu ar fi o problemă ca mijloacele de probă să fie acumulate în afara procesului penal. Dar oare aceasta nu subminează însăși valoarea instituției administrării probelor în cadrul procesului penal și ca unică formă de acumulare a probelor necesare pentru soluționarea situațiilor de conflict în cazurile de săvârșire a infracțiunilor? Dacă admitem că activitatea organelor de constatare nu se încadrează în procesul penal, probabil că ar trebui să ne gândim și la excluderea acestui compartiment din programa de studii a disciplinei didactice de drept procesual penal.

Reflectând în limitele acestei ipoteze se pare că nici măsurile speciale de investigații, deși sunt prevăzute în Codul de procedură penală (art.232²),

la fel ca și actele de constatare, nu se încadrează în limitele procesului penal și nici nu ar avea cum să fie efectuate în cadrul procesului penal atâta timp cât competența de efectuare a măsurilor speciale de investigații depășește limitele competenței organelor a căror activitate formează conținutul procesului penal. Cu alte cuvinte, ofițerul de investigații, singurul organ competent să efectueze măsurile speciale de investigații, ca și organul de constatare nu se regăsește printre subiecții enumerați în art.1 alin.(1) C.proc.pen. a căror activitate formează conținutul procesului penal și nu se regăsește nici în lista organelor competente să administreze probele (art.100 C.proc.pen.), ceea ce înseamnă că activitatea desfășurată de aceste organe, chiar dacă este prevăzută de Codul de procedură penală, rămâne totuși în afara limitelor procesului penal.

Analizând ipoteza în care actele de constatare, precum și măsurile speciale de investigații sunt acte procesuale și mijloace de probă, ar fi cazul ca organele de constatare și ofițerii de investigații să fie recunoscuți ca subiecți activi ai procesului penal, adică se regăsească în lista organelor indicate în noțiunea legală a procesului penal și în lista organelor care administrează probele în procesul penal. Probabil, în contextul unor astfel de raționamente, s-a și propus în ultimul Proiect de Lege [25], elaborat de Ministerul Justiției al Republicii Moldova, să fie completat Codul de procedură penală cu un nou articol (art.57¹ C.proc.pen.) care să prevadă competența ofițerului de investigații.

Considerăm că problema, având caracter general, nu ar trebui rezolvată doar în mod particular, ci în complex, astfel ca între prevederile legale să existe o armonie veritabilă. Chiar dacă Proiectul va fi votat în Parlament și va deveni lege, iar ofițerul de investigații va obține competența de efectuare a măsurilor speciale de investigații în cadrul procesului penal, se va isca din nou aceeași întrebare cu privire la determinarea statutului juridic procesual al acestuia, fiindcă nu va putea fi atribuit nici la organul de urmărire penală, la instanța de judecată cu atât mai mult, și nici la categoria părților în proces. Unica grupă la care ar putea totuși să fie raportat ofițerul de investigații ar fi cea cu privire la alte persoane participante la procesul penal, adică alături de specialist și expert (Capitolul IV, Titlul III, Partea generală), transformându-l într-un subiect pasiv al procesului penal. Se pare că autorii Proiectului au luat în calcul acest fapt, propunând ca ofițerul de investigații să fie inclus nu în grupa altor participanți la procesul penal, ci în cea a organelor care formează partea acuzării (Capitolul I, Titlul III, Partea generală), alături de ofițerul de urmărire penală (art.57 C.proc.pen.).

Sub aspect de drept comparat este de menționat că în reglementarea juridică a Codului de procedură penală al României din 1968 actele de constatare erau recunoscute ca mijloc de probă (art.90; 215 C.proc.pen.) [26]. În reglementarea Noului Cod de procedură penală al României, actele de constatare sunt acte neprocesuale încheiate de organele nejudiciare indicate în art.61 NCPP al României [27] ori de câte ori există o suspiciune rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni. Procesul-verbal prin care se constată comiterea unei infracțiuni încheiat de organele de constatare nu mai este mijloc de probă, ci constituie act de sesizare a organelor de urmărire penală, neputând fi supus controlului pe calea contenciosului administrativ. În schimb, mijloacele materiale de probă, înscrisurile sau bunurile ridicate, consemnările referitoare la rezultatul percheziției corporale sau a vehiculului vor avea valoare probatorie în procesul penal. Persoanele care au întocmit procese-verbale în calitate de organe de constatare potrivit art. 61 și 62 NCPP pot fi audiate ca martori de organele de urmărire penală [28, p. 34-35].

Este de menționat și faptul că până în 2010 procesul penal în reglementarea juridică românească începea cu faza actelor premergătoare efectuate de organele de cercetare penală în vederea pornirii urmăririi penale, însă odată cu intrarea în acțiune a Noului Cod de procedură penală s-a renunțat la respectiva faza procesuală, urmărirea penală devenind prima fază a procesului penal. Cu alte cuvinte, înțelegem că nu s-a renunțat la activitățile care anterior erau realizate în faza actelor premergătoare, pur și simplu ele au devenit componente ale fazei de urmărire penală. Faza urmăririi penale, într-un fel, s-a extins din conținutul actelor premergătoare și cuprinde două etape: *in rem* și *in personam*.

Prin urmare, se poate spune că în cadrul urmăririi penale inițiate *in rem* sunt realizate toate acțiunile care anterior se efectuau în faza actelor premergătoare, iar în cadrul urmăririi penale inițiate *in personam* sunt efectuate aceleași acțiuni care anterior se efectuau în cadrul urmăririi penale. Ceea ce pare mai important de menționat în acest context este faptul că măsurile speciale de investigații, numite în limbajul juridic românesc metode speciale de supraveghere, în special fiind vorba despre interceptarea și înregistrarea comunicațiilor, pot fi efectuate chiar din momentul pornirii urmăririi penale *in rem* cu respectarea, desigur, a condițiilor de rezonabilitate, proporționalitate și subsidiaritate. Se pare că extinderea fazei urmăririi penale s-a făcut în ideea valorificării în calitate de probe a rezultatelor obținute prin metodele speciale de supraveghere. Anterior astfel de rezultate, fiind obținute la etapa actelor premergătoare, puteau fi folosite doar pentru hotă-

rârea problemei pornirii urmăririi penale [29, p. 46].

Un alt detaliu important specific legislației românești se referă la conținutul noțiunii „organ de urmărire penală”. Această noțiune are în înțelesul legislației românești un conținut mai larg comparativ cel moldovenesc, cuprinzându-i și pe cei în competența cărora intră realizarea măsurilor speciale de investigații. Astfel, prin organ de urmărire penală se are în vedere procurorul, organele de cercetare penală ale poliției judiciare și organele de cercetare penală speciale (art.55 CPP al României). În reglementarea juridică moldovenească, după cum am arătat anterior, ofițerul de investigații, organ competent să efectueze măsurile de investigații, nu doar că nu face parte din conținutul noțiunii de organ de urmărire penală, ci în general nu se regăsește în lista subiecților procesului penal.

Rezumând cele relatate se poate spune că prevederile actualului Cod de procedură penală al Republicii Moldova nu stabilesc cu suficientă claritate statutul juridic al activității speciale de investigații, în general, și al măsurilor speciale de investigații, în mod special, precum și al actelor de constatare. În acest context atestăm lipsa unanimității de opinii atât din punct de vedere teoretic, cât și la nivel practic privind natura juridică a măsurilor speciale de investigații și a actelor de constatare, pe de o parte, și lipsa de claritate și armonie între unele prevederi legale ce se referă la statutul juridic al organelor competente să le realizeze în raport cu procesul penal, pe de altă parte. Din conținutul legal nu este clară apartenența la procesul penal atât a măsurilor speciale de investigații, cât și a actelor de constatare, dat fiind faptul că legiuitorul nu descoperă forma de materializare a debutului procesului penal.

Neinclusiunea ofițerului de investigații și a organului de constatare în conținutul noțiunii legale a procesului penal (art.1 alin.(1) C.proc.pen.) lasă loc de interpretare în sensul că activitatea acestora se poziționează în afara procesului penal. Pe de altă parte, recunoașterea actelor de constatare și a rezultatelor măsurilor speciale de investigații ca mijloc de probă obținut în afara procesului penal, lovește grav în valoarea și importanța procesului penal, deschizând larg porțile pentru acumularea probelor în afara limitelor procesului penal.

Deși între activitatea specială de investigații și actele de constatare sunt anumite laturi comune (origine comună, obiective comune, organe comune), totuși acestea rămân diferite și nu se absorb una pe alta, cel puțin în actualele condiții juridice.

Măsurile speciale de investigații spre deosebire de actele de constatare se efectuează doar cu autorizarea prealabilă fie a conducătorului sub-

diviziunii specializate, fie a procurorului sau a judecătorului de instrucție. Pentru realizarea actelor de constatare nu se cere o autorizare prealabilă din partea nimănui, organul de constatare este în drept singur să decidă efectuarea actelor de constatare.

Acele de constatare se realizează în mod public de către subiecții indicați în art.273 alin.(1) C.proc.pen. cu întocmirea proceselor-verbale, în condițiile prevăzute de art. 260–261 C.proc.pen., în care se consemnează acțiunile efectuate și circumstanțele constatate.

Măsurile speciale de investigații se realizează de către ofițerii de investigații ai subdiviziunilor specializate din cadrul autorităților indicate în art.6 al Legii nr.59/2012, cu întocmirea unui raport pentru măsurile autorizate de către conducătorul subdiviziunii specializate și unui proces-verbal pentru măsurile autorizate de procuror și judecătorul de instrucție în conformitate cu prevederile art.22 al Legii nr.59/2012 și art.132⁵ C. proc. pen.

Competența de efectuare a activității speciale de investigații nu se extinde asupra organelor de constatare, o astfel de abordare contravine actualelor prevederi ale Legii nr.59/2012 (art.6; 9). Nici competența de constatare a infracțiunilor nu se extinde asupra ofițerului de investigații, prevederile Codului de procedură penală cu referire la constatarea infracțiunilor nu fac parte din cadrul normativ al activității speciale de investigații.

Atunci când un organ de constatare, cum este poliția, structural dispune și de subdiviziuni specializate să practice activitate specială de investigații, aceasta înseamnă că angajatul care este în același timp și polițist, și ofițer de investigații va avea competență de organ de constatare pentru calitatea sa de polițist și nu pentru cea de ofițer de investigații. Dacă ofițerul de investigații în cursul activității sale „constată o bănuială rezonabilă cu privire la săvârșirea sau la pregătirea săvârșirii unei infracțiuni, el transmite imediat, prin raport, toate materialele organului de urmărire penală” conform prevederilor art.24 alin.(3) din Legea nr.59/2012. Ulterior, în virtutea statutului său de polițist, de iure, este în drept să aplice actele de constatare prevăzute de art.273 alin.(2) C. proc. pen., întocmind procese verbale pentru fiecare activitate în condițiile prevăzute de art. 260-261 C. proc. pen., în care se vor consemna acțiunile efectuate și circumstanțele constatate.

Referințe bibliografice:

1. I. Dolea, D. Roman, Iu Sedlețchi. Drept procesual penal. Ed. a 3-a, revizuită și completată. –Ch.:S.n., 2009 (F.E.-P. "Tipogr. Centrală"). 784 p.
2. Уголовный процесс европейских государств: монография / под

- ред. В. И. Самарина, В. В. Луцка. — Москва: Проспект, 2018. 752 р.
3. Курс уголовного процесса / Под ред. д.ю.н., проф. Л.В. Головкин. — 2-е изд., испр. — М.: Статут, 2017. 1280 п.
  4. Уголовный процесс европейских государств: монография / под ред. В. И. Самарина, В. В. Луцка. — Москва: Проспект, 2018. 752 п.
  5. Основы уголовного судопроизводства СССР и союзных республик. 1958 г. Disponibil [online]: <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=ESU&n=3900#oQbVgLTsDaiUVTrV1> (vizitat la 14.10.2022).
  6. Legea Nr. 45 din 12-04-1994 privind activitatea operativă de investigații. Publicată: 30-05-1994 în Monitorul Parlamentului Nr. 5 art. 133.
  7. Legea nr.98-XIV din 22.07.98 - MO84/10.09.1998, art. 553.
  8. Уголовно-процессуальное право Российской Федерации: учебник для вузов по напр. и спец. „Юриспруденция” / ред. П. А. Лупинская. - 2-е изд., перераб. и доп. - М. : Юристъ, 1997. - 591 с.
  9. Уголовный процесс: учебник / под ред. К.Ф. Гуценко. М., 1996. п. 173.
  10. Химичева Г.П. Рассмотрение милицией заявлений и сообщений о преступлении: Монография. М.: ЮИ МВД РФ, 1997. — п.139.
  11. Чувилев А.А. Соотношение оперативно-розыскного и уголовно-процессуального права. // Право. 1997. № 1 п.26-29.
  12. Земскова А.В. Правовые проблемы использования результатов оперативно розыскных мероприятий в уголовно-процессуальном доказывании: Автореф... канд. юрид. наук. М., 1998. п. 29. Disponibilă [online]: <HTTPS://LAWTHESES.COM/JREADER/559202/A?#?PAGE=1> (vizitat la 14.10.2022).
  13. Ларин А.М., Мельникова Э.Б., Савицкий В.М. Уголовный процесс России: лекции очерки. М., 1997. 314 п.
  14. Legea nr.727-XIV din 16.12.99 - MO8-9/20.01.2000, art. 39.
  15. Conform actualelor prevederi ale C. proc. pen. la categoria organelor de constatare se atribuie: Poliția; Poliția de Frontieră; Centrul Național Anticorupție; Serviciul Vamal; Serviciul de Informații și Securitate; Serviciul Fiscal de Stat; comandanții unităților și formațiunilor militare, șefii instituțiilor militare; funcționarii publici cu statut special din sistemul administrației penitenciare; comandanții de nave și aeronave; instanțele de judecată sau, după caz, judecătorii de instrucție (art.173 alin.(1) C. proc. pen.).
  16. DCPL CSJ din 24. 06.2014, dos. nr. 1ra-917/14, Disponibilă [online]:

- [HTTP://JURISPRUDENTA.CSJ.MD/SEARCH_COL_PENAL.PHP?ID=2673](http://JURISPRUDENTA.CSJ.MD/SEARCH_COL_PENAL.PHP?ID=2673)
(vizitat la 25.10.2022).
17. Boris Lichii. Urmărirea penată, Chișinău, 2000. p.45. apud Igor Dolea, Dumitru Roman, Iurie Sedlețchi etc. Drept procesual penal. Ed. a 3-a, rev. și completată. - Ch.: S. n., 2009 (F.E.- P. „Tipografia Centrală”). p.427.
  18. Legea Nr. 45 din 12-04-1994 privind activitatea operativă de investigații. Publicată: 30-05-1994 în Monitorul Parlamentului Nr. 5 art. 133.
  19. Legea nr.66 din 05.04.12, MO155-159/27.07.12 art.510.
  20. Legea Nr. 49/2018 privind completarea Codului de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122/2003.
  21. Igor Dolea. Codul de procedură penală al Republicii Moldova: (comentariu aplicativ): Textul cu modificare legislative operate până la 1 septembrie 2016. – Chișinău: Cartea Juridică, 2016. 1172 p.
  22. DEX-online. Disponibilă [online]: <https://dexonline.ro/definitie/sesiza> (vizitat la 25.10.2022).
  23. DEX-online. Disponibilă [online]: <https://dexonline.ro/definitie/auto-sesiza> (vizitat la 25.10.2022).
  24. Tudor Osoianu, Dinu Ostavciuc. Urmărirea penală: Curs universitar-Chișinău: Cartea Militară, 2021 (F.E.-P. „Tipografia Centrală”). 494 p.
  25. Proiectul de Lege pentru modificarea unor acte normative (privind activitatea specială de investigații). Disponibil [online] https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/nu_438_mj.pdf (vizitat la 20.07.2022).
  26. Codul de procedură penală al României (Republicat). Disponibil [online]: <https://avestis.ro/wp-content/uploads/2014/01/Codul-de-Procedur-%C3%A2-Penal-%C3%A2.pdf> (vizitat la 28.10.2022).
  27. Codul de procedură penală al României din 1 iulie 2010 (*actualizat*) (Legea nr. 135/2010). Disponibil [on-line]: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/185907> (vizitat la 28.10.2022).
  28. Mihail Udroi. Procedură penală. Partea specială Ediția 5 - revizuită și adăugită - Editura C.H. Beck București 2018. 871 p.
  29. Mihai Suian. Metode speciale de supraveghere sau cercetare. București: Editura Solomon, 2021. 618 p.

CZU 343.13

**ACTIVITATEA SPECIALĂ DE INVESTIGAȚII ȘI PROTECȚIA
DREPTURILOR ȘI LIBERTĂȚILOR PERSOANEI: CORAPORT,
ESENȚĂ, TRĂSĂTURI**

Vitalie SÎLI,

doctor în drept, conferențiar universitar,
rector al Institutului Național de Informații și Securitate
„Bogdan Întemeietorul Moldovei” al SIS al Republicii Moldova,
ORCID: 0000-0002-1351-3417

Rezumat

Protejarea principalelor valori și relații sociale în cadrul statului necesită acordarea organelor statale abilitate a unor pârghii eficiente de realizare a sarcinii respective. În acest sens, se poate afirma că activitatea specială de investigații este unul din principalele instrumente în prevenirea, depistarea și contracararea criminalității. Frecvent acest gen de activitate poate fi realizat doar prin ingerința în viața privată, din care motiv necesită reglementare minuțioasă. Una din particularitățile caracteristice activității speciale de investigații constă în faptul că, pe de o parte, asigură protecția valorilor și relațiilor sociale de atentatele criminale, iar pe de altă parte poate leza drepturile și libertățile persoanelor în privința cărora este realizată. Asigurarea echilibrului între dreptul ocrotit și cel lezat reprezintă un obiectiv spre care trebuie să tindă organele implicate în desfășurarea acestui gen de activitate, asigurând o proporționalitate rezonabilă în acest sens.

Cuvinte-cheie: activitate specială de investigații, drepturi și libertăți ale omului, protecție, depistare, prevenire și contracarare a criminalității, scop, trăsături, esența activității speciale de investigații, valori și relații sociale.

Summary

Protecting main values and social relations within the state requires giving the competent state bodies effective levers to carry out the respective task. In this sense, it can be stated that the special investigation activity is one of the main tools in preventing, detecting and countering crime. Often this kind of activity can only be achieved by interfering with private life, which is why it requires careful regulation. One of the characteristics of the special investigation activity consists in the fact that, on the one hand, it ensures the protection of values and social relations from criminal attacks, and on the other hand, it can harm the rights and freedoms of the people for whom it is carried out. Ensuring balance between the right protected and the one violated is an objective at which the bodies involved in carrying out this type of activity must aim, ensuring a reasonable proportionality in this regard.

Keywords: special investigative activity; human rights and freedoms; protection; detection, prevention and countering of crime; purpose, features, essence of special investigative activity; values and social relations.

Activitatea specială de investigații reprezintă una din principalele forme ale activității organelor statale competente în vederea depistării, prevenirii și combaterii criminalității. Având în vedere importanța protejării valorilor și relațiilor sociale în stat, organele specializate necesită anumite pârghii în acest sens. Din acest motiv, particularitățile desfășurării unor activități specifice în R. Moldova este reglementată la nivel legislativ. În esență, activitatea specială de investigații reprezintă o îndeletnicire practică și social-utilă, exteriorizată prin utilizarea unor metode, mijloace și forțe, pentru prevenirea și descoperirea infracțiunilor, asigurarea restituirii prejudiciului cauzat în urma infracțiunii, căutarea persoanelor care se ascund de organele de urmărire penală, de instanța de judecată sau se eschivează de la executarea pedepsei penale, precum și a celor dispăruți fără urmă [1, p. 168].

Noile amenințări, cu care se confruntă societatea contemporană în ultimele decenii (terorismul, criminalitatea organizată, corupția, traficul de ființe umane etc.), implică necesitatea obiectivă de a utiliza un spectru larg de metode și mijloace speciale, inclusiv aflate în afara limitelor procesului penal, desfășurate, de regulă, în mod secret. Unele din aceste metode și mijloace limitează drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei și cetățeanului, însă fără aplicarea lor contracararea manifestărilor criminale, îndeosebi grave, deosebit de grave și excepțional de grave, pierde din eficiență [2, p. 5].

Una din trăsăturile specifice prioritare a utilizării posibilităților oferite de Legea privind activitatea specială de investigații constă în faptul că prin intermediul acesteia este posibilă relevarea oportună a intențiilor infracționale, a acțiunilor de pregătire a infracțiunii și a tentativelor de infracțiune, oferind și posibilitatea constatării tuturor circumstanțelor infracțiunii, a motivelor care au condus la săvârșirea acesteia, precum și obținerea unor date de valoare probatorie, care ar asigura demonstrarea vinovăției făptuitorilor potrivit participăției la săvârșirea infracțiunii [1, p. 168].

Reieșind din importanța sarcinilor și a obiectivelor trasate, constatăm că activitatea specială de investigații este o formă specifică a funcțiilor organelor statului abilitate în acest sens, a cărei desfășurare este strict reglementată prin lege. Examinând activitatea specială de investigații prin prisma structurării clasice a funcțiilor statului (legislativă, executivă și judecătorească), constatăm că este parte a funcției statului ce ține de asigurarea ordinii de drept, cu referire la activitatea executivă. Așadar, conform prevederilor art. I din Legea privind activitatea specială de investigații, această activitate reprezintă: o procedură cu caracter secret și/sau public, efectu-

ată de autoritățile competente, cu sau fără utilizarea echipamentelor tehnice speciale, în scopul culegerii de informații necesare pentru prevenirea și combaterea criminalității, asigurarea securității statului, ordinii publice, apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor, descoperirea și cercetarea infracțiunilor.

Prin declararea activității speciale de investigații drept o procedură se înțelege perceperea acesteia ca pe un sistem de măsuri speciale de investigații stipulate de lege, desfășurate de subdiviziunile specializate ale organelor de stat cu aplicarea forțelor, mijloacelor și metodelor atât publice, cât și secrete, cu respectarea regulilor de conspirație, în scopul prevenirii și descoperirii infracțiunilor, căutării infractorilor care se ascund și a persoanelor dispărute fără urmă, precum și al soluționării altor sarcini prevăzute de lege.

Activitatea specială de investigații, ca și alte activități desfășurate de organele statului în vederea ocrotirii ordinii de drept, este o funcție strict reglementată de lege, ce se realizează printr-un sistem de măsuri atât publice, cât și secrete (confidențiale), având propriile trăsături specifice, și anume:

- posedă un caracter de sine stătător; se manifestă prin faptul că presupune utilizarea unor forțe, mijloace și metode speciale, care după formă, conținut și origine diferă de cele specifice activității de urmărire penală, administrative etc.; caracterul autonom rezultă și din mecanismul reglementării normative a acestei activități;

- este strict legiferată; prin lege organică sunt stabilite scopul, sarcinile, principiile, măsurile speciale de investigații, temeiurile și condițiile înfăptuirii lor, sunt prevăzute organele abilitate cu drepturi și obligații, fiind reglementate și alte aspecte în domeniul dat. Reglementarea strictă și detaliată permite utilizarea complexă a forțelor și mijloacelor organelor speciale de investigație, precum și aplicarea unor metode specifice pentru prevenirea și descoperirea infracțiunilor, căutarea infractorilor care se eschivează de urmărirea penală și instanța de judecată, precum și a persoanelor dispărute fără urmă și soluționarea altor sarcini prevăzute de lege; acest fapt servește ca garant pentru respectarea legalității în procesul exercitării activității speciale de investigații și prevenirea încălcării drepturilor și libertăților constituționale ale cetățenilor;

- se realizează de către subiecți special împuterniciți; activitatea specială de investigații este exercitată de către organele Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Apărării, Serviciului de Informații și Securitate, Serviciului de Protecție și Pază de Stat, Serviciului Vamal, Administrației Naționale a Penitenciarelor al Ministerului Justiției, Centrului Național Anticorupție

și ale Serviciului Fiscal de Stat;

- se exercită numai în vederea atingerii scopurilor și realizării sarcinilor prevăzute de lege; înfăptuirea măsurilor speciale de investigații pentru realizarea scopurilor și a sarcinilor neprevăzute de Legea cu privire la activitatea specială de investigații nu se admite.

Perceperea necesității și utilității actelor de investigații speciale se prezintă ca fiind imposibilă fără cunoașterea noțiunii și conținutului acestora. Din acest motiv remarcăm că Legea privind activitatea specială de investigații nr. 59, din 29.03.2012, publicată în Monitorul Oficial nr. 113-118 din 08.12.2012, spre deosebire de legea precedentă, conține o noțiune concretă a activității speciale de investigații.

Din definiția menționată pot fi deduse următoarele scopuri ale activității speciale de investigații:

- culegerea de informații necesare pentru prevenirea și combaterea criminalității;

- asigurarea securității statului, ordinii publice, apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor;

- descoperirea și cercetarea infracțiunilor.

De asemenea, articolul 2 al aceleiași Legi indică sarcinile activității speciale de investigații, fiind menționate următoarele:

a) relevarea atentatelor criminale, prevenirea, curmarea infracțiunilor și identificarea persoanelor care le organizează și/sau comit;

b) descoperirea și cercetarea infracțiunilor;

c) căutarea persoanelor dispărute fără urmă ori a celor care se ascund de organele de urmărire penală sau de instanța de judecată ori se eschivează de la executarea pedepsei;

d) colectarea de informații despre posibile evenimente și/sau acțiuni ce ar putea pune în pericol securitatea statului.

Astfel, legiuitorul a specificat obiectivele principale ale apărării (persoana, proprietatea, societatea, statul) și a pus accentul pe asigurarea protecției lor de atentate ilicite. În calitate de mijloc de atingere a scopului trasat legiuitorul a nominalizat două forme speciale – asigurarea și apărarea. În opinia noastră apărarea ține de persoană, cetățean și proprietate. Cu alte cuvinte, poate fi vorba de protejarea intereselor unei persoane aparte sau a unui grup de persoane. În ceea ce privește societatea și statul, care reprezintă un domeniu mult mai vast, la fel de important pentru societate, cetățeni și stat, este mai rezonabil de a utiliza asigurarea. Împreună, aceste noțiuni determină, în fond, caracterul, conținutul și liniile directoare ale activității

speciale de investigații.

Generalizând, putem conchide că scopul activității speciale de investigații constă în asigurarea intereselor statului, a suveranității și integrității lui teritoriale, precum și în apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanelor fizice și juridice, a tuturor formelor de proprietate contra atentatelor criminale [3, p. 157-169].

Constatând scopul activității speciale de investigații, considerăm important a atrage atenția asupra unui alt aspect al acesteia, frecvent manipulat în societate, anume cel al încălcării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. În context, specificăm că problema garantării respectării drepturilor și libertăților persoanei este actuală nu doar pentru societățile cu democrații în devenire, dar și pentru cele cu sisteme democratice instituite [4, p. 52]. Referindu-ne la situația din R. Moldova la acest capitol, susținem că protecției drepturilor omului, în Legea privind activitatea specială de investigații, i se acordă o atenție sporită. Astfel, art. 4 din Legea menționată garantează oricărei persoane supuse măsurii speciale de investigații dreptul de a fi informată, după efectuarea acesteia, de către procuror sau de către judecătorul de instrucție care a autorizat măsura, dacă nu a fost dispusă o altă măsură specială de investigații. De asemenea, conform aceluiași articol, alin. (2), orice persoană în privința căreia a fost desfășurată o măsură specială de investigații are dreptul la repararea prejudiciului material și moral cauzat prin încălcarea prevederilor legislației în vigoare.

Legiuitorul explicit indică scopurile și sarcinile Legii privind activitatea specială de investigații (alin.1 și alin. 2), interzicând expres înfăptuirea acesteia în alte scopuri și pentru realizarea altor sarcini (alin. 3, art. 4), precum și stipulând posibilitatea atragerii la răspunderea prevăzută de lege în cazul încălcării prevederilor Legii privind activitatea specială de investigații, iar în cazul obținerii unei anumite informații sau probe cu încălcarea drepturilor și libertăților omului, acestea vor fi declarate nule, fiind considerate inexistente (alin.5, art. 4).

O atenție sporită este atrasă și necesității protecției datelor cu caracter personal în procesul exercitării activității speciale de investigații, persoanele care au acces la asemenea date fiind obligate să păstreze confidențialitatea acestora (alin. 1, art. 6), fiind limitat și cercul persoanelor care pot avea acces la materialele obținute în cadrul activității speciale de investigații (alin. 2, art. 6).

În afara celor enunțate, susținem că prin instituirea unui procedeu clar și strict reglementat de autorizare a măsurilor speciale de investiga-

ție are loc un control minuțios asupra respectării temeiurilor, principiilor și scopurilor desfășurării acestora, realizându-se și o garantare a excluderii abuzurilor din partea angajaților organelor de ocrotire a nomelor de drept la realizarea lor. În context, susținem opinia expusă de I. Covalciuc, conform căruia „drepturile omului ca valoare proclamată atât de legea fundamentală a statului – Constituția, cât și de actele normative internaționale la care Republica Moldova este parte, pot fi lezate atât în rezultatul activităților infracționale, cât și în procesul de investigație a acestor acțiuni. Statului îi revine în acest sens dificila sarcină, pe de o parte de a proteja societatea de infracțiuni, iar pe de altă parte ca mecanismele de protejare să nu încalce drepturile omului” [6, p. 6].

Din Legea privind activitatea specială de investigații rezultă că genul respectiv de activitate este întreprins doar în privința unor activități care pot fi calificate drept infracțiuni. Din aceste considerente accentul urmează a fie pus pe culegerea de informații despre acțiuni în care se conțin indicii unor crime. Nu poate fi considerată activitate specială de investigații apărarea obiectelor care nu sunt stipulate în Codul penal, precum și obținerea de informații despre indicii activităților, care constituie contravenții administrative, abateri disciplinare, delikte de drept civil. Dacă în cadrul activității speciale de investigații sunt atinse asemenea scopuri, ele poartă un caracter secundar și contribuie la realizarea obiectivelor politicii de drept a țării în ansamblu. Deseori, doar în procesul activității speciale de investigații și a investigațiilor ulterioare se poate stabili dacă este comisă o crimă sau un alt delikt, dacă se conțin sau nu în acțiunile făptuitorului elementele compoziției de infracțiune. De aceea, faptul infracțiunii și trăsăturile ei la etapa inițială sunt doar prezumate.

Activitatea specială de investigații poartă, de regulă, un caracter de conflict, rezultat din necorespunderea scopurilor și intereselor subiecților acestei activități și celor în privința cărora ea este realizată. Subiecții activității speciale de investigații tind, primordial, spre depistarea și descoperirea infracțiunilor, depistarea și identificarea persoanelor implicate în comiterea lor, iar scopul celor în privința cărora este realizată această activitate este de a se eschiva de răspundere, de a se ascunde de justiție. În asemenea condiții, adică când la etapa inițială nu este clar statutul procesual al celor în privința cărora este realizată activitatea specială de investigații, iar vinovăția lor nu este stabilită, conținutul acesteia include un șir de principii care sunt nemijlocit îndreptate la asigurarea drepturilor și libertăților personalității (omului și cetățeanului) în cadrul exercitării activității speciale de investigații.

Din aceste motive considerăm corectă afirmația, conform căreia „una din problemele de bază ale procesului penal rezidă în respectarea pe de o parte a drepturilor și libertăților fundamentale persoanelor antrenate în proces, iar pe de altă parte asigurarea scopului procesului penal (...) – protejarea de infracțiuni a persoanei, societății și statului” [7, p.6].

În contextul examinării Legii privind activitatea specială de investigații prin prisma protecției drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei, considerăm importantă abordarea problematicii respective, cel puțin din două perspective, și anume: 1. Asigurarea protejării persoanei, valorilor și relațiilor sociale de atentate criminale; 2. Neadmiterea comiterii unor abuzuri nejustificate față de cei implicați sau bănuiți de implicare în activitatea criminală.

Referindu-ne la prima situație, susținem că este una generală și categorică, deoarece scopul principal al organelor de ocrotire a normelor de drept este anume protejarea celor mai importante valori și relații sociale.

În cel de-al doilea caz, considerăm că legiuitorul prin conținutul alin. 2, art. 19 din Legea privind activitatea specială de investigații, unde a prevăzut că „măsurile speciale de investigații se autorizează și se desfășurează în cazul în care sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții: a) realizarea scopului procesului penal este imposibilă pe altă cale ori există un pericol pentru securitatea statului, b) măsura specială de investigații este proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului”, a specificat expres situațiile și cazurile în care urmează a fi aplicate acestea. În mod similar s-a pronunțat și Curtea Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului în materia art.8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului potrivit căreia, necesitatea unei ingerințe în viața privată poate fi justificată numai atunci când nu se poate realiza scopul de investigație printr-o altă măsură mai puțin restrictivă [5, p. 16].

În încheiere, menționăm că domeniul reglementat de Legea privind activitatea specială de investigații, sarcinile și scopurile acesteia sunt de importanță majoră pentru societate și stat, iar genul respectiv de activitate este unul social-util și necesar, îndeosebi în cazul unor manifestări criminale deosebit de grave, cum ar fi crima organizată, infracțiunile cu caracter terorist, traficul de ființe umane.

Referințe bibliografice:

1. Didâc V., Căpățici M., Cușnir V., Moraru V. Tactica criminalistică; Activitatea operativă de investigații. Chișinău: ELAN POLIGRAF SRL, 2009.

2. Комментарий к Федеральному закону «Об оперативно-розыскной деятельности». С приложением решений Конституционного Суда РФ и Европейского Суда по правам человека. /Вступ.ст. В.Д.Зорькина. Москва: Норма, 2006.
3. Foșnea V., Sîli V., Unele aspecte de ordin general privind esența și particularitățile activității speciale de investigații. //Revista Studii juridice universitare, Anul V, Nr. 1-2, Chișinău, 2012, pag. 157-169.
4. Glavan B. Reflecții privind garanțiile respectării drepturilor persoanei în activitatea specială de investigații. //Legea și viața, iulie-august 2022.
5. Obada D. Competența procurorului pe dimensiunea efectuării activității speciale de investigații din perspectivă empirică. //Revista Procuraturii Republicii Moldova Nr. 7/2020.
6. Covalciuc I. Dispunerea și realizarea măsurilor speciale de investigații în procesul penal. Curs universitar. Chișinău, 2022.
7. Covalciuc I. Controlul și valorificarea măsurilor speciale de investigații în procesul penal. Curs universitar. Chișinău, 2022.

CZU 343.21

**SECRETUL CORESPONDENȚEI – PRINCIPIU GENERAL AL PROCESULUI
PENAL***

Dinu OSTAVCIUC,

doctor în drept, conferențiar universitar,
rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
ORCID: 0000-0001-5317-3296

Rezumat

Secretul corespondenței se înscrie printre principiile procesului penal și, totodată, constituie un drept fundamental garantat de art. 8 CEDO, adică intră în sfera de protecție a vieții private. În cursul procesului penal dreptul la secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace legale de comunicare nu poate fi lezat sau limitat, decât numai în baza unui mandat judiciar. Respectiv, nu este un drept absolut. Articolul respectiv vine să analizeze jurisprudența națională și să constate dacă aceasta corespunde prevederilor internaționale și practicii CtEDO. Totodată, cercetarea vine să aducă recomandări practice organelor judiciare privind aplicarea corectă a ingerinței, pe de o parte, și respectarea drepturilor omului, pe de altă parte. De asemenea, venim cu propuneri de lege ferenda pentru a asigura o protecție efectivă a drepturilor omului.

Cuvinte-cheie: secretul corespondenței, viață privată, ingerință, drept, principiu, organ de urmărire penală, procuror, judecător de instrucție, proces penal, sancțiuni procesuale.

Summary

The secrecy of correspondence is included among the principles of the criminal process and, at the same time, constitutes a fundamental right guaranteed by art. 8 of the ECHR, meaning that it falls within the scope of the protection of private life. During the criminal process, the right to the secrecy of letters, telegrams, other postal items, telephone conversations and other legal means of communication cannot be violated or limited, except only based on a judicial mandate. Consequently, it is not an absolute right. The article comes to analyze the national jurisprudence and its compliance with international provisions and ECHR practice. At the same time, the research comes to bring practical recommendations to judicial bodies regarding the correct application of interference, on the one hand, and respect for human rights, on the other hand. Furthermore, we come up with ferenda law proposals to ensure an effective protection of human rights.

Articol elaborat în baza proiectului „Asigurarea drepturilor omului în cadrul etapelor prejudiciare: normativul procesual penal național, practici europene și internaționale”, din cadrul Programelor de Postdoctorat pentru anii 2022-2023, cu cifrul 22.00208.0807.04/PD I.

Keywords: *secrecy of correspondence, private life, interference, right, principle, criminal investigation body, prosecutor, investigating judge, criminal process, procedural sanctions.*

Introducere. Dezvoltarea inovațiilor și necesitatea investigării infracțiunilor a pus accent asupra monitorizării și accesului la conținutul diverselor comunicări între persoane, adică asupra corespondenței. Această corespondență, reieșind din normele internaționale și cele interne, face parte din viața privată a persoanei. De aceea, ingerința privind corespondența nu este admisă decât pentru utilitatea publică, proporțională, în baza unor temeuri legale, necesară într-o societate democratică și doar în baza unui mandat judiciar.

Metode și materiale aplicate. La elaborarea acestei publicații a fost folosit material teoretic, normativ și empiric. De asemenea, cercetarea respectivului subiect a fost posibilă prin aplicarea mai multor metode de investigare științifică specifice teoriei și doctrinei procesual-penale: metoda logică, metoda analizei comparative, analiza sistemică etc.

Scopul cercetării. Cercetarea și analiza cadrului normativ intern, jurisprudenței și doctrinei privind secretul corespondenței în calitate de principiu general al procesului penal, precum și efectul nerespectării acestui principiu.

Rezultate obținute și discuții. Potrivit art. 30 din Constituție, „*Statul asigură secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace legale de comunicare.*” Secretul corespondenței nu este un drept absolut, ci unul relativ. Dreptul persoanei la secretul corespondenței poate fi limitat „în cazurile când această derogare este necesară în interesele securității naționale, bunăstării economice a țării, ordinii publice și în scopul prevenirii infracțiunilor (art. 30 alin. (2) CPP).”

Protejarea acestui drept este garantată și de Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, prin prisma art. 8, care stipulează că „*Orice persoană are dreptul la respectarea ... corespondenței sale.*” Această normă europeană acceptă ingerința secretului corespondenței în cazul în care măsura ce se impune este reglementată de legea internă și constituie, într-o societate democratică, o măsură necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protecția sănătății, a moralei, a drepturilor și a libertăților altora (art. 8 alin. (2) CEDO).

„Pentru a stabili dacă o anumită încălcare a art. 8 este „necesară într-o

societate democratică”, Curtea pune în balanță interesele statului membru și dreptul reclamantului. Într-o hotărâre de referință referitoare la art. 8, Curtea a precizat că, în acest context, adjectivul „necesar” nu este la fel de flexibil precum termenii „util”, „rezonabil” sau „oportun”, ci implică existența unei „nevoi sociale imperioase” de a recurge la ingerința în cauză. Autoritățile naționale au obligația de a efectua evaluarea inițială a nevoii sociale imperioase în fiecare caz în parte; așadar, le este lăsată o marjă de apreciere. Cu toate acestea, decizia lor este supusă controlului Curții. O restricție privind un drept prevăzut de Convenție poate fi considerată „necesară într-o societate democratică” — ale cărei semne distinctive sunt toleranța și mentalitatea deschisă — doar în cazul în care, printre altele, aceasta este proporțională cu obiectivul legitim urmărit (*Dudgeon împotriva Regatului Unit*, pct. 51-53).

Ulterior, Curtea a afirmat că, pentru a stabili dacă măsurile atacate erau „necesare într-o societate democratică”, va analiza, în lumina cauzei respective în ansamblul său, dacă motivele invocate pentru justificarea măsurilor sunt relevante și suficiente și dacă măsurile au fost proporționale cu scopurile legitime urmărite (*Z împotriva Finlandei*, pct. 94). Curtea a oferit clarificări suplimentare privind această cerință, afirmând că noțiunea de „necesitate” în sensul art. 8 implică faptul că ingerința trebuie să corespundă unei nevoi sociale imperioase și, în special, că trebuie să rămână proporțională cu scopul legitim urmărit. Pentru a stabili dacă o ingerință a fost „necesară”, Curtea ține seama de marja de apreciere lăsată autorităților statului, însă este obligația statului pârât să demonstreze existența unei nevoi sociale imperioase, care a stat la baza ingerinței (*Piechowicz împotriva Poloniei*, pct. 212). Curtea a reiterat principiile directoare privind marja de apreciere în *Paradiso și Campanelli împotriva Italiei* (MC), pct. 179-184.

În ceea ce privește măsurile generale adoptate de guvernul național, din jurisprudența Curții reiese că, pentru a stabili proporționalitatea unei măsuri generale, Curtea trebuie să evalueze în principal opțiunile legislative care stau la baza acesteia. În acest sens, calitatea controlului parlamentar și judiciar al necesității măsurii este deosebit de importantă, inclusiv aplicarea marjei de apreciere relevantă. Garanțiile procedurale de care dispune persoana particulară sunt deosebit de importante pentru a determina dacă statul pârât și-a depășit sau nu marja de apreciere atunci când a stabilit cadrul de reglementare. Curtea trebuie să examineze, în special, dacă procesul decizional finalizat prin măsuri care constituie o ingerință a fost echitabil și a permis respectarea adecvată a intereselor garantate unei persoane de către art. 8 (*A.-M.V. împotriva Finlandei*, pct. 82-84).” [5, pct. 19-20]

„Dreptul la respectarea „corespondenței”, în sensul art. 8 § 1 vizează protejarea confidențialității comunicărilor într-o gamă largă de situații diferite. Această noțiune include în mod evident corespondența de natură privată sau profesională (*Niemietz împotriva Germaniei*, pct. 32 *in fine*), inclusiv în cazul în care expeditorul sau destinatarul este o persoană deținută (*Silver și alții împotriva Regatului Unit*, pct. 84; *Mehmet Nuri Özen și alții împotriva Turciei*, pct. 41), dar și pachetele confiscate de agenți vamali (*X împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei). De asemenea, include convorbirile telefonice între membrii unei familii (*Margareta și Roger Andersson împotriva Suediei*, pct. 72) sau cu terțe persoane (*Lüdi împotriva Elveției*, pct. 38-39; *Klass și alții împotriva Germaniei*, pct. 21 și 41; *Malone împotriva Regatului Unit*, pct. 64), apelurile telefonice efectuate din spații profesionale sau de la domiciliu [*Amann împotriva Elveției* (MC), pct. 44; *Halford împotriva Regatului Unit*, pct. 44-46; *Copland împotriva Regatului Unit*, pct. 41; *Kopp împotriva Elveției*, pct. 50], precum și cele efectuate dintr-un centru de detenție (*Petrov împotriva Bulgariei*, pct. 51) și „interceptarea” de informații referitoare la aceste convorbiri (data, durata, numerele formate) (*P.G. și J.H. împotriva Regatului Unit*, pct. 42).” [5, pct. 408]

Legislația procesuală penală autohtonă garantează și ea secretul corespondenței. Astfel, potrivit art. 14 CPP, (1) „Dreptul la secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace legale de comunicare este asigurat de stat. În cursul procesului penal, nimeni nu poate fi lipsit sau limitat în acest drept. (2) Limitarea dreptului prevăzut la alin. (1) se admite numai în baza unui mandat judiciar emis în condițiile prezentului cod.”

CtEDO reamintește în cauza *Cacuci și S.C. Virra & Cont Pad S.R.L. c. României* [6, § 65] că apelurile telefonice efectuate din spații comerciale, precum și de la domiciliu intră sub incidența noțiunilor de „viață privată” și „corespondență”, în sensul art. 8 § 1 (a se vedea *Halford c. Regatului Unit*, 25 iunie 1997, pct. 44).

Instanța subliniază că sunt cuprinse în noțiunile de „viață privată” și „corespondență”, în sensul art. 8 § 1 din Convenția Europeană, comunicațiile telefonice și că interceptarea acestora se interpretează ca fiind o „ingerință a unei autorități publice” în exercitarea dreptului garantat de art. 8 din Convenție (*Matheron v. Franța*, 29 martie 2005, § 27). Instanța reamintește că ingerința menționată anterior contravine art. 8 din Convenție, cu excepția cazului în care este „prevăzută de lege”, urmărește unul sau mai multe dintre scopurile legitime prevăzute la paragraful 2 din articolul amintit și, în plus,

este „necesară într-o societate democratică” pentru îndeplinirea acestora. Formularea „în condițiile prevăzute de lege” de la art. 8 § 2 urmărește mai întâi ca măsura incriminată să aibă o bază în dreptul intern. Ea implică, totodată, și o anumită calitate a legii în cauză: dispune accesul persoanei în cauză la lege – care trebuie să fie capabilă să prevadă consecințele ce o așteaptă – și compatibilitatea sa cu statul de drept (Amann v. Elveția [MC], 16 februarie 2000, § 50).

„Convorbirile telefonice ce intră în noțiunile de „viața privată” și „corespondența” în sensul art. 8 § 1 citat mai sus, interceptarea lor, memorarea datelor astfel obținute și eventuala lor utilizare în cadrul urmăririi penale îndreptate împotriva reclamantului se analizează drept o „ingerința a unei autorități publice” în exercitarea dreptului garantat de art. 8 (a se vedea, printre altele, hotărârile Malone împotriva Regatului Unit din 2 august 1984, seria A nr. 82, p. 30, § 64; Kruslin împotriva Franței și Huvig împotriva Franței din 24 aprilie 1990, seria A nr. 176-A și 176-B, p. 20, § 26, și p. 52, § 25, Halford împotriva Regatului Unit din 25 iunie 1997, Culegere de hotărâri și decizii 1997-III, p. 1016-1017, § 48; Aalmoes și alți 112 împotriva Olandei (dec.), nr. 16.269/02, 25 noiembrie 2004).” [7, pct. 61]

„În cauza *lordachi ș.a.*, CtEDO a revăzut întreg sistemul de reglementări în ceea ce privește interceptarea comunicărilor. Deși autorizarea interceptărilor telefonice în Republica Moldova este autorizată de un judecător, CtEDO nu a găsit sistemul existent compatibil cu CEDO. Astfel, CPP reglementa în mod vag situațiile în care poate avea loc interceptarea, interceptarea a fost aplicată prea des, legea nu definea categoriile de persoane convorbirile cărora pot fi interceptate, legea nu excludea în termeni absoluți limitarea interceptării la șase luni, nu era clar scopul în care poate fi aplicată interceptarea, judecătorul nu putea verifica clar rolul judecătorului în aceste proceduri, legea nu stabilea cum se examinează, păstrează și distruge rezultatele interceptării, legea nu institua un mecanism efectiv de control parlamentar privind respectarea legislației cu privire la interceptare și legea nu reglementa ce se întâmplă în cazul înregistrării convorbirii clientului cu avocatul. De asemenea, legea nu prevedea că interceptarea poate fi aplicată doar dacă atingerea scopului nu poate avea loc prin alte mijloace.

Ca urmare a hotărârii CtEDO, prin Legea nr. 66 (în vigoare din 27 octombrie 2012) a fost introdus un capitol special în CPP, dedicat măsurilor speciale. Noile prevederi înăspresc condițiile pentru recurgerea la interpretare. Astfel, art. 132/1 alin. 1 CPP prevede că măsurile speciale se aplică numai în cadrul urmăririi penale, fiind astfel exclusă practica interceptării

convorbirilor în baza „dosarelor operative”. Mai mult, alin. (2) al aceluiași articol prevede că măsurile speciale de investigații se dispun doar dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele trei condiții:

1) *pe altă cale este imposibilă realizarea scopului procesului penal și/sau poate fi prejudiciată considerabil activitatea de administrare a probelor;*

2) *există o bănuială rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, cu excepțiile stabilite de lege;*

3) *acțiunea este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.*

Art. 132/4 alin. (7) CPP prevede că măsurile speciale de investigații se dispun pentru o perioadă de 30 de zile. Măsura poate fi prelungită până la șase luni. După expirarea termenului de șase luni este interzisă autorizarea repetată a măsurii, cu excepția apariției circumstanțelor noi. Alin. 10 al acestui articol interzice efectuarea măsurilor speciale de investigații cu privire la raporturile legate de asistență juridică dintre avocat și client. Totuși, el nu explică ce se întâmplă cu înregistrările care au fost efectuate din întâmplare. Articolele de mai sus se referă la toate măsurile speciale de investigație. Art. 132/8 alin. (1) CPP instituie limitări speciale pentru interceptarea convorbirilor. Astfel, infracțiunile pentru care poate avea loc interceptarea sunt enumerate exhaustiv. De asemenea, alin.3 prevede că poate fi interceptat doar acuzatul sau persoanele care contribuie la comiterea infracțiunilor. Aceste prevederi limitează substanțial posibilitățile de interceptare nejustificată. Totuși, o problemă aparte este diligența judecătorilor care dispun interceptările. Până acum ei au făcut acest lucru cu o deosebită ușurință și generozitate și este greu de imaginat că o schimbare substanțială va avea loc instantaneu.” [3, p. 161, 162]

„Noile tehnologii intră, de asemenea, sub incidența art. 8, în special mesajele electronice (emailurile) [*Copland împotriva Regatului Unit*, pct. 41; *Bărbulescu împotriva României* (MC), pct. 72], utilizarea Internetului (*Copland împotriva Regatului Unit*, pct. 41-42) și datele stocate pe servere informatice (*Wieser și Bicos Beteiligungen GmbH împotriva Austriei*, pct. 45), inclusiv pe hard-diskuri (*Petri Sallinen și alții împotriva Finlandei*, pct. 71) și dischete (*Iliya Stefanov împotriva Bulgariei*, pct. 42). Sunt vizate, de asemenea, formele mai vechi de comunicare electronică, cum ar fi telexul (*Christie împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei), mesajele transmise prin pager (*Taylor-Sabori împotriva Regatului Unit*) și transmisiunile radio private (*X și Y împotriva Belgiei*, decizia Comisiei), cu excepția transmisiunilor care sunt

efectuate pe o frecvență publică și care sunt, așadar, accesibile altor persoane (*B.C. împotriva Elveției*, decizia Comisiei).” [5, pct. 409]

„Conținutul și forma corespondenței nu sunt relevante în ceea ce privește problema ingerințelor (*A. împotriva Franței*, pct. 35-37; *Frérot împotriva Franței*, pct. 54). De exemplu, deschiderea și citirea unei bucăți de hârtie pliată, pe care un avocat a scris un mesaj și pe care a înmănat-o ulterior clienților săi, este considerată o „ingerință” (*Laurent împotriva Franței*, pct. 36). Nu există niciun principiu de *minimis* pentru ca o ingerință să aibă loc: este suficientă deschiderea unei scrisori [*Narinen împotriva Finlandei*, pct. 32; *Idalov împotriva Rusiei* (MC), pct. 197]. Orice formă de cenzură, interceptare, control, confiscare și alte obstacole intră sub incidența art. 8. A împiedica o persoană să inițieze o corespondență constituie cea mai amplă formă de „ingerință” în exercitarea „dreptului la respectarea corespondenței” (*Golder împotriva Regatului Unit*, pct. 43). Alte forme de ingerință în dreptul la respectarea corespondenței pot include următoarele acte imputabile autorităților publice:

- controlul corespondenței (*Campbell împotriva Regatului Unit*, pct. 33), realizarea de copii (*Foxley împotriva Regatului Unit*, pct. 30) sau ștergerea anumitor pasaje (*Pfeifer și Plankl împotriva Austriei*, pct. 43);
- interceptarea prin diverse mijloace și înregistrarea conversațiilor personale sau profesionale [*Amann împotriva Elveției* (MC), pct. 45], de exemplu, prin ascultarea convorbirilor telefonice (*Malone împotriva Regatului Unit*, pct. 64, și, în ceea ce privește contorizarea convorbirilor, pct. 83-84; a se vedea și *P.G. și J.H. împotriva Regatului Unit*, pct. 42), chiar și atunci când ascultarea convorbirilor este efectuată de pe linia unei terțe părți (*Lambert împotriva Franței*, pct. 21);
- stocarea datelor interceptate referitoare la utilizarea telefonului, a adresei de e-mail și a internetului (*Copland împotriva Regatului Unit*, pct. 44). Simplul fapt că astfel de date pot fi obținute în mod legitim, de exemplu din facturile telefonice, nu constituie o piedică în calea constatării unei „ingerințe”; de asemenea, este irelevant faptul că informațiile nu au fost dezvăluite unor părți terțe sau nu au fost utilizate în cadrul unor proceduri disciplinare sau de altă natură împotriva persoanei în cauză (*ibidem*, pct. 43).

Alte forme de ingerință pot include:

- redirecționarea corespondenței electronice către o terță persoană (*Luordo împotriva Italiei*, pct. 72 și 75, cu privire la un judecător; *Herczegfalvy împotriva Austriei*, pct. 87-88, cu privire la tutorele unei persoane interna-te într-un spital de psihiatrie);

- copierea unor fișiere electronice, inclusiv a celor care aparțin unor societăți (*Bernh Larsen Holding AS și alții împotriva Norvegiei*, pct. 106);
- Copierea unor documente care conțin date bancare și stocarea ulterioară a acestora de către autorități (*M.N. și alții împotriva San Marino*, pct. 52);
- măsurile secrete de supraveghere [*Kennedy împotriva Regatului Unit*, pct. 122-124; *Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC) și trimiterile citate.

„O contribuție esențială a autorităților la o înregistrare efectuată de o persoană particulară constituie o ingerință din partea unei „autorități publice” (*A. împotriva Franței*, pct. 36; *Van Vondel împotriva Țărilor de Jos*, pct. 49; *M.M. împotriva Țărilor de Jos*, pct. 39, referitoare la o înregistrare efectuată de către o persoană privată cu permisiunea prealabilă a procurorului).” [5, pct. 411, 414]

Un subiect aparte se referă la corespondența deținuților, deoarece un control asupra acestei corespondențe este acceptabil datorită condițiilor și cerințelor de detenție, însă acest fapt trebuie să se producă într-o formă rezonabilă.

„Cu toate acestea, un astfel de control nu trebuie să depășească necesitățile impuse de obiectivul legitim urmărit în conformitate cu art. 8 § 2 din Convenție. Deși poate fi necesar să fie monitorizat contactul deținuților cu lumea exterioară, inclusiv contactul telefonic, normele aplicate trebuie să asigure persoanelor deținute o protecție adecvată împotriva ingerințelor arbitrare din partea autorităților naționale (*Doerga împotriva Țărilor de Jos*, pct. 53).

Deschiderea (*Demirtepe împotriva Franței*, pct. 26), controlarea (*Kornakovs împotriva Letoniei*, pct. 158) și confiscarea (*Birzniaks împotriva Letoniei*, pct. 124) corespondenței unui deținut cu Curtea intră sub incidența art. 8, la fel ca și refuzul de a pune la dispoziția unui deținut materialele necesare pentru corespondența sa cu Curtea (*Cotleț împotriva României*, pct. 65).

Pentru a aprecia gradul de admisibilitate al unor astfel de controale, ar trebui să se țină seama de faptul că posibilitatea unui deținut de a scrie și de a primi scrisori este, uneori, singura sa legătură cu lumea exterioară (*Campbell împotriva Regatului Unit*, pct. 45). Un control general și sistematic a întregii corespondențe a deținuților, fără nicio reglementare privind punerea în aplicare a unei astfel de practici și fără nicio motivare din partea autorităților, ar fi contrar Convenției (*Petrov împotriva Bulgariei*, pct. 44).

Exemplele de „ingerință”, în sensul art. 8 § 1, includ:

- interceptarea unei scrisori de către administrația unui penitenciar (*McCallum împotriva Regatului Unit*, pct. 31) sau neexpedierea unei scrisori

(*William Faulkner împotriva Regatului Unit*, pct. 11; *Mehmet Nuri Özen și alții împotriva Turciei*, pct. 42);

- restricționarea (*Campbell și Fell împotriva Regatului Unit*, pct. 110) sau distrugerea corespondenței (*Fazil Ahmet Tamer împotriva Turciei*, pct. 52 și 54 în ceea ce privește un sistem de filtrare);

- deschiderea unei scrisori (*Narinen împotriva Finlandei*, pct. 32) – inclusiv în cazul funcționării deficitare a serviciului poștal din cadrul penitenciarului (*Demirtepe împotriva Franței*, pct. 26) sau în cazul în care corespondența este pur și simplu deschisă, înainte de a-i fi înmănată destinatarului [*Faulkner împotriva Regatului Unit* (dec.)];

- întârzierile în transmiterea corespondenței (*Cotleț împotriva României*, pct. 34) sau refuzul de a redirecționa către adresa unui anumit deținut e-mailurile trimise la adresa penitenciarului [*Helander împotriva Finlandei* (dec.), pct. 48].

Sunt luate în considerare și schimburile de scrisori între doi deținuți (*Pfeifer și Plankl împotriva Austriei*, pct. 43), la fel ca și refuzul de a înapoia o carte unui deținut (*Ospina Vargas împotriva Italiei*, pct. 44).

De asemenea, o „ingerință” poate să rezulte din:

- ștergerea anumitor pasaje (*Fazil Ahmet Tamer împotriva Turciei*, pct. 10 și 53; *Pfeifer și Plankl împotriva Austriei*, pct. 47);

- limitarea numărului de colete și pachete pe care un deținut este autorizat să le primească (*Aliiev împotriva Ucrainei*, pct. 180);

- înregistrarea și stocarea conversațiilor telefonice ale unui deținut (*Doerga împotriva Țărilor de Jos*, pct. 43) sau a conversațiilor dintre un deținut și rudele acestuia, în timpul vizitelor (*Wisse împotriva Franței*, pct. 29).

Același lucru este valabil și pentru impunerea unei sancțiuni disciplinare care implică interdicția absolută de a trimite sau de a primi scrisori, timp de 28 de zile (*McCallum împotriva Regatului Unit*, pct. 31) și a unei restricții privind utilizarea de către deținuți a limbii materne în cursul conversațiilor telefonice (*Nusret Kaya și alții împotriva Turciei*, pct. 36). Ingerința trebuie să îndeplinească cerințele de legalitate prevăzute la art. 8 § 2. Legislația trebuie să fie formulată suficient de clar, astfel încât să ofere oricărei persoane indicii privind circumstanțele și condițiile în care autoritățile publice sunt abilitate să recurgă la astfel de măsuri (*Lavents împotriva Letoniei*, pct. 135). În fața Curții, guvernul pârât are obligația să precizeze dispoziția legală în temeiul căreia corespondența deținutului în cauză a fost monitorizată de autoritățile naționale (*Di Giovine împotriva Italiei*, pct. 25).

Următoarele măsuri, printre altele, nu sunt „prevăzute de lege”:

- cenzura impusă cu încălcarea dispozițiilor care o interzic în mod expres [*Idalov împotriva Rusiei* (MC), pct. 201] sau în absența unor dispoziții care o autorizează (*Demirtepe împotriva Franței*, pct. 27) sau impusă de către o autoritate care își depășește competențele de care dispune în conformitate cu legislația aplicabilă [*Labita împotriva Italiei* (MC), pct. 182];

- cenzura practică în temeiul unui act nepublicat, inaccesibil publicului (*Poltoratskiy împotriva Ucrainei*, pct. 158-160);

- norme privind monitorizarea apelurilor telefonice ale deținuților care nu sunt suficient de clare și detaliate pentru a-i furniza reclamantului o protecție adecvată (*Doerga împotriva Țărilor de Jos*, pct. 53).” [5, pct. 421-429]

„Din hotărârea *Cotlet c. României* rezultă că articolul 8 provoacă, în anumite circumstanțe, pentru autoritățile penitenciare, o obligațiune pozitivă „de a furniza (unui deținut) necesarul pentru corespondența sa cu Curtea”. Ținând cont de motivația hotărârii, această obligațiune trebuie să fie considerată ca fiind relativă. Jurisdicția europeană a avut grijă într-adevăr să reamintească că Convenția nu obligă Statele să suporte cheltuielile pentru timbrarea întregii corespondențe a deținuților, nici să le garanteze alegerea materialului pentru scris. Doar în anumite circumstanțe particulare cum sunt cele din speță, când condițiile corespondenței nu sunt precizate de regulamentul intern, hârtia și plicurile sunt furnizate în cantități extrem de limitate (două plicuri pe lună) și cererile repetate nesatisfăcute, ar putea fi stabilită încălcarea articolului 8. [4, pct. 50]

„Art. 8 din Convenție nu le conferă deținuților dreptul de a efectua apeluri telefonice, în special în cazul în care facilitățile oferite pentru comunicarea prin scrisori sunt disponibile și adecvate [*A.B. împotriva Țărilor de Jos*, pct. 92; *Ciszewski împotriva Poloniei* (dec.)]. Cu toate acestea, în cazul în care dreptul intern le permite deținuților să aibă conversații telefonice, de exemplu, cu rudele acestora, sub supravegherea autorităților penitenciare, o restricție impusă în privința convorbirilor telefonice poate constitui o „ingerință” în exercitarea dreptului la respectarea corespondenței lor, în sensul art. 8 § 1 din Convenție (*Nusret Kaya și alții împotriva Turciei*, pct. 36). În practică, trebuie să se țină seama de faptul că deținuții trebuie să folosească în comun un număr limitat de aparate de telefonie și că autoritățile trebuie să mențină ordinea și să prevină faptele penale [*Daniliuc împotriva României* (dec.); a se vedea și *Davison împotriva Regatului Unit* (dec.)], în ceea ce privește tarifele pentru apelurile telefonice efectuate din închisoare]. S-a constatat că interdicția impusă pentru o anumită perioadă de timp unui deținut,

de a utiliza cabina telefonică a închisorii pentru a-și suna partenera cu care avea o relație de 4 ani și împreună cu care avea un copil, pe motiv că aceștia nu erau căsătoriți, constituie o încălcare a art. 8, coroborat cu art. 14 (*Petrov împotriva Bulgariei*, pct. 54). Într-un penitenciar cu regim de maximă siguranță, ținerea evidenței numerelor de telefon pe care un deținut dorea să le apeleze – măsură care i-a fost notificată – a fost considerată necesară din motive de securitate și pentru a evita săvârșirea altor infracțiuni (deținutul avea la dispoziție alte modalități pentru a păstra legătura cu rudele sale, cum ar fi scrisorile și vizitele) [*Coșcodar împotriva României* (dec.), pct. 30], [5, pct. 444-446].

În cauza CtEDO, *Meriakri c. Republicii Moldova* [8, § 25-35], s-a constatat imixtiunea exercitată de către administrația instituției penitenciare în dreptul său la respectarea corespondenței adresate Curții, cu avocatul său, precum și cu alte autorități naționale. Într-o altă cauză, *Ostrovar c. Republicii Moldova* [9, pct. 92-102], s-a stabilit că reclamantul nu avea autorizație să corespundeze cu rudele sale sau cu alte persoane din cauza caracterului social periculos al acțiunilor sale și în interesele justiției. Guvernul, de asemenea, a declarat că corespondența cu mama sa nu a fost singurul mod de a menține legătura cu lumea exterioară, deoarece el a avut și întreveneri cu familia sa. Reclamantul a declarat că administrația închisorii nu l-a informat nici pe el și nici pe mama sa cu privire la necesitatea de a depune o cerere pentru a obține autorizația de a corespunde. De asemenea, ea nu a emis o decizie motivată de a restrânge dreptul reclamantului la corespondență. Mai mult, în această cauză, interzicerea de a corespunde cu mama sa nu a fost necesară într-o societate democratică.

Într-un alt caz, *Ciorap c. Republicii Moldova* [10, pct. 97-104], Curtea notează că mai multe scrisori trimise reclamantului în 2001-2003 de către organele de ocrotire a normelor de drept, organizații privind apărarea drepturilor omului și chiar de un spital psihiatric poartă fie o ștampilă a închisorii, fie o altă inscripție (de exemplu, numărul celulei). De asemenea, ea notează că toate scrisorile menționate mai sus au fost adresate doar reclamantului. În ceea ce privește pretinsa falsificare a scrisorilor, Curtea notează că Guvernul nu a identificat care scrisori el consideră că au fost falsificate și nu a prezentat nicio probă în acest sens. Nu a existat niciun motiv pentru care Curtea să pună la îndoială autenticitatea scrisorilor. Curtea conchide că, contrar declarațiilor Guvernului, în dosar există probe clare că cel puțin o parte din corespondența reclamantului a fost deschisă de către administrația închisorii. Prin urmare, a avut loc o ingerință în dreptul reclamantului

la respectarea corespondenței sale. Curtea notează că, până în decembrie 2003, reclamantului nu i s-a oferit acces la regulamentul închisorii, care prevedea inter alia modul de distribuire a corespondenței reclamantului. Deși atât legislația veche, cât și cea nouă prevedea posibilitatea de a deschide corespondența deținuților în anumite condiții, Curtea observă că procedura stabilită de legislație nu a fost respectată în cazul reclamantului. În special, Guvernul nu a prezentat nicio probă că o instanță judecătorească a autorizat deschiderea oricărei din scrisorile la care s-a făcut referire mai sus, ceea ce constituia o condiție esențială pentru deschiderea corespondenței. Rezultă că deschiderea corespondenței reclamantului fără autorizarea unei instanțe judecătorești a fost efectuată cu încălcarea legislației și, prin urmare, nu a fost „prevăzută de lege”, în sensul articolului 8 al Convenției. În lumina acestei constatări, Curtea nu consideră necesar să verifice dacă ingerința a fost necesară într-o societate democratică. Prin urmare, a avut loc o violare a articolului 8 al Convenției în ceea ce privește cenzurarea corespondenței reclamantului.

Corespondența între avocat și deținut este o problemă sensibilă. În cauza CtEDO, *Helander c. Finlandei* [11, pct. 53, 54], Curtea a menționat că „sistemul juridic finlandez cu privire la corespondența deținuților este redactat în mod clar și îndeplinește cerințele Convenției și obligațiile pozitive impuse statului pârât. Chiar dacă nu există nicio obligație pozitivă de a permite utilizarea e-mailurilor, există mijloace alternative de comunicare eficientă. Mai mult, există motive legitime pentru a nu permite e-mailurile atâta timp cât legislația rămâne neschimbată. Unul dintre motivele principale este că legislația actuală nu poate garanta confidențialitatea avocat - client dacă comunicarea se face prin e-mail. În ceea ce privește proporționalitatea, Curtea constată că, în speță, refuzul autorităților interne de a transmite reclamantului mesajul de e-mail nu poate fi considerat nici disproporționat. Expeditorul mesajului de e-mail a fost informat imediat despre nelivrarea mesajului și a fost instruit să folosească mijloacele de comunicare adecvate. Avea astfel la dispoziție mai multe mijloace de comunicare care asigurau aceeași eficacitate și rapiditate de comunicare ca și utilizarea e-mailurilor. Faptul că nu a folosit aceste mijloace nu este imputabil statului pârât.” Prin urmare, Curtea nu a constatat violarea art. 8 din Convenție, însă grație acestei hotărâri Curtea a considerat că respectarea principiului confidențialității relației avocat - client este una fundamentală și necesară privind garantarea acestui drept.

În cauza CtEDO, *Petrov c. Bulgariei* [12, pct. 43], „Curtea observă că o anumită măsură de control asupra acestei corespondențe este necesară și nu

este în sine incompatibilă cu Convenția, ținând cont de cerințele obișnuite și rezonabile ale închisorii (a se vedea Silver și alții împotriva Regatului Unit, hotărârea din 25 martie 1983, seria A nr. 61, p. 38, § 98 și Campbell, citată mai sus, p. 18, § 45). Cu toate acestea, corespondența cu avocații, fie că se referă la procedurile avute în vedere sau pendinte, fie e de natură generală, este, în principiu, privilegiată în temeiul articolului 8 din Convenție, iar controlul său de rutină nu este în conformitate cu principiile confidențialității și al secretului profesional atașate relațiilor dintre un avocat și clientul său (a se vedea Campbell, citată mai sus, p. 19, §§ 47 și 48). Autoritățile penitenciare pot deschide o scrisoare de la un avocat către un deținut numai atunci când au motive rezonabile să creadă că aceasta conține o incintă ilegală pe care mijloacele normale de detectare nu au reușit să o dezvăluie. Scrisoarea trebuie, totuși, doar deschisă și nu trebuie citită. Ar trebui furnizate garanții adecvate care împiedică citirea scrisorii, cum ar fi deschiderea scrisorii în prezența deținutului. Citirea corespondenței unui deținut către și de la un avocat, pe de altă parte, ar trebui permisă numai în circumstanțe excepționale, atunci când autoritățile au motive rezonabile să creadă că privilegiul este abuzat, deoarece conținutul scrisorii pune în pericol securitatea închisorii sau siguranța altora sau sunt în alt mod de natură criminală. Ceea ce poate fi considerat „cauza rezonabilă” va depinde de toate circumstanțele, dar presupune existența unor fapte sau informații care ar satisface un observator obiectiv că se abuzează de canalul privilegiat de comunicare (a se vedea Campbell, citat mai sus, p. 19, § 48).”

„Cu toate acestea, Curtea admite că autoritățile penitenciare pot deschide o scrisoare adresată de un avocat unui deținut, atunci când au motive întemeiate să creadă că această scrisoare conține un element ilicit care nu a fost descoperit prin mijloacele normale de detecție. Cu toate acestea, scrisoarea ar trebui doar să fie deschisă, nu și citită (Campbell împotriva Regatului Unit, pct. 48; Erdem împotriva Germaniei, pct. 61). Protecția corespondenței unui deținut cu avocatul acestuia impune statelor membre obligația de a oferi garanții adecvate pentru a împiedica citirea scrisorii, cum ar fi deschiderea scrisorii în prezența deținutului în cauză (Campbell împotriva Regatului Unit, pct. 48).” [5, pct. 450]

Concluzii. Normele interne corespund în mare parte prevederilor internaționale. Totodată, considerăm o problemă ce ține de informarea persoanelor interceptate. La moment nu există un mecanism clar și transparent prin care să se impună informarea persoanelor în privința cărora s-a efectuat această măsură specială de investigații. Potrivit art. 132/8 alin. (3) CPP, Pot fi supuse interceptării și înregistrării comunicările bănuțului, învinutului

sau ale altor persoane, inclusiv ale celor a căror identitate nu a fost stabilită, despre care există date ce pot conduce rezonabil la concluzia că ele fie contribuie, în orice mod, la pregătirea, comiterea, favorizarea sau tănuirea infracțiunilor prevăzute la alin. (2), fie primesc sau transmit informații relevante și importante pentru cauza penală. Respectiv, atunci când sunt interceptate convorbirile bănuțitului sau învinutului probleme practice nu apar, deoarece acestora li se aduce la cunoștință despre interceptare. Probleme mari apar în privința altor persoane care au fost interceptate, dar nu au și pot nici să nu aibă un statut procesual. De fapt acestor persoane li se încalcă dreptul la viață privată.

Prin urmare, considerăm oportun să fie efectuate modificări și completări ale normelor de procedură penală, astfel încât să fie clar stabilită informarea persoanelor în privința cărora s-au efectuat nu doar interceptarea, dar și celelalte măsuri speciale de investigații care lezează dreptul la viață privată.

Totodată, recomandăm organului de urmărire penală și procurorului ca în cazurile de examinare a tehnicii de calcul, a telefoanelor mobile sau a altor purtători de informație, chiar dacă acestea au fost ridicate în urma percheziției autorizate sau legalizate, să dispună această acțiune și să ceară autorizare. Or, datele și informațiile pe care le pot conține aceste tehnologii pot leza dreptul la viața privată, implicit în privința terțelor persoane. Aceeași situație este raportată și în cazul examinării diferitelor acte, documente, fotografii, casete video sau audio.

Bibliografie:

1. Constituția Republicii Moldova.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova.
3. Gribincea Vladislav, Executarea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului de către Republica Moldova, 1997-2012, Ediție apărută cu sprijinul financiar al Programului pentru Drepturile Omului și Bună Guvernare al Fundațiilor pentru o Societate Deschisă și al Departamentului de Stat al Statelor Unite. (ISBN 978-9975-4170-9-9. 196 p.). Disponibilă: <https://crjm.org/wp-content/uploads/2014/04/Executarea-hotararilor-CtEDO-de-catre-RM-1997-2012.pdf> [accesată: 31.07.2022].
4. Jean-François Akandji-Kombe, Obligațiunile pozitive în virtutea Convenției Europene a Drepturilor Omului, Ghid pentru punerea în aplicare a Convenției Europene a Drepturilor Omului, Manuale privind drepturile omului, nr. 7, Republica Moldova, 2006. Disponibilă: <https://jfaki>.

- blog/wp-content/uploads/2018/11/obligatiile_pozitive.pdf [accesată: 31.07.2022].
5. Ghid privind art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței. Actualizat la 31 decembrie 2018. Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_ROM.pdf [accesată: 29.07.2022].
  6. Hotărârea CtEDO, cauza Cacuci și S.C. VIRRA & CONT PAD S.R.L. c. României, din 17. 01.2017. Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-176052> [accesată: 29.07.2022].
  7. Hotărârea CtEDO, cauza Dumitru Popescu c. României, din 26.04.2007. Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122747> [accesată: 31.07.2022].
  8. Hotărârea CtEDO, cauza Meriakri c. Republicii Moldova, din 01.03.2005. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-108866> [accesată: 31.07.2022].
  9. Hotărârea CtEDO, cauza Ostrovar c. Republicii Moldova, din 13.09.2005. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112621> [accesată: 31.07.2022].
  10. Hotărârea CtEDO, cauza Ciorap c. Republicii Moldova, din 19.06.2007. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112844> [accesată: 31.07.2022].
  11. Hotărârea CtEDO, cauza Helander c. Finlandei, din 10.09.2013. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-127056> [accesată: 01.08.2022].
  12. Hotărârea CtEDO, cauza Petrov c. Bulgariei, din 22.05.2008. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-86454> [accesată: 01.08.2022].

CZU 343.1

DESCOPERIREA DISIMULĂRILOR FAPTELOR INFRAȚIONALE PRIN METODA MODELĂRII

Iurie ODAGIU,

doctor în drept, conferențiar universitar,
prim-prorector pentru studii și management al calității
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
ORCID: 0000-0002-2474-5299

Rezumat

Descoperirea disimulărilor în activitatea de investigare a infracțiunilor constituie o activitate specifică, care constă în observarea diferențelor dintre situațiile obiective și cele care sunt invocate de infractori ori alți participanți la proces sub aspectul interpretării subiective a situației în folosul făptuitorului sau al victimei. În cazul acestui articol autorul indică importanța aplicării metodei modelării în criminalistică la descoperirea și cercetarea faptelor disimulate (infracțiuni disimulate ca fapte fără caracter penal și fapte fără caracter penal disimulate drept infracțiuni).

Cuvinte-cheie: disimulare, înscenare, modelare, circumstanțele faptei probatoriu, metodă de cunoaștere, investigarea infracțiunii, criminalistică.

Summary

The discovery of dissimulation in the activity of investigating crimes is a specific activity, which consists in observing the differences between the objective situations and those that are invoked by criminals or other participants in the process under the aspect of subjective interpretation of the situation in favor of the perpetrator or the victim. In the case of this article, the author indicates the importance of applying the modeling method in forensics to the discovery and investigation of concealed facts (disguised crimes as non-criminal acts and non-criminal acts disguised as crimes).

Keywords: concealment, staging, modeling, evidentiary circumstances of the act, method of knowledge, crime investigation, forensics.

Introducere. Metodele și mijloacele folosite de infractori pentru a induce în eroare organele de urmărire penală și judecată au devenit obiectul atenției cercetătorilor odată cu dezvoltarea criminalisticii ca știință, devenind un domeniu independent de cunoaștere. În literatura de specialitate acest aspect a fost intitulat diferit de autori, ca „disimulare”, „înscenare”, „circumstanțe negative ale faptei”, „infracțiune cu urme false”, „infracțiune imitată” etc. Cu toată semnificația teoretică și practică neîndoielnică, proble-

mele legate de disimulările infracționale, precum și metodele de investigare a acestora nu s-au reflectat la nivelul unui studiu monografic cuprinzător.

Stabilirea adevărului în orice activitate cognitivă (de cercetare), inclusiv de investigare a faptelor infracționale, este posibilă numai dacă sunt folosite metode de cunoaștere fiabile. Principala metodă folosită în teoria și practica criminalistică de investigare a infracțiunilor este metoda dialectică de cunoaștere a obiectelor și fenomenelor studiate. Esența acestei metode constă în studiul sistematic, continuu, al obiectelor și fenomenelor în unitate cu alte obiecte ale lumii materiale, ținând cont de dezvoltarea și variabilitatea lor continuă. Dacă vorbim despre orientarea practică a metodei modelării la descoperirea disimulărilor faptelor infracționale, atunci este necesar, în primul rând, să acordăm atenție și metodelor științifice generale de identificare, descoperire, cercetare și evaluare a informațiilor semnificative din punct de vedere criminalistic, obținute și prin metodele comparației, observării, descrierii, măsurării, experimentării etc.

Scopul articolului constă în evidențierea importanței metodei de modelare în criminalistică la descoperirea disimulărilor infracționale.

Metode și materiale aplicate. Aspectele generale teoretice și criminalistice ale problemei studiate cu aplicarea metodei dialectice ca modalitate științifică generală de cunoaștere. În cursul studiului s-au folosit și metodele și procedeele de cunoaștere prin analiză, comparație, abstracție, exemplificare. Cercetările efectuate se bazează pe studierea doctrinei criminalistice.

Rezultate obținute și discuții: Modelarea reprezintă o metodă de cercetare a obiectelor prin cunoașterea modelului acestora. Această metodă posedă o importanță majoră, în special în cazurile când obiectul cercetării nu poate fi perceput nemijlocit de subiectul cercetării [4.p.8].

Semnificația criminalistică deosebită a acestei metode de cercetare aplicată la descoperirea și identificarea disimulărilor a fost subliniată de R.S. Belkin, care a remarcat că „în acest caz există o comparație a existentului cu propriul”. Dacă faptă infracțională disimulată de o persoană indică săvârșirea unei infracțiuni cu semnele acesteia, atunci, conform intenției acestei persoane, aceasta trebuie să coincidă în toate aspectele cu evenimentul unei infracțiuni reale. Utilizarea metodelor de modelare și comparare la descoperirea disimulării unui anumit gen de infracțiune posedă specificul său și constă într-o comparație imaginară a situației de la locul incidentului atât cu fapta penală, sub care este disimulat acest eveniment, cât și cu evenimentul propriu-zis „nepenal”, disimulat sub infracțiune [5.p.72].

Prin asemenea comparații se intensifică activitatea de gândire, crește

volumul semnelor comparate, deoarece căutarea și selecția caracteristicilor individuale ale mediului investigat al locului evenimentului se realizează în mod semnificativ pe baza comparației cu anumite modele, imagini. Procesul de comparație în acest caz are mai multe etape interdependente: de la compararea unei imagini-reflecție memorială cu o reprezentare similară, până la evidențierea și înțelegerea trăsăturilor generale și particulare, iar apoi, la un nivel superior de generalizare, compararea modelului cu reflexia imaginii memoriale.

Reținem că atunci când se utilizează metoda comparației trebuie evaluate nu numai situația de la fața locului, dar și comportamentul persoanei și informațiile raportate de ea despre această situație. O astfel de evaluare ar trebui efectuată prin aplicarea următoarelor procedee tactice:

- prin compararea tuturor indicilor unui eveniment la propriu cu toți indicii evenimentului existent;
- prin compararea indicilor individuali ai unui eveniment propriu cu indicii individuali relevanți ai evenimentului existent;
- prin compararea fiecăruia dintre indici cu ceilalți indici pentru a observa și delimita coincidența ori contradictorialitatea acestora.

Se poate spune, fără exagerare, că modelarea imaginară ca metodă de activitate cognitivă, ajută ofițerul de urmărire penală/ofițerul de investigații să rezolve cele mai importante sarcini ale investigației. Cu toate acestea, rolul modelării este deosebit de important la stabilirea evenimentului unei infracțiuni, a formei de vinovăție și a motivației făptuitorului. În acest sens, această metodă capătă importanță specifică pentru identificarea și descoperirea disimulării faptelor infracționale.

Despre aplicarea metodei modelării în activitatea criminalistică și de investigare a infracțiunilor au relatat în publicațiile lor asemenea savanți ca M. Gheorghiu [1.p.14], Gh. Golunenco [2.p.70,73], N. Niță [3], iar aceste exemple nu sunt unice.

Autorul G.A. Gustov a pus accentul pe implementarea practică a metodei modelării în procesul de descoperire și cercetare a infracțiunilor. Acesta, în vederea orientării practice pronunțate a aplicării metodei, a dezvoltat un algoritm de modelare (program) îndreptat la descoperirea infracțiunilor, care se întemeiază pe metoda modelării [6. p.35].

Între timp, posibilitățile de utilizare a metodei modelării în identificarea și descoperirea disimulărilor, inclusiv disimularea unui întreg eveniment infracțional, sunt cercetate și expuse fragmentar în literatura de specialitate, limitându-se la contextul posibilităților generale de utilizare a acestei meto-

de la investigarea infracțiunilor. În acest sens vom examina acest aspect mai detaliat.

Modelarea este o construcție imaginară sau materială de modele, imitații ale anumitor procese sau fenomene, astfel încât cunoștințele obținute în acest caz să servească drept bază pentru evaluarea unui alt subiect sau fenomen studiat.

Sub aspectul activităților criminalistice și speciale de investigații, metoda modelării permite rezolvarea următoarelor sarcini:

- explicarea evenimentelor, faptelor, ale căror origine este necunoscută (după cum menționează M. Hlânțov, modelarea permite aflarea informațiilor (cunoștințelor) noi despre obiectul de studiu prin intermediul circumstanțelor cunoscute reflectate în modelul obiectului [7.p.48]);

- facilitarea procesului de stabilire a sarcinilor care urmează a fi soluționate în timpul cercetării infracțiunii;

- asigurarea unui suport, în condițiile informațiilor limitate despre eveniment, la înaintarea versiunilor (ipotezelor) și la organizarea verificării corespunzătoare a acestora;

- sporirea eficacității metodei statistice de identificare a făptuitorilor.

În plus, eficiența foarte mare a acestei metode (modelarea) se manifestă în cursul constituirii sistemului probator în faza de urmărire penală. În special, utilizarea acestei metode, oferă ofițerului de investigații/de urmărire penală următoarele posibilități:

- determinarea corectă, cu exhaustivitate, a circumstanțelor care urmează a fi dovedite în cauză;

- stabilirea interdependenței dintre datele de fapt disponibile în cauză și circumstanțele care urmează a fi dovedite;

- generalizarea conținutului probatoriu și determinarea sarcinilor de stabilire ale unor împrejurări concrete ale faptei;

- constituirea sistemului probator în cauză.

Procesul de modelare, în opinia noastră, în orice caz, ar trebui să conțină cel puțin trei etape:

- 1) constituirea unui model al obiectului studiat,

- 2) studierea acestui model,

- 3) verificarea modelului și utilizarea cunoștințelor noi acumulate din model.

Să analizăm în continuare fiecare dintre aceste etape mai detaliat, considerând ca obiect acțiunilor ofițerului de investigații/de urmărire penală care vizează identificarea și demascarea disimulării unui eveniment infrac-

țional. Procesul de constituire a unui model criminalistic cu privire la disimulare va trece prin următoarele etape: alegerea componentei modelului, crearea bazei modelului, detalierea modelului, fixarea modelului.

Conținutul elementelor modelului este determinată de ofițerul de investigații/de urmărire penală, în funcție de care elemente ale obiectului sunt esențiale pentru sarcina practică pe care o rezolvă. Prin urmare, modelul este întotdeauna individual și subiectiv. Poate să corespundă ori să nu corespundă cu circumstanțele reale ale evenimentului. Modelele care corespund circumstanțelor reale ale evenimentului stau la baza obținerii de informații „pozitive” despre caz. În același timp, subliniem că, în mod special, ar trebui să se acorde atenție acelor componente ale modelului care contrazic tipul general al modelului construit. Identificarea acestor componente permite descoperirea acelor proprietăți pe care originalul nu le deține, adică activitatea infracțională.

În raport cu subiectul studiului nostru – disimularea, menționăm că ofițerul de investigații/de urmărire penală, **studiind situația de la fața locului și descoperind circumstanțe negative**, construiește imaginar trei modele:

- modelul de comportament infracțional, sub care a fost deghizat evenimentul propriu-zis;
- modelul acțiunilor persoanei care a recurs la disimulare și a creat anturajul de la fața locului;
- modelul acțiunilor desfășurate la fața locului și care au fost ulterior deghizate prin disimulare.

Componentele modelului criminalistic al evenimentului imaginat de ofițerul de investigații/de urmărire penală în acest caz sunt constituite din următoarele circumstanțe: obiectul de atentare, subiectul infracțiunii sau disimulării, comportamentul făptuitorului, locul săvârșirii faptei și momentul săvârșirii acesteia (înscenării), consecințele survenite ale acțiunilor (inacțiunilor).

După ce a construit baza unui model imaginat, acesta trebuie detaliat. De exemplu, cele mai tipice întrebări care creează modelul imaginat al unei infracțiuni împotriva unei persoane sunt: când, cu cine, de ce, de unde, cum a ajuns, în ce poziții se aflau victima și făptuitorul, ce răni i-au fost provocate, câte lovituri etc. În căutarea unui răspuns la întrebările puse, trebuie să se apeleze la materialele care deja se conțin în dosarul penal, la informațiile disponibile, la experiența de viață și profesională. De asemenea, poate oferi asistență semnificativă pentru a răspunde la întrebări specifice și un spe-

cialist. Practica mai arată că este mult mai ușor de obținut răspunsul dorit dacă informațiile cunoscute sunt aranjate într-o astfel de succesiune, încât răspunsul la întrebarea anterioară să ajute obținerea răspunsului la cele ulterioare. Desigur, unele răspunsuri pot fi de probabilitate, dar pentru aceasta și este creat un model pentru a testa cunoștințele existente și a dobândi altele noi.

Întrebările de detaliere sunt, de asemenea, foarte valoroase, deoarece ajută la dobândirea de noi cunoștințe, permit înaintarea unor versiuni plauzibile, îndreaptă imaginația ofițerului și intelectul acestuia în direcția necesară pentru a rezolva o problemă practică specifică.

Răspunsurile identificate, dacă este cazul, sunt supuse unor detalieri și clarificări suplimentare. Detaliind modelul evenimentului care a avut loc, există posibilitatea de a găsi atât un singur răspuns, cât și, deseori, mai multe. Ca urmare, ofițerul de investigații/de urmărire penală obține un model mult mai complex care afișează obiectul cognitiv din diferite puncte de vedere. Un astfel de model poate fi numit maximal și ajută la asigurarea obiectivității și completitudinii cunoștințelor în procesul de investigare. Asemenea model garantează, într-o oarecare măsură, evitarea de erori. Lucrând cu un model la descoperirea disimulării, ne confruntăm și cu sarcina de a descoperi acele detalii care nu ar exista la propriu. În procesul de analiză a circumstanțelor evenimentului și experimentului imaginar, la etapa ulterioară a modelării, detaliile inexistente vor fi stabilite și eliminate din model.

Din cele de mai sus, rezultă o concluzie practică importantă: la verificarea versiunilor prin metoda modelării, este necesar să se construiască nu unul, ci toate modelele posibile corespunzătoare unei anumite versiuni. Implementarea acestei reguli permite în mare măsură să se asigure obiectivitatea și completitudinea investigației. Odată ce modelul a fost construit, acesta trebuie studiat. Studiul modelului criminalistic presupune următoarele etape: analiza logică a circumstanțelor incluse în conținutul modelului și efectuarea dezbaterilor cu privire la circumstanțele faptei, ale căror descoperire va permite adoptarea deciziilor criminalistice și procesuale corecte referitoare la caz și, în cele din urmă, obținerea de cunoștințe sigure despre original.

Odată cu studierea modelului construit, ofițerul de investigații/de urmărire penală argumentează procesul astfel: dacă fapta determinată de model a avut loc în realitate, atunci anumite acțiuni trebuie să fie efectuate de subiectul acestei fapte. Dacă aceste acțiuni sunt efectuate de subiect, atunci, în realitate, în anumite locuri, datorită particularităților mecanismu-

lui de formare a urmelor, trebuie să existe urme formă sau urme materie corespunzătoare. Efectuând verificarea modelului la etapa următoare prin studierea situației reale și evaluarea rezultatelor, ofițerul de investigații/de urmărire penală concluzionează că modelul reflectă situația obiectivă.

Cercetarea în cadrul etapelor modelării criminalistice se realizează prin efectuarea următoarelor operațiuni:

- determinarea circumstanțelor ce urmează a fi stabilite pentru verificarea conformității modelului cu originalul;
- verificarea prezenței (absenței) în informațiile primare a datelor despre circumstanțele care urmează a fi clarificate;
- determinarea măsurilor de căutare și identificare a informațiilor lipsă;
- organizarea și implementarea activităților planificate.

Apoi urmează etapa evaluării rezultatelor și validării modelului. Aici se pot obține două variante de rezultate ale evaluării efectuate. În primul caz, dacă semnele evenimentului studiat coincid cu semnele modelului infracțiunii, se adoptă o concluzie despre prezența semnelor unei infracțiuni reale și absența unei disimulări. În al doilea caz, atunci când se înregistrează o discrepanță între aceste semne, se adoptă o concluzie despre prezența semnelor unei disimulări și absența semnelor unei infracțiuni reale, ori se conchide asupra faptului că a avut loc o altă infracțiune decât cea la care indică aparent disimularea.

Înainte de a ajunge la aceste concluzii, este necesar să se verifice următoarele circumstanțe:

- dacă urmele descoperite au legătură cu evenimentul cercetat, dacă există probabilitatea să fi apărut înainte sau după comiterea evenimentului cercetat în împrejurări care nu sunt relevante pentru cauză;
- dacă există circumstanțe care au modificat conținutul urmelor descoperite: urmele și-au schimbat aspectul ca urmare a forțelor naturii, a altor procese care nu au legătură cu evenimentul, au fost distruse ca urmare a acestor factori și abia după aceea este recomandată înaintarea unei versiuni cu privire la disimularea evenimentului cercetat drept faptă infracțională și invers – faptă infracțională disimulată sub aspectul unui caz sau accident nefericit.

Vom extrapola afirmările teoretice pe exemplul unor cauze penale specifice, în cursul cercetării cărora au fost constatate ca disimulate în vederea creării impresiei despre faptul că a avut loc o faptă infracțională comisă de alte persoane. Astfel, la investigarea furtului a 3 tone de semințe de floarea soarelui dintr-un depozit al unui agent economic, s-au depistat urme ale

unei împrăștieri nesemnificative de semințe de floarea soarelui care duceau de lângă ușa spre un drum de ocolire, în timp ce paznicul L. V. a declarat că necunoscuții au sustras semințele de floarea soarelui cu sacii prin acoperișul depozitului și nicidecum prin ușa de la intrare. La examinarea locului faptei, ofițerul de urmărire penală, folosind metoda modelării, a constatat neconcordanțe evidente dintre mecanismul de formare a urmelor și declarațiile paznicului, care a servit drept cheie pentru descoperire disimulării.

Într-un alt caz, au fost stabilite următoarele împrejurări. Un bărbat care și-a pierdut banii la jocuri de noroc, a decis să simuleze un atac tâlhăresc comis împotriva sa, pentru a se justifica în fața familiei. În acest scop, și-a ales un loc în parc, și-a murdărit hainele în iarbă, și-a rupt geaca și cămașa, și-a cauzat vătămări sub formă de vânătăi pe față și la cap. Ofițerii de investigații ajunși la fața locului împreună cu reclamantul au examinat locul indicat de reclamant și au găsit în acest loc un pieptene și un pix lăsate de disimulator, precum că acestea ar fi căzut din buzunar în timpul atacului tâlhăresc. Următoarea împrejurare „nu s-a încadrat” în modelul de tâlhărie, creat imaginar de ofițerul de investigație: în timpul examinării, „victima” a declarat că în urma vătămarilor corporale care i-au fost provocate și-a pierdut cunoștința și și-a revenit în conștiință la mult timp după atac, după care a anunțat poliția. O examinare detaliată a arătat însă că leziunile „reclamantului”, în ciuda că erau mai multe, au fost de natură superficială și nu ar fi putut duce la consecințele indicate de „victimă”. Versiunea prezentată pe baza acestor informații cu privire la disimularea faptei a fost ulterior confirmată.

Concluzii. Utilizarea metodei de modelare imaginară este un instrument eficient de descoperire și investigare a faptelor infracționale disimulate. Aceasta permite ofițerului de investigații/de urmărire penală, după ce a creat un model imaginar al evenimentului, să-l studieze și să-l verifice cu atenție referitor la corespunderea acestuia cu situația de la fața locului, să stabilească conformitatea sau inconsecvența acestuia cu realitatea situației existente și să conchidă dacă evenimentul care a avut loc reflectă realitatea obiectivă. Studiul anturajului și al urmelor va permite perceperea evenimentului în mod realist și stabilirea naturii lui juridice, precum și a altor circumstanțe ale faptei.

Referințe bibliografice:

1. Gheorghită M., Caracteristica și modelul criminalistic al infracțiunilor, Avocatul poporului, nr.1-2, 2012.
2. Golunenco Gh., Conceptul, importanța și problemele actuale ale dia-

- gnosticării criminalistice, *Studia Universitatis, USM*, 2009, nr.8(28).
3. Niță N., Considerații cu privire la metodele utilizate de criminalistică pentru identificarea infracțiunilor și infractorilor, *Universul Juridic Premium* nr. 1/2020.
  4. Odagiu Iurie, Rusnac Constantin, Modelarea ca metodă de cunoaștere a adevărului, *Legea și Viața, Revistă științifico-practică*, iulie-august 2022, nr. 07-08.
  5. Белкин Р.С. Курс советской криминалистики- М. 1997.
  6. Густов Г.А. Программно-целевой метод организации раскрытия убийств. Учебное пособие. Изд. 2-е, стереотипное. СПб., 1997.
  7. Хлынцов М.Н. Криминалистическая информация и моделирование при расследовании преступлений. Саратов, 1982.

CZU 343.21

**INFRAȚIUNEA DE REȚINERE SAU ARESTARE ILEGALĂ
– PROBLEME PRIVIND PERFEȚIONAREA INCRIMINĂRII**

Radion COJOCARU,

doctor în drept, profesor universitar,
director al Școlii doctorale „Științe penale și drept public”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
ORCID: 0000-0001-9660-7453

Anatolie DOGA,

doctor în drept, avocat,
ORCID: 0000-0001-9660-7453

Adnotare

În prezentul studiu este supusă investigării infracțiunea de reținere sau arestare ilegală, incriminată la art. 308 C.pen. al Republicii Moldova. Utilizând metode de cercetare caracteristice științelor juridice, precum metodele istorică, comparativă și a analizei logice, autorii au justificat necesitatea implementării unor amendamente legislative necesare unei protecții penale eficiente împotriva aplicării arbitrare a reținerii sau arestării de către reprezentanții autorităților publice. La formularea amendamentelor propuse autorii au luat în considerațiune criteriile de calitate a legii penale, astfel încât norma incriminatoare să fie strict dimensionată la rigorile principiului legalității incriminării.

Cuvinte-cheie: infracțiune, justiție, reținere ilegală, arestare ilegală, judecător, persoană care efectuează urmărirea penală, agent constator.

Annotation

The crime of illegal detention or arrest criminalized under art. 308 of the Criminal Code of the Republic of Moldova is under investigation within this study. Using research methods characteristic to legal sciences, such as the historical, comparative and logical analysis method, the authors justified the need to implement some legislative amendments necessary for effective criminal protection against the arbitrary application of detention or arrest by representatives of public authorities. When formulating the proposed amendments, the authors took into consideration the quality criteria of the criminal law, so that the incriminating norm is strictly dimensioned to the rigors of the principle of the legality of incrimination.

Keywords: criminal offence, justice, illegal detention, illegal arrest, judge, person accomplishing the criminal investigation, investigating agent.

Caracterizări ale sediului incriminator național. Printre scopurile procesului penal prevăzute de art. 1 alin. (2) C.pr.pen. al Republicii Moldova

figurează: „...protejarea persoanei și societății de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legată de cercetare a infracțiunilor presupuse sau săvârșite, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată”. De asemenea în conformitate cu alin. (3) al aceluiași articol: „Organele de urmărire penală și instanțele judecătorești în cursul procesului sunt obligate să activeze în așa mod încât nicio persoană să nu fie neîntemeiat bănuită, învinuită sau condamnată și ca nicio persoană să nu fie supusă în mod arbitrar sau fără necesitate măsurilor procesuale de constrângere ori să nu fie victima încălcării altor drepturi fundamentale”.

Pentru asigurarea scopurilor sus-menționate, legiuitorul, prin mijloace juridico-penale, a statuat protejarea penală a persoanelor împotriva abuzurilor din partea funcționarilor antrenați în activitatea de îndeplinire a justiției (judecători, procurori și ofițeri de urmărire penală). Acest mecanism de protecție penală constă în incriminarea faptelor prejudiciabile prin care sunt aplicate în mod abuziv normele procesual-penale, încălcându-se astfel principiile și garanțiile procesual-penale, precum ar fi: legalitatea procesului penal (art. 7 C.pr.pen.); prezumția nevinovăției (art. 8 C.pr.pen.); respectarea drepturilor, libertăților și demnității umane (art. 10 C.pr.pen.) etc. Aceste fapte sunt incriminate la Capitolul XIII din Partea specială a C.pen. al R. Moldova, cu denumirea de *Infracțiuni contra justiției*.

La categoria infracțiunilor săvârșite de către persoane publice, care atentează la legalitatea realizării actului de justiție, poate fi atribuită fapta de reținere sau arestare ilegală (art.308 C.pen.). În cadrul limitelor incriminatorii statuate la art.308 C.pen., legiuitorul a încorporat două norme incriminatorii, la care sunt descrise două componente de infracțiuni:

- reținerea ilegală (art.308 alin.(1) C.pen.);
- arestarea ilegală (art.308 alin.(2) C.pen.).

După cum susține pe drept cuvânt autorul Gh. Ulianovschi: „Reținerea și arestarea preventivă sunt două măsuri procesuale de constrângere, fiecare având reglementarea sa proprie, prevăzută de legea de procedură penală. De aceea, în alin.(1) și (2) art.308 reținerea și arestarea ilegală apar ca două infracțiuni distincte care se deosebesc una de alta prin specificul semnelor ce caracterizează aceste două componente de infracțiuni” [1, p. 673]. Prin săvârșirea primei infracțiuni se atentează la relațiile sociale, care sunt condiționate de legalitatea aplicării reținerii ca măsură procesual-penală de constrângere ce poate fi realizată de organul de urmărire penală în prezența

temeiurilor prevăzute de legislația procesual-penală cu respectarea garanțiilor procesuale. Prin săvârșirea celei de-a doua infracțiuni se atentează prioritar la relațiile sociale cu privire la înfăptuirea justiției de către instanțele de judecată, a căror existență și desfășurare normală este condiționată de aplicarea măsurii preventive a arestului în condiții de legalitate și cu respectarea garanțiilor judiciare. Totodată, prin săvârșirea ambelor infracțiuni se mai atentează la relațiile sociale condiționate de protejarea libertății fizice a persoanei, ca atribut fundamental ce caracterizează personalitatea umană. Din această perspectivă reținerea ilegală și arestarea ilegală constituie, în esență, forme speciale ale infracțiunii de răpire a persoanei și ale celei de privare ilegală de libertate.

Infracțiunea de reținere ilegală (art.308 alin.(1) C.pen.) și cea de arestare ilegală (art.308 alin.(2) C.pen.) sunt *infracțiuni comisive*, atunci când sunt realizate prin acțiuni ilegale de privare a libertății, fie prin aplicarea abuzivă a reținerii, fie a arestării preventive. Aceste infracțiuni, însă, pot îmbrăca și forma unor infracțiuni *comisive prin omisiune*, atunci când subiectul nu-și îndeplinește obligația de repunere a victimei în stare de libertate.

În sensul art.308 alin.(1) C.pen. al Republicii Moldova, prin reținere se are în vedere măsura procesuală care corespunde cu scopul și durata reținerii reglementate la art.165 C.pr.pen., pusă în aplicare ilegal de către persoana care efectuează urmărirea penală. Reținerea are un caracter ilegal atunci când este săvârșită: 1) fără existența temeiurilor și condițiilor prevăzute de legislația procesual-penală; 2) sunt încălcate normelor procesuale referitoare la procedura de aplicare a reținerii; 3) este săvârșită prin încălcarea garanțiilor procesuale stabilite de lege; 4) prin încălcarea termenelor de reținere.

În sensul art.308 alin.(2) C.pen., prin acțiunea de arestare ilegală se are în vedere arestarea preventivă săvârșită cu încălcarea temeiurilor, condițiilor și procedurii de legalitate reglementate de normele procesual-penale. Arestarea se consideră a fi ilegală în următoarele cazuri: 1) când este aplicată în absența temeiurilor și condițiilor prevăzute de legislația procesual-penală; 2) când este încălcată procedura de aplicare a arestului; 3) când sunt încălcate garanțiile procesuale prescrise de lege ale aplicării arestului; 4) când arestul este aplicat pe un termen mai mare decât cel stabilit de legislația procesual-penală sau când este prelungit în mod ilegal.

Elemente de drept penal comparat. Apelând la metoda comparativă de studiere a dreptului penal, putem constata existența unui model incriminator similar aplicabil în legislațiile penale din fostul spațiu ex-sovietic

la pedepsirea infracțiunii de reținere sau arestare ilegală. Spre exemplu, în legislația penală a Federației Ruse sediul incriminator este situat la art.301 din Capitolul 31 al Părții speciale a C.pen. intitulat *Infracțiuni contra justiției*, fapta purtând denumirea marginală de *reținere, arestare sau deținere ilegală sub arest*. Art.301 C.pen. al Federației Ruse consacră răspunderea penală pentru două fapte infracționale: reținerea ilegală și arestarea sau deținerea ilegală sub arest. Infracțiunea de reținere ilegală este descrisă prin intermediul unei dispoziții simple la art.301 alin.(1), cu următoarea formulare generică: *reținerea ilegală cu bună știință*. Acțiunea se pedepsește cu limitarea libertății pe un termen de până la 3 ani sau cu arest de la 4 până la 6 luni, ori privarea de libertate de până la 2 ani, cu sau fără privarea dreptului de a ocupa o anumită funcție pe un termen de până la 3 ani [208 p. 144]. Aceeași formulare simplistă a dispoziției incriminatorii este folosită și în cazul *arestării ilegale*, definită la art.301 alin. (2): *arestarea sau deținerea ilegală, cu bună știință sub arest*. Fapta este sancționată cu privare de libertate de până la 4 ani” [2].

Într-o manieră similară infracțiunea de reținere sau arestare ilegală este incriminată în legislația penală a Ucrainei, cu deosebirea că legiuitorul prevede suplimentar și răspunderea penală pentru aducerea ilegală a persoanei. Astfel, la art.371 alin.(1), amplasat în Capitolul 18 *Infracțiuni contra justiției*, se prevede: „*Reținerea sau aducerea ilegală cu bună știință se pedepsește cu privarea dreptului de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani sau limitarea libertății pe un termen de până la 3 ani*”. Potrivit art.371 alin. (2) C.pen. al Ucrainei, fapta de arestare ilegală presupune: „*Arestarea ilegală cu bună-știință la domiciliu sau deținerea ilegală în arest se pedepsește cu limitarea libertății pe un termen de la 3 la 5 ani sau cu privare de libertate pe același termen*” [3].

După același model caracteristic Republicii Moldova, Federației Ruse și Ucrainei este prevăzută răspunderea penală pentru infracțiunea analizată și în alte legislații penale din spațiul ex-sovietic: *reținerea, arestarea deținerea ilegală sub arest* (art.292 C.pen. al Republicii Azerbaidjan) [4, p. 325]; *reținerea sau arestarea ilegală cu bună-știință* (art.397 C.pen. al Belarusului) [5, p. 397]; *reținerea, arestarea sau deținerea ilegală cu bună-știință sub arest* (art.346 C.pen. al Kazahstanului) [6, p. 378]; *reținerea sau arestarea ilegală* (art.349 C.pen. al Republicii Tadjikistan) [7, p. 358]; *reținerea sau arestarea ilegală* (art.349 C.pen. al Republicii Uzbekistan) [8] etc.

Excepții de la modelele legislative sus-menționate pot fi întâlnite în statele baltice. De exemplu, în legislația penală a Lituaniei nu este prevăzută

răspunderea penală distinctă pentru infracțiunea de reținere sau arestare ilegală. În pofida Capitolul XXXIV, intitulat *Infracțiuni și contravenții contra justiției*, legiuitorul lituanian nu a consacrat o normă specială destinată incriminării unei fapte de privare ilegală de libertate, săvârșită în legătură cu îndeplinirea actului de justiție. Inexistența normei speciale face ca fapta de reținere sau arestare ilegală a persoanei, săvârșită de către funcționari din domeniu justiției, să fie încadrată potrivit normei generale statuate la art.146 din Capitolul XX al Părții speciale a C.pen. intitulat *Infracțiuni contra libertății omului*. Potrivit textului de lege al art.146 alin.(1) C.pen. al Lituaniei: „Cel care a lipsit de libertate o altă persoană, dacă nu sunt întrunite semnele răpirii persoanei în calitate de ostatic, se pedepsește cu amendă sau cu arest, ori cu privare de libertate de până al 3 ani”. Potrivit alin. (2) al art.146: „Cel care a săvârșit fapta incriminată la alineatul 1 prin violență sau prin crearea unui pericol pentru viață sau sănătate, ori prin deținerea ilegală a victimei mai mult de 48 de ore, se pedepsește cu arest sau cu privare de libertate de până la 4 ani” [9].

În C.pen. al României la art. 283 alin. (2) cu denumirea de *Represiunea nedreaptă*, situat în Titlul IV *Infracțiuni contra îndeplinirii justiției*, este consacrată răspunderea penală pentru: „Reținerea sau arestarea ori condamnarea unei persoane, știind că este nevinovată...”. Infracțiunea se pedepsește cu închisoare de la 3 la 10 ani și interzicerea exercitării dreptului de a ocupa o funcție publică” [10].

În C.pen. al Ungariei la Capitolul XXVIII *Practici ilegale în serviciu*, secțiunea 304, este descrisă infracțiunea de detenție ilegală: „Fapta funcționarului public care privează în mod ilegal o persoană de libertate constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 1 la 5 ani”. În conformitate cu alin. (2) al aceluiași articol: „Pedepsa constă în închisoare de la 2 la 8 ani, dacă detenția ilegală este săvârșită: a) din rea-voință și cu motive rău intenționate; b) prin torturarea părții vătămate; c) cu provocarea unui rezultat deosebit de grav”. Se poate constata că infracțiunea de detenție ilegală este calificată de către legiuitorul român ca fiind o infracțiune săvârșită în legătură cu îndeplinirea funcțiilor de serviciu și nu ca o infracțiune împotriva sistemului judiciar, ultimele fiind incriminate în Capitolul XXVI C.pen. al Ungariei. Subiect al infracțiunii poate fi orice funcționar, inclusiv cei din domeniul justiției, care pot aplica în condiții de legalitate măsurile procesuale de reținere sau arestare a persoanei [11].

Un mod similar de incriminare a infracțiunii vizate îl întâlnim în C.pen. al Spaniei. Incriminarea este situată la art. 530 din Capitolul V *Delicte comi-*

se de funcționarii publici împotriva garanțiilor constituționale, subcapitolul 1 *Delicte comise de funcționarii publici împotriva libertăților individuale*. Potrivit textului de lege: „Autoritatea sau funcționarul public care, în cursul procedurilor judiciare penale, dispune, execută sau prelungește orice privare de libertate a unui reținut, arestat sau condamnat, încălcând termenele sau celelalte garanții constituționale sau legale, va fi pedepsit cu decăderea specială din postul sau funcția publică pe o perioadă de la 4 la 8 ani”. Legislația penală spaniolă mai incriminează și unele acte ilicite comise din imprudență, care au dus la aplicarea măsurilor privative de libertate. Potrivit art.532 C. pen. spaniol, dacă fapta prevăzută la art.530 C.pen. se săvârșește dintr-o imprudență gravă, persoana vinovată se pedepsește cu suspendarea din postul sau funcția publică pe o perioadă de la 6 luni la 2 ani [12].

În C.pen. al Danemarcei, răspunderea pentru reținerea sau arestarea ilegală este stipulată în Capitolul 16, intitulat *Infrațiuni legate de realizarea funcțiilor statale*. Potrivit art.147: „Dacă o anumită persoană, care are atribuții în domeniul realizării măsurilor de constrângere statale, folosește metode ilegale de obținere a depozițiilor sau a probelor, ori folosește orice formă ilegală a arestului, a pedepsei închisorii sau a percheziției, aceasta poate fi pedepsită cu amendă sau cu arest, iar în prezența circumstanțelor agravante, pedeapsa închisorii de până la 3 ani” [13, p. 142].

Propuneri de perfecționare a incriminării. Un sistem judiciar independent și eficient este fundația statului de drept. Obiectivul oricărui sistem judiciar trebuie să fie acela de a asigura judecarea corectă și imparțială a disputelor juridice, prin care să protejeze drepturile și libertățile tuturor persoanelor care urmăresc să facă dreptate. Pentru atingerea acestui obiectiv, în fiecare caz instanța trebuie să constate faptele relevante printr-o procedură justă, să aplice legea și să prevadă remedieri eficiente. În cazurile penale, sistemul judiciar are obligația să decidă în mod imparțial și independent dacă și în ce mod anumite acțiuni merită să fie pedepsite [14].

Prin urmare, realizarea actului de justiție într-un stat de drept trebuie să se bazeze pe respectarea strictă a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Este punctul de start în alinierea Republicii Moldova la normele europene întru realizarea scopului integrării în comunitatea europeană. Existența unei justiții selective, mai ales în materie penală, creează un deficit de imagine nefavorabil pentru Republica Moldova pe plan european. Organele de drept din Republica Moldova deseori sunt învinuite că intenționează dosare penale la comandă. Or, justiția la comandă implică automat și aplicarea arbitrară a măsurilor de constrângere procesuale. Prevenirea unui ase-

menea arbitraru se realizează, inclusiv, prin incriminarea și sancționarea faptei de reținere și arestare ilegală, prevăzute la art. 308 C.pen.

Aplicând metoda istorică de cercetare a infracțiunii de reținere sau arestare ilegală, putem constata că modelul incriminator de la art. 308 C.pen. a fost preluat din C.pen. al RSSM 24.03.1961, în care la art. 192 era statuată răspunderea penală pentru *arestarea, reținerea sau aducerea ilegală*¹. În contextul multiplelor transformări juridice pe care le parcurge sistemul de drept al Republicii Moldova, reconștientizării juridice a drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei, de *lege ferenda*, propunem următoarele amendamente legislative ale textului incriminator de la art. 308 C.pen.:

1. *Extinderea ariei de incriminare a art. 308 alin. (1) C.pen. la cazurile de aplicare a reținerilor contravenționale ilegale săvârșite de către agenții constatatori.* Întru justificarea unei asemenea soluții pot fi invocate mai multe argumente. În primul rând, Curtea Europeană nu face o delimitare netă dintre politica punitivă a statului realizată pentru comiterea de infracțiuni și politica punitivă aplicată pentru comiterea de contravenții. În speță, ChEDO a concluzionat: „...în cauza Ioan Pop împotriva României (dec.), nr. 40301/04, pct. 25, 28 iunie 2011, a încadrat ca „penală”, în sensul art. 6 din Convenție, o amendă contravențională de aproximativ 50 de euro, aplicată respectivului reclamant în temeiul OUG nr. 195/2002 pentru refuzul de a opri și acorda prioritate vehiculelor oficiale; în cauza Sancakli împotriva Turciei, nr. 1385/07, pct. 30, 15 mai 2018, cauză în care Curtea a încadrat ca „penală”, în sensul art. 6 din Convenție, o amendă de aproximativ 62 de euro, încadrată ca administrativă în legislația turcă]. În aceeași ordine de idei Curtea a mai concluzionat: „...deși amenda aplicată reclamantului este încadrată ca „administrativă” în dreptul național, aceasta are un caracter punitiv și descurajator și, prin urmare, este similară unei sancțiuni penale”. În

---

¹ Cu denumirea marginală de „Arestare, reținere sau aducere ilegală”, art.192 C.pen. al RSSM era structurat pe trei alineate. La art.192 alin.(1) era prevăzută răspunderea penală pentru fapta de arestare ilegală cu bună știință, fiind sancționată fie cu privațiune de libertate până la trei ani, fie cu amendă în mărime de până la cincizeci de salarii minime și destituire din funcție. La alin.(2) al aceluiași articol era agravată răspunderea penală pentru aceeași faptă săvârșită din interese de profit sau alte interese personale, fiind pedepsită cu privațiune de libertate pe un termen de la 1 la 5 ani. La art.192 alin.(3) C.pen. al RSSM era incriminată fapta de reținere sau aducere ilegală cu bună-știință, stipulându-se pedeapsa de privațiune de libertate până la un an sau cu amendă în mărime de până la treizeci de salarii minime cu destituirea din funcție. Pe toată perioada aplicării C.pen. din 1961, art.192 a suportat o singură modificare. Astfel, prin Legea Parlamentului Republicii Moldova Nr. 205 – XIV din 25.11.1998, sancțiunea articolului a fost modificată prin înlocuirea muncii corecționale, ce era stipulată ca pedeapsă alternativă, cu pedeapsa amenzii. Schimbarea a fost rezultatul abolirii pedepsei muncii corecționale din legislația penală a Republicii Moldova.

cel de al doilea rând, fapta de aplicare ilegală a reținerii contravenționale de către agentul constatat, în lipsa unei norme speciale, urmează a fi încadrată în baza art. 328 C.pen. ca „exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu”. Comparând sancțiunea prevăzută la art. 308 alin. (1) C.pen. cu cea de la art. 328 alin. (1) C.pen., putem observa că ipotetic pentru excesul de putere manifestat prin aplicarea ilegală de către agentul constatat a reținerii contravenționale poate fi aplicată o pedeapsă mai aspră decât pentru reținerea ilegală a persoanei, săvârșită de către ofițerul de urmărire penală și aplicată în cadrul unei proceduri penale¹. Prin urmare, considerăm că sub acest aspect se impune o echivalare a gradului prejudiciabil al faptelor amintite prin individualizarea legislativă a pedepsei în cadrul uneia și aceleiași incriminări.

2. *Extinderea sferei de incriminare, art.308 alin.(2) C.pen., la cazurile de aplicare ilegală a arestului la domiciliu și a arestului contravențional.* După cum s-a menționat și anterior, modelul de incriminare a infracțiunii de „reținere sau arestare ilegală” a fost preluat din C.pen. al RSSM din 1961. Pentru a avea un efect preventiv eficient, norma ar urma să fie adaptată la noile realități legislative. În afară de aceasta, libertatea ca drept fundamental al persoanei poate fi grav încălcată nu doar în contextul aplicării arestului preventiv, ci și a arestului la domiciliu (art. 188 C.pr.pen.), ce poate fi realizat ca măsură preventivă, inclusiv a arestului aplicat ca pedeapsă contravențională pentru comiterea de contravenții (art. 38 C.contr.). S-ar putea reproșa că *verbum regens* de „arestare ilegală”, utilizată la art. 308 alin. (2) C.pen., înglobează în sine noțiunea de „arestare la domiciliu” și noțiunea de „arestare contravențională”. În viziunea noastră o asemenea soluție contravine prevederilor art. 3 alin. (2) C.pen., întrucât noțiunea de „arestare”, potrivit art. 6 pct. 4) C.pr.pen., presupune o „...măsură preventivă aplicată în baza unei hotărâri judecătorești în condițiile legii”. Prin urmare, pentru a doza gradul de claritate și de previzibilitate a legii penale se impune precizarea, în textul incriminator al art. 308 alin. (2) C.pen., a formelor de arestare aplicate în mod ilegal în privința făptuitorului.

3. *Reformularea agravantei „care au provocat urmări grave” de la art. 308 alin. (3) C.pen. prin specificarea în textul de lege a urmărilor care ar justi-*

---

¹ Infracțiunea de „reținere ilegală” prevăzută la art. 308 alin. (1) C.pen. se pedepsește cu închisoare de până la 2 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani, iar infracțiunea de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu se pedepsește cu amendă în mărime de la 650 la 1150 de unități convenționale sau cu închisoare de până la 3 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

fica aplicarea unei pedepse mai aspre și revizuirea regimului sancționator al agravantei în raport cu sancțiunile prevăzute de normele generale prin care este statuată răspunderea penală pentru infracțiunile contra libertății persoanei. Prezenta formulare a normei nu corespunde cerințelor de calitate ale legii penale. De exemplu, prin Hotărârea privind controlul constituționalității din 17.10.2019 a unor prevederi din articolele 189 alin. (3) lit. f), 307 alin. (2) lit. c), 327 alin. (2) lit. c), 329 alin. (1) și alin. (2) lit. b) și din articolul 335 alin. (11) din C.pen. au fost declarate neconstituționale următoarele părți ale normelor incriminatorii, în privința cărora au fost declarate excepțiile de neconstituționalitate: textul „soldate cu alte urmări grave” din articolul 189 alin. (3) lit. f) din C.pen.; textul „soldată cu urmări grave” din articolele 307 alin. (2) lit. c) și 327 alin. (2) lit. c) din C.pen.; textul „intereselor publice sau” din articolul 329 alin. (1) din C. pen.; textul „alte urmări grave” din articolul 329 alin. (2) lit. b) din C.pen.; textul „acțiunile prevăzute la alin. (1), soldate cu urmări grave” din articolul 335 alin. (1) din C.pen. [16]. În același timp, comparând sancțiunea de la art. 166 alin. (3), la care este agravată răspunderea penală pentru privarea ilegală de libertate ce a provocat din imprudență vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății ori decesul victimei cu cel aplicabil pentru agravanta de la art. 308 alin. (3) C.pen., constatăm o discrepanță destul de mare dintre aceste două regimuri sancționatorii. Astfel, forma agravată de la art. 308 alin. (3) C.pen., în pofida faptului că atențiază la mai multe categorii de relații sociale, victima aflându-se în același timp în custodia autorităților, se sancționează mult mai blând în raport cu norma generală de la art. 166 alin. (3) C.pen.² Sub acest aspect se impune echilibrarea regimurilor sancționatoare aplicabile pentru infracțiunile de „reținere și arestare ilegală” cu infracțiunea de „privațiune ilegală de libertate” și cea de „răpire a unei persoane”.

În concluzie se propune următoarea formulare a art. 308 C.pen. al Republicii Moldova:

Articolul 308. Reținerea sau arestarea ilegală

(1) Reținerea ilegală cu bună-știință săvârșită de către persoana care efectuează urmărirea penală sau de către agentul constatator se pedepsește cu închisoare de până la 3 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite func-

---

² În conformitate cu art. 166 alin. (3) C.pen., acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), dacă au provocat din imprudență vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății ori decesul victimei, se pedepsesc cu închisoare de la 7 la 12 ani. În conformitate cu art. 308 alin. (4), acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), care au provocat urmări grave, se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani.

ții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani.

(2) Arestarea preventivă, arestarea la domiciliu sau arestarea contravențională săvârșită ilegal, cu bună-știință de către judecător se pedepsește cu închisoare de până la 5 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani.

(3) Acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2) care au provocat din imprudență vătămarea gravă a sănătății sau integrității corporale, decesul sau sinuciderea victimei, se pedepesc cu închisoare de la 7 la 12 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani.

Referințe bibliografice:

1. Ulianovschi Gh. ș.a. În: Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. Ed. Sarmis, Chișinău, 2009, p. 673.
2. Уголовный кодекс Российской Федерации, от 13.06.1996 N 63-ФЗ (ред. от 29.12.2022). http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699 (accesat la data de 2.01.2023).
3. Уголовный кодекс Украины от 5 апреля 2001 года № 2341-III с изменениями и дополнениями по состоянию на 18.10.2022 г. (accesat la data de 2.01.2023).
4. Уголовный кодекс Республики Азербайджан. Санкт-Петербург: Изд. Юридический центр, 2001.
5. Уголовный кодекс Республики Беларусь. Санкт-Петербург: Изд. Юридический центр, 2001.
6. Уголовный кодекс Республики Казахстан. Санкт-Петербург: Изд. Юридический центр, 2001.
7. Уголовный кодекс Республики Таджикистан. Санкт-Петербург: Изд. Юридический центр, 2001.
8. Уголовный кодекс Республики Узбекистан. [on-line]: <http://www.lex.uz> (Vizitat la: 05.10.2022).
9. Codul penal al Republicii Lituania din 2000. <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Lituania-RO.html#footnote-015>.
10. Codul penal al României din 17.07.2009. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/223635>.
11. Codul penal al Ungariei din 2012. <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Ungaria-RO.html>.
12. Codul penal al Regatului Spaniei din 2013. <https://codexpenal.just.ro/>

laws/Cod-Penal-Spania-RO.html.

13. Уголовный кодекс Дании, Санкт-Петербург: Изд. Юридический центр, 2002.
14. Consiliul Consultativ al Judecătorilor europeni (ccje). Avizul nr. 18 (2015): Poziția puterii judecătorești și relația ei cu celelalte puteri ale statului în democrația modernă. <https://rm.coe.int/16807481f7>.
15. Hotărârea ChEDO din 8.07.2019, cauza Mihalache împotriva României, pct. 62. <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2020/07/Mihalache-impotriva-Romaniei-MC-1.pdf> (accesat la data de 14.10.2022).
16. Hotărârea privind controlul constituționalității unor prevederi din articolele 189 alin.(3) lit.f), 307 alin.(2) lit.c), 327 alin.(2) lit.c), 329 alin. (1) și alin.(2) lit.b) și din articolul 335 alin.(1¹) din Codul penal (sesizările nr.151g/2018, nr.172g/2018, nr.174g/2018, nr.175g/2018, nr.183g/2018, nr.186g/2018, nr.189g/2018, nr.191g/2018, nr.193g/2018, nr.198g/2018, nr.200g/2018, nr.203g/2018, nr.211g/2018, nr.212g/2018, nr.2g/2019, nr.21g/2019, nr.35g/2019, nr.49g/2019, nr.62g/2019, nr.105g/2019, nr.109g/2019, nr.120g/2019, nr.140a/2019 și nr.159g/2019) nr. 24 din 17.10.2019. În: Monitorul Oficial nr.338-343/207 din 15.11.2019.

CZU: 343.9

EFFECTUAREA PREZENTĂRII SPRE RECUNOAȘTERE ÎN CAZUL ABUZURILOR SEXUALE ONLINE ÎN PRIVINȚA COPIILOR

Lilia POPA

Doctorandă, Școala doctorală „Științe penale și drept public”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
Procuror în cadrul Procuraturii pentru Combaterea
Criminalității Organizate și Cauze Speciale,
ORCID: 0000-0002-5366-1887

Rezumat

În prezentul articol se va analiza procedura de prezentare spre recunoaștere cu evidențierea unor procedee tactice specifice în cazul efectuării acestei acțiuni de urmărire penală la investigarea infracțiunilor de abuz sexual și exploatare sexuală a copiilor în mediul online.

Cuvinte-cheie: prezentare spre recunoaștere, abuz sexual online, copil.

Summary

This article will analyze the identification procedure with the highlighting of specific tactical procedures in the case of carrying out this criminal prosecution action when investigating crimes of sexual abuse and sexual exploitation of children in the online environment.

Key-words: identification procedure, online, sexual abuse, child.

Prezentarea spre recunoaștere este una din cele mai eficiente acțiuni de urmărire penală cu caracter de identificare, care se efectuează în cazurile în care apare necesitatea stabilirii identității persoanei sau a obiectului.

Prezentarea spre recunoaștere reprezintă o varietate a identificării criminalistice prin reproducerea imaginii mentale. Esența acesteia constă în faptul că persoana compară imaginea păstrată în memoria sa a persoanei sau obiectului în legătură cu comiterea infracțiunii, cu acea imagine de persoană sau obiect care se formează la aceasta urmare a percepției repetate, ce are loc în momentul efectuării prezentării spre recunoaștere, iar în cazul corespunderii acestor două imagini, le constată ca fiind identice sau oferă un răspuns negativ privind identitatea persoanei sau obiectului. Este probabil ca răspunsul să fie unul aproximativ, că persoana sau obiectul seamănă cu acel care are tangență cu infracțiunea, însă persoana care îl recunoaște nu

este sigură de acest lucru.

Astfel, în esență prezentarea spre recunoaștere constă în înfățișarea martorului, victimei, bănuțului sau învinuțului, a persoanelor și obiectelor aflate într-un anumit raport de legătură cu infracțiunea săvârșită, în vederea stabilirii dacă acestea sunt aceleași cu cele percepute anterior în împrejurări, direct sau indirect, legate de activitatea ilicită a făptuitorului sau a altor persoane implicate [1, p.163].

Specificul acestui tip de identificare este că concluzia despre gradul de identitate nu se supune vreunui control extern. Din acest motiv, Codul de procedură penală reglementează destul de desfășurat ordinea procesuală de efectuare a acestei acțiuni de urmărire penală.

Știința psihologiei și practica de investigare a infracțiunilor a stabilit posibilitatea umană de a identifica obiectele materiale și persoane prin compararea caracteristicilor acestora cu cele care au rămas stocate în memoria sa. Bazele acestui proces de identificare sunt formate de unele procese psihologice, precum perceperea, memorarea și reproducerea. În procesul prezentării spre recunoaștere, perceperea inițială se completează cu perceperea repetată a obiectului sau a imaginii persoanei, care are loc în condiții special amenajate. În rezultat apare oportunitatea de a verifica stabilitatea imaginii mentale și fiabilitatea semnelor obiectului sau ale persoanei, numite de persoana identificatoare în timpul audierii [2, p. 327].

Prezentarea spre recunoaștere se bazează pe unele legități ale procesului psihologic de recunoaștere. Gradul de exactitate a rezultatului recunoașterii depinde de mai mulți factori, precum:

- condiții obiective de percepere a obiectului sau imaginii persoanei (vizibilitatea, poziția de la care persoana a văzut obiectul sau persoana ce urmează a fi recunoscută);
- abilitățile de memorare a persoanei;
- starea fizică a persoanei care a văzut obiectul sau persoana;
- timpul care a trecut din momentul percepției inițiale.

Din acest considerent, pentru a stabili rezonabilitatea efectuării prezentării spre recunoaștere, de la persoana care urmează să identifice obiectul sau persoana, trebuie să se obțină și să fie apreciate obiectiv informațiile privind condițiile în care a avut loc memorarea semnelor identificatoare, dar și capacitățile subiectului de recunoaștere și starea lui în momentul de percepere.

Așadar, recunoașterea, la fel ca și depozițiile martorilor și ale victimei depinde de diverși factori obiectivi și subiectivi ce influențează calitatea per-

cepției și a conservării în memorie a celor percepute. Dintre factorii obiectivi ce influențează, de cele mai deseori, asupra procesului perceptiv reamintim: condițiile de vizibilitate și de audibilitate existente la momentul percepției; distanța care îl desparte pe cel ce percepe, de persoanele sau obiectele percepute; durata în timp a percepției; existența unor obstacole de natură să îngreuneze perceperea și a unor elemente de asemănare între persoanele și obiectele observate. Ca și în cazul mărturiilor, trebuie avuți în vedere și factorii subiectivi ca, de exemplu, calitatea organelor de simț, vârsta, studiile și profesia, experiența, starea psihică la moment și, desigur, atenția celui ce urmează să recunoască [1, p. 165].

Astfel, pentru ca acțiunea de prezentare spre recunoaștere să aibă un rezultat util pentru organul de urmărire penală, este necesar a fi respectate unele cerințe tactice de pregătire. Respectiv, etapa de pregătire include următoarele acțiuni de ordin procesual și tactic:

- audierea persoanei care urmează să recunoască persoana asupra circumstanțelor în care a văzut persoana care urmează a fi recunoscută sau obiectul ce urmează a fi recunoscut, precum și asupra semnelor și particularităților distinctive după care ar putea să o recunoască. Despre aceasta se întocmește un proces-verbal;

- alegerea timpului în care va avea loc acțiunea de prezentare spre recunoaștere;

- crearea unor condiții optime pentru petrecerea acțiunii respective;

- luarea deciziei privind modalitatea de prezentare spre recunoaștere: pe viu, prin intermediul imaginilor fotografice, video sau a unor înregistrări audio;

- selectarea asistenților procedurali care vor fi prezentați împreună cu persoana ce urmează a fi recunoscută, care trebuie să fie de același sex, asemănători la exterior;

- pregătirea dispozitivelor tehnice necesare;

- antrenarea unui specialist ce va asista la acțiunea de urmărire penală respectivă, în cazul în care e nevoie;

- asigurarea pazei persoanei ce urmează a fi recunoscută în cazul în care aceasta se află în stare de arest [2, p. 332, 333].

Este important ca asistenții procedurali să fie asemănători cu persoana care urmează a fi recunoscută, însă trebuie să aibă anumite semne distinctive, care pot fi sesizate vizual și să permită identificarea corectă a persoanei.

Etapa nemijlocită de recunoaștere pe viu a persoanei include urmă-

toarele acțiuni:

- invitarea asistenților procedurali;
- invitarea persoanei ce urmează a fi recunoscută cu propunerea să ocupe locul pe care îl dorește printre asistenții procedurali;
- explicarea persoanelor care participă la acțiunea respectivă despre esența și modul de desfășurare a acesteia;
- invitarea persoanei care urmează să recunoască persoana, cu explicarea drepturilor și obligațiilor acestora;
- prezentarea persoanelor cu întrebarea despre posibilitatea recunoașterii uneia din ele;
- concretizarea faptului după care semne a fost recunoscută persoana;
- fixarea rezultatelor acțiunii în procesul verbal.

Recunoașterea persoanei este posibilă de a fi făcută și după mersul acesteia și alte semne dinamice (mișcări) sau după vocea acesteia pe viu ori prin prezentarea unor înregistrări audio. În astfel de cazuri, prezentarea spre recunoaștere la fel trebuie să aibă loc cu prezența unor asistenți procedurali.

La o astfel de prezentare spre recunoaștere, caracteristicile vocii (tonalitatea, puterea vocii, timbrul etc.) sau ale vorbirii (defecte, fraze și cuvinte specifice) ale persoanelor prezentate nu trebuie să fie esențial diferite.

Prezentarea spre recunoaștere în baza acestor semne se efectuează în camerele alăturate, ușile acestora fiind deschise. În una din aceste camere se află reprezentantul organului de urmărire penală și persoana care urmează să recunoască persoana, iar în cealaltă cameră – asistenții procedurali și persoana care urmează a fi recunoscută. Astfel, este important ca persoana care trebuie să recunoască vocea făptuitorului să aibă posibilitatea de a-l auzi bine și clar, însă să nu îl vadă. O altă modalitate presupune împărțirea unei camere mai mari în două secțiuni prin separarea acestora cu limitarea vizibilității, pentru a face imposibil contactul vizual între persoana care urmează să recunoască și cei supuși recunoașterii.

Persoana care urmează a fi recunoscută singură alege consecutivitatea în care îi va fi ascultată vocea. Astfel, reprezentantul organului de urmărire penală intră în discuție gândită din timp cu fiecare din persoane, care durează în timp o perioadă necesară pentru identificarea caracteristicilor specifice de către persoana care urmează să recunoască. La rugămintea persoanei care recunoaște, discuția poate fi prelungită sau repetată cu unul sau mai multe persoane care participă la prezentare spre recunoaștere. După aceasta cel care recunoaște comunică reprezentantului organului de urmă-

rire penală dacă a recunoscut pe cineva din cei ascultați, care a fost numărul de ordine a persoanei și după care semne caracteristice l-a recunoscut. În baza la cele comunicate, se decide dacă gradul de recunoaștere permite să ateste rezultatul pozitiv al acțiunii de prezentare spre recunoaștere și persoana a fost identificată.

În ceea ce privește infracțiunile de abuz sexual sau exploatare sexuală a copiilor comise în mediul online, acțiunea de prezentare spre recunoaștere, chiar dacă per general se bazează pe principiile și prevederile comune de efectuare a acțiunii procesuale respective, totuși poartă anumite trăsături distinctive, datorită specificului interacțiunii între victimă și făptuitor. Astfel, procedeele tactice de efectuare ale acestui tip de acțiune de urmărire penală în cazul infracțiunilor vizate reies din specificul mediului de comitere a infracțiunii, specificul interacțiunii între victima și făptuitor (lipsa interacțiunii pe viu), dar și specificul victimei (minor) și a caracterului infracțiunii investigate (infracțiuni cu caracter sexual).

Abuzul sexual online live creează provocări considerabile pentru intervenție, în special pentru acumularea probelor digitale, localizarea victimelor și identificarea abuzatorilor. Cu excepția cazului în care abuzatorul salvează secvențe video, transmisiunea live lasă puține urme pe dispozitivul digital al făptuitorului. Din perspectiva victimei, transmisiunea live este o formă de abuz care-i multiplă și se manifestă intens cu abuzatori care pot acționa simultan din diferite locații la momentul abuzului. Abuzul sexual online live prezintă de asemenea serioase provocări pentru încadrarea juridică, dar și pentru identificarea victimelor și făptuitorilor, determinând necesitatea unor investigații realizate în comun între organele de aplicare a legii din statele în care se află abuzatorul și victimele [3, p. 9].

Astfel, expunerea în fața unui număr mare de persoane influențează negativ asupra copilului, acutizând simptomatologia traumatică, deoarece într-un auditoriu mare este dificil de a crea condiții favorabile pentru a susține emoțional copilul, pentru a stimula concentrarea atenției pe subiectul abordat (evenimentul traumatic) și expunerea verbală a detaliilor acestuia. Cercetările arată că audierile multiple, cu adresarea întrebărilor formulate incorect și cu intonații severe au impact negativ asupra restabilirii psiho-emoționale a multor copii [4, p. 31].

Prin urmare, audierea preliminară a copilului înainte de prezentarea spre recunoaștere trebuie să aibă ca scop, pe lângă stabilirea unor fapte necesare pentru organul de urmărire penală în ceea ce privește semnele după care ar putea să aibă loc recunoașterea și gradul de memorizare a acestora

de către victimă, dar și minimizarea impactului psihologic negativ asupra copilului. În acest sens, audierea se va efectua în corespundere cu prevederile art. 110¹ CPP în prezența unui psiholog. În acest context prezența psihologului poate diminua impactul negativ al acestor condiții asupra procesului de examinare a cauzei atât la etapa de urmărire penală, cât și în instanța de judecată.

Reieșind din specificul mediului în care se comite infracțiunea, dar și luând în considerare lipsa unei interacțiuni directe între făptuitor și victima, organul de urmărire penală urmează să stabilească după care semne distinctive ale făptuitorului ar putea să aibă loc recunoașterea. Victimele de obicei nu contactează fizic cu abuzatorii și de cele mai multe ori interlocutorul nu este cel care se prezintă, are o identitate camuflată, de aceea prezentarea spre recunoaștere în cazul acestor infracțiuni necesită tactici specifice pentru identificarea abuzatorului.

Respectiv, ținând cont de faptul că pentru copil făptuitorul este cineva virtual (cu identitate falsă, fotografii de profil ale altor persoane, cel mai des vedete), accentul trebuie să fie pus pe acele interacțiuni live care ar putea să aibă loc între victimă și făptuitor (apeluri, video-chat, etc.). În acest sens, copilul ar putea să comunice că a văzut anumite părți ale corpului, în afară de organe genitale (mâinile, picioarele, etc.) sau că a auzit vocea făptuitorului.

În aceste cazuri, prezentarea spre recunoaștere va avea loc atunci când în memoria copilului s-au păstrat careva semne identificatoare care i-ar permite să recunoască din mai multe persoane anume pe făptuitorul cu care a interacționat în mediul online, de exemplu prezența unor tatuaje pe unele părți ale corpului, pe care le-a văzut copilul, sau unele caracteristici specifice ale vocii făptuitorului sau a modului de vorbire care s-au memorizat în urma interacțiunii lor.

Ne aliniem poziției cercetătorilor din domeniu, care sunt de părerea că, în cazul în care copilul-victimă nu a avut contact vizual cu făptuitorul, însă în procesul acțiunilor criminale doar discutau prin telefon sau prin alte mijloace tehnice și îi cunoaște vocea, prezentarea spre recunoaștere va fi efectuată după voce [5, p. 168].

Prezentarea spre recunoaștere, la fel ca și audierea preliminară, trebuie să aibă loc în prezența unui psiholog și cu evitarea la cât e de posibil a unui contact vizual între victima minoră și persoanele care participă la prezentarea spre recunoaștere. Totodată, copilul trebuie să fie pregătit pentru efectuarea acestei acțiuni de urmărire penală, de către reprezentantul organului de urmărire penală în comun cu psihologul pentru a evita revictimizarea lui.

Recunoașterea obiectelor din anturajul făptuitorului (în cazul comunicărilor în live-uri) casa, odaia, natura – mare, palmieri, munte etc., la fel ar avea importanță la identificarea abuzatorului și stabilirea locului aflării.

Relevantă la caz este și poziția doctrinară a lui Dinu Ostavciuc în lucrarea sa, potrivit căreia recunoașterea pe viu se va efectua după trăsăturile exterioare personale și cele derivate. La personale se referă cele anatomice și funcționale ale exteriorului persoanei. Identificarea, în acest caz, se va efectua conform caracteristicilor anatomice ale exteriorului persoanei prezentate spre recunoaștere, cum ar fi organele anatomice (capul, mâna etc.), regiuni întregi ale corpului (pieptul, spatele etc.), părți aparte (fruntea, ochii, buzele etc.), La cele funcționale se referă mersul, vocea, gesticulația, mimica etc. [5, p. 168].

La fel, recunoașterea poate fi efectuată și după unele semne distinctive, cum ar fi prezența pe corpul persoanei a alunițelor, tatuajelor, cicatricilor ș.a.

Subsidiar menționează că la cercetarea acestui tip de infracțiuni, nu mai puțin importantă este și prezentarea spre recunoaștere a obiectelor și anume obiecte depistate la abuzator, care se presupun că ar fi ale victimelor minore. În acest caz, se va efectua prezentarea spre recunoaștere a bunurilor respective, ceea ce va da posibilitate de a proba apartenența acestor bunuri victimei și implicit faptul că aceasta s-a aflat la domiciliul infractorului. În cazul în care bunurile nu au fost recunoscute, organul de urmărire penală este pus în situația de a presupune că acestea aparțin altor victime și respectiv activitățile vor fi îndreptate în vederea identificării acestor victime [5, p. 167, 168].

Raportul de evaluare a amenințărilor globale din anul 2018 constată că abuzatorii sexuali care operează în mediul online pot avea orice vârstă, rasă, sex sau ocupație, statut socio-economic și pot proveni din diferite regiuni geografice. De asemenea, o analiză a bazei de date a INTERPOL (ICSE) arată că 92,7% dintre abuzatori sunt bărbați. De obicei femeile comit o infracțiune de abuz sexual online împreună cu un bărbat. În ultimii ani se atestă o generație tânără de abuzatori sexuali, care au crescut în perioada tehnologiilor informaționale și au competențe digitale avansate. Aceștia pot identifica și exploata tehnicile de securitate astfel încât să nu poată fi identificați [6, p. 19].

Referințe bibliografice:

1. S. Doraș *Criminalistică*. Chișinău, 2011.
2. Зеленский В.Д., Меретуков Г.М. Криминалистика. Санкт-Петербург: Юридический центр-Пресс, 2015.
3. INTERPOL, Towards a Global Indicator on Unidentified Victims in Child Sexual Exploitation Material. Technical Report, 2018; disponibil la: <https://ecpat.org/wp-content/uploads/2021/05/TOWARDS-A-GLOBAL-INDICATOR-ON-UNIDENTIFIED-VICTIMS-IN-CHILD-SEXUAL-EXPLOITATION-MATERIAL-Summary-Report.pdf>.
4. Copiii victime ale infracțiunilor și procedurile legale: cazul Republicii Moldova / Daniela Sîmboteanu, Diana Cheianu, Oxana Șevcenco [et al.]; Centrul Naț. de Prevenire a Abuzului față de Copii, Centrul de Investigații și Consultanță Sociopolis. – Chișinău: S. n., 2013 (Tipografia-Sirius).
5. Ostavciuc Dinu, Teza de doctor, Aspecte procesual-penale și tactici criminalistice privind cercetarea traficului de copii, Chișinău, 2015.
6. Global Threat Assessment. We Protect Global Alliance, 2019.

SECȚIUNEA I
Respectarea drepturilor omului în procesul penal

CZU 343.98

CORPURILE DELICTE – VIZIUNI CRIMINALISTICE

Lilian LUCHIN,

doctor în drept, conferențiar universitar,
conferențiar universitar al Catedrei „Procedură penală, criminalistică
și securitate informațională” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
ORCID: 0000-0001-7564-1185

Rezumat

În acest articol mi-am propus să vin cu unele teorii privind corpurile delictate cercetate din punct de vedere criminalistic. Astfel, am analizat o gamă largă a practicii judiciare privind corpurile delictate. De asemenea, ne-am referit la o perspectivă de ansamblu privind evoluțiile de cercetare în domeniul corpurilor delictate. Totodată am scos în evidență esența și importanța clasificărilor criminalistice a corpurilor delictate.

Cuvinte-cheie: corpuri delictate, obiecte de identificat, infracțiune, identificare criminalistică, urme, stabilirea apartenenței de grup.

Summary

In this article I have proposed to come up with some theories regarding the crime bodies investigated from a forensic point of view. Thus, we analyzed a wide range of judicial practice regarding criminal bodies. We also referred to an overall perspective regarding research developments in the field of criminal bodies. At the same time, I highlighted the essence and importance of the forensic classifications of criminal bodies.

Keywords: crime bodies, objects to be identified, crime, forensic identification, traces, establishing group membership.

Așadar, corpuri delictate sunt recunoscute obiectele în cazul în care există temeiuri de a presupune că ele au servit la săvârșirea infracțiunii, au păstrat asupra lor urmele acțiunilor criminale sau au constituit obiectivul acestor acțiuni, precum și bani sau alte valori ori obiecte și documente care pot servi ca mijloace pentru descoperirea infracțiunii, constatarea circumstanțelor, identificarea persoanelor vinovate sau pentru respingerea învinuirii ori atenuarea răspunderii penale [1].

Din cele expuse mai sus legiuitorul nu a nominalizat exhaustiv toate tipurile de obiecte care ar cădea sub incidența corpurilor delictate, reiese că la această categorie pot fi plasate orice obiecte, care au putut contribui la descoperirea infracțiunii și identificarea persoanelor vinovate. În legătură

cu aceasta considerăm că pe lângă acele corpuri delictive care au servit la săvârșirea infracțiunii, au păstrat asupra lor urmele acțiunilor criminale sau au constituit obiectivul acestor acțiuni, pot fi incluse și acele obiecte ce țin de produsul infracțiunii și obiecte care au fost concepute de infractori în scopul tăinuirii infracțiunii.

Cu siguranță acest concept doar lărgeste spectrul corpurilor delictive și nu se referă la o oarecare includere în teoria clasificării lor. Deci, după cum se vede diverse corpuri delictive pot în același timp să fie și obiecte ale activității infracționale cât și pot memora urmele acestei activități infracționale. În continuare venim cu unele exemplificări: un document financiar care este predestinat pentru eliberarea unor mijloace bănești fiind ulterior falsificat în scopul sustragerii mijloacelor bănești. Într-adevăr acest act financiar falsificat a fost doar un mijloc prin care infractorul a acționat, dar obiectul infracțiunii constituie mijloacele financiare sustrase. Actul financiar falsificat în acest caz a memorat doar urmele infracțiunii sub forma unor ștersături, adăugiri etc., când vorbim de modificările fizice, dar să nu uităm și de cele intelectuale când conținutul documentului nu corespunde cu realitatea. Într-o altă situație când o persoană sustrăgând un act de identitate în scopul modificării datelor prin schimbarea fotografiei pentru a-și crea o altă identitate folosindu-l ulterior în scopuri infracționale, atunci acest act de identitate concomitent este și obiectul activității infracționale cât și va fi purtător de urme a infracțiunii (modificarea datelor). Într-un alt caz obiectele care au servit la săvârșirea infracțiunii poartă pe suprafețele lor urmele infracțiunii. Un cuțit care a fost folosit la comiterea unui omor, este purtător de urme sub formă de produse biologice (țesut sanguin, țesut pilos, țesut muscular etc.). În altă situație obiectul care a fost folosit la săvârșirea infracțiunii poate crea urme pe alte obiecte cu care a interacționat. În această situație un exemplu elocvent ar fi orice obiect folosit în calitate de instrument de spargere, care creează urme pe suprafața obiectului primitor.

Spectrul corpurilor delictive este destul de larg, dar cea mai mare grupă se consideră alte obiecte, care contribuie la descoperirea infracțiunilor. Aceste obiecte pot să nu fie nemijlocit într-o legătură cauzală cu infracțiunea fie ca arme a săvârșirii infracțiunii sau să păstreze pe suprafețele exterioare a lor urmele infracțiunii. Totuși, în virtutea apartenenței lor la o anumită persoană, a locului depistării sau a urmelor create de ele în mediul ambiant, aceste obiecte pot fi considerate ca corpuri delictive. Chiar și Codul de procedură penală al RM în art. 6, pnc.36 dă explicație termenului de „probe utile” – probe concludente care, prin informațiile pe care le conțin, sunt necesare

soluționării cauzei [1].

În funcție de natura obiectului care este corp delict, se schimbă și semnificația acestuia. Spre exemplu în cazul urmelor de efracție create pe diverse obiecte au o dublă semnificație, în primul rând se constată efracția și în al doilea rând tot după aceste urme putem să identificăm ulterior obiectul sau obiectele care au creat aceste urme. Deci în aspect criminalistic urma de efracție este obiect identificator și obiectul care a creat urma este obiect de identificat. Cu toate că în unele situații pe suprafața obiectului de identificat pot exista careva urme materie care în aspect criminalistic se numesc urme identificatoare. Aceste situații pot fi întâlnite când suprafețele obiectului supus efracției este spre exemplu acoperit cu vopsea, unde microparticule de vopsea se detașează pe obiectul utilizat la efracție. În aceste condiții putem inițial presupune că obiectul purtător de microparticule de vopsea a fost folosit la efracție, dar ulterior poate și să fie demonstrat științific prin dispunerea expertizei judiciare a materialelor, substanțelor și produselor acestora.

Tot ce se referă la urmele ridicate prin mulare (de încălțăminte, părțile rulante a mijlocului de transport, de efracție etc.), aceste mulaje sunt obiecte identificatoare prin intermediul cărora putem stabili identitatea încălțămintei, a pneului care a creat urma etc.

Pot surveni și circumstanțe când unele corpuri delict nu vin spre identificarea altor obiecte ci deopotrivă prin intermediul lor vin cu un potențial major de identificare a persoanelor, care au creat aceste categorii de urme. La aceste categorii de urme corpuri delict elementar se atribuie scrisul de mână a persoanei, care ulterior se dispune o expertiză criminalistică grafoscopică prin intermediul căreia se identifică autorul textului sau semnăturii.

Făcând o cercetare mai amplă asupra unor corpuri delict putem afirma convingător că unele dintre ele nici pe departe nu au o legătură cu așa noțiuni a obiectelor cum ar fi obiecte identificatoare sau obiecte de identificat. Acest lucru se datorează faptului că în unele cazuri nu este necesitate să recurgem la o oarecare identificare fie de grup sau chiar identificare individuală, pentru că este necesitate doar stabilirea unor circumstanțe sau cauzele apariției acestor circumstanțe prin intermediul acestor corpuri delict. Asemenea situații pot apărea la investigarea infrațiunilor de neglijență în serviciu, atunci când sunt cauzate daune în proporții mari intereselor publice. În explicarea acestei teorii venim cu un exemplu banal: la deteriorarea anumitor bunuri materiale din neglijența persoanei responsabile de transportarea acestor bunuri (fie condiții climaterice) au fost distruse prin umi-

ditate. În acest caz bunurile materiale distruse prin acțiunile de neglijență a persoanei responsabile sunt corpuri delictive folosite la probarea neglijenței, dar nu și în scop de identificare, unde apar așa termeni ca obiect identificator și obiect de identificat.

Toate aceste considerări privind teoriile corpurilor delictive permit să facem o clasificare a lor în aspect criminalistic. Un directoriu important spre această clasificare ține de stabilirea unor semne, indicii care ne va permite ca corpurilor delictive să le fie atribuite anumite caracteristici prin intermediul cărora fiind examinate, organul de urmărire penală să obțină rezultate pozitive în aflarea adevărului.

Cu toate acestea opiniile savanților din domeniul dreptului procesual penal și criminalistică sunt diversificate în aspectul clasificării, unele fiind suplinite de altele. O parte susțin clasificarea după legea procesual-penală, adică în conformitate cu art. 158 alin. 1, pe de altă parte unii completează această clasificare cu aspecte ce țin de circumstanțele care necesită a fi dovedite în procesul penal. Recunoscutul criminalist rus Belkin susține că corpurile delictive în aspect criminalistic pot fi clasificate după: a) clasificarea persoanelor (cunoscute și necunoscute); b) clasificarea obiectelor (urme, documente, obiecte de efracție, arme, modele de comparație etc.); c) clasificarea acțiunilor și proceselor; d) clasificarea proprietăților și caracteristicilor; e) clasificări logico-criminalistice (versiuni, constatări ale specialiștilor etc.) [5, p. 141].

În continuarea acestor teorii, în opinia noastră cea mai oportună clasificare a corpurilor delictive, care ar contribui la constatarea, clarificarea sau evaluarea circumstanțelor ce pot avea importanță probatorie pentru cauza penală ar fi divizată în patru grupe de bază:

1. Corpurile delictive care pot fi cercetate prin stabilirea individualității individuale.
2. Corpurile delictive care pot fi cercetate prin stabilirea apartenenței de grup.
3. Corpurile delictive care pot fi cercetate prin stabilirea anumitor circumstanțe.
4. Corpurile delictive care pot fi cercetate prin stabilirea proprietăților și caracteristicilor.

Explicând această clasificare în prima grupă de corpuri delictive se încadrează doar acele care prin prisma proprietăților care le au, pot fi folosite la identificarea diverselor obiecte a lumii materiale cât și identificarea ființelor vii. Totodată în această grupă în unele situații apar obiectele de identificat în

calitatea sa de corpuri delictive. Totuși prioritar în această grupă sunt încadrate obiectele cu urme, precum și urmele ridicate prin copiere.

Identitatea constituie unul dintre conceptele fundamentale ale gândirii și, în același timp, un mijloc important de cercetare a obiectelor lumii materiale, cu largă aplicare la cele mai diverse domenii ale științei [2, p. 49].

Identificarea reprezintă „problema centrală a investigației criminalistice” [3, p. 35].

Identificarea criminalistică poate fi definită ca un proces de constatare a identității unor persoane, obiecte sau fenomene, aflate în legătură cauzală cu fapte ilicite, prin metode științifice criminalistice, în scopul stabilirii adevărului în procesul judiciar [4, p. 37].

Scopul final al identificării în criminalistică îl reprezintă stabilirea concret-individuală a obiectelor și persoanelor, prezentând importanță nu numai stabilirea identității, ci și stabilirea neidentității [2, p. 117].

Realizarea identificării presupune a se stabili irepetabilitatea unui obiect prin evidențierea deosebirilor față de orice alt obiect.

Vedem din cele expuse mai sus că corpurile delictive incluse în această grupă sunt esențiale din punct de vedere criminalistic și în acest caz organul de urmărire penală trebuie să pună un accent mai deosebit pe identificarea și valorificarea lor.

La grupa a doua este necesar de a fi reflectate corpurile delictive care prin intermediul proprietăților lor ne permit numai stabilirea apartenenței de grup. Toate corpurile delictive care sunt atribuite acestei grupe pot fi divizate în cele care permit stabilirea apartenenței de grup a obiectelor și cele care ne permit identificarea cercului de persoane dintr-un grup mai mare, care au o legătură cauzală cu evenimentul infracțional. Pe lângă stabilirea apartenenței de grup acest proces mai este deosebit prin definirea unor obiecte necunoscute prin date cum ar fi destinația uzuală, modul de confecționare, natura materialului, culoarea, dimensiunile etc.

La corpurile delictive care pot fi cercetate prin stabilirea anumitor circumstanțe se includ acele care nu s-au încadrat în primele două grupe, adică nu sunt pasibile de vreo identificare. Toate aceste corpuri delictive care se încadrează în această grupă le putem diviza în: a) corpuri delictive care au importanță în cauză datorită calităților și proprietăților; b) corpuri delictive care au importanță în cauză datorită conținutului de informație. Când vorbim de anumite calități și proprietăți a unor obiecte se are în vedere cele fizice și chimice, doar cu condiția că nu pot fi supuse unor examinări ce includ primele două grupe: identificarea sau stabilirea apartenenței de gen. La corpurile

delicte care au o importanță în cauză după conținutul de informație se referă diverse tipuri de documente fictive.

La ultimul grup se atribuie corpurile delicte ce țin de scopul criminal, origine sau locul depistării lor. În această grupă pot fi încadrate o gamă largă de obiecte, unele din ele vor avea o importanță probantă indiferent de locul și timpul depistării lor. Altele, vor putea fi recunoscute ca corpuri delicte doar în anumite condiții. Caracteristic acestei grupe este că corpurile delicte încadrate aici în marea majoritate a cazurilor nu necesită o examinare prin aplicarea cunoștințelor speciale, dar importanța probantă a lor apare în rezultatul aprecierii condițiilor, locului și timpului depistării lor.

Cu toate acestea, în ciuda numărului mare de lucrări dedicate studiului corpurilor delicte, în majoritatea cazurilor acest izvor de probe a fost luat în considerare în principal din punct de vedere criminalistic. Este necesar să se investigheze mijloacele materiale de probă într-o manieră cuprinzătoare, în lumina dreptului de procedură penală, criminalistică și a expertizei judiciare.

Referințe bibliografice:

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Nr. 122-XV din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 28.12.2012, nr. 273-279.
2. Ionescu L. și D. Sandu, Identificarea criminalistică, Ed. Științifică, București, 1990.
3. Kirk P.L., Crime investigation, Physical Evidence and the Police Laboratory, Interscience, New York, 1955, p. 5, citat de către E. Stancu în Tratat de criminalistică, Ed. Universul Juridic, București, 2015.
4. Stancu E. în Tratat de criminalistică, Ed. Universul Juridic, București, 2015.
5. Белкин Р.С. Собираение, исследование и оценка доказательств. Сущность и методы. М.: Наука., 1966.

CZU 343.15

ASPECTE PROCESUALE PRIVIND VERIFICAREA ÎNREGISTRĂRII INTERCEPTĂRILOR ÎN CONDIȚIILE ART. 132¹¹ CPP

Artiom PILAT,

doctor în drept, conferențiar universitar,
lector universitar al Catedrei „Procedură penală, criminalistică
și securitate informațională” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
ORCID: 0000-0002-6606-1952

Rezumat

Respectarea dreptului la apărare la dispunerea expertizei judiciare reprezintă o obligație pozitivă a organului de urmărire penală și constă din mai multe obligații specificate la art. 142-153 CPP, precum sunt și alte norme procesuale care prevăd anumite circumstanțe când poate fi dispusă constatarea tehnico-științifică sau expertiza judiciară.

La dispunerea expertizei judiciare, ordonatorul expertizei este obligat să întreprindă anumite acțiuni care oferă posibilitate bănuțului, învinuțului sau inculpatului să apere interesele sale prin metode și mijloace neinterzise de lege, aceste obligații reieșind atât din prevederile legale, cât și din practica CtEDO și a Curții Constituționale a Republicii Moldova.

Cuvinte-cheie: expertiză judiciară, măsuri speciale de investigație, organ de urmărire penală, interceptare, convorbiri telefonice, ordonanță, bănuț, învinuit.

Summary

Respecting the right to defense when ordering judicial expertise is a positive obligation of the criminal investigation body and consists of several obligations specified in art. 142 – 153 of the CPP, as well as other procedural norms that provide for certain circumstances when technical-scientific findings or judicial expertise can be ordered.

When ordering the judicial expertise, the expert's ordered is obliged to undertake certain actions that give the possibility to the suspect, the accused or the defendant to defend his interests through methods and means not prohibited by law, these obligations emerge both from the legal provisions and from the practice of the ECtHR and the Constitutional Court of Republic of Moldova.

Keywords: judicial expertise, special investigative measures, criminal investigation body, interception, telephone conversations, order, suspected accused.

Probatoriul penal reprezintă totalitatea acțiunilor a organelor competente ale statului în vederea stabilirii circumstanțelor cauzei. Expertiza judiciară, în cadrul probatoriului penal, reprezintă un procedeu probatoriu

în cadrul căruia expertul judiciar efectuează cercetări, precum și formulează concluzii cu privire la anumite circumstanțe, fapte, obiecte etc. Rezultatele acestei activități sunt materializate de expertul judiciar într-un raport de expertiză judiciară, care reprezintă un mijloc de probă în cadrul procesului penal.

Totodată, cercetării pot fi supuse, în cadrul expertizei judiciare, și mijloacele de probă dobândite în condițiile art.132⁸-132¹⁰ CPP.

În procesul examinării cauzei în faza de judecată, judecătorul, în unele cazuri, solicită, în baza cererii părților, efectuarea unor cercetări metodice cu aplicarea cunoștințelor speciale în scopul clarificării unor circumstanțe care au importanță pentru soluționarea justă a cauzei.

Actualmente, cunoștințele speciale tot mai des sunt întrebuințate de organele de drept în scopul realizării sarcinilor procesului penal, necesitatea folosirii cunoștințelor speciale în cadrul procesului penal fiind dictată în primul rând de necesitatea obiectivizării procesului probațiunii, respectarea drepturilor și obligațiilor participanților la procesul penal. În al doilea rând nivelul criminalității este destul de ridicat, modalitățile de săvârșire a actelor infracționale sunt în permanentă perfecționare, totodată, în anumite situații create în activitatea sa, organele de urmărire penală sau instanțele judecătorești nu pot să soluționeze cauza fără a recurge la cunoștințe speciale din diferite domenii.

De asemenea, nu în ultimul rând progresul tehnico-științific din ultimii ani contribuie semnificativ la prevenirea și combaterea fenomenului infracțional.

Procedura de dispunere a expertizei judiciare, ca procedeu probatoriu în cadrul procesului penal este reglementată de codul de procedură penală și de prevederile legii cu privire la expertiză judiciară și statutul expertului judiciar.

Cercetând principiile care guvernează fazele procesului penal, deducem că organul de urmărire penală are un rol activ, astfel realizează toate acțiunile necesare pentru justa soluționare a cauzei. Plecând de la prezumția de nevinovăție, sarcina probei revine celui care acuză. Instanța de judecată este doar un arbitru în acest proces, autorizând administrarea unei sau altei probe.

Faza de judecată în procesul penal este guvernată de principiul contradictorialității, funcția procesual-penală a justiției presupune examinarea nemijlocită de către instanța de judecată a probelor prezentate de părți și formularea răspunsului privitor la vinovăția sau nevinovăția inculpatului [7, p. 37].

Principiul contradictorialității este o regulă esențială a procesului

penal contemporan. Acest principiu este privit ca o condiție *sine qua non* pentru soluționarea justă a unei cauze penale, deoarece creează condiții de ordin procesual și organizațional favorabile la maximum pentru examinarea completă și sub toate aspectele a cauzei. De vreme ce drepturile omului, inclusiv ale persoanei în privința căreia se exercită actul de justiție penală, au fost recunoscute prioritare, contradictorialitatea este cea care contribuie în cel mai direct mod la protecția juridică a drepturilor omului [2, p. 52].

Se presupune că contradictorialitatea este un instrument, prin intermediul căruia circumstanțele cauzei sunt examinate complet și obiectiv. Scopul de bază a principiului contradictorialității constă în prevenirea examinării unilaterale a circumstanțelor cauzei, instanța de judecată având un rol pasiv, nu face parte nici din partea acuzării, nici din partea apărării, instanța creând doar condițiile necesare părților pentru a susține poziția sa.

În acest sens, contradictorialitatea presupune că instanțele de judecată nu administrează probele din inițiativa proprie, ci doar la cererea părților la proces.

În acest sens alin. (4) al art. 24 CPP prevede că „Părțile în procesul penal își aleg poziția, modul și mijloacele de susținere a ei de sine stătător, fiind independente de instanță, de alte organe ori persoane. Instanța de judecată acordă ajutor oricărei părți, la solicitarea acesteia, în condițiile prezentului cod, pentru administrarea probelor necesare”.

Rolul conducător, obiectiv și imparțial al instanței de judecată, obligată, potrivit art. 314 alin. (2) CPP, de a crea părților angajate în proces condițiile necesare pentru cercetarea multilaterală și în deplină măsură a circumstanțelor cauzei, astfel, legiuitorul prevăzând confruntarea de opinii și argumente legate de soluția ce urmează a fi dată în cauză.

Judecătorul, apreciind circumstanțele cauzei, nu trebuie să se refere la verosimilitatea lor. El trebuie să aprecieze veridicitatea acestora reieșind din probele anexate. Nicio hotărâre judecătorească în cauze penale nu se poate baza pe presupuneri. Toate dubiile în probarea învinuirii care nu pot fi înlăturate, în condițiile legii procesual-penale, se interpretează în favoarea celui bănuțitului, învinuitului, inculpatului (art. 8 CPP).

Părțile în procesul penal sunt libere și pot să-și aleagă poziția, modul și mijloacele de susținere a ei. Instanța de judecată nefiind organ care ar avea obligația descoperirii infracțiunii, demascării infractorului și acumulării probelor pentru dovedirea vinovăției, nu se poate manifesta nici într-un mod în favoarea sau defavoarea uneia dintre părțile în proces.

Unicul interes promovat de instanță este interesul legii. La necesitate,

fiindu-i solicitat printr-o cerere ori demers, instanța va fi obligată să acorde ajutor oricărei dintre părți la administrarea probelor necesare [7, p. 58].

Părțile la proces printr-o cerere pot solicita de la instanța de judecată administrarea probelor noi, instanța examinând cererea poate să accepte sau să respingă cererea înaintată de părți.

Respingerea cererii nu reprezintă o încălcare esențială a drepturilor și libertăților fundamentale ale părților la proces, încheierea instanței de judecată trebuie să fie una argumentată. Argumentarea încheierii va confirma faptul că părțile la proces au fost auzite și temeiurile invocate au fost examinate de către instanța de judecată.

Cu privire la dispunerea expertizei în cadrul procesului penal s-a expus Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care în cauza Brandstetter c. Austriei [1] a menționat precum că „Instanța de judecată în baza cererii părții apărării nu este obligată să dispună efectuarea unei expertize suplimentare, repetate sau să desemneze un alt expert pentru efectuarea expertizei judiciare în cazul în care raportul de expertiză primară susține cele expuse de partea acuzării. Astfel, procesul echitabil nu se referă doar la acceptarea cererilor înaintate de către părți, însă refuzul la cererile înaintate trebuie să fie întemeiat și argumentat”.

În norma procesuală criticată, este utilizat termenul „Verificarea înregistrării interceptărilor”, dar nu și administrare acestora. Definiția termenului „verificare” a expus-o autorul Ig. Dolea, care afirmă că verificarea probelor se include în obligațiile atât ale organului de urmărire penală, cât și ale instanței de judecată. În acest sens, instanța de judecată este obligată de a verifica totalitatea de probe propuse de către părți, în vederea constatării admisibilității, pertinentei, concludenței și utilității [5, p. 347].

Verificarea probelor este o activitate a organului de urmărire penală, a procurorului și instanței privind constatarea veridicității probei sub aspectul corespunderii datelor de fapt care se conțin în probă. Verificarea constă în analiza probelor strânse, coroborarea lor cu alte probe, strângerea de noi probe și verificarea sursei de proveniență. Verificarea probelor poate avea loc doar prin aplicarea procedeele probatorii prevăzute de cod și se efectuează la toate fazele procesului penal [5, p. 347].

În cadrul cercetării judecătorești, instanța de judecată va cerceta toate probele prezentate de către părți la proces. Însă, datorită rolului său pasiv, instanța de judecată nu este în drept din oficiu să dispună efectuarea expertizei judiciare, sau să se expună anticipat asupra admisibilității asupra raportului de expertiză judiciară efectuat în faza de urmărire penală.

În acest sens, ne vom referi la încheierea emisă de Judecătoria Chișinău, cu sediul la Buiucani cu privire la cererea de recuzare a judecătorului care după retragerea în camera de deliberare în vederea pronunțării sentinței a reluat cercetarea judecătorească, expunându-se asupra încălcării procedurii de dispunere a expertizei judiciare, ce a fost dispusă și realizată până la începerea urmăririi penale. În acest caz, judecătorul a pus în discuție din oficiu oportunitatea efectuării expertizei repetate pe motivul viciilor de procedură care a afectat raportul expertizei primare, expunându-se anticipat asupra admisibilității acestui mijloc de probă, calificându-l lipsit de valoare probantă [6].

Conform prevederilor Codului de procedură penală, „În cadrul cercetării judecătorești, fiecare parte la proces este în drept să înainteze cererea de solicitare a efectuării expertizei judiciare. Cererea de solicitare privind efectuarea expertizei judiciare se formulează în scris, cu indicarea faptelor și împrejurărilor supuse constatării și a obiectelor, materialelor care trebuie investigate de expert” [3].

Cererile formulate vor fi argumentate, iar dacă se solicită administrarea unor probe noi, se vor indica faptele și circumstanțele ce urmează a fi dovedite, mijloacele prin care pot fi administrate aceste probe, locul unde se află acestea, iar în privința experților se va indica identitatea și adresa lor în cazul în care partea nu poate asigura prezența lor în instanța de judecată [3].

Cu privire la obligativitatea de a examina cererile sau demersurile depuse de către părți la proces s-a expus și Colegiul penal al CSJ, care a reiterat că instanța de apel nu s-a expus asupra demersului, astfel admitând la caz eroarea prevăzută la art. 427 alin. (1) pct. 6) CPP.

Or, potrivit procesului-verbal al ședinței de judecată din instanța de apel, din datele de 25 iunie 2019, 17 septembrie 2019 și 08 octombrie 2019, nu se atestă o expunere sau o soluționare a demersului apărării asupra căruia instanța de apel urma să se expună motivat, după caz admiterea sau respingerea acestuia, respectând principiul contradictorialității [4].

Așadar, încălcarea procedurii de examinare a demersului înaintat de către apărare a constituit motivul de casare a deciziei instanței de apel.

În cadrul procesului penal, rolul central îi revine instanței judecătorești, care va cerceta și va aprecia probele prezentate de către părți. Pe lângă cercetarea probelor prezentate, instanța poate purcede la administrarea probelor noi sau verificarea celor prezentate, doar cu o condiție: să fie realizată doar la inițiativa părților la proces. Art. 132¹¹ CPP, oferă posibilitatea părților de a dispune efectuarea expertizei judiciare din oficiu în scopul ve-

rificării mijloacelor de probă prezentate.

Însă, în opinia noastră, realizarea unei astfel de acțiuni ar aduce la încălcarea principiului contradictorialității judecării cauzei și va favoriza o parte în proces.

Referințe bibliografice

1. Cauza Brandstetter c. Austriei. Hotărârea din data de 27 august 1991. Par. 46. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57683> (accesat la 20.10.2022).
2. Cebotari O., Nastas A. *Principiul contradictorialității și egalității armelor în cadrul procesului penal*. În: Revista Institutului Național de Justiție. p. 52-61. ISSN 1857-2405.
3. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Nr. 122 din data de 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110.
4. Decizia Colegiului Penal al CSJ din data de 17.11.2020. Dosarul nr. 1ra-759/2020. Pct. 8 Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17422 (accesat la 20.10.2022).
5. Dolea Ig. *Cod de procedură penală. Comentariu aplicativ*. Ediția II. Chișinău: „Cartea Juridică”, 2020. 1408 p. ISBN 978-9975-3418-0-6.
6. Încheierea din data de 17.02.2020 (dosarul nr. 1-154/18) emisă de Judecătoria Chișinău, sediul Buiucani.
7. Poalelungi M., Dolea Ig., Gurschi C. ș.a. *Manualul judecătorului pe cauze penale*. Chișinău: „Tipografia Centrală”. 1192 p. ISBN 978-9975-53-231-0.

CZU 343.2

RENUNȚAREA DE BUNĂ VOIE LA SĂVÂRȘIREA INFRAȚIUNII DE CĂTRE INSTIGATORUL INFRAȚIUNII

Marcel BOȘCANEANU,

doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Direcției studii și management al calității
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
ORCID: 0000-0002-4776-9349

Rezumat

În acest articol ne punem scopul de a analiza problema renunțării de bună voie la săvârșirea infracțiunii de către instigatorul infracțiunii și de a crea un fundament științific clar, bine argumentat, menit să combine prevederile legii penale cu practica de aplicare a normelor de drept. În rezultatul studiului întreprins s-a deslușit natura juridică a renunțării de bună voie la săvârșirea infracțiunii de către instigatorul infracțiunii și s-au definitivat semnele renunțării benevole.

Cuvinte-cheie: renunțare de bună voie, infracțiune, participanți, instigatorul infracțiunii.

Summary

In this article we aim to analyse the issue of voluntary renunciation of the commission of the crime by the instigator of the crime and to create a clear, well-argued scientific foundation aimed at combining the provisions of the criminal law with the practice of law enforcement. As a result of the undertaken study, the legal nature of voluntary renunciation of the commission of the crime by the instigator of the crime was revealed and the signs of voluntary renunciation were defined.

Keywords: voluntary relinquishment, crime, participants, instigator of the crime.

În doctrina juridico-penală a Republicii Moldova nu este o opinie unică și nu se acordă spațiu suficient pentru cercetarea problemei renunțării de bună voie la săvârșirea infracțiunii de către participanții la infracțiune. Prin urmare, din vizorul științific au fost scăpate problemele eficacității normelor despre aspectele controversate ale răspunderii penale diferențiate a participanților în cazul renunțării benevole la săvârșirea infracțiunii.

Scopul cercetării noastre constă în crearea unui fundament științific clar și argumentat al categoriei de renunțare de bună voie la săvârșirea infracțiunii de către instigatorul infracțiunii menit să combine prevederile le-

gii penale cu practica de aplicare a normelor de drept.

Luând în considerare faptul că există condiții speciale referitoare la renunțarea benevolă a fiecărui din coparticipant, definitivarea unor criterii certe ale renunțării benevole a participanților la infracțiune va contribui la aplicarea corectă și echitabilă a acestei norme juridico-penale [2, p. 171].

În acest context, autorul rus A. A. Шакирова subliniază că renunțarea de bunăvoie a participanților se exprimă în sustragerea la timp de către participant a contribuției proprii în activitatea infracțională comună în urma deciziei proprii, voluntare și definitive [11, p.7].

În conformitate cu prevederile alin. (1) al art. 56 din CP al RM, se consideră renunțare de bună voie la săvârșirea infracțiunii încetarea de către persoană a pregătirii infracțiunii sau încetarea acțiunilor (inacțiunilor) îndreptate nemijlocit spre săvârșirea infracțiunii, dacă persoana era conștientă de posibilitatea consumării infracțiunii, iar în conformitate cu alin. (2) al aceluiași articol persoana nu poate fi supusă răspunderii penale pentru infracțiune dacă ea, benevol și definitiv, a renunțat la ducerea până la capăt a acesteia. În alin. (3) art.56 CP al RM se conține norma conform căreia persoana care a renunțat de bunăvoie la ducerea infracțiunii până la capăt este supusă răspunderii penale numai în cazul în care fapta săvârșită conține o altă infracțiune consumată [4].

Pentru început vom sublinia că în Dicționarul Explicativ al Limbii Române cuvântul „benevol” este definit ca făcut de bunăvoie, nesilit, voluntar, care se face din proprie dorință și gratuit [12], iar cuvântul „definitiv” este definit ca, care nu se mai poate modifica, absolut, categoric, irevocabil [13].

În opinia autoarei M. Grama cuvântul „benevolă” înseamnă renunțarea voluntară, nesilită de nimeni și de nimic, adică atunci când există voința făptuitorului de a înceta activitatea infracțională în condițiile în care există posibilitatea reală de a o continua. Renunțarea mai presupune și refuzul *definitiv* de a săvârși fapta prejudiciabilă. Dacă făptuitorul abandonează numai pentru un oarecare timp executarea începută, cu gândul de a o relua ulterior, în condiții mai favorabile, nu există o renunțare efectivă la infracțiune, ci doar o întrerupere a executării [1, p. 411].

În conformitate cu alin.(4) art.56 CP al RM, organizatorul și instigatorul infracțiunii nu se supun răspunderii penale dacă aceste persoane, printr-o înștiințare la timp a organelor de drept sau prin alte măsuri întreprinse, au preîntâmpinat ducerea de către autor a infracțiunii până la capăt. Complicele infracțiunii nu se supune răspunderii penale dacă a întreprins toate măsurile ce depindeau de el pentru a preîntâmpina comiterea infracțiunii [4].

După cum observăm alin. (4) al art. 56 CP al RM se referă la particularitățile renunțării de bună voie a participanților la săvârșirea infracțiunii.

Prin renunțare de bună voie a participanților la săvârșirea infracțiunii înțelegem situația în care unul sau câțiva participanți încetează să îndeplinească acțiunile ce le reveneau în virtutea rolului executat ca participant la infracțiune în cazul când ei conștientizează posibilitatea reală de a duce aceste acțiuni până la capăt.

În continuare, studiul întreprins de noi va clarifica natura juridică a renunțării benevole la săvârșirea infracțiunii de către instigatorul infracțiunii, deoarece posedă anumite particularități.

Atât codul penal din 1961 [3], cât și noul CP al RM din 2002 [4] a prevăzut în calitate de participant ce contribuie la săvârșirea unei infracțiuni, ca instigator. Conform capitolului IV, art.42 alin.(4) din CP RM din 2002, se consideră instigator persoana care, prin orice metode, determină o altă persoană să săvârșească o infracțiune.

Instigatorul, ca și organizatorul infracțiunii, acționează ca inițiator al infracțiunii, ceea ce este o caracteristică comună acestor participanți. Cu toate acestea, organizatorul, spre deosebire de instigator, îndeplinește și o serie de alte funcții. De regulă, după ce a inițiat o infracțiune, el organizează săvârșirea infracțiunii sau dirijează realizarea ei.

Spre deosebire de autorul infracțiunii, instigatorul nu realizează fizic acțiunile prin care se înfăptuiesc elementele infracțiunii și nu provoacă rezultatul infracțional. Instigatorul determină o persoană spre o activitate infracțională pe presupusul autor al faptei prejudiciabile planificate. Instigarea/determinarea constă în influențarea conștiinței și voinței făptuitorului pentru a crea acestuia din urmă o hotărâre de a comite o infracțiune. Anume aceste acțiuni ale instigatorului și constituie latura obiectivă a componenței instigării la infracțiunea săvârșită de făptuitor.

Mai mulți doctrinari ruși l-au numit pe instigator „executorul, autorul intelectual al unei infracțiuni A. P. Jiriaev [8, p. 52], A. N. Trainin [9, p. 84]”. În opinia noastră „Instigatorul nu îndeplinește rolul negru de a săvârși o infracțiune în mod direct, rolul lui este mai curat, împinge o altă persoană să săvârșească o infracțiune, încercând să stea deoparte el însuși.”

Renunțarea de bună voie la săvârșirea infracțiunii de către instigator se caracterizează, fără îndoială, prin trăsăturile generale inerente renunțării de bună voie. Alături de aceasta, are o anumită specificitate, datorită formei active a influenței instigatorului asupra conștiinței făptuitorului și faptului că activitatea instigatorului la infracțiune, așa cum am menționat mai devre-

me, nu implică participarea directă în implementarea laturii obiective. Instigatorul, provocând făptuitorul la hotărârea de a săvârși o faptă penală, pune temelia unei legături de cauzalitate, a cărei desfășurare nu mai depinde, practic, de el, ci de autor. În cazul renunțării de bună voie, pentru neutralizarea pericolului social al comportamentului său anterior, instigatorul trebuie prin acțiunile sale active, să întrerupă desfășurarea legăturii de cauzalitate și să împiedice autorul să finalizeze infracțiunea până la capăt.

Înfăptuind intenția penală care a luat naștere, autorul începe să acționeze în mod independent, executarea acțiunilor care alcătuiesc latura obiectivă a componenței de infracțiune ce are loc fără participarea instigatorului, acesta pierde orice control asupra activităților autorului. De aceea, comportamentul pasiv a instigatorului nu este suficient pentru renunțarea sa de bună voie la infracțiune. Renunțul din partea instigatorului trebuie exprimat numai într-o formă activă de comportament.

Odată ce a refuzat de a participa în continuare la activitățile infracționale, instigatorul este obligat să ia toate măsurile posibile pentru a preveni fapta autorului și apariția unor consecințe dăunătoare (în cazul infracțiunilor cu componență materială). Tocmai acest comportament în opinia noastră poate face posibilă întreruperea dezvoltării unei legături de cauzalitate între faptul declinării spre săvârșirea unei infracțiuni și apariția unor consecințe infracționale, precum și a preîntâmpina ducerea de către autor a infracțiunii până la capăt.

Cât de variate sunt mijloacele și metodele folosite de instigator pentru a trezi determinarea la acțiuni infracționale a autorului, la fel de diverse pot fi și măsurile, metodele de prevenire, preîntâmpinare a infracțiunii în cazul renunțării de bună voie al instigatorului. Considerăm că, în primul rând, instigatorul ar trebui să folosească ocazia pentru a influența autorul în ordine inversă de a-l convinge să nu îndeplinească intenția penală. În această situație, este indicat să se concentreze atenția autorului asupra neprofitabilității, nedorinței comiterii faptei infracționale, să indice pericolul sau inutilitatea acestora, creând astfel o stare de incertitudine psihologică pentru autor.

Ordinea, sugestiile inverse ar trebui să fie mai persistente și chiar mai convingătoare decât în primul caz. Totodată, instigatorul poate să folosească aceleași mijloace și metode prin care persoana a fost convinsă să săvârșească o infracțiune, adică un ordin, persuasiune, mită, amenințare, înșelăciune etc. În cazul în care instigatorul a dat un ordin ilegal cu bună știință, el trebuie să anuleze ordinul dat anterior și să prevină cauzarea prejudiciului intereselor protejate legal. Dacă autorul a fost motivat de o recompensă

materială promisă de instigator, atunci pentru a obține rezultatul dorit, la renunțarea de bună voie la săvârșirea infracțiunii de către instigator, este suficient ca acesta să refuze acordarea recompensei, înainte ca autorul să comită infracțiunea până la capăt. Uneori, instigatorul poate opri activitatea autorului doar cu un cuvânt, un indiciu sau chiar un gest, acest lucru este posibil, de exemplu, atunci când instigatorul a convins o persoană să comită o infracțiune prin violență fizică sau prin amenințarea folosirii acesteia, sau când autorul, neobservând beneficii semnificative pentru el însuși, acceptă să ia parte la infracțiune. Motivele renunțării de bună voie la săvârșirea infracțiunii pot fi diverse, ele nu au nici o relevanță juridico-penală.

În cazul succesului acțiunilor întreprinse de instigator, când a fost posibilă obligarea autorului să renunțe la planul său, se distruge legătura de cauzalitate cu rezultatul infracțional, la care ar fi trebuit să ducă actul de instigare. Instigatorul nu este pasibil de răspundere penală din cauza renunțării de bună voie din partea sa.

Între timp, toate eforturile depuse de instigator se pot dovedi a fi inutile, iar autorul nu va schimba decizia luată. Influența exercitată de instigator asupra conștiinței și voinței persoanei i-ar putea inspira atât de profund dorința săvârșirii unei anumite infracțiuni, încât nici o acțiune ulterioară a instigatorului nu ar putea distruge această determinare. Deci, pentru a realiza ceea ce își dorește, instigatorul poate excita în autor orice motive personale care l-au determinat să comită infracțiunea (răzbunare, gelozie etc.), din cauza căreia o încercare ulterioară de neutralizare a consecințelor instigării pot rămâne zadarnice. În această situație, instigatorul este obligat să recurgă la alte măsuri pentru prevenirea faptei autorului.

Acest moment este specificat și în cadrul legal CP RM, și anume la art.56 alin.(4) unde se menționează sintagmele „sau prin alte măsuri întreprinse”.

În acest sens, se pare că un instigator care, convingându-se de inutilitatea influenței sale intelectuale asupra autorului în scopul prevenirii unei infracțiuni, este supus răspunderii penale, dacă nu ia alte măsuri în acest scop, întrucât acțiunile instigatorului vor fi într-o legătură cauzală cu consecințele social periculoase care a avut loc prin acțiunile autorului.

Un moment important care trebuie să-l menționăm că, renunțarea de bună voie la săvârșirea infracțiunii de către instigator este posibilă în procesul de influențare a autorului după ce acesta și-a exprimat consimțământul la săvârșirea unei infracțiuni, precum și atunci când cel instigat a început acțiuni pregătitoare și chiar a început să pună în aplicare planul infracțional. Totuși, din punct de vedere al timpului, renunțul instigatorului trebuie să

precedă momentul săvârșirii de către autor a infracțiunii. Posibilitatea renunțării de bună voie al instigatorului nu este exclusă dacă autorul a efectuat toate acțiunile necesare atingerii rezultatului infracțional, dar înainte de a se produce consecințele există un anumit interval de timp. Cu condiția ca în această perioadă instigatorul să controleze cu adevărat desfășurarea evenimentelor, pentru a recunoaște ca la renunțarea de bună voie, el trebuie să prevină escaladarea acțiunilor săvârșite de autor într-o infracțiune comisă.

În acest sens, posibilitatea renunțării de bună voie a unui instigator de a comite o infracțiune se restrânge oarecum în acțiuni infracționale, al căror moment de finalizare este transferat într-o etapă anterioară. Adesea, instigarea unei persoane la comiterea unei infracțiuni este asociată cu săvârșirea acestui tip de infracțiune. Un exemplu în acest sens sunt infracțiunile săvârșite cu implicarea minorilor. Plenul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, printr-o hotărâre cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minorii, a afirmat la pct.15 că în cazul în care adultul a instigat minorul, dar nu a participat la săvârșirea infracțiunii, fapta acestuia se încadrează juridic ca instigare la săvârșirea infracțiunii respective, iar a minorului – potrivit faptei respective. Iar în cazul în care adultul a instigat și a participat la săvârșirea infracțiunii împreună cu minorul, faptele adultului se încadrează juridic prin concurs de infracțiuni (art.208 și infracțiunea respectivă), iar fapta minorului – ca infracțiunea respectivă săvârșită cu participație, în cazul în care infracțiunea a fost săvârșită în cooperare de un adult și un minor fără instigare a minorului, faptele ambilor se încadrează juridic ca participație pentru infracțiunea săvârșită, iar, în cazul atragerii la săvârșirea unei infracțiuni de către un adult a unui minor, care în conformitate cu prevederile art.21, 23 CP RM, nu este subiect al infracțiunii, faptele persoanei adulte se încadrează juridic ca autor al infracțiunii respective, astfel instigarea minorilor la săvârșirea infracțiunii în alte cazuri decât cele menționate în prezentul punct al hotărârii sau atragerea lor la săvârșirea infracțiunii este considerată o circumstanță agravantă, de care se va ține seama la aplicarea pedepsei [7].

Un alt moment exprimat de practica judiciară în ceea ce privește instigatorul în cazul infracțiunilor de omor, omor la comandă, se menționează următoarele. Responsabilitatea pentru instigarea la omor poate surveni numai în cazul în care vinovatul a avut intenția de a curma viața victimei, l-a îndemnat la aceasta pe executorul infracțiunii. Mai mult ca atât pentru delimitarea corectă a omorului premeditat savârșit din intenții huliganice de omorul premeditat savârșit în procesul certei ori a bătăii urmează a clarifica, cine a fost inițiatorul lor și dacă conflictul nu a fost provocat de către vinovat

cu scopul de a-l folosi în calitate de motiv pentru omor. Dacă instigatorul certei sau al bătăii a fost victima, cât și dacă motiv pentru conflict a servit comportarea lui nelegitimă, vinovatul nu poate să poarte răspundere pentru omorul premeditat săvârșit din intenții huliganice [6]. Iar în cazul omorului la comandă se menționează, dacă persoana care execută comanda de omor nu este pasibilă de răspundere penală, atunci cel care i-a dat comanda, având rolul de organizator sau de instigator, va fi considerat autor al infracțiunii. Dacă celui care comandă omorul nu i-a reușit să-l determine pe potențialul autor să execute comanda ori când ultimul exercită atribuțiile investigatorului sub acoperire, fapta primului trebuie calificată ca pregătire pentru organizarea sau instigarea omorului la comandă [5].

Deci, instigatorul, pentru a recunoaște în acțiunile sale o renunțare de bună voie la săvârșirea infracțiunii, trebuie nu numai să încerce să convingă autorul să nu comită infracțiunea, ci și să ia toate celelalte măsuri ce depind de el pentru prevenirea acțiunilor infracționale a acestuia din urmă. Legiuitorul, în legătură cu renunțarea de bună voie atât al organizatorului, cât și al instigatorului, numește în art. 56 alin. (4) o modalitate la care nu se supun răspunderii penale, dacă aceste persoane, printr-o înștiințare la timp a organelor de drept, au preîntâmpinat ducerea de către autor a infracțiunii până la capăt.

După cum știm, un semn necesar al unui mesaj către autorități este oportunitatea acestuia. Esența sa constă în faptul că ar trebui să ofere o posibilitate reală de suprimare a unei infracțiuni și de prevenire a consecințelor periculoase din punct de vedere social. Mesajul trebuie să contribuie cu adevărat la prevenirea săvârșirii infracțiunii, cu condiția să îndeplinească cerințele semantice și valorice. Credem că această abordare este destul de corectă.

Presupunând o situație simplă, în cazul în care înștiințarea organelor de drept ar avea următorul conținut: la data de 07.10.2022 în apartament 93, de pe strada Iernii, 18 de la 10.00 până la 11.00, se va săvârși asasinarea lui V.D.P. și acest mesaj va ajunge la organele de drept, să presupunem la 11.40, firește, în această situație, mesajul primit este absolut inutil din punct de vedere valoric, întrucât s-a pierdut timpul de prevenire a săvârșirii unei infracțiuni. Un astfel de mesaj nu cade sub incidența acțiunii alin.(4) a art. 56 din CP RM și nu eliberează instigatorul de răspunderea penală pentru infracțiunea săvârșită. În acest sens acțiunile instigatorului pot fi apreciate în calitate de circumstanță care atenuază pedeapsa penală.

Simplul fapt de a sesiza autoritățile despre o pregătire de infracțiune nu este o condiție de excludere a răspunderii penale a instigatorului, dacă nu a fost împiedicată finalizarea infracțiunii în cauză. În unele cazuri (în funcție

de specificul componenței de infracțiuni), pentru recunoașterea în timp util a raportării unei infracțiuni, poate să nu aibă o importanță decisivă faptul că autorul a început deja să efectueze acțiuni care formează latura obiectivă a componenței infracțiunii. Factorul determinant aici este existența unei oportunități reale pentru autorități de a lua măsuri adecvate în scopul prevenirii unui rezultat penal.

Instigatorul, atunci când renunță de bună voie să finalizeze infracțiunea, poate raporta infracțiunea autorităților în diverse moduri. Astfel de metode pot fi: apelul direct la oamenii legii și transmiterea de informații despre infracțiune în timpul unei conversații personale; notificare telefonică; declarație scrisă; trimiterea unei scrisori; înștiințarea autorităților printr-o persoană terță etc.

Considerăm că nu este întotdeauna suficient a fi considerat renunțarea de bună voie al unui instigator înștiințarea unei infracțiuni. Se pare că în fiecare caz în parte, organele de urmărire penală și instanța de judecată, ținând cont de calitățile individuale ale instigatorului și autorului, de natura relației dintre aceste persoane, de timpul, locul și împrejurările săvârșirii infracțiunii și de alți factori, trebuie să decidă dacă înștiințarea autorităților este singura modalitate posibilă de prevenire a infracțiuni pentru cel care a refuzat, în special pentru instigator. Clarificarea acestei probleme are o mare importanță, deoarece va permite evitarea erorilor judiciare în distingerea între renunțarea de bună voie și determinarea altei persoane să săvârșască infracțiunea. Criteriul pentru aceasta poate fi imposibilitatea obiectivă a instigatorului de a preveni infracțiunea în orice alt mod. În plus, pe lângă instigatorul însuși, acest lucru ar trebui să fie evident pentru alte persoane.

Pe lângă înștiințarea infracțiunii către autorități pentru a lua măsuri din partea acestora pentru prevenirea acesteia, instigatorul are posibilitatea de a întrerupe personal acțiunile infracționale ulterioare ale autorului prin aplicarea violenței fizice asupra acestuia. Instigatorul poate întreprinde el însuși acțiuni active care se cuprind în apărarea necesară împotriva infracțiunii săvârșite în virtutea activității de instigare anterioare.

Alături de modalitățile deja menționate mai sus pentru a împiedica activitățile autorului, instigatorul poate încerca să prevină infracțiunea prin informarea pretinsei victime despre pregătirea infracțiunii împotriva acesteia sau a altor persoane interesate.

În situația în care instigatorul a luat toate măsurile ce depindeau de el să împiedice săvârșirea infracțiunii de către autor, dar acestea s-au dovedit a fi ineficiente, iar făptuitorul săvârșește în continuare o infracțiune, în plus,

el depășește înțelegerea prealabilă (de exemplu, în loc să ucidă o persoană, el ucide două), instigatorul este eliberat de răspundere pentru o infracțiune mai gravă, dar acțiunile sale conțin elementele componentei de infracțiunii care trebuia să fie comisă inițial.

Nu există nici o îndoială cu privire la existența unei renunțări de bună voie în acțiunile instigatorului, dacă acestea au condus la renunțarea de bună voie al autorului de a finaliza infracțiunea. Totuși, simplul fapt al renunțării de bună voie a autorului, atunci când nu este rezultatul unei influențe corespunzătoare din partea instigatorului, nu îl eliberează pe acesta din urmă de răspundere și nu-i atenuază în niciun fel vinovăția.

Am dori să subliniem încă o dată, că renunțarea de bună voie de a săvârși o infracțiune este de natură strict individuală și presupune excluderea răspunderii penale numai în raport cu persoana care a luat în mod independent o decizie voluntară și definitivă de a înceta acțiunile sale infracționale.

În teoria dreptului penal există diferite puncte de vedere cu privire la răspunderea instigatorului, atunci când acesta a luat toate măsurile necesare pentru prevenirea săvârșirii infracțiunii, dar, cu toate acestea, autorul însă duce infracțiunea până la capăt.

Majoritatea autorilor, precum și legiuitorul, sunt pe poziția că răspunderea penală a unei persoane pentru activitatea de instigare infracțională săvârșită de aceasta este exclusă numai dacă infracțiunea săvârșită de autor este prevenită prin orice mijloace neinfracționale. În cazul în care măsurile luate de instigator pentru neutralizarea activității sale inițiale nu au succes, iar autorul săvârșește o faptă penală, acestea pot fi recunoscute de instanță ca circumstanțe atenuante la pronunțarea sentinței.

Această opinie este susținută și în doctrina națională, astfel L. Brînza menționează că în cazul unei tentative nereușite din partea instigatorului și organizatorului de a preveni comiterea infracțiunii de către autorul acesteia, ei nu se eliberează de la răspundere penală. Totuși, acțiunile lor pot fi apreciate în calitate de circumstanță care atenuază pedeapsa penală [2, p. 173].

Merită să se acorde atenție problemei răspunderii instigatorului în cazul renunțarea de bună voie de a săvârși infracțiune din partea autorului. Unii autori se referă în mod nerezonabil, ni se pare, la unul dintre tipurile de cazuri de instigare nereușită când instigatorul l-a convins pe făptuitor să comită o infracțiune, iar acesta din urmă a ajuns în stadiul de pregătire sau tentativă a acțiunilor sale, dar apoi a renunțat de bună voie să o ducă la bun sfârșit. În opinia acestora, „acțiunile instigatorului în această situație trebuie calificate drept pregătire pentru o infracțiune, indiferent de stadiul

în care făptuitorul și-a întrerupt activitatea, întrucât în această stare de fapt, renunțarea de bună voie distruge efectiv toate etapele desfășurării activității infracționale care a avut loc înaintea acesteia [10, p. 42].

Este dificil să fim de acord cu o astfel de opinie, întrucât faptul de complicitate la pregătirea sau tentativa de infracțiune până la momentul indicat devine realitate. Instigatorul a primit acceptul pentru a-și îndeplini propunerea, a reușit să convingă persoana să comită o infracțiune, în plus, această persoană a început deja să efectueze acțiuni pregătitoare sau acțiuni care vizează direct implementarea planului. Fără îndoială, complicitate la aceste etape ale dezvoltării activității infracționale a avut loc și nu poate fi pur și simplu anulată prin renunțarea de bună voie a autorului de a finaliza infracțiunea pregătită sau inițiată. Prin urmare, pare nerezonabil să restrângem limitele de responsabilitate ale instigatorului.

În concluzie, evidențiem principalele prevederi ale renunțării de bună voie al instigatorului infracțiunii:

1. Acțiunile, în special renunțarea de bună voie a instigatorului trebuie să precedă apariția unui rezultat social periculos și să fie în legătură de cauzalitate cu acesta prin acțiunile făptuitorului. Excluderea răspunderii penale a instigatorului pe baza renunțării de bună voie se datorează absenței faptei penale a autorului. Așadar, instigatorul, prin acțiunile sale active (prin influență intelectuală, constrângere fizică, înștiințare la timp a organelor de drept) trebuie să împiedice făptuitorul să comită o infracțiune finalizată.

2. Renunțarea de bună voie al unui instigator este posibil numai în cazul îndemnării cu succes a persoanei provocate la comiterea unei infracțiuni la renunțarea de bună voie din partea sa.

3. În cazul în care instigatorul nu a reușit să împiedice săvârșirea unei infracțiuni săvârșite, eforturile sale vizând prevenirea consecințelor penale trebuie să fie luate în considerare de instanță ca circumstanță atenuantă la pronunțarea sentinței.

4. Instigatorul infracțiunii nu se supune răspunderii penale dacă a înștiințat la timp organelor de drept sau prin alte măsuri întreprinse, a preîntâmpinat ducerea de către autor a infracțiunii până la capăt.

Luând în considerare faptul că există condiții speciale referitoare la renunțarea benevolă a fiecărui din coparticipanți, definitivarea unor criterii certe ale renunțării benevole a participanților la infracțiune va contribui la aplicarea corectă și echitabilă a normelor juridico-penale, fapt ce impune a fi necesară lărgirea prevederii legislative privind renunțarea de bună voie referitor la instigator în cazurile în care acesta a întreprins măsurile necesare

re pentru prevenirea săvârșirii infracțiunii din partea autorului, însă acesta, din cauza unor circumstanțe imprevizibile, totuși comite această infracțiune.

Referințe bibliografice

1. Botnaru, S., Șavca, A., Grosu, Vl., Grama, M. *Drept penal. Partea generală*. Volumul I. Ediția a II-a. Chișinău: Cartier juridic, 2005, 624 p.
2. Brînză, L. Renunțarea de bună voie la săvârșirea infracțiunii: unele propuneri de lege ferenda. În: *Revista studia universitatis moldaviae. Seria „Științe sociale”*. 2014, nr. 3(73), p. 166-174.
3. Codul penal al Republicii Moldova, din 24.03.1961. Publicat: 24.04.1961, în: *Veștile Nr.010 (abrogat)*.
4. Codul penal al Republicii Moldova, aprobat prin legea nr. 985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 72-74.
5. Hotărârea Plenumului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor, nr.11 din 24.12.2012, pct.5.15.
6. Hotărârea Plenumului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în cauzele despre omor premeditat nr.9 din 15.11.1993, pct. 9, 11.
7. Hotărârea Plenumului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minorii, nr.39 din 22.11.2004.
8. Жиряев, А.С. О стечении нескольких преступников при одном и том же преступлении. Соч., написанное для получения степени магистра уголовного права исправляющим должность экстраорд. проф. в Имп. Дерптск. ун-те А. Жиряевым. Дерпт: тип. Г. Лаакманна, 1950, 147 с.
9. Трайнин, А.П. Учение о соучастии. Москва: Юрид. изд. НКЮ СССР, 1941, 160 с.
10. Безбородов, Д.А. Новое уголовное законодательство России: проблемы теории и практики: сборник статей / под общ. ред. В.А. Никонова. Тюмень, 1999, 38-42 с.
11. Шакирова, А.А. *Добровольный отказ от преступления соучастников*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Красноярск: Красноярский аграрный университет, 2006. 20 с.
12. <http://www.dex.ro/benevol>(vizitat 09.10.2022).
13. <http://www.dex.ro/definitiv>(vizitat 09.10.2022).

CZU 343.1

CORAPORTUL DINTRE REȚINEREA, CERCETAREA, PREDAREA, PERCHEZIȚIONAREA SAU RIDICAREA TRIMITERILOR POȘTALE CA MĂSURĂ SPECIALĂ DE INVESTIGAȚIE CU ALTE PROCEDEE PROBATORII

Sofia PILAT,

doctor în drept, conferențiar universitar,
conferențiar universitar al Catedrei „Procedură penală, criminalistică
și securitate informațională” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
ORCID: 0000-0002-1517-8886

Rezumat

Realizarea scopului procesului penal este imposibilă în lipsa unor procedee probatorii, reglementate de legislația națională, care permit să obțină acele mijloace de probă, respectiv și probe pertinente concludente și utile.

Măsurile speciale de investigații, reglementate de codul de procedură penală, precum și pe cele reglementate de Legea cu privire la activitatea specială de investigație, legiuitorul, de asemenea, le-a inclus în lista procedeelelor probatorii.

Reținerea, cercetarea, predarea, percheziționarea sau ridicarea trimiterilor poștale ca măsură specială de investigație și coraportul acestora cu alte procedee probatorii posedă anumite trăsături asemănătoare cu percheziția reglementată la art. 125 CPP.

Cuvinte-cheie: trimiteri poștale, reținere, percheziție, ridicare, procedee probatorii, ofițer de urmărire penală, procuror.

Summary

Achieving the purpose of the criminal process is impossible in the absence of evidentiary procedures, regulated by national legislation, which allow to obtain those means of proof, respectively conclusive and useful pertinent evidence.

The special investigative measures, regulated by the criminal procedure code as well as the Law on special investigative activity, the legislator also included in the list of evidentiary procedures.

Detention, research, delivery, search or collection of postal items as a special investigative measure and its correlation with other evidentiary procedures as a special investigative measure possess certain features similar to the search, regulated by art. 125 CPC.

Keywords: mailings, detention, search, seizure, evidentiary procedures, criminal investigation officer, prosecutor.

Termenul „percheziție” își găsește originile din latinescul „perquiro”,

care înseamnă a căuta, a cerceta cu îngrijire pretutindeni, desemnând o activitate deosebit de importantă în cadrul instrucției penale.

Sub aspectul definiției descrise mai sus, autorul V. Manzini menționează precum că „perchezițiile sunt cercetări materiale, efectuabile coercitiv, îngăduite prin excepțiile de la garanțiile normale ale libertății individuale, în scopul de a asigura procesului lucruri care pot servi ca probă sau de a aresta pe inculpatul sau pe altă persoană suspectată de infracțiune sau evadată” [4, p. 357].

Această definiție este destul de complexă, cuprinzând într-un mod succint esența activității care o presupune percheziția, „actorii”, urmările și, respectiv, rezultatele pe care aceasta le produce sau le urmărește.

Înainte de a realiza un coraport dintre reținerea, cercetarea, predarea, percheziționarea sau ridicarea trimiterilor poștale este important de făcut diferența dintre percheziția judiciară și ridicarea de obiecte și înscrisuri, respectiv cercetarea la fața locului, deoarece sub aceste aspecte există o serie de trăsături comune.

Prin urmare, actul procedural al ridicării de obiecte sau înscrisuri este o activitate care se deosebește de percheziție prin aceea că presupune cunoașterea atât a înscrisurilor sau a obiectelor care au legătură cu cauza penală, cât și a locului unde acestea se găsesc pe când deosebirea față de cercetarea la fața locului se regăsește sub aspectul sferei de acțiune și scopul urmărit. Limitele locului săvârșirii faptei sunt date de extinderea suprafeței deținătoare de urme ale infracțiunii, în timp ce limitele locului percheziționat sunt determinate de folosința exclusivă a anumitei persoane [2, p. 15-16].

Așadar, fără să formuleze în mod direct noțiunea de percheziție, legiuitorul a specificat caracteristicile distinctive ale acesteia care o individualizează și concomitent o deosebește de alte acte și activități de cercetare prevăzute de legea procesual-penală în vigoare. Așa cum legiuitorul nu definește percheziția ca atare, aceasta este formulată de diferiți autori în literatura de specialitate.

Prin urmare, autorul R.S. Belkin definește percheziția ca „Acțiune procesuală conținutul căreia constă în examinarea forțată a încăperilor, construcțiilor, terenurilor, mijloacelor de transport și a anumitor persoane în scopul depistării și ridicării obiectelor tăgăduite, documentelor, valorilor obținute pe cale criminală cât și căutarea cadavrelor sau persoanelor” [7, p. 572].

În opinia autorului N. P. Iablokov, percheziția este o acțiune de anchetă îndreptată la examinarea forțată a porțiunilor de teren, încăperilor, corpului omului, îmbrăcămintea sa și lucrurile personale efectuată în condițiile legii

procesual-penale de către persoana împuternicită cu respectarea drepturilor și intereselor legale ale cetățenilor și persoanelor juridice cu scopul căutării (descoperirii) și ridicării (reținerii) unor izvoare concrete de informație probatoare (obiecte materiale), care au importanță în cauză [8, p. 431].

Percheziția este acțiune de urmărire penală prin care se caută, în anumite locuri, obiectele și înscrisurile ce pot servi ca mijloace de probă în procesul penal și se ridică în caz de descoperire [5, p. 142].

Prin percheziție se pot obține mijloace de probă cunoscute dar nu sunt predate de bunăvoie de către cei la care se află, sau care neagă existența lor sau nu spun unde se află, sau mijloace de probă necunoscute, dar a căror existență este bănuită, mijloace de probă care se află la domiciliul sau reședința unei persoane sau asupra acesteia [6, p. 206].

Autorul V. Bercheșan menționează precum că percheziția este activitatea de urmărire penală și de tactică criminalistică care constă în căutarea – asupra unei persoane, în locuința sau la locul ei de muncă, ori în localurile deschise publicului – a obiectelor, valorilor sau înscrisurilor a căror existență sau deținere este tăgăduită, în vederea descoperirii și administrării probelor necesare soluționării juste a cauzelor penale.

Astfel, percheziționarea sau ridicarea de obiecte sau documente reglementată de art. 125 CPP posedă anumite trăsături asemănătoare ce cele ale măsurii speciale de investigație reglementată de art. 133-134 CPP.

Dacă există temeiuri rezonabile de a presupune că trimiterile poștale primite sau expediate de către bănuțit, învinuit pot conține informații ce ar avea importanță probatorie în cauza penală pe una sau mai multe infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave și dacă prin alte procedee probatorii nu pot fi obținute probe, organul de urmărire penală este în drept să rețină, să cerceteze, să predea, să percheziționeze sau să ridice trimiterile poștale ale persoanelor indicate.

Șeful instituției poștale comunică imediat organului care a emis ordonanța reținerea trimiterilor poștale indicate în aceasta.

Așadar, trimitere poștală parvenită la oficiul poștal este reținută, și șeful instituției poștale va comunica organelor competente despre reținere.

Prin reținerea trimiterii poștale înțelegem acțiunea realizată de șeful oficiului poștal în baza încheierii judecătorului de instrucție prin care este autorizată această măsură, care se caracterizează prin oprirea la oficiul poștal a trimiterii poștale primite sau expediate de către bănuțit, învinuit ce pot conține informații ce ar avea importanță probatorie în cauza penală pe una sau mai multe infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave,

respectiv, șeful oficiului poștal nu va permite ca trimiterea poștală să părăsească oficiul poștal și să ajungă la destinatar.

Însă nu este clar dacă trimiterea poștală care a fost ridicată va fi păstrată cu celelalte trimiteri poștale la care au acces și alți angajați ai oficiului poștal sau șeful oficiului poștal o va ridicate și o va păstra la el până la predarea acesteia organului de urmărire penală.

De asemenea, în norma de procedură care reglementează procedura de realizare a acestei măsuri speciale de investigație, prevede ca această măsură să fie realizată de către ofițeri de urmărire penală, dar nu și de ofițerii de investigație, cum se menționează în prevederile art. 132² alin(3) CPP.

Norma prevăzută de art. art. 132² alin. (3) CPP este una generală dar prevederile art. 133 are un caracter special, care la realizarea acestei măsuri poate fi realizată.

Cu privire la sensul cuvântului „reținere” din conținutul normei prevăzută de art. 133 este clar, în ce dar constă cercetarea și predarea.

În opinia noastră cercetarea trimiterii poștale se referă la examinarea aspectului exterior al acesteia și identificarea semnelor distinctive a acestei trimiteri care confirmă apartenența acesteia la persoana bănuțitului sau învinutului.

Cercetarea obiectelor are loc și în cazul ridicării acestora în cadrul cercetării la fața locului, percheziției sau a ridicării, unde în procesul verbal al acțiunii respective se vor indica particularități individuale ale acestuia care permit identificarea acestuia.

În acest sens, menționăm că percheziția și ridicare poate fi realizată ca acțiunea de urmărire penală reglementată de art. 125-126 CPP realizată ofițeri de urmărire penală sau procurori.

De asemenea, percheziția și ridicare a trimiterilor poștale poate fi realizată în cadrul măsurii speciale de investigație prevăzută de art. 133 CPP.

În ambele cazuri pentru efectuarea acțiunii este nevoie de autorizația judecătorului de instrucție, la fel în ambele cazuri aceste acțiuni pot fi efectuate de către ofițerii de urmărire penală sau procuror, în astfel de incertitudine apare o întrebare, care dar este necesitatea acestei măsuri speciale de investigație?

Dacă este autorizată percheziția la domiciliu bănuțitului, învinutului și în domiciliu depistăm o trimitere poștală, aceasta va fi percheziționată?

Desigur, legiuitorul oferă aceasta posibilitate, însă în comparație cu efectuarea percheziției asupra trimiterilor poștale în sediul oficiului poștal, bănuțitului sau învinutul este privat de unele garanții de anumite garanții,

prezența apărătorului la percheziție etc.

În cazul dispunerii percheziționării trimiterilor poștale în cadrul MSI, predomină caracterul secret al acesteia, despre care nu cunoaște bănuitul sau învinuit, astfel, el realizează în continuare acțiunile sale ilegale.

La descoperirea de documente și obiecte care au importanță probatorie în cauza penală, reprezentantul organului de urmărire penală le ridică sau face copiile respective. Nu este clar, cât este de corect ca organul de urmărire penală să aprecieze la fața locului care obiecte au importanță pentru cauză și care nu prezintă o careva valoare probatorie.

Considerăm că în cazul percheziționării și ridicării trimiterilor poștale este nevoie ca să fie ridicată întregă trimitere poștală pentru a o examina. Cu privire la o prevedere similară s-a expus Curtea Constituțională a Republicii Moldova prin Hotărârea nr. 31 din data de 23.09.2021.

Trimiterile poștale, reprezintă obiectul de cercetare și examinare în cazul realizării acestei măsuri speciale de investigație. Realizarea acestei măsuri speciale de investigație ridică multe semne de întrebare atât sub aspect de reglementare legală cât și cu privire la informația care poate fi supusă examinării în urma realizării acestei măsuri speciale de investigație.

Deși poartă un caracter particular corespondența între deținut și avocatul său considerăm relevante unele soluții date de către Curtea Europeană în acest aspect.

În cauza Campbell c. Regatului Unit [1], Curtea a constatat precum că, potrivit normelor interne, autoritățile penitenciarului aveau dreptul a deschide o scrisoare din partea unui avocat către un deținut, dacă existau motive rezonabile să creadă că aceasta conține un obiect ilicit nedescoperit prin mijloacele normale de detectare. Scrisoarea putea fi, în orice caz, deschisă fără a fi citită. Curtea a menționat că ar fi trebuit asigurate garanții corespunzătoare în vederea prevenirii citirii scrisorii, de exemplu, deschiderea scrisorii în prezența deținutului. Citirea corespondenței unui deținut către și de la avocatul său, pe de altă parte, poate fi permisă numai în situații excepționale, când autoritățile au motive rezonabile să creadă că se abuzează de privilegiul acestei relații, în sensul că, prin conținutul scrisorii, se poate pune în pericol securitatea penitenciarului sau a altor persoane ori că acesta prezintă, într-un alt mod, un caracter penal. Ceea ce poate fi considerat ca fiind „motive rezonabile” depinde de circumstanțele cauzei, dar presupune existența unor fapte sau informații apte să convingă un observator obiectiv că s-a abuzat de acest canal de comunicare privilegiat [3, p. 464].

Procedura de efectuarea și autorizarea măsurilor speciale de investi-

gație este reglementată de prevederile Codului de procedură penală, precum și de Legea cu privire la activitatea specială de investigație.

Conform prevederilor legale, măsuri speciale de investigație sunt realizate de către ofițeri de investigații, dar reieșind din prevederile art. 133, 134 a CPP măsura specială de investigație este realizată de către reprezentantul organului de urmărire penală. În această ordine de idei, menționăm că nu este o claritate în normele care reglementează procedura de realizare a reținerii, cercetării, predării, percheziționării sau ridicării trimiterilor poștale.

Referințe bibliografice

1. Cauza Campbell c. Regatului Unit. Hotărârea din data de 27.03.1991. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57722> (accesat la 29.09.2022).
2. Dascălu I., Ștefan C., Țupulan M. *Percheziția judiciară*. Craiova: Editura „Sitech”, 2008. 355 p.
3. Dolea Ig. *Cod de procedură penală. Comentariu aplicativ*. Ediția II. Chișinău: „Cartea Juridică”, 2020. 1408 p. ISBN 978-9975-3418-0-6.
4. Manzini V. *Tratat procesual penal*. Vol. III. Torino, 1931-1932. 987 p.
5. Theodoru Gr., Moldovan L. *Drept procesual penal*. București: Editura „Didactică și pedagogică”, 1979. 678 p.
6. Tulbure A., Tatu S. *Tratat de procedură penală*. Ediția II. București: Editura „ALL BECK”, 2003. 456 p.
7. Белкин. Р. Криминалистика. Москва: „Юристъ”, 2001. 585 с.
8. Яблоков. Н. Криминалистика. Москва: „Юристъ”, 2002. 675 с.

CZU 343.144.5

UNELE ASPECTE CONTROVERSATE DE UTILIZARE A POLIGRAFULUI – VIZIUNI ȘI SOLUȚII

Iurie BULAI,

doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei
„Procedură penală, criminalistică și securitate informațională”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
ORCID: 0000-0001-5914-340X

Rezumat

În cadrul articolului sunt abordate unele aspecte controversate de utilizare a poligrafului. Autorul efectuează o disecție parțială a acestor controverse și își exprimă viziunile vizavi de soluționarea acestora.

Cuvinte-cheie: proces penal, legislație, avantaje, dezavantaje, reformă, prezentarea unei persoane pentru identificare, poligraf.

Summary

The article discusses controversial aspects of polygraph use. The author performs a partial dissection of these controversies and expresses his views on their resolution.

Keywords: criminal process, legislation, advantages, disadvantages, reform, presentation of a person for identification, polygraph.

Introducere. Stabilirea adevărului este una dintre cele mai importante sarcini a justiției. Pentru aceasta se folosesc atât metode tradiționale, cât și unele relativ noi oferite de progresul tehnic. Eficacitatea și calitatea rezultatelor utilizării unora dintre acestea au provocat și provoacă dezbateri științifice și practice.

Un astfel de instrument este poligraful. Scopul acestui articol este de a aborda aspectele controversate apărute în procesul utilizării poligrafului.

Utilizarea poligrafului a devenit un fenomen omniprezent, începând cu selecția personalului și verificarea fiabilității celui existent, precum și în cadrul măsurilor special de investigație, acțiunilor de urmărire penală în structurile Ministerului Afacerilor Interne și Securității Statului.

După unii, acesta este un panaceu și o cale de ieșire din situație pe unele probleme, după alții, este una dintre modalitățile de a încerca să stabilească adevărul, dar care este plină de lacune, vulnerabilități în domeniile

juridice, organizaționale, formativ-educaționale.

Britanicul H.J. Eysenck a formulat principiul de utilizare a poligrafului. În opinia sa, „drept minciună e o reacție care apare pe hârtia înscritoarelor, fiind o reacție fiziologică atestată în urma unei întrebări relevante care trebuie să fie diferită de orice altă reacție fiziologică provocată de întrebări nerelevante. În al doilea rând, a formulat principiul potrivit căruia o unică reacție (răspuns) nu poate fi considerată ca dovadă a nesincerității, dar mai multe întrebări de același fel sau foarte asemănătoare, dând reacții similare, pot constitui baza unei concluzii de probabilă vinovăție [6, p. 121].

V.M. Kneazev, președintele Asociației Publice din Belarus „Poligrafo-log” și vicepreședinte al Asociației Internaționale a operatorilor de tehnică poligraf, menționează că „principalul utilizator al poligrafului din lume sunt Statele Unite ale Americii, ale căror activități în acest domeniu au avut o pondere semnificativă asupra formării bazelor metodologice, tehnice și juridice de aplicare a poligrafului”. În procesul de lansare și desfășurare a verificărilor în masă în Statele Unite, ideologia acestor testări s-a schimbat semnificativ. În anii 1980, concluziile eronate ale unor pseudo-examinatori la poligraf au avut un mare rezonanță publică.

În căutarea profitului, unii specialiști, sau dându-se drept specialiști, au efectuat până la câteva zeci de sondaje poligraf pe zi, cu o durată de 10-15 minute fiecare [8].

Să încercăm să facem lumină la acest capitol. Ca să fie posibilă utilizarea unui mijloc tehnic acest fapt trebuie să fie reglementat juridic. Legalizarea utilizării poligrafului deja nu reprezintă o dilemă atât la nivel internațional, cât și la nivel local. Aspecte se diferențiază vizavi de modul de reglementare, și abordare a rezultatelor obținute cu utilizarea poligrafului.

Astfel, conform legislației Republicii Moldova, folosirea poligrafului este prevăzută de un șir de acte normative, printre care legea Nr. 132 din 17.06.2016 privind Autoritatea Națională de Integritate și Legea privind testarea poligrafului.

Dar și aici sunt aspecte care solicită de a fi evaluate și perfecționate. Astfel, cercetătorii M. Kalughin și A. Kalughin afirmă: „din păcate, cadrul normativ în domeniu nu este de o calitate care ar asigura eficiența testării. Nici cadrul instituțional nu este unul care ar facilita procesul. Buna parte a autorităților abilitate cu dreptul de a iniția testarea, cum ar fi CSM, SV, MAI, nu-l pun în exercițiu. Motivele invocate sunt diferite: lacunele și deficiențele cadrului normativ; indisponibilitatea și imposibilitatea achiziționării aparatelor poligraf; deficitul de operatori poligraf și lipsa oricăror posibilități, la

nivel național, de a-i forma” [7, p. 26].

În acest sens ținem să menționăm că existența unui cadru juridic acordat la cerințele actuale reprezintă dezideratul unei activități eficiente.

Alt aspect este abordarea științifico-practică a utilizării unui mijloc tehnic. În esență după cum afirmă pe bună dreptate cercetătoarea autohtonă Mariana Grama este elaborat fundamentul logic al folosirii tehnicii poligraf. Acesta constă în următoarele:

1. metodologia de testare este admisă de lege;
2. protecția juridică oferită de cadrul legal care admite folosirea tehnicii poligraf decurge atât din fundamentarea științifică a metodei, cât și din inviolabilitatea principiului respectului persoanei;
3. utilizarea tehnicii se face cu acordul subiectului;
4. raportul de constatare tehnico-științifică elaborat de specialistul în psihologie, ca urmare a testării la poligraf, este supus liberei aprecieri a organului competent;
5. însăși instalarea subiectului la poligraf nu este un ceremonial deosebit, ci o activitate firească, compusă din manopere asemănătoare celor medicale.

Deci, investigația și detecția comportamentului simulat nu poate fi considerat nici prin conținut, nici prin formă și nici prin tehnica pe care o utilizează, ca fiind o procedură care încalcă prezumția nevinovăției [3].

Unul din aspectele controversate de utilizare a poligrafului este folosirea acestuia în cadrul procesului de angajare și verificare a personalului care lucrează deja, în acest context dorim să remarcăm că, în cazul rezultatelor negative la test, o persoană nu este angajată în structurile Ministerului de Interne, Securitate sau altor instituții de stat. Se atestă faptul că persoana primește o „stigmatizare”. Ceea ce, în opinia noastră, nu este corect. Considerăm că, pe lângă aceasta metodă trebuie să fie aplicate în combinație și alte modalități tradiționale de verificare.

Instrucțiunile de utilizare a poligrafului subliniază că rezultatele utilizării acestuia au doar valoare orientativă și nu pot fi folosite ca probă în instanță.

În acest context este viabil cazul de excepție de neconstituționalitate ridicată de către dl Teodor Cârnaț, care a contestat caracterul justificat al art. 4 lit. a (2) din Legea nr. 269 din 12 decembrie 2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf), precum și a art. 11 alin. (10), (11) și (12) din Legea nr. 132 din 17 iunie 2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate, ce instituie testarea la poligraf și îi obligă pe candidații la funcția de președinte sau de vicepreședinte al Agenției Naționale de Integritate să susțină această probă.

Ca urmare, Curtea a remarcat că testul poligraf nu reprezintă o metodă științifică acceptată la nivel european sau internațional și un procedeu sigur de detectare a comportamentelor simulate. Totuși, această metodă poate fi coordonată cu alte date stabilite în baza unor metode științifice. Prin urmare, nu se poate susține lipsa oricărei legături raționale cu scopurile legitime pe care le urmăresc prevederile legale contestate.

În opinia juriștilor germani, oboseala excesivă, consumul de alcool ori de anumite substanțe medicamentoase poate conduce, de asemenea, la incertitudini sub aspectul veridicității informațiilor relatate în raportul de expertiză. În acest sens, Curtea Federală de Justiție din Germania a hotărât că *„dovezile bazate pe poligraf sunt în mod inerent neconvingătoare și nu pot fi admise în instanțele de judecată. Cererile acuzării sau apărării de a efectua teste poligraf vor fi respinse în toate situațiile [2].*

Pentru psihologia judiciară există următoarea dilemă științifică: rezultatele poligrafului sunt sau nu indicatorii veridicității sau non-veridicității declarațiilor date într-un caz? Verdictul psihologilor este unul dual. Are un aspect pozitiv, dar însoțit de vulnerabilități.

În opinia lui Nicolae Mitrofan, sub aspect psihologic este un adevăr incontestabil că, în realitate, cu excepția unor psihopați, a unor actori de mare clasă ori oameni de știință (fiziologi), manifestările înregistrate ale activității sistemului nervos vegetativ nu pot fi controlate de voință. Din acest motiv 95% din rezultatele obținute la poligraf trebuie să fie considerate ca fiind valabile [6, p. 171].

Totodată ținem să specificăm opinia cercetătorului Ioan Bus care atestă că actualele înregistrări poligrafice sunt relativ imperfecte, indicatorii utilizați în detecția nesincerității fiind *„dependenți de manifestările emotive, de forma în care se desfășoară simularea și calea periferică a evidențierii ei” [1].*

De asemenea, literatura de specialitate evidențiază o serie de factori care pot să influențeze negativ detecția simulării. Este vorba de așa-numiții *„factori frenatori”*, care nu trebuie confundați cu încercările de inducere în eroare a poligrafului, acești factori putând să apară și la persoanele sincere, inocente. Astfel, Rene le Chat afirmă că *„noi ne temem că un mecanism oarecare ar putea vreodată să se adapteze la particularitățile ființei umane” [5].*

În acest context V. Nester exemplifică o parte dintre factorii care pot afecta rezultatele examinării cu aparatul poligraf, și anume:

1. neconștientizarea posibilității de detectare manifestată, de regulă, la subiecții cu nivel de școlarizare și IQ foarte scăzut ori cu responsabilitate socială scăzută;

2. îndoieli față de exactitatea aparatului, competența examinatorului

ori condițiile în care se efectuează examinarea, concretizată în tensiunea emotivă sau nervozitatea ridicată a unui subiect sincer;

3. nemulțumirea sau resentimentul unui subiect sincer față de examinarea cu aparatul poligraf;

4. hiper-anxietatea, ce poate fi rezultată din problemele personale ale subiectului, teama pentru implicarea în fapta cercetată, extinderea investigației asupra altor fapte sau orice alte cauze de natură a conduce la un nivel ridicat de anxietate;

5. implicarea în alte fapte sau infracțiuni similare – subiectul este sincer cu privire la fapta în curs de cercetare, dar, fiind implicat în alte fapte, este dominat de un complex de culpabilitate;

6. incomoditatea fizică și psihică din timpul examinării, rezultată din teama subiectului de o posibilă durere fizică produsă de aparat, presiunea exercitată de manșonul de tensiune arterială – puls sau de tubul pneumograf etc.;

7. responsabilitatea pe care o trăiește subiectul cu privire la nerespectarea atribuțiilor de serviciu, favorizând comiterea infracțiunii de către o altă persoană. De pildă, neglijența unui paznic;

8. anchetarea excesivă a subiectului anterior examinării. De exemplu, anchete prelungite și oboseitoare ori acuzațiile aduse subiectului;

9. numărul prea mare de întrebări sau prea multe teste administrate subiectului într-o singură examinare – acesta poate deveni lipsit de reacție;

10. frazeologia inadecvată a întrebărilor relevante – întrebări echivoce;

11. întrebările de control inadecvate, deci cele care nu au legătură cu problematica pentru care este cercetat subiectul;

12. starea de „*subșoc*” sau „*epuizarea de adrenalină*” – un subiect nesincer poate fi fără reacție dacă este examinat imediat după comiterea infracțiunii, datorită epuizării nervoase a acestuia; o tensiune emotivă provoacă un exces de adrenalină în sânge, iar glandele suprarenale, fiind suprasolicitate, devin incapabile să facă față situației;

13. raționarea și autoînșelarea; de exemplu, într-o situație limită, când subiectul este condamnat la moarte, acesta devine atât de preocupat de situația sa dificilă, încât amintirile sale despre fapta comisă devin foarte estompate, iar o examinare la poligraf poate fi neconcludentă;

14. anomalii fiziologice și mintale, cum ar fi hipertensiunea arterială, hipertiroidismul, stările febrile etc. [4].

O altă componentă importantă a utilizării poligrafului și calitatea acestor măsuri depinde de calitatea pregătirii specialistului poligraf.

În special, dorim să remarcăm în acest sens opinia lui Iu. Holodnîi,

care consideră că: utilizarea calitativă a poligrafului în scopuri de aplicare a legii este determinată de prezența a patru componente și anume: standardele metodologice de utilizare a unui poligraf în practică, c) disponibilitatea de hardware și software fiabile (aparate poligraf combinate cu calculatoare performante) care au trecut certificarea corespunzătoare, d) disponibilitatea de examinatori a operatorilor calificați de tehnică poligraf [9].

Dat fiind faptul că eficacitatea unui test poligraf depinde cu 90% de calitatea pregătirii examinatorului poligraf, ultima dintre componente este cea mai importantă și decisivă.

Prima sarcină este de a îmbunătăți calificările operatorilor poligraf prin eliminarea diferențelor interdepartamentale în ceea ce privește calitatea pregătirii lor. Pentru a rezolva cu succes această problemă, este necesară aducerea la un singur standard a tehnologiei de pregătire a examinatorilor la poligraf din diverse instituții de stat, care să îndeplinească cerințele stabilite în practica mondială.

Un instrument de rezolvare a primei sarcinii discutate poate fi, de exemplu, o comisie metodologică interdepartamentală și de calificare, care va prelua organizarea și coordonarea lucrărilor pe tema poligrafului.

Activitatea la poligraf este un proces creativ ce nu tolerează un șablon, cu toate acestea, aparent, este timpul să se introducă cerințe uniforme de standardizare pentru respectarea strictă de către examinatorii poligraf, care să se racordeze la cele mai forte și viabile standarde metodologice și condiții de efectuare a sondajelor cu folosirea poligrafului. Un alt deziderat al acestei activități este utilizarea unui hardware și software certificat. Un alt element indispensabil unei activități eficiente, calitative este operarea unor reglementări legale mai avansate care să țină cont de nivelul internațional de dezvoltare a domeniului poligrafului, de nevoile reale ale practicii și de nevoile specifice fiecărei agenții utilizatoare a acestei metode.

Totodată, am dori să remarcăm că nu este un secret faptul că serviciile speciale din întreaga lume au tehnologii pentru instruirea și formarea agenților pentru a depăși testarea poligrafului, dacă serviciile speciale au astfel de tehnologii, atunci le cunosc nu numai angajații lor ci și alte persoane. Acestea pot fi cunoscute organizațiilor teroriste, extremiste, structurilor crimei organizate etc., în rândurile cărora se află și foști agenți... Toate acestea sunt un alt factor care duce la ideea că cei care pot fi testați și au păcate îl pot depăși și invers persoane nevinovate.

Toate acestea, în opinia noastră, sugerează că utilizarea oricăror mijloace tehnice ar trebui să aibă un caracter orientativ, iar decizia să fie luată

numai împreună cu alte date din alte surse verificate.

Concluzie. În acest articol, am luat în considerare pe scurt doar câteva dintre problemele controversate care provoacă discuții între practicieni și teoreticieni în domeniu. Acesta este doar vârful aisbergului în încercarea de a face lumină asupra lor și de a oferi câteva soluții.

Referințe bibliografice

1. Bus I., Psihodetecția comportamentului simulat, Editura Ingram, Cluj-Napoca, 2000, *consultat la 03.11.2022.*
2. Bundesgerichtshof: Entscheidungen vom 17.12.1998, 1 StR 156/98, 1 StR 258/98, *consultat la 24.10.2022.*
3. Grama M., Articol „Detectarea științifică a conduitei simulate: utilizarea tehnicii poligraf”, publicat în cadrul Culegerii comunicărilor din cadrul Conferinței științifice națională cu participare internațională „Realități și perspective ale învățământului juridic național” din 1 și 2 octombrie 2019, organizată cu ocazia aniversării de 60 de ani ai Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova. Preluat de pe sursa <https://juridice-moldova.md/7020/detectarea-stiintifica-a-conduitei-simulate-utilizarea-tehnicii-poligraf.html> *consultat la 02.11.2022.*
4. Nester V. Valoarea probatorie a testării cu aparatura poligraf în dreptul românesc și în alte state. Vulnerabilitățile testării, art. publicat la 03.11.2016, preluat de pe <https://www.juridice.ro/476635/valoarea-probatorie-a-testarii-cu-aparatura-poligraf-in-dreptul-romanesc-si-in-alte-state-vulnerabilitatile-testarii.html> *consultat la 01.11.2022.*
5. Reid John E., & Fred E. Inbau, „Truth and Deception the. Polygraph (Lie-Detector) Technique”, Second Edition, Baltimore, 1977.
6. Mitrofan Nicolae, Zdrenghia Voicu, Butoi Tudorel. Psihologie judiciară. București: Casa de Editură și Presă „ȘANSA” S.R.L., 1992. *consultat la 01.11.2022.*
7. Kalughin M., și Kalughin A., Aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (Poligraf), Institutul politici publice, Chișinău 2020. *consultat la 07.11.2022.*
8. Князев В.М. Возможности применения полиграфа при обеспечении работы СБ ритейла//www.aercom.by *consultat la 22.10.2022.*
9. Холодный Ю. И., доктор юридических наук, кандидат психологических наук, начальник отдела Института криминалистики ФСБ России. Применение полиграфа в России: современный уровень и перспективы развития. http://www.liedetector.ru/info/publications/Primeneniye_poligrafa_v_Rossii_sovremennyy_uroven_i_perspektivy_razvitiya/ *consultat la 26.02.2019.*

CZU 343.211.3

RESPECTAREA VIEȚII PRIVATE ÎN FAZA DE VERIFICARE A SESIZĂRII ÎN CAZUL COMITERII INFRAȚIUNII

Serghei DERENEV,

doctorand, asistent universitar al Catedrei

„Procedură penală, criminalistică și securitate informațională”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,

ORCID: 0000-0002-7380-3328

Rezumat

Prezenta lucrare cuprinde un studiu asupra necesității respectării principiilor fundamentale ale participanților procesului penal prin prisma acțiunilor de urmărire penală, pe care le efectuează ofițerul de urmărire penală în cursul realizării justiției.

Această prezentare intenționează să sublinieze evoluția conceptului de viață privată, importanța acestuia într-o societate a noilor tehnologii și principalele reglementări internaționale și naționale ce consacără dreptul la viață privată.

Cuvinte-cheie: dreptul la viață privată, reglementări, prelucrare, date cu caracter personal, principii, sesizare, proces penal.

Summary

The present paper includes a study on the need to respect the fundamental principles of the participants in the criminal process through the lens of the criminal investigation actions carried out by the criminal investigation officer during the administration of justice.

This presentation intends to highlight the evolution of the concept of private life, its importance in a society of new technologies and the main international and national regulations that enshrine the right to private life

Keywords: right to privacy, regulations, processing, personal data, principles, reporting, criminal process.

Protejarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului reprezintă obligația pozitivă a organului de urmărire penală și a instanțelor judecătorești. Odată cu sesizarea acestora și înregistrarea sesizării, ele vor fi obligate să răspundă unui scop unic, și anume de a aplica legea procesual-penală în vederea stabilirii componenței de infracțiune și a persoanei sau a persoanelor care au săvârșit fapta respectivă.

În acest sens, scopul procesului penal fiind protejarea persoanei, societății și statului de infracțiuni, însă este necesar de remarcat că, în conformitate cu art. 7 alin. (1) CPP, „Procesul penal se desfășoară în strictă confor-

mitate cu principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional, cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, cu prevederile Constituției Republicii Moldova și ale prezentului Cod”.

În esență, principiul legalității ar asigura buna desfășurare a procesului penal, dar totuși acesta nu este suficient, prin urmare, garanțiile sunt acele mijloace care asigură drepturilor și libertăților persoanei în activitatea de urmărire penală [1].

În art. 274 alin. (1) Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova se stabilește precum că organul de urmărire penală sau procurorul sesizat în modul prevăzut în art. 262 și 273 Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova dispune în termen de 30 de zile, prin ordonanță, începerea urmăririi penale în cazul în care, din cuprinsul actului de sesizare sau al actelor de constatare, rezultă o bănuială rezonabilă că a fost săvârșită o infracțiune și nu există vreuna din circumstanțele care exclud urmărirea penală, informând despre aceasta persoana care a înaintat sesizarea sau organul respective, alin. (2) al respectivului articol arată că în cazul în care organul de urmărire penală sau procurorul se autoseseizează în privința începerii urmăririi penale, el întocmește un proces-verbal în care consemnează cele constatate privitor la infracțiunea depistată, apoi, prin ordonanță, dispune începerea urmăririi penale [1].

În cadrul procesului penal, anume în perioada de verificare a sesizării, este necesar de a fi realizate unele procedee probatorii, care, deseori pot duce la restrângerea drepturilor și libertăților persoanei, iar unul din aceste drepturi căruia i se aduc anumite limitări este dreptul persoanei la viața privată și de familie.

La această etapă după părerea mea organele responsabile de realizarea justiției ar trebui să stabilească un coraport dintre scopul procesului penal, principiul proporționalității, principiul respectării vieții private, deoarece orice acțiune de urmărire penală necesară a fi efectuată ar trebui să impună existența unui raport rezonabil între mijloacele utilizate și obiectivul urmărit, în așa fel încât să nu admită careva încălcări la faza de verificare a sesizării.

În legătură cu termenul vizat de 30 de zile se pune întrebarea privitor la acțiunile de urmărire penale pasibile a fi efectuate și, implicit, garanțiile drepturilor persoanelor implicate în procesul penal până la declanșarea urmăririi penale [2].

În cele din urmă este necesar de a analiza acțiunile de urmărire penală, care sunt necesare a fi efectuate la faza de verificare a sesizării pentru a nu admite careva ingerințe sau lezări a drepturilor fundamentale ale omului.

Recomandarea nr. 38 al Curții Supreme de Justiție „Cu privire la acțiunile procesuale care pot fi efectuate din momentul sesizării sau autosesizării organului competent până la declanșarea urmăririi penale”, face referire expres la acele acțiuni de urmărire penală care pot fi efectuate până la începerea urmăririi penale și anume: audierea martorilor, cercetarea la fața locului, prezentarea spre recunoaștere, experimentul, examinarea corporală, examinarea cadavrului, constatarea tehnico-științifică și medico-legală.

Analizând Recomandarea nr. 38 al Curții Supreme de Justiție în coraport cu literatura de specialitate, putem sesiza careva divergențe referitor la acțiunile posibil de efectuat în faza de verificare a sesizării, și anume:

Autorul Tudor Osoianu și Dinu Ostavciuc în Suportul de curs „Urmărirea penală” sunt de părerea că până la începerea urmăririi penale este posibil de efectuat și confruntarea, ceea ce în recomandarea nr. 38 nu este prevăzut. Ultimii sunt de părerea că în faza de verificare a sesizării în cazul în care sunt divergențe între declarațiile a doi martori, a două părți vătămate, a doua victime, a unui martor și victimă sau a unui martor și partea vătămată, confruntarea se va putea efectua și până la începerea urmăririi penale [9, p. 195].

Autorii A.V. Dulov și P.D. Nesterenko susțin precum că spre deosebire de audiere, la confruntare are loc o presiune emoțională mult mai mare asupra unui participant prin faptul prezenței altui participant la proces [10].

Indirect asupra acțiunilor de urmărire penală posibil a fi efectuate s-a expus și Igor Dolea în „Comentariul Aplicativ” al Codului de Procedură Penală unde a specificat faptul că acțiunea respectivă se poate desfășura fără antrenarea făptuitorului, deoarece efectuarea lor până la începerea urmăririi penale nu se admite sub riscul excluderii probelor în baza art. 94 alin. (1) pct. 8 [8, p. 803].

În această ordine de idei, acțiunile de urmărire penală efectuate în cadrul fazei de verificare a sesizării se vor realiza prin prisma principiului prezumției nevinovăției, dar totodată vor impune o limitare a drepturilor persoanei ca măsuri ce rezultă dintr-o bănuială rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni.

Anume din acest considerent statul prin mecanisme normative este obligat să elaboreze acel mecanism care ar asigura echilibru între interesul statului și drepturile omului.

Pentru a nu încălca drepturile persoanei, pe parcursul procesului penal, se va pune o întrebare în momentul necesității efectuării constatării tehnico-științifice și medico-legale, precum și a examinării corporale la fața locului, atunci când ofițerul de urmărire penală a fost sesizat cu privire la săvârșirea unei infracțiuni.

În această situație ofițerul de urmărire penală trebuie să aibă în vedere că tergiversarea efectuării examinării corporale și a constatărilor poate duce la dispariția urmelor infracțiunii de pe corpul sau îmbrăcămintea persoanei, totodată literatura de specialitate tratează subiectul referitor la examinarea corporală precum că: „În cazul în care este necesar efectuarea acțiunii procesuale respective în privința martorului sau părții vătămate ce nu au dat consimțământul în vederea examinării sale corporale, acțiunea respective se va efectua în baza ordonanței cu autorizarea judecătorului de instrucție, imperative doar după începerea urmăririi penale” [9, p. 196], de aici rezultă că aceasta acțiune în privința acestor participanți ar putea fi efectuată și în cadrul fazei de verificare a sesizării, însă ar fi necesar acordul în scris al acestor participanți.

Ca exemplu, necesitatea acestei acțiuni în faza de verificare a sesizării ar putea fi efectuată în cazul în care partea vătămată sau martorul afirmă că persoana care a săvârșit fapta prejudiciabilă are un tatuaj identic ca al său, iar efectuarea acestei va urgenta depistarea, constatarea infracțiunii și atragerea la răspundere penală a persoanei vinovate.

Respectarea vieții private la faza de verificare a sesizării, dar, totodată și pe întreg parcursul procesului penal, desfășurate prin intermediul acțiunilor procesuale ar trebui să fie îndeplinite în strictă conformitate cu prevederile legale, deoarece în cazul admiterii unor încălcări riscă ca probele administrate să fie declarate inadmisibile sau nule, ceea ce poate afecta negativ activitatea organului de urmărire penală și însuși întreg procesul de realizarea a justiției.

Făcând un coraport între instituția vieții private din Republica Moldova și Uniunea Europeană, putem menționa faptul că în viziunea ultimilor viața privată este privită și sub aspectul dreptului la protecția datelor cu caracter personal, afirmând ideea că persoanele ale căror date ar fi divulgate ar risca să fie discriminate pentru opiniile lor, credințele lor religioase, condițiile de sănătate sau după careva elemente ce țin direct de viața intimă a acestora.

Organele responsabile de înlăptuire a justiției în situația preluării datelor cu caracter personal ar trebui să le trateze în mod corect, în scopurile precizate și pe baza consimțământului persoanei interesate sau în temeiul unui alt motiv legitim prevăzut de lege [4], iar odată ce a dispărut necesitatea păstrării datelor respective, în vederea anticipării unor situații de ordinul lezării vieții private, structurile competente ale statelor membre trebuie să stabilească termene pentru ștergerea datelor cu caracter personal sau pentru o revizuire periodică a necesității de stocare a acestor date [3].

Un caz elocvent a fost și în cauza M.K. împotriva Franței (nr. 19522/09) din data de 18 aprilie 2013 unde s-a făcut referire la faptul că, reclamantul a făcut obiectul a două anchete privind furtul unor cărți. Acesta a fost achitat în urma primului proces, în timp ce în al doilea s-a dispus încetarea procesului penal.

În ambele rânduri i-au fost prelevate amprente digitale și au fost înregistrate în baza de date.

În anul 2006, reclamantul a solicitat ca amprente sale să fie șterse din baza de date. Cererea sa a fost acordată numai pentru amprente luate în cursul primului proces. Căile de atac introduse de reclamant au fost respinse. Reclamantul s-a plâns că păstrarea datelor sale în baza electronică de date cu amprente digitale i-a încălcat dreptul la respectarea vieții private.

Curtea a hotărât că, în speță, a fost încălcat art. 8 din Convenție, constatând că reținerea datelor a constituit o ingerință disproporționată în dreptul reclamantului la respectarea vieții sale private și nu putea fi considerată necesară într-o societate democratică. Curtea a observat, în special, că statul francez și-a depășit marja de apreciere în materie, întrucât sistemul de păstrare a amprentelor digitale ale persoanelor suspectate de comiterea unei infracțiuni, dar necondamnate, astfel cum a fost cel aplicat reclamantului în speță, nu a păstrat un echilibru just între interesul public și cel privat concurent, aflate în joc [5].

Potrivit hotărârii de guvern nr. 1310 din data de 31.10.2003 despre aprobarea Regulamentului cu privire la obținerea, evidența, păstrarea, sistematizarea și utilizarea datelor dactiloscopice și listei funcțiilor deținute de persoanele supuse înregistrării dactiloscopice obligatorii [6] și a legii nr. 1549 din data de 19.12.2002 cu privire la înregistrarea dactiloscopică de stat [7], subiectul abordat anterior referitor la termenul de păstrare a amprentelor digitale nu este stabilit. În această ordine de idei susțin părerea Curții care a fost expusă în cauza M.K. împotriva Franței (nr. 19522/09), deoarece nu este rațional ca unele aspecte referitoare la viața privată a persoanei să fie cunoscute, chiar și unui cerc restrâns de persoane în momentul când a dispărut necesitatea.

Analizând esența dreptului la viață privată prin prisma acțiunilor de urmărire penală ajungem la concluzia că fiecărei persoane este necesar de ai fi respectat dreptul la viața privată, indiferent de statutul social, apartenență etnică sau religie, deoarece respectarea acestei norme va duce la crearea statului de drept.

Odată ce persoana a săvârșit o infracțiune, sau din oricare alt motiv, organele de drept trebuie să se asigure că toate drepturile îi sunt respectate,

iar aceasta presupune că toți participanții, adică ofițerul de urmărire penală, procurorul sau judecătorul vor fi nevoiți să se asigure că pe parcursul procesului penal nu se vor admite ingerințe neautorizate de orice fel în sfera vieții private a persoanei, deoarece rezultatul acestor nereguli se va reflecta prin deciziile Curții Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului contra Moldovei, odată ce Republica Moldova va fi condamnată la CEDO prin prisma încălcării art. 8 din Convenție.

În acest context, consider că fiecare dintre noi ar trebui să-și ia angajamentul ca în activitatea pe care o desfășoară să contribuie la promovarea și transpunerea la nivel național a standardelor europene reflectate de Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Declarația Universală a Drepturilor Omului, dat fiind faptul că acestea reglementează expres toate cerințele care trebuie îndeplinite în domeniul protecției datelor cu caracter personal și a vieții private, astfel ca persoanei să nu-i fie lezat niciun drept.

Referințe bibliografice

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 104-110, din 7 iunie 2003.
2. http://jurisprudenta.csj.md/search_rec_csj.php?id=60 (accesat la 19.10.2022).
3. http://publications.europa.eu/resource/cellar/c49f6a39-de75-4f0e-a2fe-0ae6b5bb0b3f.0021.03/DOC_2 (accesat la 16.10.2022).
4. https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2018-10/fiche_thematique_-_donnees_personnelles_-_ro.pdf (accesat la 22.10.2022).
5. <https://www.juridice.ro/essentials/4236/jurisprudenta-cedo-pri-vind-protectia-datelor-cu-caracter-personal> (accesat la 24.10.2022).
6. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110439&lang=ro (accesat la 22.10.2022).
7. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=132837&lang=ro# (accesat la 22.10.2022).
8. Dolea Ig. *Cod Procedură Penală. Comentariu Aplicativ*. Ediția II. Chișinău: „Cartea juridică”, 2020. 1408 p. ISBN 978-9975-3418-0-6.
9. Osoianu T., Ostavciuc D. *Urmărirea Penală. Suport de Curs*. Chișinău: F.E.-P. Tipografia Centrală, 2021. 493 p.
10. Дулов А., Нестеренко П. *Тактика следственных действий*. Москва: „Юристъ”, 1993. 576 с.

CZU 343.224.1

**INTERESUL SUPERIOR AL COPILULUI ÎN CALITATE
DE SUBIECT AL RĂSPUNDERII PENALE**

Valentina RUSSU,

doctorandă,

asistent universitar al Catedrei „Drept penal și criminologie”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,

ORCID: 0000-0002-1809-9745

Rezumat

Unul dintre principiile de maximă importanță pe care se fundamentează justiția juvenilă este interesul superior al copilului. În prezentul demers științific autorul elucidează esența acestui principiu în coraport cu persoanele minore, care intră în contact cu sistemul justiției în calitate de subiecți ai răspunderii penale.

Cuvinte-cheie: minor, interesul superior al copilului, justiție juvenilă, răspundere penală

Summary

One of the most important principles on which juvenile justice is based is the best interest of the child. In this scientific approach, the author elucidates the essence of this principle in relation to minors who come into contact with the justice system as subjects of criminal responsibility.

Keywords: minor, child's best interest, juvenile justice, criminal liability

Problematica minorului aflat în conflict cu legea penală constituie o preocupare permanentă la nivel internațional și european. Or, volumul mare de documente internaționale pe care se fundamentează sistemul justiției juvenile demonstrează tocmai că conceptul de justiție prietenoasă copiilor este unul dinamic și în permanentă perfecționare.

Atunci când un copil nimerește în sfera sistemului de justiție penală în calitate de subiect al răspunderii penale, acesta, bineînțeles trebuie tratat având în vedere, în primul rând, respectarea interesului său superior. Altfel spus, din momentul atragerii la răspundere penală și chiar după executarea pedepsei, interesul superior al copilului trebuie să fie identificat și evaluat în raport cu celelalte interese ale justiției, astfel încât copilului să îi fie provocat *cel mai puțin rău posibil*.

Standardele internaționale în domeniul justiției juvenile promovează

obiectivul de a asigura în primul rând drepturile copilului, chiar dacă acesta are o conduită delincventă. Or, în toate aspectele ce îl vizează pe copil, interesul său superior trebuie să primeze. Astfel, principiul general care ghidează toate actele internaționale în materia drepturilor copilului se cuprinde în dispoziția articolului 3 al Convenției din 1989 cu privire la drepturile copilului care stipulează: „În toate deciziile care îi privesc pe copii, fie că sunt luate de instituții publice sau private de ocrotire socială, de către tribunale, autorități administrative sau de organe legislative, interesele superioare ale copilului trebuie fie luate în considerare cu prioritate” [1]. Celelalte principii ce guvernează justiția juvenilă derivă din însăși respectarea principiului potrivit căruia interesul superior al copilului trebuie să primeze.

Analizând evoluțiile legislative la nivel național și internațional, practica judiciară, dar și diversele studii consacrate drepturilor copiilor, inclusiv a celor aflați în conflict cu legea, observăm că conceptul de justiție prietenoasă copiilor este supus diverselor interpretări, întotdeauna punându-se accent pe ideea unei justiții care să corespundă intereselor superioare ale copilului.

În unele studii se arată că noțiunea *justiție pentru copii* semnifică: principiile, cadrul normativ-juridic, procedurile, instituțiile, specialiștii, metodele și tehnicile destinate strict copiilor implicați în sistemul de justiție. Luate împreună, aceste aspecte trebuie să fie prietenoase copilului. Adițional protecției, justiția pentru copii semnifică și prevenția, inclusiv înlăturarea cauzelor care duc la delictе [2, p. 6].

Reieșind din prevederile *Ghidului Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă Copiilor*, conceptul *justiție prietenoasă copilului* se referă la sistemele de justiție care garantează respectarea și implementarea eficientă a tuturor drepturilor copiilor la cel mai înalt nivel posibil, ținând cont de anumite principii (participare, interesul superior al copilului, demnitate, protecția contra discriminării, supremația legii) și acordând considerațiunea corespunzătoare nivelului de maturitate al copilului și înțelegerii circumstanțelor cazului. Aceasta este, în particular, o justiție accesibilă, corespunzătoare vârstei, rapidă, adaptată la/și concentrată pe necesitățile și drepturile copilului, inclusiv drepturile la un proces echitabil, de a participa la/și de a înțelege procedurile, la viață privată și de familie, la integritate și demnitate [3, p. 17].

De asemenea, *Orientările Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind justiția în interesul copilului*, prevăd că interesele superioare ale copilului ar trebui să aibă prioritate în toate cazurile care vizează copiii. Prin

urmare, situația trebuie evaluată cu atenție, fiind necesare metode multidisciplinare pentru evaluarea intereselor superioare ale copilului. Evaluarea devine cu atât mai delicată cu cât interesele copilului ar trebui conciliate cu interesele celorlalte părți implicate, cum ar fi alți copii, părinți, victime etc. O astfel de conciliere ar trebui să fie efectuată cu profesionalism, de la caz la caz. Se mai accentuează că interesele superioare ale copilului ar trebui să fie luate întotdeauna în considerare împreună cu alte drepturi ale copiilor, de exemplu, dreptul de a fi ascultat, dreptul de a fi protejat împotriva violenței, dreptul de a nu fi separat de părinți etc. O abordare multidisciplinară ar trebui să fie regula [3, p. 51].

Chiar în preambulul Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing) se accentuează importanța respectării interesului superior al copilului ce interacționează cu sistemul de justiție. Deci, se recunoaște că tinerii, nefiind încă decât la stadiile inițiale ale dezvoltării personalității lor, au nevoie, pentru a se dezvolta psihic și intelectual și pentru a se integra mai bine în societate, de o atenție și o asistență deosebite și trebuie să fie protejați de lege potrivit cu condițiile care garantează liniștea lor, libertatea lor, demnitatea lor și siguranța lor [4].

În continuare, Ansamblul de reguli minime stipulează și obligația statelor de a face eforturi pentru a stabili o serie de legi, reguli și dispoziții aplicabile în mod expres delincvenților juvenili și pentru a stabili instituții și organisme însărcinate cu aplicarea justiției pentru minori, fiind destinate:

- a) să răspundă la nevoile proprii ale delincvenților juvenili, protejându-le, în același timp, drepturile lor fundamentale;
- b) să răspundă la nevoile societății;
- c) să aplice efectiv și echitabil Ansamblul de reguli [4].

Conchidem, deci, că întotdeauna justiția pentru minori trebuie să asigure un echilibru între interesul superior al copilului și interesele societății.

În comentariul său [5], Comitetul ONU pentru drepturile copilului subliniază că interesul superior al minorului este un concept triplu și presupune:

(a) *Un drept substanțial*: dreptul copilului de a avea interesul său superior evaluat și luat ca o considerație primordială atunci când sunt luate în considerare diferite interese pentru a ajunge la o decizie cu privire la problema în cauză și garanția că acest drept va fi implementat ori de câte ori se va lua o decizie referitoare la un copil, un grup de copii identificați sau neidentificați sau copii în general. Articolul 3, paragraful 1, creează o obli-

gație intrinsecă pentru state, este direct aplicabil (autoexecutabil) și poate fi invocat în fața unei instanțe.

(b) *Un principiu juridic fundamental, interpretativ*: dacă o dispoziție legală este deschisă mai multor interpretări, trebuie aleasă interpretarea care servește cel mai eficient interesul superior al copilului. Drepturile consacrate în Convenție și în Protocoalele Opționale ale acesteia oferă cadrul de interpretare.

(c) *O regulă de procedură*: Ori de câte ori se va lua o decizie care va afecta un anumit copil, un grup identificat de copii sau copii în general, procesul decizional trebuie să includă o evaluare a impactului posibil (pozitiv sau negativ) a deciziei privind copilul sau copiii în cauză. Evaluarea și determinarea interesului superior al copilului necesită garanții procedurale. Mai mult, justificarea unei decizii trebuie să demonstreze că dreptul a fost luat în considerare în mod explicit. În acest sens, statele părți vor explica modul în care dreptul a fost respectat în decizie, adică ceea ce a fost considerat a fi în interesul superior al copilului; pe ce criterii se bazează; și cum au fost ponderate interesele copilului față de alte considerații, indiferent dacă acestea sunt probleme largi de politici sau cazuri individuale [5, p. 4].

Interesul superior al copilului trebuie să primeze atât la elaborarea cadrului legislativ penal, dacă ne referim la minorul aflat în conflict cu legea penală, dar și la toate fazele procedurii penale. De asemenea, celelalte principii aferente răspunderii penale a minorilor derivă din respectarea interesului superior al copilului.

Este important să evidențiem că prevederile art. 40 din Convenția pentru drepturile copilului potrivit căruia, statele părți recunosc oricărui copil suspectat, acuzat sau cu privire la care s-a dovedit că a comis o încălcare a legii penale dreptul la un tratament conform cu simțul demnității și al valorii personale, care să întărească respectul său pentru drepturile omului și libertățile fundamentale ale altora și care să țină seama de vârsta sa, precum și de necesitatea de a promova reintegrarea copilului în societate și asumarea de către acesta a unui rol constructiv în societate.

La același articol sunt proclamate garanții ale respectării interesului superior al copilului. Astfel, orice copil suspectat sau acuzat de o încălcare a legii penale are cel puțin dreptul la următoarele garanții:

- să fie presupus nevinovat până când vinovăția sa va fi stabilită legal;
- să fie informat prompt și direct de acuzațiile care i se aduc sau, dacă este cazul, prin intermediul părinților săi sau al reprezentanților legali și să beneficieze de asistență juridică sau de orice altă asistență corespunzătoare

pentru pregătirea și prezentarea apărării sale;

- cauza sa să fie examinată fără întârziere de către o autoritate sau o instanță judiciară competentă, independentă și imparțială, după o procedură echitabilă, conform prevederilor legii, în prezența asistenței legale sau a oricărei alte asistențe corespunzătoare și – dacă acest lucru nu este considerat contrar interesului superior al copilului, datorită, în special, vârstei și situației sale – în prezența părinților săi sau a reprezentanților legali;

- să nu fie constrâns să depună mărturie sau să mărturisească că este vinovat; să interogheze sau să facă să fie interogați martori ai acușării și să obțină aducerea și interogarea de martori ai apărării, în condiții de egalitate;

- dacă se dovedește că a încălcat legea penală, să poată face apel cu privire la decizie, și la orice măsură luată în consecință, în fața unei autorități sau instanțe judecătorești superioare competente, independente și imparțiale, conform legii;

- să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba utilizată;

- viața sa personală să fie în mod deplin respectată în toate fazele procedurii [1].

Trecând în revistă toate aceste garanții, evidențiem că Statele părți la Convenție s-au obligat să promoveze adoptarea de legi și proceduri, înființarea de autorități și instituții, special concepute pentru copiii bănuți, acușati sau găsiți vinovați de încălcarea legii penale și, în special:

- a) să stabilească o vârstă minimă sub care copiii să nimerească sub incidența prezumției ca neavând capacitatea de a încălca legea penală;

- b) să ia, ori de câte ori este posibil ca recomandabil, măsuri de soluționare a cazurilor acestor copii, fără a recurge la procedura judiciară, cu condiția ca drepturile și garanțiile legale să fi e respectate pe deplin;

- c) să prevadă o întregă gamă de dispoziții, precum și cele referitoare la îngrijire, orientare și supraveghere, la îndrumare, la perioadele de probă, la plasamentul familial, la programe de educație generală și profesională și la soluții alternative celor privind îngrijirea într-un cadru instituțional, pentru a asigura copiilor un tratament în interesul bunăstării lor și proporțional cu situația lor și cu infracțiunea săvârșită.

Analizând cadrul juridic național aferent justiției juvenile, observăm că statul nostru a făcut pași importanți în vederea racordării prevederilor naționale la standardele internaționale. Totuși există încă o serie de probleme care rămân deschise, or, deși la nivel de elaborare a legislației situația este una bună, dificultăți apar anume la punerea în aplicare a acestora.

Dacă ne referim la respectarea interesului superior al copilului la etapa de elaborare a cadrului legislativ, considerăm important a evidenția următoarele elemente ce trebuie a fi luate în considerare: stabilirea vârstei răspunderii penale, elaborarea listei de infracțiuni răspunderea penală pentru săvârșirea cărora intervine la o altă vârstă (mai mică) decât vârsta generală, determinarea responsabilității și a discernământului minorului (legea penală națională nu prevede ca semn obligatoriu al subiectului minor prezența discernământului), stabilirea regimului de sancționare a minorilor (pedepselor și a măsurilor cu caracter educativ) și a modului de executare a lor, individualizarea răspunderii și pedepsei penale aplicate minorilor, liberarea de răspundere penală a minorilor, liberarea de pedeapsă penală a minorilor, regimul de executare a pedepselor, resocializarea, prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni, dar și toate mecanismele de evitare a contactului minorului cu sistemul de justiție. Bineînțeles, toate aceste reglementări de drept material trebuie să fie acompaniate de un cadru juridic de investigare care să corespundă interesului superior al copilului și ne referim anume la procedura penală în cazurile cu făptuitori minori, inclusiv judecarea cauzelor care implică făptuitori minori.

Accentuăm că aplicarea principiului interesului superior al copilului presupune o abordare multidisciplinară, multilaterală, astfel încât să se asigure că justiția este una prietenoasă copilului, în interesul acestuia. Aceasta implică eforturi comune din partea tuturor actorilor implicați în justiția aferentă copiilor.

După cum am menționat la început, statul nostru a făcut progrese considerabile în domeniul reglementării aspectelor legate de răspunderea penală a minorilor și ne referim aici la modificările aduse legii penale și de procedură penală, dar și prin completarea acestora cu un șir de instrucțiuni, ghiduri, dar și prin diversificarea serviciilor specializate care vin să servească intereselor minorului.

Analizând statistica privind criminalitatea minorilor, observăm totuși aceeași pondere a nivelului criminalității pe parcursul a mai multor ani, ceea ce denotă o necesitate permanentă de perfecționare a instrumentelor de intervenție în domeniul justiției juvenile, deși multe progrese s-au făcut deja în acest domeniu. Mai mult decât atât, parcursul european inițiat de statul nostru impune, pe lângă altele, perfecționarea continuă a legislației în vederea racordării acesteia la standardele europene și internaționale.

Referințe bibliografice:

1. Convenția internațională Nr. 52 din 20-11-1989 cu privire la drepturile copilului. Publicat: 30-12-1998 în Tratatate Internaționale Nr. 1 art.52 [Accesat: 27.10.2022] Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115568&lang=ro.
2. Dolea I., Zaharia V. Proceduri prietenoase aplicate copiilor aflați în conflict cu poliția: Ghid pentru polițiști. Inst. de Reforme Penale. - Ch.: „Bons Offices” SRL. 2011. 100 p.
3. Orientările Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind justiția în interesul copilului adoptate de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei la 17 noiembrie 2010 și expunerea de motive. 49 p. ISBN 978-92-871-7274-7 [Accesat: 27.10.2022] Disponibil: <https://rm.coe.int/16806b7ecb>.
4. Rezoluția 40/33 din 29 nov. 1985, Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing).
5. Comentariul general Nr. 14 (2013) privind dreptul copilului ca interes superior al acestuia să fie considerat primordial (art. 3, paragraful 1) *GE.13-44189 Comitetul ONU pentru drepturile copilului Adoptată de Comitet în a 62-a sesiune (14 ianuarie - 1 februarie 2013).

CZU 343.13

**GARANTAREA DREPTURILOR PARTICIPANȚILOR ÎN CADRUL
PROCEDURILOR SPECIALE ALE URMĂRIIRII PENALE ÎN LEGĂTURĂ
CU RECUNOAȘTEREA VINOVĂȚIEI ÎNVINUITULUI**

Irina BEJENARI,

doctorandă, Școala doctorală „Științe juridice și relații internaționale”
a Universității de Studii Europene din Moldova,
ORCID: 0000-0002-8943-7510

Rezumat

Analiza situației juridice în procedura penală a persoanei căreia, prin infracțiune deseori i se aduc mari daune morale, fizice sau materiale, care în multe cazuri nu sunt reparate, ne permite să ajungem la concluzia privind necesitatea și posibilitatea extinderii drepturilor acestei persoane și a garanțiilor de realizare a lor în procedura penală, atât în formă deplină, cât și în cea restrânsă.

Cuvinte-cheie: principiile accesului liber la justiție, asigurării drepturilor victimei în urma infracțiunilor; dreptul la examinarea și soluționarea cauzei în mod echitabil; acordul de recunoaștere a vinovăției; procedura specială de examinare a cauzei penale.

Summary

The analysis of the legal status in criminal proceedings of the person who was inflicted enormous emotional distress, physical and property damage, which often remains unrepaired, allows us to deduce the necessity and possibility of further extension of rights of such person and their safeguarding in criminal proceedings both in full and in abridged format.

Keywords: free access to justice rights of the aggrieved persons, right of fair trial and adjudication, plea bargain, special procedure of litigation.

„Justiția este reprezentată oarbă, întrucât nu vede diferența dintre părțile implicate. Nu are decât una și aceeași balanță pentru cei bogați și săraci, mari și mărunți”, citat din William Penn¹.

În conformitate cu art.6 al Convenției pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertății Fundamentale este prevăzut dreptul la un proces echitabil la un nivel înalt.

Orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, în mod public și în termen rezonabil, de către o instanță independentă și

---

¹ William Penn – personaj religios englez, scriitor, unul dintre primii apărători ai democrației și libertății americane (1644 – 1718)

imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa.

La un nivel înalt pentru a decide asupra drepturilor și obligațiilor cu caracter civil ale unei persoane sau a temeiniciei oricărei acuzații penale aduse împotriva sa.

Așa, în cazul *Delcourt v. Belgia*, Judecătorii de la Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) au declarat că:

Într-o societate democratică în sensul Convenției, dreptul la o bună administrare a justiției ocupă un loc atât de important, încât o interpretare restrictivă a articolului 6 (1) nu ar corespunde scopului și obiectului acestei dispoziției [9].

Un moment foarte important este că toate garanțiile prevăzute de către art.6 a Convenției nu se aplică în exclusivitate procedurii judiciare *stricto sensu*, dar se extind asupra etapelor ei precedente și următoare.

Articolul dat de asemenea prevede „Acuzația, în contextual Convenției, ea poartă un caracter autonom în raport cu dreptul intern. Drept model ar fi cazul *Deweer v. Belgia*, unde CEDO a precizat că termenul „acuzație” trebuie să fie înțeles în acceptarea sa materială și nu formală și s-a considerat obligată să privească de aici aparențele și să analizeze realitățile procedurii în cauză. Judecătorii au definit apoi „acuzația” ca fiind: notificarea oficială, ce emană de la o autoritate competentă a învinuirii de a fi comis o infracțiune penală, sau ca având repercusiune importantă asupra situației suspectului” [10].

CEDO a stabilit criteriile care permit să se decidă dacă o acuzație poartă sau nu un caracter penal și aceste elemente sunt:

- Clasificarea în dreptul intern;
- Natura infracțiunii;
- Natura și severitatea pedepsei.

1. Clasificarea în dreptul intern este în cazul când acuzația se clasifică ca penal în dreptul intern, art.6 se aplică în mod automat [5].

CEDO a remarcat în hotărârea *Engel și alții v. Olanda*. [11] Dacă statele contractante ar putea după bunul lor plac să clasifice o infracțiune mai degrabă disciplinar decât penal sau să urmărească autorul unui infracțiuni „mixte” de preferință pe plan disciplinar decât pe cale penală, rolul clauzelor fundamentale ale art.6 și art.7 al Convenției s-ar afla subordonate voinței lor suverane. O altitudine atât de extinsă riscă să ducă la „rezultate incompatibile cu scopul și obiectul Convenției”.

2. Natura infracțiunii.

Ea se divizează în 2 subcriterii:

- Aplicabilitatea normei încălcate, norma vizită se aplică unui număr restrâns de indivizi, membrilor unei profesii;
- Scopul pedepsei este de a distinge sancțiunile penale de cele cu caracter pur administrativ.

3. Natura și severitatea pedepsei.

Acest criteriu nu trebuie să fie confundat cu cel al scopului pedepsei, când scopul nu permite aplicarea art. 6 CEDO se interesează de asemenea și despre natura și severitatea ei pentru a ști dacă ea justifică garantarea unui proces echitabil.

Declarația Universală a Dreptului Omului înscrie în conținutul său o serie de principii de cea mai mare însemnătate ca dreptul la viață, la libertate, la Securitatea sa personală, egalitatea tuturor în fața legii, dreptul de a nu fi arestat, deținut sau exilat în mod arbitrar ș.a. [1].

În Codul de procedură Penală al Republicii Moldova este stipulată noțiunea și scopul procesului penal, și anume:

Conform art.1 CPPRM alin. (1) – prevede că procesul penal reprezintă activitatea organelor urmăririi penală și a instanțelor judecătorești cu participarea părților în proces și a altor persoane, desfășurată în conformitate cu prevederile prezentului cod [3].

Scopul procesului penal este protejarea persoanei, societății și statului de infracțiuni, precum și protejarea persoanei și societății de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legată de cercetarea infracțiunilor presupuse sau săvârșite, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspunderea penală și condamnată.

Conform art.1 alin. (3), organele de urmărire penală și instanțele judecătorești în cursul procesului sunt obligate să activeze în așa mod încât nicio persoană să nu fie neîntemeiat bănuită, învinuită sau condamnată și ca nicio persoană să nu fie supusă în mod arbitrar sau fără necesitate măsurilor procesuale de constrângere ori să nu fie victima încălcării altor drepturi fundamentale.

Obiectul dreptului procesual-penal îl constituie procesul penal, sarcinile lui fiind următoarele:

1. Stabilirea organelor competente să participe la desfășurarea procesului penal și sfera atribuțiilor acestor organe de drept. Conform art. 253 CPP RM, urmărirea penală se efectuează de către procuror și de către organele constituite conform legii în cadrul:

- Ministerului Afacerilor Interne;
- Serviciului Vamal;
- Centrului Național Anticorupție;
- Serviciului Fiscal de Stat.

2. Stabilirea persoanelor care trebuie să participe la realizarea procesului penal.

3. Normele juridice procesual-penale trebuie să arate garanțiile procesual penale ca mijloace legale de realizare a drepturilor subiecților tuturor participanților în procesul penal [7].

Conform art.364¹ CPP RM și art. 504-509 CPP RM, inculpatul recunoaște vinovăția prin scris autentic.

Subiecții implicați în desfășurarea celor două proceduri conform art.364¹ CPP RM și art. 504-509 CPP RM sunt:

- Procurorul;
- Instanța de judecată;
- Învinitul;
- Inculpatul;
- Persoana vătămată;
- Apărătorul.

Respectarea drepturilor participanților în primul rând trebuie să fie garantată de către procuror.

Drepturile și obligațiile învinuitului și inculpatului sunt prevăzute de art.6. a Convenției, în conformitate cu care orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi legal stabilită.

Orice acuzat are dreptul:

- a) să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, despre natura și cauza acuzației aduse împotriva sa;
- b) să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale;
- c) să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloacele necesare remunerării unui apărător, să poată fi asistat gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer;
- d) să audieze sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării;
- e) să fie asistat gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere.

În cazul în care s-au constatat încălcări care au afectat grav drepturile inculpatului ce derivă din calitatea procesuală a inculpatului în cursul urmăririi penale sau judecării cauzei, instanța examinează posibilitatea reducerii

pedepsei inculpatului drept compensare pentru aceste încălcări.

Conform Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea prevederilor art.364¹ CPPRM de către instanțele de judecată”, nr.13 din 16.12.2013, până la adoptarea soluției privind admiterea sau respingerea cererii inculpatului, judecătorul este obligat să verifice dacă nu au fost încălcate drepturile și libertățile fundamentale garantate de CEDO (ex. Utilizarea torturii și tratamentelor inumane sau degradante pe parcursul audierilor) [4].

În cazurile inițierii procedurilor speciale, inculpatului i se aduc la cunoștință învinuirea și drepturile sale procesuale, precum și a persoanei vătămate, a părții civile sau responsabile civilmente.

În cadrul procesului penal se creează un sistem de pârghii care ar proteja de la o limitare nejustificată a drepturilor, libertăților și demnității persoanei. Limitarea temporară a drepturilor și libertăților persoanei și aplicarea de către organele competente a măsurilor de constrângere față de ea se admit numai în cazurile și în modul strict prevăzut de lege. Organele statului sunt obligate să ia toate măsurile necesare pentru protecția fizică, a persoanelor participante la proces și a rudelor acestora.

Garanțiile procesual-penale ale drepturilor participanților la proces sunt niște mijloace diverse după conținutul stabilit de normele procesual-penale.

Sistemul de garanții include în sine în primul rând:

- Drepturile persoanei;
- Obligațiile (în special din partea autorităților);
- Sancțiunile juridice;
- Normele de drept.

Garanțiile procesuale sunt reglementate de către normele de drept Legislația Republicii Moldova prevede garantarea drepturilor persoanelor, totodată stabilind și obligațiile pentru autoritățile statului și sancțiunile pentru neîndeplinirea lor. Trebuie de remarcat că legislația procesual penală a R.M. este recunoscută conform standardelor internaționale în domeniul drepturilor omului.

Realizarea drepturilor și obligațiilor persoanelor participante la proces se află într-o strânsă legătură (coraport) cu comportamentul funcționarilor din instituțiile de drept; reieșind din acest lucru, mecanismul de garantare se află într-o legătură cu activitatea lor. Factorul uman al funcționarilor este caracterizat prin corespunderea profesională, calitățile morale, având o importanță majoră în cadrul procedurii penale.

Trebuie de menționat că eforturile de asigurare a respectării drepturilor omului trebuie focusate asupra determinării unui comportament și atitudini adecvate din partea subiecților care participă la administrarea actului de justiție.

Conform unui sondaj realizat de către noi, între participanții procesului penal cel mai des sunt încălcate următoarele drepturi:

- Dreptul la apărare;
- Dreptul la tăcere;
- Dreptul de a nu fi supus torturii și amenințărilor;
- Dreptul de a folosi limba maternă în cadrul procesului.

În cazul examinării dosarelor conform art.364¹ CPPRM, judecata are loc pe baza probelor administrate în cadrul urmăririi penale și nu audiază martorii, părțile vătămate și alții prevăzuți de art. 324 al CPPRM. Un factor care trebuie remarcat e că în cadrul Acordului de recunoaștere a vinovăției în instanța de judecată învinuitul poate renunța la declarațiile făcute anterior, deși conform art. 364¹ el nu are dreptul la refuz.

Menționăm faptul că în cadrul reglementării procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției, interesele victimei nu sunt pe deplin luate în considerare. Analizând normele ce se conțin în art.60 alin.(1) CPP RM, unde sunt fixate drepturile părții vătămate, inclusiv dreptul de a fi informat de către organul de urmărire penală despre hotărârile adoptate care se referă la drepturile și interesele sale (de asemenea și decizia procurorului de a încheia cu învinuitul acordul de recunoaștere a vinovăției, cu indicarea condițiilor de încheiere și a consecințelor procesuale), precum și dreptul de a lua cunoștință.

În urma încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției, pentru garantarea drepturilor părții vătămate, în obligația procurorului este să informeze partea vătămată despre încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției, să-i prezinte materialele dosarului pentru a face cunoștință cu ele să o anunțe când și în care instanță de judecată va fi expediat dosarul și despre faptul că cauza se va judeca conform procedurii restrânse, iar obligația instanței de judecată este să asigure participarea la dezbaterile judiciare a persoanei ce a suferit în urma infracțiunii.

Analizând cuprinsul art.364¹ și 504-509 CPPRM, procedura de recunoaștere a vinovăției se efectuează în absența (și fără înștiințarea) următorilor participanți în proces, cum ar fi victima, partea vătămată, partea civilă, care beneficiază de anumite drepturi pentru a-și apăra interesele lor legale.

Înainte de a prezenta cauza cu acordul de recunoaștere a vinovăției, conform art.505 alin (6) CPPRM, materialele dosarului sunt prezentate pen-

tru a face cunoștință de ele, conform prevederilor art. 293 și art.294, doar de învinuitul și apărătorul său. Victima, partea vătămată și partea civilă nu participă la dezbaterile judiciare. Dezbaterile judiciare sunt compuse numai din discursurile procurorului, apărătorului și inculpatului, referindu-se doar la măsura de pedeapsă.

În urma analizei date, nu ar trezi dubii în ceea ce privește echitatea acestora, dacă ele nu cer a fi în contradicție cu dreptul persoanelor garantat de către Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertății Fundamentale la judecarea cauzei sale în mod echitabil, public, precum și cu principiile accesului liber la justiție și asigurării drepturilor victimei. În conformitate cu aceste principii, „orice persoană are dreptul la examinarea și soluționarea cauzei sale în mod echitabil”, ceea ce nu și-a găsit destulă reflectare în legea procesual-penală [2]. Spre exemplu, în articolul 60 din Codul de procedură penală, care conține o enumerare detaliată a drepturilor părții vătămate, lipsește un drept foarte important pentru ea, cum ar fi dreptul de a cere de la organul de urmărire penală să fie recunoscută ca parte civilă în cauza penală. În același timp, potrivit punctului 6) din alineatul (3) al articolului 58, de acest drept beneficiază victima. Dacă **victimei** i-au fost acordate drepturile „să ceară de la organul de urmărire penală să fie recunoscută ca parte vătămată în cauza penală|| și să depună cerere pentru a fi recunoscută ca parte civilă în procesul penal”, apoi de drepturi analogice, cu atât mai mult, trebuie să beneficieze și partea vătămată.

Vom menționa că legiuitorul Republicii Moldova a acoperit parțial acest gol legislativ, doar că referitor la o altă instituție juridică, dispunând în alineatul (5) al articolului 364¹ din Codul de procedură penală că, în cazul judecării cauzei pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, președintele este obligat: 1) să explice persoanei vătămate dreptul de a deveni parte civilă;

2) să întrebe partea civilă, partea civilmente responsabilă dacă propun administrare de probe;

3) să procedeze la dezbateri judiciare;

4) în dezbateri să ofere cuvânt și părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile.

În cauzele penale în care au fost încheiate acorduri de recunoaștere a vinovăției, drepturile enumerate nu i se acordă părții vătămate și nici nu i se explică. Astfel, în opinia noastră, partea vătămată este lipsită în mod nejustificat de posibilitatea de a-și apăra, în cadrul unei asemenea categorii de dosare, drepturile și interesele sale legitime, inclusiv în dezbateri judiciare,

referitoare la repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune, ceea ce vine în contradicție cu normele ce se conțin în punctul 9) alineatul (1) al articolului 60, alineatul (5) al articolului 364¹ și alineatul (2) al articolului 377 din Codul de procedură penală, care determină cercul de participanți și conținutul dezbaterilor judiciare. În contextul celor expuse mai sus, susținem întru totul propunerile formulate în doctrina autohtonă de a i se acorda părții vătămate dreptul de a fi informată în privința acordului de recunoaștere a vinovăției, ce urmează a fi încheiat, și de acordare a dreptului de participare la examinarea de către instanța de judecată a acordului de recunoaștere a vinovăției tuturor părților implicate în procesul penal.

Concluzii. Analiza situației juridice în procedura penală a persoanei căreia, prin infracțiune, deseori i se aduc mari daune morale, fizice sau materiale, care rămân adesea nereparate, ne permite să concluzionăm despre necesitatea și posibilitatea extinderii drepturilor acestei persoane și a garanțiilor de realizare a lor. În contextul celor expuse, considerăm că este imperativ necesar:

1) să se acorde părții vătămate dreptul de a solicita organului de urmărire penală și instanței de judecată să fie recunoscută ca parte civilă în cauza penală și, în legătură cu aceasta, ar fi binevenită completarea alineatului (1) al articolului 60 din Codul de procedură penală cu punctul 5¹), cu următorul cuprins: „5¹) să depună cerere pentru a fi recunoscută ca parte civilă în procesul penal”.

2) în cadrul procedurii privind acordul de recunoaștere a vinovăției, să-i fie acordate persoanei, care a suferit în urma infracțiunii, următoarele drepturi: – să fie anunțată de către procuror despre încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției cu învinuitul și să ia cunoștință de materialele cauzei penale din momentul încheierii urmăririi penale (în articolul 505); – să pledeze în dezbateri judiciare privitor la prejudiciul cauzat (în articolul 508); – să atace sentința adoptată în cazul acordului de recunoaștere a vinovăției, în ceea ce privește prejudiciul cauzat (în articolul 509);

Astfel, conținutul acestor articole va fi adus în concordanță cu prevederile alineatului (1) al articolului 19, alineatelor (1) și (2) ale articolului 23, alineatului (3) al articolului 24, punctelor 7), 9) și 10) ale alineatului (1) al articolului 60, articolului 293, alineatului (5) al articolului 278 364¹, articolelor 401, 427, 437, 438 din Codul de procedură penală și aceasta ar fi o mărturie elocventă a faptului asigurării concomitente de către legiuitor a drepturilor și intereselor legitime atât ale învinuitului, cât și ale persoanei care a suferit în urma infracțiunii.

Referințe bibliografice

1. Declarația Universală a Drepturilor Omului; Adoptată și proclamată de Adunarea generală a O.N.U. prin Rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948. [online] [citat: 10.10. 2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115540&lang=ro.
2. Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (încheiata la Roma la 4 noiembrie 1950) [online] [citat: 10.10. 2022]. Disponibil: <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=285802&lang=1>.
3. Codul de procedură penală al Republicii Moldova din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2003, nr. 104-110 (republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova № 248-251 din 5 noiembrie 2013) [online] [citat: 10.10. 2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=133060&lang=ro.
4. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.13 din 16.12.2013. Modificată de: HP CSJ nr.19 din 26.03.2018, [online] [citat: 10.10. 2022]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=346.
5. Dreptul la un proces echitabil. Ghid privind punerea în aplicare a art.6 al Convenției Europene pentru Drepturile Omului, Nuala Mole, Catarina Harby. Manuale privind drepturile omului, nr. 3.
6. Modalități de asigurare și protecție a drepturilor omului în procesul penal; Eugen Guțan; IRIM; Anuar Științific pag.276-279.
7. Delcourt v. Belgia, (hotărârea din 17 ianuarie 1970, Seria A nr.11 § 25.;) [online] [citat: 10.10. 2022]. Disponibil: <https://european-court.eu/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/delkur-protiv-belgii-postanovlenie-evropejskogo-suda/>.
8. Deweer v. Belgia, (hotărârea din 27 februarie 1980, § § 42 și 46.;) [online] [citat: 10.10. 2022]. Disponibil: <https://european-court.eu/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/deveer-protiv-belgii-postanovlenie-evropejskogo-suda/>.
9. Engel și alții v. Olanda (hotărârea din 8 iunie 1976 § § 82-83) [online] [citat: 10.10. 2022]. Disponibil: <https://legeaz.net/hotarari-cedo/engel-si-alii-contra-smb>.

CZU 343.98

CARACTERISTICA CRIMINALISTICĂ – METODĂ DE CERCETARE A INFRAȚIUNILOR COMISE DE GRUPURILE CRIMINALE ORGANIZATE

Ion BOTNARI,

doctorand, Școala doctorală „Științe penale și drept public”,

Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,

ORCID: 0000-0002-4262-9777

Rezumat

Articolul este dedicat cercetării conceptului și semnificației practice caracteristicii criminalistice a infracțiunilor comise de grupurile criminale organizate, în contextul definirii și stabilirii rolului în prevenirea și descoperirea infracțiunilor.

Autorul relatează despre faptul că conceptul caracteristicii criminalistice continuă să fie unul discutabil, iar în literatura de specialitate nu s-a coagulat încă o opinie universal recunoscută în rândul cercetărilor și practicienilor.

Paralel caracteristicii criminalistice, existența căreia este pusă la îndoială de unii savanți, este expus conceptul modelului criminalistic, care totuși reprezintă concepte diferite, necesare de a fi clarificate.

În viziunea autorului, caracteristica criminalistică reprezintă ansamblul de date cu privire la urmele materiale și intelectuale ale evenimentului infracțional, care permit cercetarea fenomenului de ansamblu sub aspectele temporal, de locație, metodei de comitere, precum și a infracțiunii nemijlocite în vederea prevenirii și descoperirii acesteia.

Cuvinte-cheie: criminalistică, caracteristici criminalistice, model informațional, concept, semnificație practică.

Summary

The article is dedicated to researching the concept and practical significance of the forensic characteristics of crimes committed by organized criminal groups, in the context of defining and establishing the role in the prevention and detection of crimes.

The author reports on the fact that the concept of the forensic characteristic continues to be a debatable one, and a universally recognized opinion among researchers and practitioners has not yet coagulated in the specialized literature.

Parallel to the forensic characteristic, the existence of which is questioned by some scholars, the concept of the forensic model is exposed, which nevertheless represents different concepts that need to be clarified in the following researches.

In the author's view, the forensic characteristic represents the set of data regarding the material and intellectual traces of the criminal event, which allow the research of the overall phenomenon in terms of time, location, method of commission, as well as the immediate crime/s in order to prevent and discover it/them.

Keywords: forensics, forensic characteristics, information model, concept, practical significance.

INTRODUCERE.

Actualitatea și importanța cercetării. Schimbările și progresul tehnic înregistrate în societate influențează nemijlocit și mediul criminal, inclusiv prin apariția formelor de manifestare organizată a criminalității, care sunt cele mai periculoase, reieșind din interesul concentrat în sectorul economic, sfera traficului ilegal de droguri, arme și ființe umane, în domeniul jocurilor de noroc și contrabandei, al complexului de combustibil și energie. Or cum expune și V. Ovcinski, „în ultimele decenii ale secolului XX, în toată lumea s-a observat o creștere intensă a criminalității organizate. Această tendință amenințătoare este determinată de realizările importante în dezvoltarea tehnologiilor și a telecomunicațiilor, precum și intensificarea ne-maicunoscută până în prezent a activităților comerciale internaționale, a transporturilor și a turismului”.¹

Cu toate acestea, infracțiunile comise de grupuri criminale organizate continuă să fie frecvente și în scopul săvârșirii tâlhăriilor, escrocheriilor, extorcare, răpiri de persoane și altele. De asemenea, poate fi remarcată extinderea activității criminale pe domeniul care vizează ordinea și securitatea publică și de subminare a activității de stat.

Actualitatea și importanța prezentei cercetări reiese din scopul constituirii și activității formațiunilor criminale organizate – continua căutare de avantaje financiare și materiale, inclusiv prin influența asupra vieții economice și celei politice, a orânduiri de stat în ansamblu, legalizând capitalul obținut prin mijloace criminale, dobândind participații de control în întreprinderi, participând activ în activitățile partidelor politice, plata pentru campaniile electorale ca membri ai comunității criminale în sine și ca reprezentanți ai instituțiilor statului.

Scop și obiective. Analiza literaturii de specialitate disponibile la nivel național și internațional relevă necesitatea de clarificare a aspectelor teoretice, dar mai ales semnificația practică a acestei tematici, în acest sens fiind stabilit obiectivul de cercetare și descriere a caracteristicilor criminalistice a infracțiunilor comise de grupurile criminale organizate, prin identificarea și descrierea conceptelor, elementelor componente, structurii, dar și a semnificației practice a acestora din perspectiva utilizării eficiente a acestora atât de către teoreticieni, dar mai cu seamă de către practicieni.

Metode de cercetare. În cadrul cercetării au fost aplicate metodele : științifică, comparativă, logică, deductivă și inductivă.

Conținutul de bază.

Termenul „*caracteristica criminalistică a infracțiunilor*” a fost folosit pentru prima dată în 1927 de către P.I. Lyublinsky, care a definit-o drept caracterizare criminalistică a unei cauze penale. În opinia sa, vechii romani au dat o schemă pentru o asemenea caracteristică sub forma cunoscutei formule

romane de șapte termeni: cine, ce, unde, cu ajutorul cui, de ce, cum și când.²

Conceptul de caracteristică criminalistică a infracțiunilor a fost abordat în domeniul științific în anii '60, mai întâi în 1966 de către L.A. Sergheev în lucrarea sa de doctorat - *cercetarea și prevenirea infracțiunilor săvârșite în cursul lucrărilor de construcții*³, iar mai apoi în anul 1967 de către A.N. Kolesnicenko, care a subliniat în rezumatul tezei sale de doctorat - *fundamente științifice și juridice pentru investigarea anumitor tipuri de infracțiuni*, importanța caracteristicilor criminalistice ale infracțiunilor: „Cele mai semnificative prevederi comune tuturor metodelor (investigațiilor) includ: a) caracteristicile criminalistice generale ale acestui tip de infracțiuni...”⁴

În timp, conceptul cercetat a fost tematica multor subiecte de cercetare de către mulți savanți și a multor dispute în cadrul conferințelor științifice de profil, precum și în mediul practicienilor. Cu toate acestea, până la moment nu a fost încheată o viziune unică asupra caracteristicii criminalistice.

Pluritatea de idei și viziuni a fost relatată de către profesorul M. Gheorghiu prin atribuirea acestora la anumite niveluri (categorii), după cum urmează:

- sistem de informații despre indiciile infracțiunii concrete (N. Selivanov, N. Iablokov, I. Panleev, V. Klocikov, I. Klîkov, G. Gustov ș.a.)
- sistem de informații despre indiciile criminalistice ale categoriilor și tipurilor de infracțiuni (N. Selivanov, N. Iablokov, I. Panleev, A. Kolesnicenko, V. Konovalov, V. Klocikov, I. Klîkov, G. Gustov, I. Artamonov ș.a.),
- sistem de informații despre indiciile infracțiunilor în general (I. Klîkov, G. Gustov ș.a.)⁵

Un concept mai cuprinzător a fost expus de către I.A. Vozgrin, care a definit caracteristica criminalistică a infracțiunilor ca un sistem de date faptice generalizate, pe baza cărora concluziile și recomandările științifice despre cele mai tipice semne criminalistice ale infracțiunilor, permit anchetatorilor să cunoască, să organizeze și să pună în aplicare cuprinzătoare dezvăluirea și investigarea completă, obiectivă și operativă.⁶

Unii criminaliști relatează despre faptul că caracteristica criminalistică este un model informațional al infracțiunilor⁷, care în viziunea noastră reprezintă aspecte diferite și vor servi drept tematică de cercetare viitoare.

După părerea noastră, caracteristica criminalistică a grupurilor criminale organizate nu poate fi afiliată totalmente conceptelor descrise mai sus, deoarece în cazul acestora asistăm la o manifestare hibridă a acestora, context în care este mai oportun de a lua în considerare atât caracteristica grupului criminal organizat, cât și caracteristica unui anumit gen/tip de infracțiuni comise de grupul criminal organizat.

Reieșind din complexitatea aspectelor descrise, definirea conceptului și semnificației practice a caracteristicilor criminalistice ale infracțiunilor reprezintă una din problemele cu care se confruntă stadiul modern de

dezvoltare a științei criminalistice, din cauza lipsei unității de opinii asupra conținutului, cu toate că atunci când se vorbește despre elementele caracteristicii criminalistice, majoritatea cercetărilor sugerează evidențierea următoarelor aspecte:

- personalul, caracteristicile socio-demografice ale grupului criminal, experiența criminală a membrilor acestuia;
- caracteristici de formare și funcționare;
- tipul criminalistic al grupului;
- structura psihologică și funcțională;
- prezența și tipul liderului;
- caracteristici ale relațiilor interpersonale dintre membrii săi, inclusiv prezența conflictelor.⁸

Din perspectiva semnificației practice a caracteristicilor criminalistice a infracțiunilor comise de grupurile criminale organizate, expunem viziunea că varianta optimă este prin enumerarea elementelor structurale ale acesteia. Așadar, caracteristica criminalistică este constituită minim din:

1. circumstanțele infracțiunii (aspecte temporale și de locație, eventual altele elemente). Se are în vedere inclusiv caracterul repetitiv al infracțiunilor în aceleași locații (aria de activitate), în aceleași zile ale săptămânii în anumite intervale orare, urmele lăsate care indică spre anumite obiecte, bunuri.

2. mecanismul de comitere a infracțiunii. În literatura de specialitate mai este utilizat termenul „*modus operandi*” și presupune capacitatea membrilor grupului criminal de aplicare a violenței cu sau fără anumite obiecte/arme, metodelor specifice unui tip de infracțiune (ex. intrarea prin acoperiș în cazul infracțiunilor patrimoniale).

3. caracteristicile membrilor grupului. Se referă nemijlocit la indivizii care fac parte din grupul criminal organizat prin expunerea datelor despre: gen, vârstă, încadrat în muncă, studiile, naționalitate etc.

Totodată, pentru conturarea unui tablou situațional concret despre starea de lucruri în materia criminalității organizate, mai cu seamă în partea ce ține de grupurile criminale organizate, din perspectiva activității practice desfășurate, expunem necesitatea stringentă de utilizare a conceputului caracteristicilor criminalistice atât în mediul teoretic, cât și practic, dar mai ales de asigurat sincronizarea acestora printr-un algoritm aparent simplu, dar complicat de asigurat: informațiile colectate în mediul practic să servească drept materie de studiu pentru teoreticieni, iar concluziile și recomandările acestora să fie implementate în prevenirea și combaterea criminalității, mai cu seamă a celei organizate.

Un aspect nu mai puțin important este definirea indicatorilor de interes, care corespund caracteristicilor criminalistice a grupurilor criminale organizate și asigurarea colectării, sistematizării și analizei informațiilor.

Activitatea în mediul practic de prevenire și combatere a criminalității organizate, cercetarea realizată la subiect ne permite să prezentăm o listă de indicatori necesari de luat în atenție de către organele de aplicare a legii în partea ce ține colectare, sistematizare și analiză a datelor aferente grupurilor criminale organizate, după cum urmează:

a. personalitatea membrilor: autoritatea în grup, rolul, participarea la comiterea infracțiunilor, naționalitatea, semnalmente, numărul acestora, existența abilităților și cunoștințelor specifice, inclusiv din domeniul organelor de aplicare a legii etc.;

b. personalitatea victimelor: element important din perspectiva dobândirii urmelor intelectuale despre infracțiunile comise, dar și pentru relaționarea acestora (ex. ținta atacurilor tâlhărești din regiunea de nord a țării erau fermierii);

c. ramura criminogenă: vizează domeniul/domeniile de criminalitate în care este specializat grupul criminal organizat (ex. omoruri, tâlhării, furturi, trafic de ființe umane, trafic de droguri, contrabandă etc.);

d. aria de activitate, mobilitatea: presupune relevarea aspectelor teritoriale unde activează grupul criminal organizat (ex. local, regional, național, interregionale și internaționale), dar și aspectele aferente capabilității de deplasare în diferite puncte;

e. timpul comiterii – distingerea aspectului temporal sub forma anului, lunii, zilei și intervalului orar;

f. asigurarea sau baza tehnico-materială, mijloace și instrumente utilizate, proveniența mijloacelor financiare, inclusiv a celor specifice (instrumente tehnice avansate care trebuie procurate în anumite magazine sau prin canale specifice pentru a facilita, comite și/sau ascunde activitățile infracționale);

g. structura – presupune gradul de organizare în interiorul grupului criminal organizat prin atribuirea de roluri și criterii de subordonare;

h. continuitatea/statornicia și rezistența – perioada de activitate din momentul constituirii grupului criminal organizat până la anihilare, precum și capabilitatea acestuia de a rezista măsurilor de combatere întreprinse de organele de aplicare a legii;

i. legăturile – independent sau grupul cooperează cu alt grup infracțional;

j. adaptabilitatea și flexibilitatea – capacitatea grupului infracțional de a-și adapta activitățile sau activitățile infracționale la schimbările din mediu prin utilizarea mijloacelor tehnice moderne adaptate la schimbările tehnice și logistice ale societății;

k. veniturile obținute – suma anuală obținută de pe baza activităților infracționale;

l. capacitatea de „spălare” a veniturilor sale criminale – capacitatea

grupului criminal de a spăla veniturile sale criminale și nivelul de sofisticare a modurilor sale de operare: variind de la aranjamente de ultimă generație la tehnici mai simple;

m. capacitatea grupului infracțional de a opera sau de a utiliza în comun întreprinderile legitime private – înființează propriile afaceri sau se infiltrează în activitățile legale existente prin atragerea persoanelor terțe în activitățile infracționale;

n. utilizarea violenței și/sau intimidării în interior și exterior – amenințări implicite sau explicite în afara și interiorul grupului, pentru a-și continua activitățile infracționale sau pentru finalizarea acestora;

o. utilizarea aspectelor corecționale – nivelul grupului infracțional de abuz de putere care este încredințat sectorului public, prin practicarea influenței ilicite, exploatarea zonelor săptămânale, mită și / sau șantaj, pentru a le promova oportunitățile criminale.

Datorită aplicabilității indicatorilor vizați, anumite organizații internaționale și europene (Interpol, Europol, SELEC, etc), reușesc să stabilească trendurile infracționale. Astfel, în cartea albă a criminalității organizate, elaborată sub egida Consiliului Europei, sunt relatate noile tendințe ale criminalității organizate transfrontaliere, și anume:

✓ mobilitatea bunurilor și a persoanelor care fac obiectul traficurilor ilicite: dacă în trecut delicvenții se interesau de bunurile imobile (în domeniul agriculturii, a contractelor de achiziții publice și al construcțiilor) astăzi sunt mai atrași de bunurile mobile cum ar fi armele, drogurile, deșeurile periculoase, metalele, diversele produse contrafăcute și spre persoane, prin intermediul traficului de persoane și al traficului ilicit de migranți. Căutarea acestor noi ținte a activității infracționale și transferul lor, din țara de origine sau de producție până la destinația finală, conferă crimei organizate noua sa dimensiune transnațională;

✓ evoluțiile instituționale și politice, mai ales dispariția frontierelor în anumite spații sau regiuni. Uniunea Europeană este un exemplu bun: dispariția frontierelor interne facilitează libera circulație a persoanelor, a bunurilor, a capitalurilor și a serviciilor dar și cea a delicvenților și a mărfurilor, a serviciilor și capitalurilor ilicite;

✓ evoluțiile tehnologice, care permit și încurajează tranzacțiile rapide, dar și transferul rapid de capitaluri ilicite generate de activitatea infracțională (produsele infracțiunii) pentru spălarea cărora este indispensabilă găsierea de plasamente sigure.⁹

Concluzionând, expunem viziunea potrivit căreia caracteristica criminalistică a infracțiunilor comise de grupurile criminale organizate reprezintă ansamblul de date cu privire la urmele materiale și intelectuale ale evenimentului infracțional, care permit cercetarea fenomenului de ansamblu

sub aspect temporal, de locație, metodei de comitere, precum și a infracțiunii/infracțiunilor nemijlocite în vederea prevenirii și descoperirii acesteia/ acestora, iar în calitate de recomandare expresă relatăm despre necesitatea actualizării permanente a sistemului de indicatori care și constituie caracteristica criminalistică a infracțiunilor comise de grupurile criminale organizate, având în vedere apariția noilor forme de manifestare infracțională, precum și asigurarea sincronizării permanente dintre mediul practic și cel teoretic, conform algoritmului notificat în prezenta cercetare.

Bibliografie:

1. В. Овчинский. Понятие, структура, типы организованной преступности в международных документах// Основы борьбы с организованной преступностью. Монография. с. 8.
2. Р.Р. Вафин. Вымогательство (рэквет) – криминалистические проблемы. Екатеринбург. ЕВШ МВД РФ. 1993. с. 6.
3. Л.А. Сергеев. Расследование и предупреждение преступлений совершаемых при производстве строительных работ. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Москва. 1966. 16 с.
4. А.Н. Колесниченко. Научные и правовые основы расследования отдельных видов преступлений. Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харьков. 1967. 27 с.
5. М. Gheorghită. Caracteristica și modelul criminalistic al infracțiunilor. În: Avocatul Poporului. Nr. 1-2. 2012. p. 11.
6. И.А. Возгрип. Указ. соч. с. 7.
7. Н.П. Яблоков Криминалистика. Учебник. Москва. 2005. с. 60.
8. Т.В. Колесникова. Криминалистическая характеристика преступных групп, совершающих вымогательство: дис. канд. юрид. наук. Саратов. 2000. с. 23.
9. <https://rm.coe.int/carte-a-alba-a-criminalitatii-organizate-transnationale/168070ab40>, p. 15

SECȚIUNEA II

Respectarea drepturilor omului la desfășurarea activității speciale de investigații

---

CZU 343.13

IMPACTUL UTILIZĂRII INSTRUMENTELOR INVESTIGATIVE ÎN CADRUL DIFERITOR PROCEDURI ASUPRA DREPTURILOR OMULUI

Tudor OSOIANU,

doctor în drept, profesor universitar al Catedrei
„Procedură penală, criminalistică și securitate informațională”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
ORCID: 0000-0003-1506-4501

Ion COVALCIUC,

doctor în drept,
procuror-șef al Procuraturii mun. Bălți,
ORCID: 0000-0003-0692-8988

Rezumat

De calitatea legii depinde nu doar modul în care aceasta influențează relațiile sociale, atitudinea destinatarilor legii față de normele de drept instituite, dar și prestația agenților statutului. Or, probabilitatea unor abuzuri din partea agenților statului și implicit riscul încălcării drepturilor fundamentale ale omului, în mod evident este mult mai mare atunci când legea nu corespunde standardelor de accesibilitate, calitate și respectiv previzibilitate.

Situația poate însă deveni și mai complicată atunci când autoritățile permit utilizarea aceluși instrumente investigative în cadrul diferitor proceduri, care nu doar că sunt reglementate de acte normative diferite, dar și de fapt sunt diferite din perspectiva întrunirii criteriilor de calitate ale legii. Riscul recurgerii la procedurile mai permissive din partea agenților statului în asemenea situații este unul destul de ridicat, cu creșterea concomitentă a riscurilor de intervenție nejustificată în sfera drepturilor fundamentale ale omului.

Cuvinte-cheie: proces penal, activitate specială de investigații, măsuri speciale de investigație, drepturile omului, procedeu probator.

Summary

The quality of the law depends not only on the way it influences social relations, the attitude of the recipients of the law towards the established legal norms, but also the performance of the statute's agents. However, the probability of abuses by state agents and implicitly the risk of violation of fundamental human rights and freedoms is obviously much higher when the law does not meet the standards of accessibility, quality and predictability respectively

However, the situation can become even more complicated when the authorities allow the use of the same investigative tools in different proceedings. Procedures, which are not only regulated by different normative acts, but also in fact are different from

the perspective of meeting the quality criteria of the law. The risk of resorting to more permissive procedures by state agents in such situations is quite high, with the concomitant increase in the risks of unjustified intervention in the sphere of fundamental human rights and freedoms.

Keywords: criminal process, special investigative activity, special investigative measures, human rights, evidentiary procedure.

Fără a contesta dreptul statului de a-și organiza propriile proceduri de cercetare, inclusiv atunci când este necesar de investigat faptele penale, credem că utilizarea acelorși instrumente investigative în cadrul diferitor proceduri ar fi de natură dacă nu să compromită esența investigațiilor, atunci să tenteze limitarea într-un mod nepermis a drepturilor fundamentale ale omului. La moment tehnicile speciale de investigare pot fi utilizate atât în cadrul procesului penal, conform prevederilor CPP RM¹, dar și în afara acestuia, în special în cadrul prezentului demers fiind interesați de măsurile speciale de investigații efectuate conform prevederilor Legii privind activitatea specială de investigații². În acest sens, afirmația lui G. Klemencik, cu referire la existența a două acte normative ce reglementează tehnicile speciale de investigare pare una întemeiată. Autorul susține că, una din oportunitățile (și meritele rare) ale abordării legislative prin care supravegherea clandestină este reglementată într-o lege separată și nu de Codul de procedură penală o constituie posibilitatea de a elabora în cadrul acestei legi separate un sistem atotcuprinzător de control extern asupra utilizării măsurilor operative de investigații [1, p. 18]. Această oportunitate nu a fost valorificată de către legiuitorul autohton. De fapt, legiuitorul alegând să instituie proceduri distincte în cadrul cărora pot fi utilizate tehnicile speciale de investigare – procedura reglementată de CPP RM și respectiv procedura reglementată de legea privind activitatea specială de investigații.

Este puțin ca statul să proclame anumite drepturi sau libertăți ale omului, pentru a le da eficacitate, acesta mai trebuie: să prevadă drepturile și libertățile omului în lege; să se abțină de la încălcarea drepturilor omului; să sancționeze de fiecare dată faptele prin care sunt lezate în mod ilegal drepturile; să prevadă în lege condițiile în care exercițiul anumitor drepturi poate fi restrâns.

---

¹ Aici și în continuare Codul de procedură penală al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.104-110. În vigoare din 12 iunie 2003, p.4-208.

² Aici și în continuare Legea privind activitatea specială de investigații, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 29.03.2012. Monitorul Oficial nr. 113-118/373 din 08.06.2012, p.6-12.

Una dintre aceste reguli ține de calitatea legii, ca exponentă a regulilor de realizare a măsurilor speciale de investigații. În acest sens considerăm necesar readucerea în atenție a cerințelor referitoare la calitatea legii evidențiate nu doar în literatura de specialitate dar și promovate de practica CtEDO, și anume cel al previzibilității și accesibilității legii. Calitatea creează siguranța că persoana poate oricând să-și aprecieze consecințele propriului comportament. Ceea ce caracterizează la moment legea privind activitatea specială de investigații este că legiuitorul deși enumeră legalitatea ca fiind un principiu al activității speciale de investigații, concomitent însăși corpul legii conține mai multe prevederi care fac trimitere la unele acte normative subordonate legii, care reglementează activitatea în cauză, rămânând concomitent necunoscute destinatarilor legii. Deficiențele legate de calitatea legii nu pot să nu aibă repercusiuni în activitatea de aplicare a acesteia, cu toate că prevederile legii ar trebui să fie respectate în special de către autoritățile competente. În acest sens, spre exemplu este inexplicabil cum în cauza penală de învinuire a lui Iu. B., în comiterea infracțiunii prevăzute de art. 217/1 al. 3 lit. „d, e” CP RM, instanța a reținut ca elemente în dovedirea vinovăției inculpatului nu doar „*procesul-verbal din 10.10.2011 privind marcarea bancnotelor*”, acesta de fapt reprezentând actul procedural de documentare a măsurii operative de investigații - marcarea cu substanțe chimice și alte substanțe speciale, dar și declarațiile angajaților DIP MJ, care au efectuat-o, și din care rezultă că aceasta a constituit o parte a altei măsuri - controlul transmiterii banilor sau altor valori materiale extorcate. Or, conform Legii privind activitatea operativă de investigații³, (în vigoare la acea dată) angajații DIP MJ, nu doar că nu aveau competență în realizarea controlului transmiterii banilor sau altor valori materiale extorcate, dar nici modalitatea legală de administrare a probelor în proces nu a fost respectată. În consecință fiind greu de înțeles criteriile în temeiul cărora a fost apreciată legalitatea obținerii acestor „probe” de către instanță, în condițiile probatoriului procesual penal [2].

Concomitent din prevederile art. 19 alin. 2 din Legea privind activitatea specială de investigații rezultă în mod clar că măsurile speciale de investigații se autorizează și se îndeplinesc în cazul când sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții: a) realizarea scopului procesului penal este imposibilă pe altă cale ori există un pericol pentru securitatea statului; și b) măsura specială de investigații este proporțională cu restrângerea drepturi-

---

³ Aici și în continuare: Legea privind activitatea operativă de investigații adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 12.04.1994. Monitorul Oficial nr. 11-13/38 din 31.03.2003.

lor și libertăților fundamentale ale omului.

Prevederi cu caracter analogic rezultă și din conținutul art. 132/1 CPP RM, la care se mai adaugă încă o condiție și anume cea privind existența unei bănuieli rezonabile cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, cu excepțiile stabilite de lege. Or din cele enunțate rezultă că legiuitorul a prevăzut în calitate de condiții obligatorii pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații în afara urmăririi penale, subsidiaritatea și proporționalitatea la care s-a adăugat condiția anumitei gravități a faptei investigate pentru măsurile speciale de investigații efectuate în cadrul urmăririi penale.

Abordarea respectivă este neclară cel puțin cu referire la măsurile speciale de investigații a căror efectuare este posibilă atât în cadrul cât și în afara procesului penal conform prevederilor art. 18 din Legea privind activitatea specială de investigații și respectiv art. 132/2 CPP RM. Astfel rezultă că pentru anumite măsuri speciale de investigații efectuate în afara procesului penal cum ar fi spre exemplu identificarea abonatului, proprietarului sau a utilizatorului unui sistem de comunicații electronice ori al unui punct de acces la un sistem informatic, urmărirea vizuală, fie investigația sub acoperire, pot fi efectuate în cadrul urmăririi penale doar luând în calcul gravitatea infracțiunii, iar în afara procesului penal, gravitatea infracțiunii nu este relevantă. Posibilitatea oferită de legiuitor, organelor judiciare de a utiliza aceleași instrumente investigative (măsuri speciale de investigații), în cadrul diferitor proceduri, vor înclina în permanență balanța alegerii spre procedurile mai puțin riguroase, în cazul nostru fiind vorba de activitatea specială de investigații. Argumentul cel mai vizibil în acest sens este prezența în cadrul urmăririi penale a standardului de gravitate a infracțiunii așa cum o cere art. 132/1 CPP RM și lipsa acestei cerințe în Legea privind activitatea specială de investigații.

În literatura de specialitate prin proporționalitate se înțelege balanța dintre ingerința adusă vieții private și interesul general protejat. Proporționalitatea presupune cel puțin o egalitate dintre valoarea apărută și dreptul sau libertatea fundamentală încălcată, iar condițiile care urmează a fi îndeplinite în acest scop privesc gravitatea infracțiunii investigate, particularitățile cauzei și importanța informațiilor ori a probelor ce urmează a fi obținute [3, p. 338]. Această, condiție, credem că nu este garantată la moment nici în redacția prevăzută de Legea privind activitatea specială de investigații nici în CPP RM. Astfel, conform prevederilor art. 132/1 alin. (2) pct. 3 CPP RM, proporționalitatea este îndeplinită atunci când acțiunea este necesară

și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, aceeași formulă fiind utilizată de legiuitor și în art. 19 alin. (2) lit. „b” din Legea privind activitatea specială de investigații, doar că legiuitorul a renunțat condiția *necesității*. Ceea ce însă în viziunea noastră a scăpat legiuitorului ține de acele elemente la care ar urma raportată proporționalitatea, gen: gravitatea fie specificul infracțiunii, modalitatea de obținere a probelor etc. În caz contrar în mod evident orice restrângere a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului este proporțională acțiunii (lor) care generează restrângerea.

Prin subsidiaritate se înțelege posibilitatea recurgerii la utilizarea măsurilor speciale de investigații în ultimă instanță, or altfel spus ca fiind un ultim remediu de care dispun organele competente pentru rezolvarea sarcinilor puse de lege în fața sa. Astfel că măsura specială de investigație este considerată unica modalitate, sau singura modalitate rezonabilă de a obține probele necesare aflării adevărului [4, p. 433]. În concluzie, ori de câte ori o probă ori o informație poate fi obținută prin mijloace mai puțin intruzive măsurile speciale de investigații nu pot fi aplicate, totodată acestea nu pot fi utilizate nici în situațiile în care elementele de fapt ce urmează a fi constatate fie deja au fost stabilite prin alte mijloace, fie pentru obținerea lor legea prevede anumite mijloace, cum ar fi spre exemplu declarațiile bănuțului, învinuțului, dacă ne referim la administrarea probelor în cadrul procesului penal.

Ceea ce iese în evidență din cele enunțate ține pe de o parte de elementul comparativ la care ar urma de raportat subsidiaritatea la efectuarea măsurilor speciale de investigații în afara procesului penal, sau care ar fi acele mijloace ce ar permite obținerea informațiilor necesare rezolvării sarcinilor puse în fața activității speciale de investigații, după constatarea ineficienței cărora ar putea fi aplicate măsurile speciale de investigații. Iar dacă pentru procesul penal situația este relativ previzibilă atunci în afara acestuia se pare că condiția respectivă este irealizabilă atâta timp cât după cum am menționat mijloace alternative măsurilor speciale de investigații dar mai puțin intruzive la moment de către legiuitor nu au fost prevăzute. În concluzie condiția subsidiarității pentru măsurile speciale de investigații realizate în afara procesului penal, rămâne a fi una declarativă a cărei realizare nu este posibilă în actualul cadru legal, iar în lipsa alternativelor probabilitatea utilizării abuzive a măsurilor speciale de investigații fiind mult mai ridicate.

O altă problemă la capitolul restrângerii drepturilor omului în cadrul activității speciale de investigații ține de diferența de principiu dintre desfășurarea măsurilor speciale de investigații în cadrul procesului penal și în

afara acestuia. Problema respectivă poate fi ridicată inclusiv din perspectiva respectării dreptului de a nu fi supus dublei urmăririi. Acest drept rezultă din prevederile art. 22 CPP RM, în conformitate cu care nimeni nu poate fi urmărit de organele de urmărire penală, judecat sau pedepsit de instanța judecătorească de mai multe ori pentru aceeași faptă. Afirmatia este susținută inclusiv, după noi de jurisprudența recentă a CtEDO, spre exemplu în cauza Erhan c. Moldovei. Astfel, în această cauză, Curtea a indicat că refuzul agentului constatator de a însoți reclamantul către o instituție medicală și al instanțelor naționale de a accepta rezultatul examinării medicale în calitate de probă plasaseră reclamantul într-o situație în care era imposibil să obțină suficiente probe în apărarea sa. Astfel, Curtea a constatat că a existat o încălcare a Articolelor 6 §§ 1 și 3 (b) din Convenție, deoarece autoritățile naționale nu respectaseră cerințele unui proces echitabil și principiul egalității armelor.

De fapt, cauza se referă la presupusul caracter inechitabil al procesului contravențional în rezultatul căruia reclamantul a fost recunoscut vinovat de conducerea unui mijloc de transport în stare de ebrietate alcoolică și în cadrul căruia lui nu i-ar fi fost asigurate înlesnirile necesare pregătirii apărării sale.

Instanțele naționale au considerat că reclamantul a eșuat să prezinte suficiente probe pentru a demonstra refuzul agentului constatator de a-l însoți. Soluția respectivă a fost menținută de către instanțele ierarhic superioare [5].

Conform prevederilor art. 1 CPP RM „procesul penal reprezintă activitatea organelor de urmărire penală și a instanțelor judecătorești cu participarea părților în proces și a altor persoane, desfășurată în conformitate cu prevederile prezentului cod. Procesul penal se consideră început din momentul sesizării sau autosesizării organului competent despre pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni”. Astfel devine evident că în cadrul procesului penal efectuarea măsurilor speciale este axată de investigarea unor infracțiuni concrete, iar soluționarea cauzelor respective împiedică desfășurarea inclusiv a măsurilor speciale de investigații, în scopul colectării informațiilor legate de faptele ce au constituit obiectul de investigație în cadrul procesului penal soluționat. În schimb situația devine incertă în cazul măsurilor speciale de investigații efectuate în afara procesului penal, or după cum rezultă din prevederile art. 19 Legea privind activitatea specială de investigații printre temeiurile pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații legiuitorul a enumerat inclusiv, „informațiile, devenite cunoscute, privind: a) fapta prejudiciabilă în curs de pregătire, de comitere sau comisă, precum și persoanele

care o pregătesc, o comit ori au comis-o; b) circumstanțele care pun în pericol ordinea publică, securitatea militară, economică, ecologică sau de altă natură a statului”. Aceste temeuri care pot deveni cunoscute concomitent nu doar unei subdiviziuni specializate care desfășoară activitatea specială de investigații, și referitor la care informațiile pot parveni în continuu în adresa acestor subdiviziuni, ceea ce înseamnă inexistența unei previzibilități suficiente a legii în acest sens, dar și a unei garanții că una și aceeași persoană nu v-a fi supusă măsurilor speciale de investigații nu doar că de către organe diferite, ci și la intervale de timp diferite, în scopul acumulării informațiilor privind unele și aceleași fapte.

Elocvent în acest sens ni se pare soluția utilizată de către legiuitorul român anterior adoptării legislației procesual penale actuale. Spre exemplu în Legea nr.78 din 8 mai 2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție se prevede conform art. 27, când sunt indicii temeinice cu privire la săvârșirea uneia dintre infracțiunile prevăzute de legea respectivă, în scopul strângerii de probe sau al identificării făptuitorului, procurorul poate să dispună pentru o durată de cel mult 30 de zile: a) punerea sub supraveghere a conturilor bancare și a conturilor asimilate acestora; b) punerea sub supraveghere sau sub ascultare a liniilor telefonice; c) accesul la sisteme informaționale; d) comunicarea de acte autentice sau sub semnătură privată de documente bancare, financiare ori contabile [6].

Aceeași abordare fiind utilizată și conform art. 16 din Legea nr. 508/2004 privind înființarea, organizarea și funcționarea în cadrul Ministerului Public a Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism [7].

Din cele menționate, nu este greu de observat că efectuarea măsurilor speciale de investigații este legată de către legiuitorul român de investigarea anumitor categorii de infracțiuni și doar dacă „sunt indicii temeinice”, privind săvârșirea acestora, nu însă și a faptelor prejudiciabile sau circumstanțelor care pun în pericol anumite valori, categorii care sunt la părerea noastră prea vagi pentru a permite persoanei să conștientizeze și respectiv să prevadă comportamentul său luând în calcul posibila restrângere în drepturi prin activitatea specială de investigații.

Cele menționate desigur erodează atât din calitatea cât și din previzibilitatea legii, or este lesne de observat că pe lângă procedura penală, statul utilizează în combaterea infracțiunilor și o altă procedură și anume activitatea specială de investigații. Deși măsurile speciale de investigații sunt subsidiare față de procedeele probatorii procesual-penale, în cadrul activității

speciale de investigații persoana nici pe de parte nu beneficiază de garanțiile oferite de codul de procedură penală. Totodată din normele invocate rezultă că pe lângă infracțiuni mai există o gamă de fapte de natură să periclitizeze securitatea statului, ordinea publică, drepturile și interesele legitime ale persoanelor, fapte care la moment încă nu au primit o apreciere juridică din partea legiuitorului, iar în consecință nici persoana nu poate cunoaște pentru care din faptele sale poate fi supusă măsurilor speciale de investigații.

Inconveniente menționate urmează a fi lichidate prin intervențiile legislative de rigoare. Una dintre posibilele opțiuni este renunțarea la caracterul autonom al activității speciale de investigații. Or, altfel spus, prin unificarea cu procesul penal și nu în ultimul rând prin reducerea măsurilor speciale de investigații la cercetarea faptelor penale, nu și a faptelor fără calificare juridică, activitate care însă nu poate fi efectuată în detrimentul activităților polițienești, care după noi în mod neîntemeiat au fost plasate sub aceleași rigori ca și măsurile speciale de investigații propriu-zise.

Referințe bibliografice

1. Klemencic G. Analiza Legii Republicii Moldova privind activitatea operativă de investigații. Strasbourg. 2006. 20 p.
2. Sentința Judecătoriei militare mun. Chișinău. Dosarul nr. 1-81/2012, nepublicată.
3. Volonciu N. et.al., Noul Cod de procedură penală comentat, ediția 2-a, revizuită și adăugită, editura Hamangiu 2015, 1542 p.
4. Udroi M.et.al. Codul de procedură penală, Comentariu pe articole, editura C.H. Beck, București 2015, 1690 p.
5. Hotărârea CtEDO în cauza Erhan c. Moldovei din 13.09.2022, [on-line]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-219097> Vizitat la 16.09. 2022.
6. Legea nr.78 din 8 mai 2000, pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție [online]. Disponibil:http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?id=23044.
7. Legea nr. 508/2004 privind înființarea, organizarea și funcționarea în cadrul Ministerului Public a Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism [online]. Disponibil: <http://lege5.ro/Gratuit/gu3dsnrr/legea-nr-508-2004-privind-infiintarea-organizarea-si-functionarea-in-cadrul-ministerului-public-a-directiei-de-investigare-a-infraciunilor-de-criminalitate-organizata-si-terorism>.

CZU 341.48

**UNELE ASPECTE ALE STATUTULUI JURIDIC AL MERCENARULUI
ȘI PROBLEMELE REGLEMENTĂRII JURIDICE
A FENOMENULUI DE MERCENARIAT**

Alexandru PARENIUC,

doctor în drept, conferențiar universitar,
șef-adjunct al Direcției studii și management al calității
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
ORCID: 0000-0002-6642-4610

Vasili BEDA,

doctorand, Școala doctorală „Științe penale drept public”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
ORCID: 0000-0002-7873-371X

Rezumat

Problematika mercenariatului până în prezent nu este reglementată în mod exhaustiv și abordează problemele înțelegerii juridice internaționale a subiectului în cauză.

Astfel, persistă necesitatea analizării în continuare a măsurilor de combatere a acestei infracțiuni, precum și studierii procedurilor punerii în aplicare a normelor internaționale legale în materia dreptului penal, utilizate în scopul prevenirii și contracarării acestui fenomen.

Totodată, investigația efectuată permite susținerea concluziilor făcute anterior de cercetătorii în acest domeniu, care afirmă că ascensiunea solicitării serviciilor oferite de structurile mercenare în lumea contemporană deseori oferă acestui fenomen posibilități de obținere a unor forme de legalizare, plasând actualitatea acestei probleme la un nivel tot mai înalt.

Cuvinte-cheie: mercenar, activitatea mercenarilor, drept internațional, securitatea națională, relații internaționale, reglementarea juridică, conflict armat, convenție, Organizația Națiunilor Unite.

Summary

The issue of mercenary nowadays is not exhaustively regulated and brings up misunderstanding of this subject in the international legal system.

Thus, there remains the need to further analyze the measures of combating this crime, as well as to study the procedures for the implementation of international legal norms in the field of criminal law, used for preventing and countering this phenomenon.

At the same time, the carried out investigation allows to support the conclusions previously made by researchers in this field, who state that the rise of the request for services offered by mercenary structures in the contemporary world in many ways con-

tributes to this phenomenon's obtaining some forms of legalization, placing the actuality of this problem at an increasingly high level.

Keywords: *mercenary, mercenaries' activity, international law, national security, international relations, legal regulation, armed conflict, convention, United Nations Organization.*

Mercenariatul este cunoscut omenirii de secole, devenind un subiect de atenție și studiu în a doua jumătate a secolului XX, când a fost recunoscut caracterul criminal al acestui fenomen. Problematika participării unor persoane în conflicte armate de partea uneia din părțile beligerante ca mercenari se află în atenția cercetătorilor în materie penală, în scopul identificării premiselor și cauzelor, constatării pericolului, dar și elaborării metodelor eficiente de prevenire și combatere a acestuia.

Rezumând opiniile majorității experților cu privire la problema definirii conceptului de mercenar, se remarcă următoarea definiție: mercenarul este persoană fizică (străin sau apatrid), care s-a alăturat în mod voluntar într-un conflict armat nu din motive ideologice, naționale, politice și nu în conformitate cu îndatoririle militare, ci pentru propriul beneficiu economic (adică în scopuri egoiste, pentru bani sau alte recompense materiale) de partea unuia dintre participanții la conflictul armat (național sau internațional) [2, p. 36].

În mod practic, noțiunea de „mercenar” se referă la persoanele cu profesii militare care, contra cost, își oferă serviciile profesionale pentru a participa la activități criminale.

De regulă, serviciile mercenarilor sunt folosite pentru a participa la un conflict armat într-o altă țară decât țara de origine a acestora. Desfășurarea unor astfel de activități necesită o înaltă calificare profesională a persoanei, care face obiectul plății, adică este vorba despre oferirea de servicii militare.

Alte definiții conțin caracteristici (trăsături) detaliate ale unor astfel de persoane. Analizând conceptul juridic de mercenariat, constatăm că acesta include două aspecte: cel de *drept internațional*, consacrat în actele juridice internaționale relevante, și de *drept penal*, definit inclusiv în Codul penal al Republicii Moldova, unde **mercenarul** este reflectat ca o *persoană care activează pe teritoriul unui stat implicat într-un conflict armat, în acțiuni militare sau în alte acțiuni violente orientate spre răsturnarea sau subminarea orânduirii constituționale a acestuia ori violarea integrității lui teritoriale în scopul primirii unei recompense materiale, nefiind cetățean al acestui stat, neavând domiciliu permanent pe teritoriul acestuia și nefiind împuternicită cu*

executarea unor obligații oficiale.

Examinarea datelor statistice din ultimele decenii permite formularea concluziilor privind sporirea creșterii numărului de mercenari din întreaga lume și privind caracterul ilegal al activităților acestora în diferite regiuni, în special, în America Centrală, statele africane, fosta Iugoslavie, Caucazul de Nord, statele din Orientul Mijlociu, Irak, Afganistan etc. [8].

Unii cercetători, analizând activitatea mercenarilor, ca o formă de activitate criminală a cetățenilor străini, evidențiază influența acestui fenomen asupra următoarelor domenii: sfera politică, economică, socială și național-etnică [9].

În scopul elucidării caracterului complex și social-negativ al fenomenului investigat, este necesară examinarea minuțioasă a acestuia și identificarea trăsăturilor sale caracteristice de bază.

În primul rând, este necesar de stabilit și de analizat sursele de reglementare juridică a ilegalității mercenariatului. După cum am menționat mai sus, ele aparțin la două grupuri: internaționale și interne (naționale).

În literatură de specialitate este expusă destul de larg opinia că prima încercare de a încadra juridic în dreptul internațional și de a atribui activității de mercenariat un statut infracțional a fost realizată în cadrul Convenției privind drepturile și îndatoririle puterilor și persoanelor neutre în caz de război pe uscat, adoptat la Haga la 18 octombrie 1907. Potrivit art. 4 din prezenta Convenție „Este interzisă formarea detașamentelor militare și desfășurarea activității unităților (agențiilor) de recrutare pe teritoriul unui stat neutru, în scopul susținerii uneia din părțile beligerante” [4].

Examinând conținutul Convenției menționate, evidențiem aspectul reglementării situației în care poate să apară necesitatea tragerii la răspundere penală a persoanelor în mod individual, fără a înainta învinuiri statului, cetățenia căruia o deține această persoană, și anume: „responsabilitatea unui stat neutru nu apare din cauza faptului că indivizii traversează frontiera în mod individual pentru a se angaja în serviciul uneia dintre părțile beligerante” (articolul 6 al Convenției).

La rândul său, Articolul 16 al aceluiași act normativ prevede că „cetățenii unui stat care nu participă la război sunt considerați neutri”. Totodată, în conformitate cu art. 17 „un cetățean neutru nu poate invoca neutralitatea sa:

- a) dacă comite acțiuni ostile în raport cu una din părțile beligerante;
- b) dacă efectuează acțiuni în favoarea beligerantului, și anume dacă se angajează benevol în serviciu în rândurile forțelor militare ale uneia dintre părți.

Potrivit opiniei mai multor autori, prevederile respective au drept scop prevenirea procesului de dezvoltare a activității de mercenariat, fapt care indică asupra percepției semnificației, dar și reglementării și, inclusiv, interzicerii activității mercenarilor. Acest fapt indică asupra existenței tendinței de conștientizare la nivel internațional al pericolului iminent al acestuia [7].

Interdicția activității mercenarilor la nivel de drept internațional a fost instituită la nivel legislativ în a doua jumătate a secolului al XX-lea atât sub aspect universal, cât și la nivel regional.

În perioada respectivă, activitatea mercenarilor absolut justificat a devenit obiect de interes sporit din partea Organizației Națiunilor Unite. Printre primele documente adoptate în cadrul ONU în vederea dezaprobării acestui fenomen a fost Rezoluția Consiliului de Securitate al ONU (S/RES169 din 24 noiembrie 1961) privind situația din Republica Congo [6]. În alineatul 1 al Rezoluției menționate Consiliul de Securitate ONU a condamnat ferm activitățile separatiste desfășurate ilegal de administrația provinciei Katanga cu implicarea ajutorului resurselor externe și cu utilizarea mercenarilor străini.

Totodată, Secretarul General al ONU a fost împuternicit să asigure plasarea imediată în detenție a mercenarilor în așteptarea acțiunii judiciare și expulzării ulterioare a acestora.

În anul 1968, Adunarea Generală a ONU a adoptat Rezoluția nr. 2465 (XXIII), în paragraful 8 al căreia a stipulat că practica utilizării mercenarilor reprezintă o infracțiune, iar mercenarii înșiși sunt declarați infractori, fiind plasați în afara legii, solicitând în această ordine de idei guvernelor tuturor țărilor să adopte legi care să declare ilegale recrutarea, finanțarea și pregătirea mercenarilor pe teritoriile sale. Concomitent a fost înaintată solicitarea privind interzicerea cetățenilor statelor-membri ONU de a se angaja în calitate de mercenari [5].

Principiile de bază privind regimul juridic al combatanților care luptă împotriva dominației coloniale și străine, precum și împotriva regimurilor rasiste [3], aprobate de Adunarea Generală a ONU la 12 decembrie 1973, prevăd că folosirea mercenarilor este o faptă infracțională și, în consecință, mercenarii sunt pasibili de pedeapsă penală ca infractori.

Natura criminală a mercenariatului este, de asemenea, consacrată în deciziile organizațiilor internaționale regionale, în special ale Organizației Unității Africane (OUA), denumită în prezent Uniunea Africană.

Atenția acordată de activitatea juridică internațională a OUA proble-

maticii mercenariatului este argumentată, deoarece timp de mulți ani anume continentul african a fost regine în care acesta a fost utilizat destul de larg.

Documentele juridice internaționale privind combaterea mercenariatului expuse mai sus demonstrează clar procesul complex de adoptare a unei atitudini unificate a comunității internaționale referitor la acest fenomen, elaborarea unei definiții general acceptate și reglementarea normelor corespunzătoare prin alcătuirea unor acte normative interne la subiect.

Interesul față de mercenariat la nivel internațional rezultă din sporirea gradului de solicitare a acestuia în ultimele decenii, fiind activ utilizat pentru a lupta împotriva unor guverne legitime alese. Practicarea activității de recrutare efectuată în numele unui stat permite eludarea normelor prohibitive stabilite pentru situații de conflicte armate prin nerecunoașterea acestora, precum și prin angajarea de profesioniști în acest domeniu și implicarea în operațiunile militare extrem de sensibile a personalului din formațiunile (companiile) militare private, asupra cărora nu se răsfrâng normele juridice internaționale.

Cercetătorul Lindsey Cameron din Universitatea de Drept din Geneva menționează că convențiile privind activitatea mercenarilor sunt complet nepotrivite ca metodă de control sau reglementare a industriei companiilor militare private în ansamblu. Potrivit acestuia ele nu oferă un răspuns exhaustiv la întrebarea dacă angajații companiilor militare private sunt sau nu mercenari [1].

Multe țări de pe teritoriul cărora operează companiile militare private nu sunt parte a acestor convenții. Astăzi, este dificil de interzis activitățile companiilor militare private care își oferă serviciile pe piața internațională în domeniul asistenței și securității militare, din cauza prezenței unor relații strânse cu structurile similare de stat. Din acest motiv susținem că activitatea acestora necesită a fi reglementată și, concomitent instituindu-se și un control internațional asupra lor.

În ultimul timp, la nivel de doctrină sunt depuse eforturi substanțiale pentru a elabora o nouă definiție a mercenarului care ar contribui la elucidarea esenței, dar și al trăsăturilor caracteristice ale acestuia.

Acest lucru rezultă din necesitatea extinderii răspunderii pentru participarea mercenarilor la conflicte armate internaționale și interne, problema respectivă fiind asociată cu încălcări ale drepturilor omului, afectând totodată și dreptul popoarelor la autodeterminare.

În același timp, în cazul mercenariatului suntem în prezența unei crime cu caracter internațional complex, care afectează securitatea statelor,

concomitent generând amenințări latente și punând în pericol, iar uneori chiar subminând bazele statalității în țările de origine ale mercenarilor.

Referințe bibliografice

1. Cameron Lindsey, Private military companies: their status under international humanitarian law and its impact on their regulation. https://international-review.icrc.org/sites/default/files/irrc_863_5.pdf [Data accesării: 27.10.2022].
2. Pareniuc Alexandru, Beda Vasili, „Reglementarea activității mercenarilor din perspectiva aspectelor de drept internațional”, Revista științifico-practică „Legea și viață”, ianuarie-februarie 2021, ISSN 1810-309X.
3. Basic principles of the legal status of the combatants struggling against colonial and alien domination and racist regimes. <https://digitallibrary.un.org/record/191382> [Data accesării: 27.10.2022].
4. Hague Convention (V) Respecting the Rights and Duties of Neutral Powers and Persons in Case of War on Land, U.S.T.S. 540, 2 A.J.I.L. Supp. 117, *entered into force* January 26, 1910. <http://hrlibrary.umn.edu/peace/docs/con5.html> [Data accesării: 26.10.2022].
5. Implementation of the Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples. <https://digitallibrary.un.org/record/202864?ln=ru> [Data accesării: 27.10.2022].
6. Resolution 169 (1961) / [adopted by the Security Council at its 982nd meeting], of 24 November 1961. <https://digitallibrary.un.org/record/112133> [Data accesării: 27.10.2022].
7. Resolution 171 (1962) / [adopted by the Security Council at its 1006th meeting], of 9 April 1962. <https://digitallibrary.un.org/record/112170> [Data accesării: 27.10.2022].
8. McFate Sean, Mercenaries and War: Understanding Private Armies Today. <https://ndupress.ndu.edu/Media/News/Article/2031922/mercenaries-and-war-understanding-private-armies-today/> [Data accesării: 26.10.2022].
9. UN experts alarmed by growing use of mercenaries in cyberspace. <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2021/10/un-experts-alarmed-growing-use-mercenaries-cyberspace> [Data accesării: 28.10.2022].

CZU 343.211.3

RESPECTAREA DREPTURILOR OMULUI ÎN ACTIVITATEA SPECIALĂ DE INVESTIGAȚII

Igor SPÎNU,

doctor în drept, conferențiar universitar,
Universitatea de Studii Europene din Moldova,
ORCID: 0000-0001-7512-6546

Snejana CIOCHINĂ,

doctorandă, Școala doctorală „Științe juridice și relații internaționale”
a Universității de Studii Europene din Moldova,
ORCID: 0000-0002-4838-642X

Rezumat

În prezenta lucrare științifică sunt expuse rezultatele cercetării și analiza drepturilor omului în activitatea specială de investigație, prevăzută în legislația Republicii Moldova. Lucrarea este consacrată principiilor activității speciale de investigație, drepturilor fundamentale ale omului, respectării vieții private, inviolabilității domiciliului, corespondenței și respectării datelor cu caracter personal. În viziunea autorilor, consacrarea acestui subiect este determinată de dificultățile de înțelegere și aplicarea omogenă a prevederilor legislative în realizarea funcțiilor activității speciale de investigație.

Cuvinte-cheie: activitate specială de investigații, corespondență, domiciliu, drepturile omului, date cu caracter personal, viață privată, măsuri speciale de investigație, principii, proces penal.

Summary

In this scientific paper are presented the results of research and human rights analysis in the special investigative activity provided by the legislation of the Republic of Moldova. The paper is devoted to the principles of special investigative work, fundamental human rights, respect for privacy, inviolability of home, correspondence and respect for personal data. In the view of the authors, the dedication of this subject is determined by the difficulties of understanding and homogeneous application of the legislative provisions in carrying out the functions of special investigative activity.

Keywords: Special investigative activity, correspondence, domicile, human rights, personal data, privacy, special investigative measures, principles, criminal process.

Introducere. Drepturile omului sunt consacrate și reprezentate în primul rând de instituția constituțional juridică, care este baza oricărui stat de drept modernizat, având ca obiectiv garantarea drepturilor și libertăților

fundamentale ale omului.

Sistemul de justiție penală într-un stat de drept în primul rând se apreciază după nivelul respectării drepturilor omului, nivelul de profesionalism îndeosebi în activitatea specială de investigații, care poate prejudicia drepturile fundamentale ale omului și cauza prejudicierii morale și materiale în proporții mari persoanei cărei i-au fost încălcate aceste drepturi garantate prin Constituția Republicii Moldova și de Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale.

În primul rând este necesar să specificăm noțiunea activității speciale de investigație, pentru o abordare eficientă a drepturilor omului în cadrul acestei activități, așa dar Legea nr.59/12, în cadrul prevederilor art.1 definește: „*Activitatea specială de investigații reprezintă o procedură cu caracter secret și/sau public, efectuată de autoritățile competente, cu sau fără utilizarea echipamentelor tehnice speciale, în scopul culegerii de informații necesare pentru prevenirea și combaterea criminalității, asigurarea securității statului, ordinii publice, apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor, descoperirea și cercetarea infracțiunilor*” [1, p. 1].

De asemenea, activitatea specială de investigație se conduce după următoarele **principii**: legalității, respectării drepturilor și libertăților persoanei, oportunității și inofensivității, îmbinării metodelor publice și secrete, cooperării cu alte autorități de stat, deideologizării și nepărtinității.

Articolul 4 din Legea nr. 59/12, prevede *Activitatea specială de investigație și drepturile omului*, și anume: Orice persoană supusă măsurilor speciale de investigații are dreptul să fie informată, după efectuarea acesteia, de către procuror sau de către judecătorul de instrucție care a autorizat măsura, dacă aceasta nu a atras dispunerea unei alte măsuri speciale de investigații. Astfel, orice persoană supusă măsurilor speciale de investigație are dreptul la repararea prejudiciului material și moral cauzat prin încălcarea prezentei legi în următoarele cazuri:

- înfăptuirea măsurii speciale de investigații realizate în alte scopuri și sarcini decât cele prevăzute de prezenta lege;
- activitatea specială de investigații exercitată cu încălcarea prezentei legi care atrage la răspundere;
- colectarea informațiilor și oricăror probe care au fost acumulate cu încălcarea drepturilor și libertăților omului sunt nule și se consideră inexistente [1, p. 2].

La fel, Codul de procedură penală al RM, în cadrul art. 10 prevede „Respectarea drepturilor, libertăților și demnității umane” acesta garantează că,

toate organele și persoanele participante la procesul penal sunt obligate să respecte drepturile, libertățile și demnitatea persoanei [2, p. 16].

Astfel, prezenta lege, indică că organele competente care exercită activitatea specială de investigații, sunt supuși respectării normelor prezentei legi și altor legislații specifice, naționale și internaționale, în deosebi cu respectarea primordială a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Pornind de la cele enunțate, încălcările admise la etapa urmăririi penale sau a investigațiilor speciale în cadrul unui dosar penal nu se prezumă doar de încălcările Legii nr. 59/12 privind activitatea specială de investigații, prevederile Codului de procedură penală al RM, Legii nr.133/21 privind protecția datelor cu caracter personal, dar și a prevederilor Constituționale al RM și a Convenției Europene a Drepturilor Omului, cu privire la:

- inviolabilitatea vieții intime, familiei și vieții private;
- datelor cu caracter personal;
- secretul corespondenței;
- inviolabilitatea domiciliului.

Dreptul la respectarea vieții private și de familie. Constituția Republicii Moldova în art.28 garantează că „Statul respectă și ocrotește viața intimă, familia și viața privată a persoanei [3, p. 36]. Acest principiu este înscris și în art.8 din Convenția Europeană privind protecția drepturilor omului și a libertăților fundamentale că „*orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie...*” [4, p. 10]. La fel este important de specificat că Convenția prevede și situația unor limitări și ingerințe privind aceste drepturi cum ar fi: scopul legitim, ingerința prevăzută de legislație, proporționalitatea cu scopul urmărit.

Art.11 din CPP al RM, garantează „Inviolabilitatea persoanei” fiind stabilit că nimeni nu este în drept să se implice în mod arbitrar și nelegitim în viața intimă a persoanei, la fel nu pot fi administrate date privind viața privată și intimă a persoanei dacă acestea nu au legătură nemijlocită cu fondul cauzei, la fel și subiecții procesuali nu sunt în drept să divulge datele personale a vieții private și intime cunoscute pe parcursul procesului penal, dacă persoanei i-a fost încălcat acest drept aceasta nemijlocit are dreptul la repararea prejudiciului cauzat [2, p. 17].

În cauza *Michend vs. Franța*, obiectivul cauzei constă în obligația ce le revine avocaților francezi în declararea suspiciunilor lor, privind eventuala activitate de spălare de bani comisă de clienții lor. Pe caz, reclamantul consideră, că obligația în cauză rezultă din transpunerea directivelor europene, fiind în contradicție cu art.8 din Convenție, „*Dreptul la viață privată*” care

protejează nemijlocit relația de confidențialitate dintre avocat și clientul său. Curtea a menținut că este competentă să se pronunțe asupra acestei probleme, reținând că „prezumția de protecție echivalentă” nu este aplicabilă în cazul dat. Curtea a decis că în speță nu a avut loc violarea art.8 din Convenție, specificând importanța confidențialității dintre avocat și clientul său, dar a considerat că însă obligația de a declara suspiciunea urmărește scopul legitim, în deosebi de apărarea ordinii și de prevenire a infracțiunilor grave, susținând pe caz, lupta contra spălării banilor și faptele penale. La fel, Curtea a apreciat că aplicarea acestei obligații legale în Franța nu aduce atingeri disproporționate secretului profesional al avocaților și nici misiunii profesionale a acestora de apărare a justițiabilului [6].

Inviolabilitatea domiciliului. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului prin prevederile art.8, recunoaște că ”orice persoană are dreptul de a-i fi respectat domiciliul” . Instituțiile publice nu pot acționa cu ingerință față de dreptul inviolabilității domiciliului, doar în cazuri de excepție și în conformitatea cu cele prevăzute de legislație, aceste excepții pot fi admise doar ca măsură specială, ca temei a securității naționale, securității publice, bunăstarea economică a țării, apărarea și prevenirea infracțiunilor, protejarea sănătății, a moralei sau pentru protejarea drepturilor și libertăților altor cetățeni [4, p. 10].

La fel, Constituția Republicii Moldova prin prisma art.29 garantează ”Inviolabilitatea domiciliului” . Codul de procedură penală a RM, prevede în cadrul art.12 Inviolabilitatea domiciliului, fiind garantată prin lege, stabilind că în cursul procesului penal, nimeni nu este în drept să pătrundă în domiciliul contrar voinței persoanelor care locuiesc sau dețin sediu în el, cu excepția cazurilor și modului prevăzute de prezentul cod [2, p. 17].

Una din măsurile speciale de investigație, procedura cercetării domiciliului și/sau instalarea în el a aparatelor ce asigură supravegherea și înregistrarea audio și video, cele de filmat și fotografiat sunt reglementate de art.132/4 – 132/7 CPP al RM, prezintă modalitatea de ingerință în viața privată a persoanei, care presupune secretul în interiorul domiciliului, fără înștiințarea proprietarului, cu scopul studierii și cercetării pentru descoperirea urmelor activității infracționale, persoanelor aflate în căutare, pentru obținerea altor informații necesarii probării circumstanțelor faptei, precum și pentru observarea și înregistrarea evenimentelor care se produc în domiciliul [5, p. 246].

Această categorie de măsură specială se poate dispune numai în cazul infracțiunilor grave pe caz, și sunt permise numai în conformitatea cu pre-

vederile prezentului cod și cu Legea nr.59/12, având în vedere că abaterea de la aceste prevederi încalcă nemijlocit grav atât dreptul omului cu privire la viața intimă, privată și de familie, cât și inviolabilitatea domiciliului. Conform prevederilor Codului de procedură penală, măsura specială de supraveghere a domiciliului poate fi dispusă doar, în temeiul:

➤ Ordonanței procurorului, conform art.132/4 CPP, dispunerea acestei măsuri speciale trebuie să fie motivată, cu indicarea temeiului legal și rezonabil de aplicarea acesteia, în conformitatea cu prevederile prezentului cod.

➤ Judecătorul de instrucție, conform prevederilor CPP, examinează demersul și materialele cauzei înaintate de procuror pe caz, în mod confidențial, dacă judecătorul constată existența temeiului de autorizare a acestor măsuri, se emite o încheiere motivată cu indicarea tuturor circumstanțelor pe caz. Conținutul trebuie să conțină *inter alia*, locul domiciliului, durata măsurii speciale, aparatajul instalat .etc. Cu indicarea obligatorie și legală a termenului dispunerii acestor măsuri și în conformitate cu prevederile legislative.

În deosebi aplicarea acestor măsuri trebuie să fie temeinică, legală și necesară având în vedere gravitatea cazului și necesitatea reală de a aplica astfel de măsuri. La fel aplicarea acestora nu trebuie să încalce drepturile omului la viața privată, intimă de familie și inviolabilitatea domiciliului său.

Secretul corespondenței. Constituția Republicii Moldova conform art.30 garantează secretul corespondenței, și anume: „Statul asigură secretul scrisorilor, al telegramelor, altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și a altor mijloace legate de comunicare” [3, p. 37].

La fel, alin. (2) art.30 din Constituție, prevede cazuri de imixtiune, în situații de necesitate pentru a proteja securitatea națională, bunăstarea economică a țării, ordinea publică și prevenirea infracțiunilor, limitarea acestui drept fiind în conformitate cu respectarea condițiilor și temeiurilor legale.

Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului în art.8 garantează că orice persoană are ”dreptul la respectarea corespondenței sale” [4, p. 10]. Totodată, Convenția prevede și situații de ingerințe garantate de art.8, numai în cazurile când: imixtiunea este prevăzută de lege, există un scop legitim, este necesar într-o societate democratică, este proporțională cu scopul urmărit.

În cauza *Roman Zakharov vs. Rusia*, are ca obiect sistemul de interceptare secretizat a comunicațiilor prin telefonie mobilă în Rusia. Reclamantul fiind redactor șef la casa de editură, a invocat următoarele, operatorii rețelei mobile din Federația Rusă au acționat în conformitate cu legea, prin dispoziția în care

se invocă permisiunea organelor de aplicare a legii să ia măsurile a operațiunii de investigare, la fel și faptul că în absența garanțiilor legale în legislația rusă, acest sistem este posibil să realizeze interceptarea generalizată a comunicațiilor. Astfel, Curtea a decis că a fost violat art.8 din Convenție, întrucât prevederile legislației ruse sunt relative cu privire la interceptarea comunicațiilor, fără a invoca garanții suficiente, adecvate și efective, contra arbitrarilor și riscă a produce un abuz al oricărui sistem de supraveghere secretă, fiind deficiente în cadrul juridic cu privire la: circumstanțele în care puterea publică poate să recurgă la măsurile de supraveghere secretă, durata și circumstanțele de ridicarea a acestor măsuri, autorizarea interceptărilor și controlul interceptărilor. *A se vedea, de asemenea: Akhlyustin împotriva Rusiei, Zubkov și alții împotriva Rusiei și Konstantin Moskalev împotriva Rusiei* [7].

Codul de procedură penală prevede expres în art.132/8, interceptarea și înregistrarea comunicațiilor, care se aplică exclusiv în cauzele și infracțiunile specificate în prevederile prezentului articol, care au ca obiect urmărirea penală sau judecarea persoanelor asupra cărora există probe și date concrete a săvârșirii infracțiunilor specificate la alin.(2) art.132/8, la fel lista infracțiunilor este exhaustivă și poate fi modificată doar prin lege [2, p. 118]. Judecătorul de instrucție, este obligat la demersul procurorului să verifice în primul rând dacă demersul privind efectuarea a măsurilor speciale de investigație se referă la una din infracțiunile respective și dacă există temei real de a aplica aceste măsuri.

La fel, interceptarea, înregistrarea comunicațiilor și convorbirilor poate fi efectuată în cazul când persoana are calitatea de bănuț, cu existența uneia din condițiile prevăzute de art.63 CPP al RM și pe cazul dat este pornit procesul penal în conformitatea cu art.274 CPP al RM, aceste condiții și date trebuie să fie verificate în mod obligatoriu de judecător, privind adoptarea încheierii și autorizarea efectuării acțiunilor măsurii speciale de investigații.

În cauza *Kennedy vs. Marea Britanie*, o mică întreprindere având suspiciuni că poliția interceptează comunicațiile sale, reclamanta a înregistrat plângeri la comisia puterilor de anchetă („CPE”), care ulterior, i-a respins aceste plângeri, pentru că fie comunicațiile nu au fost interceptate, fie că CPE a apreciat ca licite interceptările. Astfel, Curtea a decis non violarea art.8 a Convenției, reținând că legislația din Marea Britanie cu privire la interceptarea comunicațiilor interne, se combină cu precizările din cadrul codului deontologic, fiind descrise cu claritatea suficientă procedurile cu referire la eliberarea și executarea mandatelor de interceptare, la fel tratarea, comunicarea și distrugerea datelor primite. Nici un element nu indică expres faptul

că au existat lacune în aplicarea măsurii de supraveghere, măsurile care au fost aplicate reclamantului fiind justificate sub aspectul criteriilor prevăzute la art.8 din Convenție [8].

Concluzii. Sintetizând cele analizate în contextul prezentei lucrări științifice, se conturează importanța respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în activitatea specială de investigații, îndeosebi consacrarea acestor drepturi este primordială având în vedere că subiecții participanții în cadrul dispunerii măsurilor speciale de investigație în primul rând trebuie să acționeze legal și întemeiat, în conformitate cu prevederile Constituționale, Codului de procedură penală a RM și a Convenției care garantează respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. În contextul aspectelor analizate, totuși există ingerințe, fiind admise cazuri de excepții care sunt prevăzute expres în legislația națională și internațională reglementată pe domeniul în cauză, situațiile când circumstanțe ale unei cauze penale pot leza: securitatea națională, bunăstarea economică a țării, ordinea publică și în deosebi prevenirea și combaterea criminalității. Condiția esențială în cadrul aplicării măsurilor speciale de investigație fiind bazată pe faptul că imixtiunea trebuie analizată cu o deosebită prudență, să fie prevăzută de lege, să existe un scop legitim, condiție care este necesară într-o societate democratică și este proporțională cu scopul urmărit.

La modul practic, până și în prezent persistă încălcarea acestor drepturi în deosebi al art.8 al Convenției, chiar dacă legislația fixează cu exactitate modul și condițiile de aplicarea a măsurilor speciale de investigație, la fel există multe riscuri și abateri legislative în deosebi constatate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

Una dintre soluții constă, în primul rând, atât în perfecționarea Legii nr.59/12 privind activitatea specială de investigație cât și perfecționarea prevederilor Codului de procedură penală al RM, fapt care ar determina în deosebi prevenirea încălcării drepturilor și libertăților cetățenilor Republicii Moldova, cât și protejarea datelor cu caracter personal, având în vedere că Legea nr.133/2011 privind protecția datelor cu caracter personal este în contradicție cu prevederile CPP al RM cu privire la aplicarea măsurilor speciale de investigație, în special al dreptului la inviolabilitatea vieții intime, familiale și private.

În circumstanțele celor expuse, au fost reținute cele mai grave abateri procesuale care lezează încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în contextul dispunerii măsurilor speciale de investigație. Astfel, recomandăm perfecționarea următoarelor prevederi cu privire la:

- dispunerea sau refuzul acestor măsuri, la fel și încălcarea prevede-

rilor legii privind evidența aplicării măsurilor speciale de investigație);

➤ termenului admisibil de CPP al RM, fapt ce denotă că necesită perfecționarea legislației care să reglementeze cu exactitate aplicarea acestor măsuri în dependență de forma măsurii, termenul aplicat și temeiul aplicării repetate a măsurilor speciale de investigație, având în vedere că legislația nu prevede același temei legal care poate fi autorizat repetat;

➤ contradicția în cazul dispunerii și efectuării măsurilor speciale de investigație, care lezează dreptul la informare și dreptul la acces, la solicitarea persoanei față de care a fost dispuse aceste măsuri, care evident lezează anumite drepturi cu privire la datele cu caracter personal;

➤ perfecționarea legislației privind autorizarea măsurilor speciale de investigație, în lipsa temeiurilor legali, privind persoanele neimplicate în comiterea faptei penale, criteriul ce determină efectuarea ilegală a interceptărilor persoanelor necunoscute fiind utilizator al serviciilor de telefonie mobilă.

Astfel, propunerile enunțate determină soluționarea erorilor legislative la nivel național, care încalcă grav dreptul la viața privată și principiul inviolabilității în procesul dispunerii măsurilor speciale de investigație, fiind cele mai frecvente hotărâri pronunțate la CEDO împotriva statelor membre.

Referințe bibliografice

1. Legea nr.59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigații. Publicat la 08.06.2012 în: Monitorul Oficial, nr. 113-118.
2. Codul de procedura penală al Republicii Moldova, Legea Republicii Moldova nr.122-XV din 2003, Monitorul Oficial,2003, nr.104-110. În vigoare din 13 iunie 2003.
3. Constituția Republicii Moldova, publicată la 12.08.1994 în: Monitorul Oficial, nr. 1.
4. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din 04.11.1950.
5. M. Poalelungi., Manualul judecătorului pentru cauze penale, Ed. I. – Ch. : S. n., 2013 (Î.S. F.E.-P. «Tipografia Centrală»). – 1192 p.
6. Cauza *Roman Zakharov vs. Rusia*, hotărârea din 04.12.2015,Sursa: <https://hudoc.echr.coe.int/>.
7. Cauza *Kennedy vs. Marea Britanie*, hotărârea din 18.05.2010, Sursa: <https://hudoc.echr.coe.int/>.
8. Cauza *Michend vs. Franța*, hotărârea din 06.12.2012, Sursa: <https://hudoc.echr.coe.int/>.

CZU 343.137

PUBLICAȚIILE PSEUDOȘTIINȚIFICE ÎN DOMENIUL „ACTIVITĂȚII SPECIALE DE INVESTIGAȚII” – FACTOR NEGATIV CE AFECTEAZĂ DREPTURILE OMULUI ÎN PROCESUL PENAL ȘI SPECIAL DE INVESTIGAȚII

Alexandru PARENIUC,

doctor în drept, conferențiar universitar
șef-adjunct al Direcției studii și management al calității
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
ORCID: 0000-0002-6642-4610

Victor BEȘLEAGA,

asistent universitar al Catedrei „Activitate specială de investigații
și anticorupție” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
ORCID: 0000-0003-1896-1267

Rezumat

În cadrul acestui articol autorii au cercetat varietatea largă de articole științifice, apărute în ultima perioadă în domeniul activității speciale de investigații, care în mod teoretic au importanță științifică dar, totodată sub prisma activității practice, nu întotdeauna au un conținut desăvârșit. Suntem deseori în situația de a ne gândi cât de credibile sunt astfel de informații și ce greutate ar trebui să aibă în hotărârile pe care le luăm în realizarea activităților de investigare și în modul nostru de aprecia faptele prin prisma activității speciale de investigații.

Demersul este cu atât mai necesar cu cât, arată realitatea actuală, trăim într-o lume în care suntem asaltați de pseudoștiințe și de diverse tipuri de „fake news” care aduc în atenția publicului tot felul de elemente atrăgătoare care se pretind științifice, dar care, în fapt, sunt și vor continua să rămână non-științifice.

Cuvinte-cheie: activitate specială de investigații, erori, drepturile omului, evaluarea publicațiilor, indexare, impact, măsuri speciale de investigații, metodologie științifică, publicații, pseudoștiință, publicații pseudoștiințifice (prădătoare), știință.

Summary

In this article, the authors tried to research the wide variety of scientific articles, which appeared recently in the field of special investigative activity, which theoretically have scientific importance but, at the same time, from the perspective of practical activity, do not always have a perfect content. We are often in a position to think how credible such information is and what weight it should have in the decisions we make in carrying out investigative activities and in our way of assessing the facts through the prism of special investigative activity.

The approach is extremely necessary since, the current reality shows, we live in a world where we are assaulted by pseudosciences and various types of "fake news" that bring to the public's attention all kinds of attractive elements that claim to be scientific, but which, as a matter of fact, are and will continue to remain unscientific.

Keywords: special investigative activity, errors, human rights, evaluation of publications, indexing, impact, special investigative measures, scientific methodology, publications, pseudoscience, pseudoscientific (predatory) publications, science.

Introducere. Într-un veac al cunoașterii științifice, atât de generalizată la nivel de masă, este complicat de închipuit cum, cel puțin în opinia noastră, cei care privim dinspre marea tradiție, unde un loc important îl are știința, crește și ponderea pseudoștiinței. Cum am putea face mai ușor diferența dintre știință și pseudoștiință?

Răspunsul la această întrebare, va reprezenta obiectivele generale ale acestei investigații științifice care în mod evident vor impune și „politica” științei „*Activității speciale de investigații*” în comunitate.

Pornind de la premisa că, de-a lungul istoriei umanității au existat în fiecare moment conținuturi pseudoștiințifice care au pretins că aparțin științei, comunitatea academică inventariază și discută, pune în aplicație o serie de criterii de demarcație menite să ne ajute să facem diferența și să ne întemeiem cunoașterea pe conținuturi valide din punct de vedere științific. Deși unele dintre subiectele studiate prin prisma activității speciale de investigații continuă să fie cercetate științific, altele au fost supuse cercetării științifice doar în trecut, iar astăzi sunt considerate respinse, dar înviate într-un mod pseudoștiințific.

„Demonstrarea caracterului pseudoștiințific al unei publicații este uneori o sarcină dificilă, mai ales că revistele și conferințele prădătoare se diversifică și devin mai sofisticate, iar distincția între publicațiile frauduloase, false, de calitate scăzută, legitime, dar lipsite de etică, devine mai puțin evidentă” [1]. Și, ca concluzie, aceste idei prezentate sunt în întregime non-științifice, care au afectat, și continuă să afecteze, într-un fel sau altul, domenii sau practici ale activității speciale de investigații.

Scop. Activitatea științifică este una creativă, iar resursele umane implicate trebuie dezvoltate, formate și motivate continuu, într-un mediu organizațional favorabil activității speciale de investigații.

Publicațiile științifice specializate sunt principalul vector prin care oamenii de știință își fac cunoscute și pun în discuție rezultatele obținute. Tot aici sunt prezentate ipoteze noi, unele dintre ele extrem de îndrăznețe. Publicațiile de popularizare nu reprezintă altceva decât un vector de comu-

nicare a științei către publicul larg. Ele nu au rolul de a valida vreo descoperire sau vreun rezultat din știință, ci doar să „traducă” pe înțelesul omului obișnuit rezultate care au fost deja publicate în revistele de specialitate.

Pentru a face diferența între informațiile cu credibilitate științifică și cele pseudoștiințifice avem nevoie de o familiarizare cu metodele și spiritul științei, mai ales în cazurile în care este pusă în analiză competența autorităților ale căror subdiviziuni specializate efectuează activitatea specială de investigații.

Metode și materiale aplicate. Ținând cont de caracterul și specificul complex al temei cercetate, în calitate de metode de cercetare au fost folosite metode: metoda de comparare, logică, analiza sistemică, descrierea, observație, metoda analizei de conținut, metoda istorică. De asemenea, temelia științifică a cercetării o constituie diverse studii, analize cuprinse în culegeri de materiale ale conferințelor, publicațiilor științifice etc.

Rezultate obținute și discuții. Se observă în ultima perioadă apariția [2] mai multor articole, publicații în spațiu mediatic, virtual dedicate Activității speciale de investigații, care la prima vedere dețin un „așternut” științific, conținut de cercetare și inovare, dar, totodată lipsite de fundamentare practică. Autorii, în ultima instanță, nu pătrund în esența lăuntrică a unei probleme științifice din domeniul Activității speciale de investigații, limitându-se numai la „pipăirea” superficială a subiectului sau se limitează la traducerile efectuate din cadrul literaturii de specialitate internaționale.

Un alt aspect, care în opinia noastră, influențează negativ asupra realității obiective în ceea ce privește conținutul unor subiecte din domeniul activității speciale de investigații este acela – de necunoaștere a existenței unor acte departamentale cu conținut confidențial care cu aspect de amănunte descriu tactica și metodică realizării Activității speciale de investigații cu caracter secret, cifrat și/sau public, efectuate de autoritățile competente, cu sau fără utilizarea echipamentelor tehnice speciale, în scopul culegerii de informații necesare pentru prevenirea și combaterea criminalității, asigurarea securității statului, ordinii publice, apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor, descoperirea și cercetarea infracțiunilor. Și, ca finalitate, apelând, pe timpul elaborării unui articol științific, numai la prevederile Legii RM nr.59/2012 privind activitatea specială de investigații sau la prevederile Codului nr.122/2003 de procedură penală a RM, autorul care nu dispune de acces la informații cu privire la secretul de stat, nu posedă esența și conținutul actelor departamentale ale autorităților competente [3] – nu poate reda cu exactitate modalitatea legală de dispunere privind efectuarea unei sau altei/

altor măsuri speciale de investigații sau oricărei acțiuni din domeniul activității speciale de investigații privind colectarea informațiilor necesare ce caracterizează persoanele supuse verificării/ urmării informative.

Opinăm, fără a aduce și dovezi în sprijinul afirmației, aceste articole nu trebuie publicate într-o revistă cu profil științific, iar orele de știință pot contribui esențial, mai ales dacă cercetătorii sunt învățați să gândească ei înșiși în mod științific, să înțeleagă concepte precum cele de experiment, de risc sau probabilitate, și să accepte incertitudinile și contraargumentele ca pe niște provocări, nu ca pe niște agresiuni.

Pornind de la interesul public accentuat pentru a prezenta comentarii referitoare la informațiile din spațiul mediatic privind pretinse „cercețări” ale unor titulari de articole, precum și ținând cont de inconsecvențele în reacțiile exprimate de către alți cercetători, considerăm necesar să facem publică poziția, pe care o formulăm a posteriori, reieșind din gradul înalt de sensibilitate a acestor subiecte și din necesitatea de a evita o percepție pripită.

Cuvinte frumoase și convingătoare în ceea ce privește rigoarea respectivei publicații. Numai că ele alcătuiesc doar un înveliș în interiorul căruia nu se află nimic. Cuvinte goale, care doar imită principiile fundamentale ale oricărei publicații științifice, și nimic altceva.

Odată cu acceptarea multor noutăți de tip social, a apărut și o ciudată deschidere spre multe pseudoștiințe, precum cunoașterea prin horoscop sau tratamentele miraculoase. Poate această deschidere este o consecință a științelor ce-au devenit tot mai persuasive. Cu siguranță, spune sociologul Cosima Rughiniș, pseudoștiințele însă ne întunecă sufletul și mintea.

„Cu toate evidențele că publicațiile respective nu au un caracter științific, cercetătorii din Republica Moldova publică în aceste ediții, deseori repetat. Faptul că printre aceștia sunt profesori universitari, conducători de doctorat, șefi de subdiviziuni academice, ba chiar și rectori și academicieni, indică o problemă serioasă pentru comunitatea academică. Fie că publică din necunoaștere, fie că intenționat –ambele sunt grave” [1].

„Pentru dezvoltarea unei strategii la nivel național și/ sau a unei abordări sistematice în domeniul diminuării impactului edițiilor prădătoare considerăm necesară acceptarea recomandărilor incluse în raportul Parteneriatului Inter-Academic adresate părților interesate-cheie a căror influență sau acțiune poate aduce schimbări: cercetătorilor, liderilor instituțiilor de învățământ superior, academiilor de științe, finanțatorilor cercetării, bibliotecilor și serviciilor de indexare, editorilor și organizațiilor de guvernare a

științei” [1].

În literatura de specialitate sunt semnalate reviste cu practici îndoielnice încă din 2009, atunci când Peter Suber exprima dubii legate de calitatea și onestitatea unora dintre revistele publicate în acces deschis [4]. În contextul dat, a crescut vădit și interesul față de procesul de evaluare a cercetării, atât din partea societății și a factorilor decizionali, cât și din partea comunității științifice.

Evenimente recente care au fost consacrate problemelor depistate în urma aparițiilor publicațiilor pseudoștiințifice s-au realizat:

✓ Pe 23 februarie 2022, Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (ANACEC) și Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale (IDSI) au organizat webinarul cu genericul „Publicațiile pseudoștiințifice: cum să le evităm?” [5].

✓ **În cadrul manifestărilor prilejuite de Ziua ASEM și Ziua Economistului, la 19 septembrie 2022, prin Lecția publică „Ediții pseudoștiințifice și cum eviți revistele prădătoare” [6] etc.**

De asemenea, asupra „cercetării non-științifice”, prin prisma contribuțiilor în edițiilor pseudoștiințifice (prădătoare) de peste hotare identificate a apărut și în vizorul Direcției evaluare în cercetare și inovare a Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare care a elaborat, în urma examinării dosarelor de atestare, în temeiul pct.10 al Regulamentului privind publicațiile științifice, științifico-metodice, didactice și alte lucrări acceptate în procesul de evaluare a cercetării și inovării (aprobat prin decizia Consiliului de conducere al ANACEC nr.17 din 01.03.2022), o Listă [7] a edițiilor pseudoștiințifice (prădătoare) în care au publicat cercetătorii din Republica Moldova.

Pseudoștiința constă în cunoștințe, metodologii și/sau practici care încearcă în mod eronat, deliberat sau prin ignoranță, să treacă drept științifice [8]. **Pseudoștiința** este o metodologie, credință sau practică, considerată de susținătorii ei drept științifică, sau care pare a fi științifică dar nu aderă la o metodologie științifică adecvată, lipsindu-i susținerea prin evidență sau caracterul plauzibil, sau statutul științific confirmat [9]. Termenul s-a format din prefixul grec *pseudo-* (fals, sau care se pretinde a fi) și *știința* (din latinescul *scientia*, însemnând „cunoaștere”). Cea mai veche utilizare a acestei denumiri se consideră ca aparținând fiziologului francez François Magendie, care este considerat unul din pionierii fiziologiei experimentale [10].

Din nefericire, cum am menționat, asemenea publicații proliferază și, pentru cineva neavizat, sunt greu de identificat. De acest lucru profită crea-

torii de pseudoștiință. Deseori întâlnim persoane care aduc în sprijinul afirmațiilor lor faptul că ele au fost publicate în reviste științifice „peer review” (de verificare de către alți savanți).

Încercăm să subliniem că, adevărați eroi ai științei sunt cei care, la un moment, „răstoarnă modelele unanim acceptate”. Oricum asta nu înseamnă niciodată că orice enunț (în absența dovezilor) care contrazice principiilor fundamentale poate căpăta vreo valoare științifică.

Concluzii. Este evident caracterul inadmisibil al oricărei ingerințe ilicite în dreptul la cercetare, garantat atât la nivel internațional, cât și prin actele normative naționale, standard ce rezultă expres din obligația de protejare a drepturilor omului și de asigurare a fiabilității principiului certitudinii juridice.

Educația are un rol decisiv în orientarea cercetătorilor către o gândire critică și orientată spre căutarea și evaluarea independentă a informațiilor – sau, dimpotrivă, către preluarea fără discernământ a diagnosticelor furnizate de pseudoexperți. În contextul prezentat, credem ca se pot trage unele concluzii și se pot propune soluții potențiale la problemele depistate.

Recomandăm cercetătorilor care se preocupă de problemele actuale ce apar în domeniul activității speciale de investigații să nu inventeze conținuturi noi ai acestei activități, conținutul actual al căreia este demult investigat și are o istorie îndelungată, bazată pe practici de investigare proprii, fiecare obținut prin munca asiduă a ofițerilor de investigații (dar nu cetate din cărți), savanților în domeniu și a altor actori participanți. MUNCA de culegere investigativă de informații este o datorie a fiecărui ofițer de investigații în beneficiul binelui social, urmărindu-se prin ea, de fapt, o mai eficientă protecție a cetățenilor în fața infracționalității, care, mai ales, pe fondul crizelor economice și morale, tinde să ia amploare.

Dar, totodată, astăzi este importantă încercarea de a da un impuls înnoirii arsenalului de idei investigative cu caracter conceptual, de a depune eforturi într-o pregătirea ofițerilor de investigații pentru astfel de schimbări.

Referințe bibliografice

1. Gheorghe CUCIUREANU, Valeria VRABIE. *Rezultatele unui experiment: Publicațiile prădătoare reprezintă o amenințare pentru comunitatea academică din Republica Moldova*. Articol. *Etică și Deontologie*. 2(1), 18-28 <https://doi.org/10.52744/RED.2022.01.03>.
2. <http://catalog.bnrm.md/opac/subject/903571;jsessionid=153736DD->

- 452DA63EBC317A8185C0FC41, <https://ru.scribd.com/document/210979270/Activitatea-Speciala-de-Investigatii>, <https://ru.scribd.com/document/59000067/Interceptarea-comunicatiilor>, <https://ru.scribd.com/doc/50819664/Investigatori-Sub-Acoperire>, etc. Accesat 5.11.2022.
3. Nomenclatorul subiecților, art.6, alin(1) al Legii nr.59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigații. Modificat prin LP188 din 11.09.20, MO259-266/09.10.20 art.557; în vigoare 01.01.21.
  4. SUBER, Peter. Ten challenges for open-access journals. În: SPARC Open Access Newsletter [online]. [accesat 02.11.2022] 2009. Disponibil la: <http://legacy.earlham.edu/~peters/fos/newsletter/10-02-09.htm#challenges>.
  5. <https://idsi.md/webinar-publicatii-pseudostiintifice-prezentari>. Accesat 05.11.2022.
  6. <https://diez.md/2022/09/20/in-asem-s-a-desfasurat-lectia-publica-editii-pseudostiintifice-si-cum-eviti-revistele-pradatoare/>. Accesat 03.11.2022.
  7. https://www.anacec.md/files/Lista-ANACEC-editii-pseudostiintifice-08.06.2022_mod.pdf. Accesat 05.11.2022.
  8. https://ro.wikipedia.org/wiki/Pseudo%C8%99tiin%C8%9B%C4%83#cite_ref-2. Accesat 05.11.2022.
  9. Cover, JA; Curd, M: Philosophy of Science: The Central Issues, pp. 1–82, 1998.
  10. SetThings (4 februarie 2003). „Pseudoștiința”. SetThings.com. Accesat în 14 octombrie 2022.

CZU 343.1

RESPECTAREA SECRETULUI CORESPONDENȚEI LA REALIZAREA MĂSURILOR SPECIALE DE INVESTIGAȚII*

Boris GLAVAN,

doctor în drept, conferențiar universitar,
secretar Științific al Senatului Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
ORCID: 0000-0002-3838-4308

Rezumat

În lucrare sunt identificate și analizate unele probleme teoretico-practice privind respectarea dreptului la secretul corespondenței și la realizarea măsurilor speciale de investigații. Prin prisma prevederilor actelor internaționale și naționale, a jurisprudenței CEDO și a celei moldovenești, a literaturii de specialitate din țară și de peste hotare sunt stabilite limitele și conținutul dreptului la secretul corespondenței, problemă actuală și foarte importantă pentru înțelegerea și aplicarea unitară a normelor de drept.

În concluzie, s-a constatat că în funcție de mijlocul de comunicare aplicat conținutul acestui drept cuprinde două componente: prima ține de asigurarea secretului corespondenței efectuate prin mijloacele legale de comunicare, iar cea de a doua se referă la asigurarea secretului corespondenței efectuate prin celelalte mijloace de comunicare. Această divizare este utilă pentru a înțelege de ce pentru efectuarea unor măsuri speciale de investigații care reprezintă ingerințe la adresa dreptului analizat este necesar mandatul judecătoresc, iar pentru efectuarea altor măsuri este suficientă aprobarea procurorului.

Cuvinte-cheie: activitate specială de investigații, măsuri speciale de investigații, proces penal, corespondență, comunicări, secret, interceptare, viață privată, ingerință.

Summary

The paper identifies and analyzes some theoretical-practical problems regarding the observance of the right to the secrecy of correspondence when carrying out special investigative measures. Through the prism of the provisions of the international and national acts, the ECHR and the Moldovan jurisprudence, the specialized literature in the country and abroad, the limits and content of the right to the secrecy of correspondence are established, a current and very important issue for the understanding and uniform application of legal norms.

In conclusion, it was found that depending on the means of communication applied, the content of this right includes two components: the first component relates to ensuring the secrecy of correspondence carried out through legal means of communica-

---

*Lucrarea este elaborată în cadrul Proiectului de Cercetare „Abordări conceptuale privind activitatea specială de investigații în condițiile statului de drept”, cifrul 22.00208.8007.07/PD I, susținut din bugetul de stat.

tion, and the second component refers to ensuring the secrecy of correspondence carried out by other means of communication. This division is useful in order to understand why for the performance of special investigative measures that represents interferences with the analyzed right, the judicial mandate is necessary, and for the performance of other measures the approval of the prosecutor is sufficient.

Keywords: special investigative activity, special investigative measures, criminal process, correspondence, communications, secrecy, interception, private life, interference.

Introducere. Activitatea specială de investigații este angajată într-un amplu și foarte îndelungat proces de reformare ce durează mai bine de un deceniu, iar finalitatea acestuia nu pare să fie atât de aproape precum s-ar dori. Printre problemele care pun în dificultate succesul reformei este și înțelegerea neunitară a conținutului și limitelor dreptului la secretul corespondenței, respectarea căruia implică identificarea garanțiilor corespunzătoare pentru realizarea măsurilor speciale de investigații. Comparativ cu prevederile actelor internaționale legislația națională conferă acestui drept, cel puțin la prima vedere, un conținut mai restrâns, motiv pentru care atât la nivel teoretic, precum și la cel practic sunt întâlnite interpretări diferite a normelor de drept ce vizează nemijlocit încălcarea secretului corespondenței, inclusiv prin efectuarea măsurilor speciale de investigații. Întrebarea care a impulsionat realizarea acestei cercetări se rezumă la cunoașterea limitelor până la care se extind garanțiile statului de asigurare a secretului corespondenței, fiind vorba de garanțiile constituționale, penale, procesual penale și ale activității speciale de investigații.

Metodologia studiului cuprinde metodele tradiționale de cercetare: logică, gramaticală, analiză și sinteză, deducție și inducție, observație și comparație. În baza analizei materialelor pertinente (legislația națională și internațională, literatura de specialitate, hotărâri ale instanțelor de judecată, alte materiale relevante) sunt formulate concluziile și propunerile corespunzătoare.

Rezultate obținute și discuții. Dreptul la secretul corespondenței este unul dintre drepturile civile ale omului recunoscute la nivel internațional și parte componentă a dreptului la viața privată prevăzut în art.8 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale [1, p. 30]. Secretul corespondenței este și oportunitatea garantată de stat pentru fiecare persoană de a schimba liber informații cu caracter personal fără teama că acestea vor deveni cunoscute terților.

Acest drept este consfințit în Constituția Republicii Moldova (art.30), menționându-se că „statul asigură secretul scrisorilor, al telegramelor, al al-

tor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace legale de comunicare”. Nefiind un drept absolut, alin.(2) al aceluiași articol prevede că „de la prevederile alineatului (1) se poate deroga prin lege în cazurile când această derogare este necesară în interesele securității naționale, bunăstării economice a țării, ordinii publice și în scopul prevenirii infracțiunilor”.

Garantarea acestui drept este asigurată prin dispoziția art.178 „Violarăa dreptului la secretul corespondenței” din Codul penal, urmărindu-se astfel protejarea posibilității fiecărei persoane să comunice opiniile și gândurile sale în scris, prin telefon sau prin alte mijloace de comunicare, fără ca acestea să devină cunoscute terților, să fie făcute publice sau să fie cenzurate, fără ca activitatea de comunicare să fie supusă unor indiscreții sau oricăror altor imixtiuni. Sunt obligate să respecte secretul corespondenței atât persoanele fizice și juridice, cât și autoritățile publice. Totodată, nimeni nu poate afla conținutul corespondenței sau să dea publicității o corespondență care nu-i aparține, având obligația să o restituie destinatarului dacă din întâmplare a intrat în posesia ei. De asemenea, nimeni nu este în drept să intercepteze o convorbire telefonică sau o înștiințare telegrafică, nici să divulge conținutul convorbirii telefonice sau al înștiințării telegrafice pe care a cunoscut-o din întâmplare [2, p. 496]. Drept agravante la dispoziția de bază sunt prevăzute aceleași acțiuni săvârșite cu folosirea situației de serviciu; prin utilizarea mijloacelor tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informației; și în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale.

Dreptul la secretul corespondenței are un caracter individual, deoarece este garantat fiecărei persoane, lipsa unei astfel de garanții ar face imposibilă existența societății moderne și a statului democratic de drept. Respectarea strictă a acestui drept își întinde adânc rădăcinile în istorie. Încă în Roma antică, susțin sursele de specialitate, scrisorile private nu erau deschise (despachetate) chiar și în cazurile în care citirea lor ar fi adus beneficii justiției [3, p.323].

Codul de procedură penală atribuie secretul corespondenței la lista principiilor fundamentale ale procesului penal (art.14 CPP), asigurând inviolabilitatea dreptului la secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace legale de comunicare, limitarea acestui drept fiind admisă numai în baza unui mandat judiciar emis în condițiile prezentului cod.

Legea nr. 59/2012 cu privire la activitatea specială de investigații nu

face referință în mod expres la dreptul secretului corespondenței, indirect însă este cuprins în lista valorilor care necesită să fie protejate ca obligație pozitivă a organelor statului care practică acest gen de activitate (art.1), pe de o parte, și pe de altă parte, respectarea drepturilor persoanei ca și principiu al activității speciale de investigații (art.3) impune obligația atât pozitivă cât și negativă de a nu încălca drepturile persoanei, inclusiv secretul corespondenței, în procesul de realizare a măsurilor speciale de investigații, precum și a altor activități asociate acestora.

Necesitatea restrângerii legale a dreptului la secretul corespondenței apare în legătură cu administrarea informațiilor necesare pentru realizarea sarcinilor activității speciale de investigații cu ulterioara valorificare a rezultatelor obținute în calitate de probe în procesul penal. În acest context, atât Legea nr.59/2012, cât și Codul de procedură penală stabilesc procedura legală de restrângere a inviolabilității corespondenței.

Printre cele mai evidente măsuri speciale de investigații corelate de restrângerea acestui drept se numără: interceptarea și înregistrarea comunicărilor și imaginilor; reținerea, cercetarea, predarea, percheziționarea sau ridicarea trimiterilor poștale; monitorizarea conexiunilor comunicațiilor telefonice și electronice; monitorizarea sau controlul tranzacțiilor financiare și accesul la informația financiară; colectarea informației de la furnizorii de servicii de comunicații electronice; identificarea abonatului, proprietarului sau a utilizatorului unui sistem de comunicații electronice ori al unui punct de acces la un sistem informatic. În mod indirect dreptul la inviolabilitatea corespondenței ar putea fi restrâns și prin efectuarea altor măsuri: cercetarea domiciliului și/sau instalarea în el a aparatelor ce asigură supravegherea și înregistrarea audio și video, a celor de fotografiat și de filmat; supravegherea domiciliului prin utilizarea mijloacelor tehnice ce asigură înregistrarea; controlul transmișiei banilor sau a altor valori materiale extorcate; investigația sub acoperire etc.

Având în vedere practica CEDO se poate afirma că dreptul la secretul corespondenței poate fi ținta atât restrângerilor legale, cât și a celor ilegale comise de particulari, fie de societăți private, inclusiv avocați [4], de persoane aflate în libertate, precum și de cele aflate în stare de detenție [5].

Interceptarea convorbirilor telefonice este una dintre cele mai serioase intervenții în sfera vieții private a unei persoane. Deși art. 8 din CEDO nu conține expresia „convorbiri telefonice”, aceasta, totuși, este inclusă în conceptele de „viață privată” și „corespondență”, la care se face referire în textul acestui articol. Chiar și în prezența unei situații care reprezintă o ame-

nințare gravă la adresa ordinii publice, statele nu au dreptul absolut de a recurge la măsuri de supraveghere ascunsă a persoanelor aflate sub jurisdicția lor. Practica judiciară consideră interceptarea telefoanelor drept o ingerință semnificativă, iar orice ingerință a autorităților publice în exercitarea dreptului unei persoane la respectarea vieții sale private necesită să fie prevăzută de lege. Această frază sugerează existența unor condiții care depășesc simpla existență a unui temei juridic în normele juridice ale țării: o astfel de bază se cere să fie „accesibilă”, iar aplicarea regulilor care alcătuiesc această bază este „previzibilă” [6]. De aici și cerința pentru reguli clare și specifice referitoare la procedura de interceptare. Legea care permite interceptarea trebuie să aibă anumite caracteristici calitative, prevăzând, de exemplu, durata interceptării, indicarea momentului de la care se efectuează, controlul judiciar [7] pentru a le oferi cetățenilor indiciul oportun privind împrejurările și condițiile în care autoritățile statului sunt în drept să recurgă la astfel de măsuri [8, p. 65].

În contextul abordării acestui subiect găsim rațională întrebarea cu privire la conținutul dreptului analizat, adică stabilirea hotarelor care divizează comunicările ce s-ar subscrie acestui drept față de cele care ar rămâne în afara limitelor acestuia. Determinarea conținutului dreptului la secretul corespondenței are importanță atât pentru procesul penal, cât și pentru activitatea specială de investigații, ori protecției și respectării necesită a fi supuse doar comunicările cuprinse de conținutul acestui drept.

Din prevederile constituționale citate mai sus putem observa că legiuitorul prin expresia „și al celorlalte mijloace legale de comunicare” divizează toate mijloacele de comunicare [9] în două categorii, legale și restul, adică mijloace de comunicare reglementate prin lege și mijloace de comunicare nereglementate prin lege, incluzând, în acest fel, în conținutul dreptului la secretul corespondenței doar comunicările efectuate prin mijloacele legale de comunicare. Prin urmare, se creează impresia că statul nu garantează secretul corespondenței realizate prin mijloacele de comunicare ce ar depăși limitele acestui drept constituțional. Repetarea aceleiași expresiei în prevederile Codului de procedură penală (art.14 CPP) vorbește despre insistența legiuitorului asupra garantării secretului doar a corespondenței realizate prin mijloacele legale de comunicare. În plus, prevederile Codului de procedură penală spre deosebire de cele constituționale obligă organele statului să dispună de un mandat judecătoresc atunci când intenționează să restrângă acest drept.

Din această perspectivă ar putea să apară întrebarea firească: este

oare necesar mandatul judecătoresc pentru interceptarea tuturor comunicațiilor sau doar pentru cele purtate prin intermediul mijloacelor legale de comunicare? Și a doua întrebare: cerința privind dispunerea de un mandat judecătoresc pentru restrângerea dreptului la secretul corespondenței prevăzută în art. 14 CPP este valabilă doar pentru procesul penal sau și pentru activitatea specială de investigații? Având în vedere faptul că o mare parte dintre măsurile speciale de investigații sunt reflectate în Codul de procedură penală, rămânând totodată și componente ale activității speciale de investigații, este foarte complicat să înțelegem care principii stau la baza efectuării acestora, cele din Codul de procedură penală sau cele din Legea nr. 59/2012? Cu alte cuvinte, reformulăm întrebarea: secretul corespondenței, în deplinătatea conținutului prevăzut în art. 14 CPP, ca și principiu va fi valabil și pentru realizarea măsurilor speciale de investigații sau poate doar pentru acțiunile de urmărire penală?

Referitor la înțelesul termenului „mijloace legale de comunicare”, în Comentariul Constituției Republicii Moldova s-a menționat că acesta presupune „mijloacele de comunicare autorizate de către stat”. În acest context este adus chiar și un exemplu, conform căruia „comunicarea prin mijloace tehnice sau pe frecvențe neautorizate de către stat contravine termenului mijloace legale” [10]. La rândul său, autorizarea frecvențelor este reglementată de Legea nr.241/2007 privind comunicațiile electronice [11], acțiunea căreia nu se extinde asupra rețelelor de comunicații speciale (art.1 alin. (3)). Aceasta ar însemna că statul nu-și asumă obligația de a garanta secretul comunicărilor electronice care exced limitele acestei legi. Garanția statului cu privire la secretul comunicărilor nu se va extinde nici asupra corespondenței fizice ce nu se încadrează în limitele Legii nr. 36/2016 privind comunicațiile poștale [12].

Astfel, se poate crede că acțiunea legilor indicate nu se extinde, iar statul nu garantează secretul corespondenței realizate prin folosirea serviciilor private de curierat pentru trimiterea de scrisori și colete, prin folosirea unor locuri ascunse, prin intermediul porumbeilor călători și a animalelor antrenate, prin utilizarea stațiilor radio private, inclusiv a celor de fabricație homemade, a liniilor telefonice individuale, a rețelelor de comunicații interne ce nu au ieșire la rețeaua publică de comunicații etc.

Este de observat că secretul acestor forme de comunicare rămâne neasigurat și din punct de vedere al legii penale. Ba chiar mai mult, sfera garanțiilor penale este și mai redusă comparativ cu cea constituțională și procesual penală. Analizând conținutul art. 178 CP putem observa că garanția penală

se extinde doar asupra unei părți din comunicările electronice, fiind vorba doar de convorbirile telefonice și înștiințările telegrafice, deși ultimul mijloc de comunicare demult nu se mai practică și a rămas în istorie.

Astfel, constatăm că secretul noilor forme de comunicare electronica cum ar fi comunicarea prin fax, Zoom, Viber, Google Meet, WhatsApp, Signal, Telegram și altele rămâne în afara garanțiilor prevăzute în art.178 CP. Deși experții în materie de drept penal au sesizat de mai multe ori această lacună legislativă [13, p. 656; 14, p. 498; 15, p. 116-122], situația rămâne neschimbată, chiar dacă s-au făcut și propuneri de lege ferenda în acest sens [16].

În acest context se remarcă și practica judiciară națională care din păcate este neunitară la capitolul calificării penale a cazurilor de violare a corespondenței electronice. În 2018, Judecătoria Chișinău /sediul Centru/ a pronunțat sentința de condamnare pe numele cetățeanului J.A. pentru săvârșirea infracțiunilor prevăzute în art. 177 alin.(1) și art. 178 alin.(1) Cod penal, procesul penal fiind totodată încetat din motivul intervenirii termenului de prescripție. În fapt, pentru a pronunța sentința, instanța de fond a constatat că la 26 iulie 2015 J.A., folosind sistemele informatice, a accesat ilegal și fără acord cutiile poștale electronice (X@gmail.com și X@yahoo.com) ale cetățeanului P.P., accesându-i datele cu caracter personal și violându-i dreptul la secretul scrisorilor personale.

Nefiind de acord cu sentința pronunțată, procurorul de caz și partea civilă/ vătămată P.P. au atacat-o la Curtea de Apel Chișinău. Examinând cazul, Curtea de Apel a anulat sentința primei instanțe și a pronunțat o nouă sentință de achitare pe motiv că în acțiunile lui J.A. lipsesc semnele infracțiunii. Printre argumentele Curții de Apel s-a invocat și faptul că răspunderea penală prevăzută la art.178 alin. (1) Cod penal în speță este inaplicabilă, „deoarece dispoziția normei penale date nu specifică în mod expres violarea dreptului la **secretul corespondenței electronice** întreținute prin e-mail sau pe altă cale ce nu presupune efectuarea de convorbiri telefonice sau expedierea de înștiințări telegrafice”.

Ulterior, decizia Curții de Apel a fost atacată cu recurs ordinar de către procurorul de caz și de către partea civilă/vătămată P.P., Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție însă le-a respins ca inadmisibile, menținând decizia atacată [17].

Încercând să stabilească hotarele conținutului dreptului la secretul corespondenței garantat prin prevederile art.178 CP, cercetătorii în materie de drept penal consideră că „nu au caracter de corespondență ziarele, revistele, reclamele, listele de prețuri etc., chiar dacă sunt trimise în plic închis, și nici

coletele trimise prin poștă sau alte servicii de transport, deoarece primele nu conțin o comunicare cu caracter personal, iar cele din urmă nu conțin o comunicare” [14, p.497]. De asemenea, nu se va considera „corespondență, în sensul legii penale, scrisorile, cărțile poștale, telegramele etc. care, cu trecerea timpului, și-au pierdut caracterul de comunicare confidențială, având doar o valoare arhivistică, istorică, literară, sentimentală etc.” [14, p. 497]. Conform aceleiași surse, răspunderea penală în temeiul art.178 CP poate să intervină doar în perioada cuprinsă între momentul expedierii și momentul recepționării corespondenței, care face obiectul comunicării [14, p. 498]. Într-o altă sursă s-a menționat că „interceptarea unei convorbiri sau înștiințări care se efectuează pe cale orală nu constituie o infracțiune” [18, p. 143].

Cele relatate dovedesc faptul că sfera garanțiilor constituționale a conținutului secretului corespondenței prevăzute în art.30 din Constituție nu coincide cu sfera garanțiilor penale a acestui drept prevăzute de art.178 CP, prima sferă, având o arie mai extinsă, o cuprinde și pe cea penală. Prin deducție logică, nu ar fi corect ca în limitele art.178 CP să fie încadrate forme de încălcare ale secretului comunicărilor realizate prin mijloace nereglementate legal, aceasta ar însemna că norma penală (art.178 CP) este mai cuprinzătoare decât norma constituțională (art.30 Constituția RM). Încălcarea secretului corespondenței efectuate prin mijloace de comunicare atât nereglementate legal, cât reglementate legal dar necuprinse de prevederile art.178 CP, în viziunea noastră, urmează să fie calificate în baza art. 177 CP ca încălcare a inviolabilității vieții personale. Considerăm că prevederile art. 177 CP și art.178 CP ar trebui privite prin prisma concurenței dintre o normă generală și alta specială, încălcarea inviolabilității vieții personale fiind norma generală, iar violarea secretului corespondenței fiind norma specială.

Contrar acestei opinii, observăm în exemplul de mai sus că acțiunile făptuitorului de interceptare a comunicațiilor electronice au fost calificate de acuzatorul de stat și de către instanța de fond în temeiul ambelor articole (art.177 alin.(1) și art.178 alin.(1) Cod penal).

Negarea abordărilor împărtășite de noi ar însemna lipsa răspunderii penale în cazurile de nerespectare a prevederilor legale la realizarea unui șir de măsuri speciale de investigații care prin natura lor sunt ingerințe la adresa dreptului la secretul vieții private, în general, și a secretului corespondenței electronice, în mod particular, fiind vorba de așa măsuri ca *Monitorizarea conexiunilor comunicațiilor telegrafice și electronice* (art.134¹ CPP); *Monitorizarea sau controlul tranzacțiilor financiare și accesul la informația financiară* (art.134² CPP); *Documentarea cu ajutorul metodelor și mijloacelor tehnice,*

localizarea sau urmărirea prin sistemul de poziționare globală (GPS) ori prin alte mijloace tehnice (art.134³ CPP); Colectarea informației de la furnizorii de servicii de comunicații electronice (art.134⁴ CPP); Identificarea abonatului, proprietarului sau utilizatorului unui sistem de comunicații electronice ori al unui punct de acces la un sistem informatic (art.134⁵ CPP).

Din acest punct de vedere, teza din literatura de specialitate citată mai sus [18, p. 143] precum că interceptarea unei convorbiri ambientale nu ar constitui o infracțiune, în viziunea noastră necesită să fie concretizată, în sensul că, acțiunile indicate nu vor constitui infracțiunea prevăzută de art.178 CP, dar vor rămâne incriminate de prevederile unui alt articol, adică se vor califica în baza prevederilor art.177 CP. În caz contrar se creează impresia eronată precum că legea penală este imună în fața interceptărilor convorbirilor ambientale.

Se pare că reglementarea juridică a discuțiilor private ambientale, adică a discuțiilor întreținute fără concursul unor mijloace tehnice, nu este nici necesară și nici utilă. Prin urmare, secretul unor astfel de comunicări rămâne sub protecția dreptului la inviolabilitatea vieții intime, familiale și private.

În funcție de gradul prejudiciabil al acțiunilor de interceptare a comunicărilor, balanța ar urma să fie înclinată spre violarea secretului corespondenței efectuate prin mijloace legale de comunicare, comparativ cu violarea secretului corespondenței efectuate prin mijloace de comunicare nereglementate legal. Prin urmare și pedeapsa penală ar urma să fie diferită, mai mare pentru violarea secretului corespondenței efectuate prin mijloace legale de comunicare și mai mică pentru celelalte.

Din acest punct de vedere pare nereușită aprecierea mărimii pedepsei penale indicate la art. 177 alin.(1) comparativ cu cea prevăzută la art. 178 alin.(1) Cod penal, pedeapsa în primul caz s-ar cuveni să fie mai mică decât în cel de al doilea caz, nu invers [19].

Interpretarea legii penale în sensul lipsei infracțiunii în cazurile de violare a secretului corespondenței care depășește limitele prevederilor art. 178 CP lasă loc pentru un mediu prielnic de dezvoltare a fenomenului interceptărilor comunicărilor din partea tuturor celor interesați și, în mod special, din partea elementelor mediului criminal. Totodată, este de remarcat și caracterul declarativ al obligației pozitive indicate în art.1 din Legea nr.59/2012 de a proteja drepturile constituționale ale persoanei, și anume dreptul la secretul corespondenței, și nu doar din cauza neincriminării violării secretului comunicărilor electronice, ci și din cauza că garanția penală a acestui drept se atribuie la categoria infracțiunilor ușoare și mai puțin grave,

condiție principală care împiedică realizarea măsurilor speciale de investigații.

În literatura rusă de specialitate s-a expus și viziunea precum că nu ar fi necesar mandatul judecătoresc pentru interceptarea comunicărilor negarantate de stat [20, p. 80-81; 21, p. 81]. Este de precizat că în conformitate cu legislația Federației Ruse orice măsură operativă/specială de investigație, în funcție de situație, poate fi efectuată fie cu mandat judecătoresc, fie fără un asemenea mandat, autorizarea judecătorului fiind necesară doar în cazurile în care prin măsura operativă de investigații se restrâng drepturile constituționale ale persoanei. Astfel, această viziune a cercetătorilor ruși urmează să fie înțeleasă în sensul că interceptarea comunicărilor negarantate de stat nu ar constitui ingerințe la adresa drepturilor persoanei, respectiv și concluzia că astfel de interceptări nu ar necesita un mandat judecătoresc.

Pe de altă parte, observăm că în practica Curții Europene privind Drepturile Omului schimbul de informații atât prin tehnologiile mai vechi de comunicare (convorbiri prin stațiile radio private [22], prin scrisori neoficiale [23], prin telex [24]), cât și prin tehnologiile de comunicare mai noi (mesajele electronice (e-mailurile) [25], Internet [26]) cad sub incidența art.8 din Convenție. Prin urmare, se creează impresia că secretul corespondenței, în anumite situații, este garantat doar de dreptul internațional nu și de cel național.

Din punctul nostru de vedere, referindu-ne la legislația noastră, ar fi impropriu să spunem că statul nu garantează în deplinătate secretul corespondenței. Este cazul să ne amintim doar că legiuitorul a făcut distincție între, pe de o parte, corespondența efectuată prin mijloace legale de comunicare cu referire la care în Constituție este menționat expres că statul garantează secretul acestora (art.30 Constituția RM) și, pe de altă parte, corespondența efectuată prin mijloace de comunicare nereglementate de lege, în privința cărora deși nu se spune expres că sunt garantate de stat, ele totuși rămân garantate prin prisma garantării dreptului la viața intimă, familială și privată (art.28 Constituția RM). Se pare că problema mandatului judecătoresc ar putea fi pusă doar în contextul în care o altă autoritate (de ex: procurorul) va autoriza măsurile speciale de investigații care vizează secretul corespondenței efectuate prin mijloace de comunicare nereglementate legal. În fapt, se pare că legiuitorul moldav a ținut cont de acest criteriu atunci când a repartizat competența de autorizare a măsurilor speciale de investigații.

În doctrină se mai discută în contradictoriu și referitor la necesitatea mandatului judecătoresc în cazul controlului comunicărilor purtate prin re-

telele de comunicații interne ale întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor de diferite forme de proprietate care nu au acces la rețeaua publică de comunicații. Potrivit unor cercetători, astfel de canale de comunicare sunt create pentru a gestiona activitățile tehnologice și de producție interne, prin urmare, destinația lor constă în schimbul de informații profesionale și nu are legătură cu viața privată a angajaților. Statutul special al acestor rețele de comunicații este evidențiat și de faptul că organizarea lor nu necesită licență și, prin urmare, nu s-ar supune procedurii generale de interceptare a comunicărilor în cadrul investigațiilor speciale. Conform altei viziuni extragerea informațiilor transmise prin rețelele interne de comunicare necesită totuși un mandat judecătoresc, fiindcă, pe lângă informațiile cu caracter profesional, circulă și informațiile cu caracter personal, precum și informațiile care constituie secret comercial [27, p. 354].

În acest context, din perspectiva CEDO nu ar fi niciun motiv de principiu pentru care noțiunea de „viață privată” ar trebui să excludă activitățile de natură profesională sau de afaceri, deoarece, în cursul vieții lor profesionale, majoritatea oamenilor au o oportunitate semnificativă, dacă nu chiar cea mai mare, să dezvolte relații cu lumea exterioară. Curtea este de părerea că nu întotdeauna ar fi posibil să se distingă în mod clar între activitățile unei persoane care ar face parte din viața sa profesională și care s-ar raporta la viața sa privată. În cazul unei persoane care exercită o profesie liberală, problema se complică și mai mult, activitatea profesională devenind parte integrantă din viața sa privată, astfel că ar fi imposibil să se știe cu certitudine în ce calitate aceasta acționează la un moment dat [28; 29; 30].

La determinarea limitelor dreptului constituțional privind secretul corespondenței este uneori foarte complicat să fie apreciat subiectul deținător al acestui drept, în special fiind vorba de cazul furtului telefonului mobil. În astfel de situații este necesar să știm dacă controlul convorbirilor purtate de pe un astfel de telefon se va considera o restrângere a dreptului la secretul corespondenței. În doctrină referitor la acest subiect s-a menționat că dacă telefonul nu mai este deținut legal, atunci proprietarul acestuia nu mai are cum să-și exercite dreptul la secretul convorbirilor telefonice de pe acest dispozitiv și, prin urmare, nu ar fi posibil ca acest drept să fie limitat. Cercetătorii întreabă dacă persoana care a dobândit ilegal un telefon mobil dobândește în același timp și dreptul la secretul corespondenței prin acest telefon. În viziunea acestora ar trebui să fie considerat principiul legal general „*jus ex injuria non uritur*”, un drept nu poate decurge dintr-o infracțiune și, prin urmare, hoțul unui telefon mobil nu poate avea dreptul la secretul convor-

birilor de pe acest dispozitiv. Astfel, în viziunea experților convorbirile prin intermediul unui aparat telefonic furat ar depăși limitele dreptului la secretul convorbirilor telefonice și nu ar putea să fie incluse în obiectul protecției constituționale. În acest sens, controlul unui telefon mobil furat, inclusiv înregistrarea și ascultarea conversațiilor care au loc prin intermediul acestuia, nu poate limita drepturile constituționale ale nimănui și, prin urmare, nu ar fi necesar un mandat judecătoresc în acest sens [31, p. 62].

Din punctul nostru de vedere o astfel de abordare are menirea să ușureze povara serviciilor speciale de investigații, scutindu-i de obligația de a autoriza interceptarea la judecătorul de instrucție. Pe de altă parte, s-ar putea ca în acest mod să se deschidă larg ușa pentru abuzuri. Suntem de părere că se cer garanții împotriva declarațiilor neadevărate. În plus, s-ar putea ca telefonul furat să fie vândut într-un timp record unui cumpărător de bună credință, care nicicum nu poate fi lipsit de dreptul la secretul comunicărilor. Se pare totuși că admiterea interceptării fără mandat chiar și în astfel de situații ar putea să creeze probleme foarte serioase. Prin urmare problema în cauză rămâne deschisă pentru noi discuții.

Cercetătorii [32, p. 133] au atras atenția și asupra faptului că dreptul la secretul comunicațiilor nu se va aplica în cazurile în care persoanele în mod voluntar oferă accesul la propria corespondență, la convorbirile telefonice, la mesajele poștale, telegrafice și alte mesaje, publicându-le oficial, postându-le într-un loc accesibil tuturor, inclusiv în spațiul digital. În prezența consimțământului persoanelor de a accesa liber mesajele lor, acestea nu folosesc în mod voluntar dreptul la secretul comunicării, respectiv nu apare obligația entităților autorizate de a asigura protecția acestuia. Secretul corespondenței se va considera încălcat în cazul în care accesul la corespondență va avea loc în lipsa consimțământului persoanei căreia îi aparține acest secret și în absența temeiului legal pentru restricționarea acestui drept constituțional. În scopul prevenirii divulgării informațiilor privind viața privată și secretul corespondenței al persoanei, devenite cunoscute prin restrângerea legală a drepturilor acesteia, organele abilitate ale statului sunt obligate să asigure siguranța informațiilor obținute și distrugerea ulterioară a acestora. O astfel de abordare la stabilirea limitelor dreptului la secretul comunicării și la restrângerea acestuia este reglementată din punct de vedere juridic și aprobată de practica judiciară.

Rezumând cele menționate putem spune că dreptul la secretul corespondenței este unul dintre drepturile civile ale omului recunoscute la nivel internațional și național, și chiar dacă dispune de o anumită autonomie, el

totuși rămâne parte componentă a dreptului la viața privată.

Garantarea constituțională a dreptului la secretul corespondenței ar trebui privită nu doar prin prisma prevederilor art.30 din Constituția Republicii Moldova conform căruia statul garantează secretul corespondenței efectuate prin mijloacele legale de comunicare, ci și prin prisma prevederile art.28 consacrat garantării dreptului la viața intimă, familială și privată. Astfel, garanțiile constituționale privind secretul corespondenței se extind atât asupra comunicărilor efectuate prin mijloacele legale, cât și prin restul mijloacelor de comunicare.

O abordare similară necesită aplicată și la nivelul legii penale, formele de violare a secretului corespondenței ce nu se regăsesc în prevederile art. 178 CP necesită calificate în baza prevederilor art.177 CP. Considerăm că prevederile art. 177 CP și art. 178 CP ar trebui privite prin prisma concurenței dintre o normă generală și alta specială, încălcarea inviolabilității vieții personale fiind norma generală, iar violarea secretului corespondenței fiind norma specială.

Negarea acestei abordări ar însemna lipsa răspunderii penale pentru realizarea ilegală a unui șir de măsuri speciale de investigații: *Monitorizarea conexiunilor comunicațiilor telegrafice și electronice* (art.134¹ CPP); *Monitorizarea sau controlul tranzacțiilor financiare și accesul la informația financiară* (art. 134² CPP); *Documentarea cu ajutorul metodelor și mijloacelor tehnice, localizarea sau urmărirea prin sistemul de poziționare globală (GPS) ori prin alte mijloace tehnice* (art. 134³ CPP); *Colectarea informației de la furnizorii de servicii de comunicații electronice* (art. 134⁴ CPP); *Identificarea abonatului, proprietarului sau utilizatorului unui sistem de comunicații electronice ori al unui punct de acces la un sistem informatic* (art. 134⁵ CPP).

În acest context găsim nereușită aprecierea mărimii pedepsei penale mai mare în cazul art. 177 alin.(1) și mai mică în cazul art. 178 alin.(1) Cod penal. Într-o eventuală modificare a legii penale ar fi bine ca situația să fie inversată.

Referințe bibliografice

1. Mihai Suian. Metode speciale de supraveghere sau cercetare. București: Editura Solomon, 2021. 618 p.
2. Sergiu Brînză, Vitalie Stati Drept penal: Partea Specială. Ch. S.n., 2011 (F.E.-P. „Tipografia Centrală”). 1062 p.
3. Квачевский А. Об уголовном преследовании, дознании и предвари-

- тельном исследовании преступлений по Судебным Уставам 1864 г. СПб., 1869. Ч. 3. p. 323 apud Дубоносов, Е. С. Оперативно-розыскная деятельность : учебник для вузов. 4-е изд., перераб. и доп. — М.: Издательство Юрайт, 2014. p. 125.
4. Kopp c. Elveției, Hotărârea din 25 martie 1998, §50.
  5. Petrov c. Bulgariei, Hotărârea din 22 mai 2008, §51.
  6. Silver și alții c. Regatului Unit, Hotărârea din 25 martie 1983, seria A nr. 61, § 88.
  7. Iordachi și alții c. Republicii Moldova, Hotărârea din 10 februarie 2009, §45;
  8. Igor Dolea. Codul de procedură penală al Republicii Moldova: (comentariu aplicativ): Textul cu modificare legislative operate până la 1 septembrie 2016. – Chișinău: Cartea Juridică, 2016. 1172 p.
  9. Termenul comunicare în interpretarea literală, desemnează acțiunea de a comunica și rezultatul acestei acțiuni (a face cunoscut, a da de știre, a informa, a înștiința, a spune, a vorbi cu...). Dicționarul Explicativ al Limbii Române. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/comunicare>.
  10. Constituția Republicii Moldova: comentariu/ coord. de proiect: Klaus Sollfrank; red.: Nina Pârțac, Lucia Țurcanu – Ch.: Arc, 2012. 576 p.
  11. Legea nr.241 din 15.11.2007 privind comunicațiile electronice, MO nr. 51-54 din 14.03.2008, art. 155.
  12. Legea nr.36/2016 din 17.03.2016 privind comunicațiile poștale, MO nr. 114-122 din 29.04.2016 art. 225 (Conform prevederilor art.39 prevederile prezentei legi nu sunt aplicabile serviciilor care nu necesită autorizare, și anume: a) transportul și distribuirea trimiterilor poștale proprii personal de către expeditorul acestora; b) transportul și distribuirea trimiterilor poștale ale expeditorului, efectuate cu titlu gratuit de către o persoană fizică împuternicită de expeditor în acest scop; c) transportul mijloacelor bănești și al valorilor în aceeași localitate de către angajații agenților economici, efectuarea de plăți, încasări ale sumelor datorate sau ale venitului aferent activității acestor agenți; d) colectarea, sortarea, transportul și distribuirea trimiterilor poștale în cadrul unui serviciu organizat pentru uzul exclusiv al autorităților publice, în temeiul unor dispoziții legale; e) distribuirea corespondenței speciale a autorităților administrației publice, a unităților militare, a organelor Serviciului de Informații și Securitate; f) servicii prestate de către Serviciul de Stat de Curieri Speciali conform Legii nr. 402-XV din 2 decembrie 2004).
  13. Brînza, S., Stati, V. Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol.I. Chișinău:

- Tipografia Centrală, 2015. 1300 p.
14. Brînza, S., Stati, V. Drept penal. Partea Specială. Vol.I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1032 p.
  15. Copețchi S. Corespondența electronică: obiect imaterial al infracțiunii prevăzute la art. 178 Cod penal? Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”. Seria „Științe sociale”, 2017, nr.8(108), p. 116-122.
  16. Proiectul Legii Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative. Disponibil online: <http://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/3183/language/ro-RO/Default.aspx> (vizitat la 10.10.2022).
  17. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție pronunțată la 11 iunie 2019, dosarul nr. 1ra-445/2019.
  18. Alexandru Borodac. Manual de drept penal: Partea Specială: Pentru învățământul universitar. Ch.: S.n., 2004 (F.E.P. „Tipografia Centrală”). 622 p.
  19. Conform prevederilor art. 177 alin.(1) Cod penal „Culegerea ilegală sau răspândirea cu bună-știință a informațiilor, ocrotite de lege, despre viața personală ce constituie secret personal sau familial al altei persoane fără consimțământul ei”, se pedepsește cu amendă în mărime de până la 650 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore; conform prevederilor art.178 alin. (1) Cod penal „Violarea dreptului la secretul scrisorilor, telegramelor, coletelor și altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și înștiințărilor telegrafice, cu încălcarea legislației”, se pedepsește cu amendă în mărime de până la 550 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 120 la 180 de ore.
  20. Федеральный закон «Об оперативно-розыскной деятельности»: научно-практический комментарий / под ред. В.В.Николюка, В.В.Кальницкого, А.Е.Чечетина. – Омск, 1999. Disponibil [online]: <https://www.twirpx.com/file/933365/?ysclid=l9vhvgxvzd260099787> (vizitat la 28.10.2022).
  21. Ефремов, М. Обеспечение прав и свобод личности о оперативно-розыскной деятельности: Монография [Текст] / М. Ефремов. - Иркутск: Восточно-Сибирский институт МВД России, 2000 - 222 с.
  22. X și Y c. Belgiei, nr. 8962/80, Decizia Comisiei din 13 mai 1982, DR 28.
  23. Laurent împotriva Franței, Hotărârea din 24 mai 2018 nr. 28798/13, § 36.
  24. Christie c. Regatului Unit, nr. 21482/93, decizia Comisiei din 27 iunie 1994, DR 78-B.
  25. Bărbulescu c. României (MC), nr. 61496/08, CEDO 2017, § 72.

26. Copland împotriva Regatului Unit, nr. 62617/00, CEDO 2007 § 41-42.
27. Оперативно-розыскная деятельность / под ред. К.К.Горяинова [и др.]. – 2-е изд., доп. и перераб. – М., 2004. 848 р.
28. Niemietz c. Germaniei, Hotărârea din 16 decembrie 1992, seria A nr. 251-B, §§29-32.
29. Amann c. Elveției (MC) nr. 27798/95, CEDO 2000-II, § 44.
30. Halford c. Regatului Unit, Hotărârea din 25 iunie 1997, § 44-46.
31. Вагин О.А., Исиченко А.П., Чечетин А.Е. Комментарий к Федеральному закону от 12 августа 1995 г. N 144-ФЗ „Об оперативно-розыскной деятельности” (постатейный). - „Деловой двор”, 2008 г. 136 р.
32. Мещерякова М.А. Конституционное право на тайну коммуникации: понятие и содержание // Юридическая наука и правоохранительная практика. 2020. №3 (53). Disponibil [online]: <https://cyberleninka.ru/article/n/konstitutsionnoe-pravo-na-taynu-kommunikatsii-ponyatie-i-soderzhanie> (vizitat la 29.10.2022).

CZU 343.9:343.71

MĂSURI SPECIAL-CRIMINOLOGICE DE PREVENIRE A FURTURILOR DIN AUTOVEHICULE

Alexandru CICALA,

doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei
„Activitate specială de investigații și anticorupție”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
ORCID: 0000-0001-5900-0679

Andrei NASTAS,

doctor, conferențiar universitar,
decan al Facultății Științe ale Securității,
Universitatea de Stat de Educație Fizică și Sport,
ORCID: 0000-0001-7317-769X

Rezumat

În cadrul demersului nostru științific, ne propunem să analizăm măsurile special-criminologice care sunt necesare de realizat pentru prevenirea infracțiunilor de furturi din autovehicule la etapa actuală, prin influența factorilor criminogeni care favorizează comiterea infracțiunilor prenotate. Înlăturarea sau neutralizarea unor asemenea factori se realizează în procesul activităților subiecților corespunzători, pentru care funcția preventivă constituie o atribuție profesională.

Bineînțeles că aceste măsuri special-criminologice urmează a fi realizate planificat, prin programe complexe focalizate de intensificare a luptei cu fenomenul vizat.

Cuvinte-cheie: criminologie, furt, autovehicul, măsuri special-criminologice, factori criminogeni, cauze, condiții, prevenire, făptuitor.

Summary

As part of our scientific approach, we propose to analyze the special criminological measures that are necessary to be carried out to prevent the crimes of theft from motor vehicles at the current stage, through the influence of criminogenic factors that favor the commission of registered crimes. The removal or neutralization of such factors is carried out in the process of the activities of the corresponding subjects, for which the preventive function constitutes a professional attribution.

Of course, these special criminological measures are to be carried out in a planned manner, through complex programs focused on intensifying the fight against the targeted phenomenon.

Keywords: criminology, theft, vehicle, special criminological measures, criminogenic factors, causes, conditions, prevention, perpetrator, etc.

Introducere. Prevenirea specială a criminalității constă în influența asupra factorilor criminogeni, care determină criminalitatea și în special anumite tipuri sau grupe de infracțiuni (omor, furt, jaf, tâlhărie, infracțiuni violente, patrimoniale, ecologice etc.). Totodată, identificarea, înlăturarea sau neutralizarea unor asemenea factori se realizează de anumiți subiecți speciali, ce sunt împuterniciți de lege [10, p. 272].

Prevenirea specială criminologică se realizează de către organele de drept și alte instituții specializate, pentru care activitatea socială respectivă este o funcție principală [4, p. 38]. Specialiștii care îndeplinesc prevenirea specială, trebuie să aibă cunoștințe temeinice în domeniul criminologiei pentru identificarea corectă a cauzelor și condițiilor infracțiunilor de anumit gen, întocmirea planurilor de acțiuni și programelor complexe, elaborarea măsurilor de prevenire a anumitor tipuri de infracțiuni etc. [9, p. 535]. Spre deosebire de prevenirea generală, cea specială se realizează nemijlocit asupra stabilirii caracteristicilor și formelor de manifestare a anumitor infracțiuni. În cazul de față, în baza cercetărilor criminologice se evidențiază grupuri sociale cu un risc criminogen și de victimizare sporit, precum și domenii de activitate și obiecte în privința cărora este desfășurată o influență de prevenire.

Fără a diminua importanța măsurilor generale de prevenire a criminalității, inclusiv a furturilor din automobile, activitatea de bază în profilaxia infracțiunii respective trebuie să fie realizată în prim plan, prin prisma prevenirii special-criminologice. Anume acest tip de prevenire oferă posibilitatea de a identifica, diminua sau neutraliza influența factorilor criminogeni, asupra infracțiunilor de furturi din autovehicule.

Totodată, prevenirea specială, în cel mai direct mod, intercalează cu prevenirea generală, doar că măsurile prevenției speciale sunt cu mult mai concrete și au limite în timp, spațiu și asupra persoanelor. Acțiunile sunt îndreptate direct față de un cerc de persoane care prezintă un pericol social sporit. Totodată, prevenirea generală acționează în cadrul întregii societăți, cuprinde multiple sfere: economică, socială, politică, culturală, medicală, educativă etc. [3, p. 76-80].

În ultima perioadă de timp s-a atestat o creștere esențială a numărului de cazuri de furturi din automobile. Potrivit datelor statistice oferite de către MAI al RM [6], doar în capitală, pe parcursul a 9 luni ale anului 2022 au fost comise 181 de infracțiuni de acest fel, cu 42 mai multe decât în aceeași perioadă a anului trecut.

Conținut de bază. În urma analizei efectuate pe linia „furturi din au-

tovehicule” s-a desprins concluzia că acest gen de fapte antisociale se comit în special în zonele urbane, unde infractorii au posibilitatea să identifice cu ușurință mijloacele de transport „vulnerabile”. De asemenea, se constată faptul că de regulă, din categoriile de infractori fac parte minorii și persoanele tinere, existând tendința de organizare în grup și de atragere tot mai frecventă a persoanelor fără antecedente penale, în vederea săvârșirii de infracțiuni.

Conform unor cercetări, a unor autori din România, spărgătorii de autoturisme au vârste cuprinse între 12 și 20 de ani. Provin de obicei din familii dezorganizate ori au părinții plecați la muncă în străinătate. Se întâmplă uneori să se afle printre ei și „copii de bani gata”, care sparg mașini din spirit de aventură. De obicei, persoanele care săvârșesc furturi din autovehicule acționează în grupuri de doi sau trei, din care unul stă de pază. Pentru comiterea unor astfel de fapte, infractorii evită să folosească același mod de operare la mai multe furturi, folosind așadar procedee dintre cele mai diferite în funcție de loc, timp, bunul vizat și victimă [1, p. 295].

În urma studierii practicii judiciare a Republicii Moldova s-a stabilit că, în funcție de metodele utilizate și locul comiterii, făptașii acestui fenomen infracțional pot fi divizați în trei categorii:

1. Persoanele cu vârste cuprinse între 10-30 de ani, în timpul comiterii spargerilor se află sub influența băuturilor alcoolice sau substanțelor narcotice, marea majoritate nu au un loc permanent de trai, metoda de comitere este una primitivă – prin deteriorarea geamului autovehiculului cu ajutorul unor obiecte contondente dure (pietre găsite la întâmplare, rangă metalică, etc.).

Această categorie de persoane nu au o pregătire specială și deseori comit aceste spargerii spontan, totodată asigurându-se că autovehiculul nu dispune de sistem de semnalizare și se află într-un loc întunecos. De obicei, acționează singuri fără participarea altor persoane terțe. Aceste categorii de autori a furturilor din autovehicule acționează în timpul nopții. Cele mai multe spargerii se petrec între orele 2.00 – 4.00. Sunt vizate în asemenea cazuri în general parcările neiluminate, dar infractorii nu se feresc să atace și autovehiculele din parcări iluminate, atunci când văd că în mașină se află bunuri de valoare.

2. Persoanele cu vârste cuprinse între 25-35 de ani, dispun de anumite cunoștințe și pregătire specială de spargere, metoda de operare este cea mecanică, acționează fie prin culegerea lacătului sau spargerea geamului fără să fie declanșat sistemul de semnalizare. De obicei, acești indivizi comit

furturile fie în grup sau singuri. Aceștia „operează” de obicei în parcările din zona centrelor comerciale, piețe, atunci când sunt lăsate în mașină genți, poșete, marfă ori obiecte de vestimentație valoroase.

3. Persoanele cu vârste cuprinse între 25-45 de ani, dispun de cunoștințe temeinice în deschiderea lacătului ușilor vehiculelor moderne echipate cu chei electronice prin citirea acestora. De obicei acționează în grup de 2 – 3 persoane, fiecare având un rol bine determinat. Locul de comitere a spargerii este în preajma centrelor comerciale sau magazine.

În general, furtul din autovehicule este un tip de faptă care se săvârșește într-un timp foarte scurt, de cca 5 minute; de aceea, atunci când văd că pot fura ceva de valoare, hoții acționează chiar dacă mașina se află într-un loc bine iluminat.

Obiectul acțiunilor ilicite este variat și multiplu. Hoții caută în primul rând în torpedoul mașinii după bani. Apoi urmăresc să fure aparatura electronică din mașini (radiocasetofoane sau radio cu CD, boxele și stațiile auto, telefoane mobile, notebook-uri, aparatele antiradar, aparate de ghidare etc.) Iau din mașini absolut orice obiect de valoare: genți, poșete, borsete - din care iau de obicei banii, apoi aruncă restul.

Totodată, urmare efectuării analizei cauzelor penale pe linia „furturi din autovehicule” s-a desprins concluzia că acest gen de fapte antisociale se comit în special în orașe și municipii, unde infractorii pot acționa aproape nestingheriți.

În altă ordine de idei, dorim să reiterăm opinia criminologului autohton Iu. Larii, activitatea de prevenire specială poate fi realizată cu succes doar în urma identificării și înlăturării factorilor criminogeni care favorizează comiterea unui fenomen infracțional concret. Astfel, principalii factori criminogeni ce duc la comiterea furturilor din autovehicule sunt:

- dezvoltarea slabă intelectuală și educativă a persoanei, legată de nivelul scăzut de cultură sau studii;
- nivelul ridicat al „contaminării criminale” în societate;
- neglijența posesorilor de autovehicule, cu ocazia parcării și asigurării acestora;
- insuficiența locurilor de parcare a autovehiculelor lângă blocurile locative, or existența garajelor în număr foarte limitat;
- lipsa unor locuri de parcare autorizate;
- paza insuficientă a bunurilor, ignorarea regulilor de siguranță de către posesorii de autovehicule prin „uitarea” în autovehicul a unor obiecte de valoare (genți, poșete, borsete, telefoane mobile, aparatură electronică,

notebook-uri, etc.);

- existența unor sisteme de închidere ineficiente sau defecte;
- neglijența posesorilor de a lăsa autovehiculele descuiat sau geamurile deschise;
- lacunele în activitatea subdiviziunilor MAI responsabile de prevenirea furturilor din autovehicule manifestate prin insuficiența angajaților și mijloacelor tehnice și auto;
- lipsa la autoturisme a dispozitivelor antifurt (sistem electronic de alarmare, sau sistem de blocare al ușilor cu chei neconvenționale);
- posibilitatea realizării cu ușurință a bunurilor sustrase, având multiple posibilități de valorificare a bunurilor provenite din infracțiuni în târguri, talciocuri, case de amanet, la taximetriști sau ateliere de reparații auto neautorizate, etc.
- nivelul scăzut de conlucrare dintre societate și poliție în activitatea de combatere a furturilor din autovehicule;

Suștinem pe deplin opinia criminologului autohton Gh. Gladchi [8, p. 174], precum că sistemul de măsuri special-criminologice de prevenire a infracțiunilor este compus dintr-o totalitate de activități, realizate de diferite organe de stat, obștești și nonguvernamentale, orientate spre înlăturarea sau neutralizarea cauzelor și condițiilor de comitere a infracțiunilor de acest gen.

Înlăturarea sau neutralizarea factorilor criminogeni ce influențează în mod direct furturile din autovehicule se pot realiza cu succes, pe două căi:

1. realizare unui complex de măsuri special-criminologice sau individual educative, nemijlocit de către angajații Poliției;
2. intensificarea activităților de pregătire antiinfracțională a populației prin informare și înaintare a sesizărilor în dresa întreprinderilor, organizațiilor și instituțiilor recomandând măsuri și metode concrete pentru înlăturarea condițiilor care pot favoriza furturile din autovehicule.

Punctul de plecare în organizarea muncii de poliție și pentru realizarea sarcinilor de serviciu îl constituie cunoașterea și analiza situației operative de pe teritoriul deservit, evoluția, tendințele și formele de manifestare a furturilor din autovehicule, locurile și zonele unde se înregistrează aceste infracțiuni.

Așadar, cunoașterea și analiza situației operative este necesară de realizat permanent de către angajații poliției implicați direct în cadrul activităților de prevenire, pentru obținerea de date concrete și realiste privind schimbările survenite, tendințele, structura și dinamica elementelor ce o

compun, în vederea actualizării și eficientizării (anticipării) măsurilor ce se impun de a fi realizate.

În această ordine de idei, cu ocazia analizării situației operative trebuie să se stabilească condițiile și împrejurările favorabile comiterii furturilor din autovehicule, locurile și mediile de interes operativ, persoanele predispușe să comită astfel de fapte, modurile de operare folosite de infractori, etc. Totodată, încercându-se pe cât posibil să se anticipeze tendințele acestui fenomen infracțional pentru a avea posibilitatea de a acționa prin intermediul unor metode și mijloace eficiente, precum și realizarea unor măsuri special-criminologice de prevenire acestui fenomen [2, p. 268].

Este cert faptul că, sarcina de bază a activităților ce țin de realizarea măsurilor special-criminologice a infracțiunilor de furt din autovehicule este pusă în fața subdiviziunilor polițienești. Astfel, aceste măsuri se regăsesc în documentele de politici elaborate pe o perioadă determinată de timp și conțin informații referitor la realizarea unor acțiuni concrete impuse de situația operativă, printre care pot fi menționate:

Informarea populației referitor la furturile din autovehicule, prin intermediul diferitor forme (întâlniri cu cetățenii, publicații în ziare sau prin intermediul portalurilor de știri la televiziune, internet, emisiuni radio, rețele de socializare etc.), totodată oferind și soluții eficiente în scopul realizării activității de pregătire antiinfracțională a populației.

Autorul român Bujor Florescu susține că, pregătirea antiinfracțională a populației este recomandat să cuprindă prezentarea celor mai semnificative cazuri prin mass-media, în special a grupurilor de infractori cu număr mare de fapte și moduri de operare deosebite. De asemenea, se vor mai avea în vedere și pregătirea juridică a cetățenilor prin prelucrarea prevederilor actelor normative, (ocazie cu care se va insista asupra faptului că orice infracțiune săvârșită atrage după sine pedeapsa, aceasta fiind mijlocul principal și imediat de luptă împotriva infracțiunii, pedeapsă care invocată ca și iminentă de un număr suficient de ori, realizează o prevenire generală, colectivă pentru persoanele care intenționează să comită infracțiuni), precum și mediatizarea rezultatelor acțiunilor întreprinse în colaborare cu formațiunea de poliție de patrulare pe linia modului de parcare și asigurare a autovehiculelor.

În cadrul pregătirii antiinfracționale, o atenție deosebită trebuie acordată și instruirii cetățenilor, modalității în care un cetățean poate interveni în cazul prinderii în flagrant a unor infractori, în sensul de a nu acționa de unul singur și în mod direct, deoarece riscă să devină victima unor infracți-

uni ce vizează sănătatea și integritatea corporală. Bineînțeles că intervenția hotărâtă a unor asemenea cetățeni poate fi salvatoare, dar ea trebuie să fie orientată și să nu fie riscantă. În acest sens, este necesar ca cel în cauză să solicite ajutorul altor persoane din apropiere și numai după aceea și cu prudență să încerce să-l determine pe autor să renunțe la activitatea sa infracțională, însă nu prin forța fizică proprie, ci prin dialog și convingere că ulterior vor fi identificați și reținuți [5, p. 56-59].

În situația în care metoda descrisă mai sus nu dă rezultate sau nu are rost (fiind vorba de zone izolate), se pot folosi unele trucuri cum ar fi strigarea pe nume a unui bărbat (ca și cum acesta ar fi în apropiere). iar când pericolul este iminent și deosebit de grav (amenințare cu cuțitul, grup de infractori), este indicat ca persoana să nu opună rezistență sau să amenințe cu anunțarea poliției, pentru a nu-și pune în pericol viața.

Tot în activitățile de consiliere de specialitate și pregătire antiinfracțională a populației se elaborează în baza analizei situației operative și prezentarea organelor administrației publice a demersurilor despre starea criminalității, condițiile existente ce contribuie la comiterea furturilor din autovehicule, înaintând propunerile de adoptare a deciziilor hotărâtoare privind reglementarea deținerii acestora în curtea blocurilor locative, crearea parcarilor păzite sau dotarea acestora cu dispozitive de supraveghere video.

Din experiența organelor de poliție pe linia furturi din autovehicule, pentru prevenirea acestor evenimente nedorite, în cadrul activităților de informare a populației se mai recomandă posesorilor de autoturisme următoarele măsuri:

- A nu se lăsa la vedere, în interiorul mașinii, diferite bunuri de valoare (dispozitive antiradar, sisteme GPS, geți, borsete, aparatura electronică, etc.) chiar dacă proprietarul lipsește pentru scurt timp;
- În stațiile de alimentare cu carburanți, pe timpul achitării combustibilului, să acționeze sistemul de închidere a ușilor;
- Pe perioada deplasării cu autoturismul (în special persoanele de sex feminin) să acționeze sistemul de închidere al ușilor (astfel nu va fi posibil să fii deposedat la semafor de geanta ce se află în interiorul mașinii);
- Când părăsește autoturismul, proprietarul să verifice închiderea geamurilor complet;
- Atunci când părăsește autoturismul și acționează închiderea centralizată, proprietarul permanent să se asigure că portiera s-a închis, deoarece cu ajutorul dispozitivelor electronice, infractorii pot bloca închiderea centralizată, chiar dacă pare că telecomanda a activat-o [7];

- Să monteze un sistem de alarmă antifurt, de cele mai multe ori costă mai puțin decât paguba suferită în urma unui furt;
- Să anunțe imediat Poliția dacă au fost sustrase plăcuțele cu numărul de înmatriculare ale vehiculului și să nu contacteze făptași care au lăsat datele de contact pentru recuperarea acestor plăcuțe;
- Să parcheze autoturismul numai în locurile bine iluminate, în locuri unde pot fi observate în permanență de către proprietari, nu în ascunzișuri, în locuri izolate din punct de vedere al traficului de persoane;
- Să apeleze la firme specializate în marcarea chimică a numărului de identificare pe geamurile oglinzilor retrovizoare ale mașinii, cum ar fi sistemul antifurt Autoident, care constă în marcarea chimică a numărului mașinii (sau șasiului) pe geamurile oglinzilor retrovizoare ale mașinii. De asemenea, se poate asigura mașina, inscripționând toate geamurile mașinii prin sistemul mai sus menționat. Nici un hoț nu fură (de la) o mașină în care trebuie să investească câteva mii de euro pentru a schimba toate geamurile.

Sistemul „Autoident” este un sistem de protecție antifurt suplimentar al mașinii, pus în aplicare în România încă de la începutul anului 2004. Marcajul chimic este definitiv, se face în 10 locuri, fără să afecteze structura geamului, nefiind pericol de spargere. Sistemul provine din SUA unde se folosește de peste 12 ani. De câțiva ani, acest sistem se implementează în întreaga lume. Față de alarmele auto sau GPS, Autoident protejează mult mai bine oglinzile împotriva furtului acestora. Numărul de identificare (VIN, Vehicle Identification Number) este singura serie trecută în actele mașinii la poziția 3 de pe talon valabilă, pe toată durata înmatriculării, chiar dacă se schimbă proprietarul.

Marcajul „Autoident” descurajează hoțul profesionist care intenționează să revândă o mașină sau oglinzile retrovizoare. Acesta va fi nevoit să suporte cheltuielile suplimentare pentru schimbarea geamurilor și a oglinzilor, lucru care va face ca furtul mașinii, oglinzilor sau geamurilor să nu mai fie profitabil. Marcajul va fi însoțit de mici autocolante de avertizare pentru a recunoaște ușor o mașină prevăzută cu sistemul de securitate „Autoident” [1, p. 299].

Un element de o deosebită importanță în cadrul măsurilor de prevenire special-criminologică a furturilor din autovehicule este colaborarea permanentă a structurilor polițienești ce sunt direct responsabile de asemenea activități.

Cu această ocazie, trebuie avută în vedere instruirea cadrelor polițienești, cu privire la locurile unde se săvârșesc furturile, modurile de operare folosite de infractori, locurile și cercurile de persoane de interes operativ,

precum și modul de efectuare a activităților de documentare a faptelor infracționale.

Totodată trebuie să se urmărească pe cât posibil cunoașterea pe viu (din punct de vedere fizic și psihic) a persoanelor suspecte, fie prin crearea unor baze de date referitor la persoanele anterior implicate sau predispuse de a comite furturi din autovehicule sau realizare permanentă a schimbului de informații între structurile polițienești referitor la autorii infracțiunilor de acest gen și metodele de comitere a infracțiunii.

Polițiștii implicați în activități de asigurare și menținere a ordinii publice prin intermediul patrulelor auto sau pedestră trebuie să aibă inclus în itinerariul de patrulare și zonele unde de regulă se parchează mașini, locuri dosnice, izolate și neiluminate iar în special pe timpul nopții nu trebuie să scape din vedere prezența unor persoane în apropierea acestor locuri de parcare. În aceste situații se impune legitimarea persoanelor depistate iar în cazul în care cei în cauză nu-și pot justifica prezența în acel loc, sunt conduși la sediul inspectoratului de poliție și cercetați, urmând ca datele și informațiile obținute să fie furnizate angajaților din cadrul Serviciului Investigații Infracțiuni.

Schimbul permanent de informații de acest gen, dintre structurile polițienești, poate fi realizat cu succes acțiuni de prindere în flagrant, controale și razii în colaborare cu formațiunile de pază și/sau poliției de patrulare în locurile și la orele favorabile săvârșirii infracțiunilor de furturi din autovehicule.

Astfel de acțiuni vor fi fundamentate de concluziile rezultate din analiza situației operative pe linia furturi din autovehicule, ori de diferite informații, temeinic verificate, primite de la rețea sau din alte surse. Aceste acțiuni se pot executa atât în locurile și cercurile de persoane ce prezintă interes operativ, cât și în locurile obligatorii de trecere ale eventualilor infractori, ocazie cu care se vor efectua controale asupra autoturismelor cu care se deplasează și asupra bagajelor pe care le au asupra lor.

Un moment important pentru sporirea activității de realizare a măsurilor special-criminologice eficiente de prevenire a furturilor din autovehicule în Republica Moldova reprezintă identificarea cercurilor de persoane ce comit și/sau sunt predispuse dea comite astfel de infracțiuni. Astfel, analiza cazuistică cât și cercetările din domeniu au demonstrat că în asemenea situații se află minorii lipsiți de supraveghere, minorii deveniți vicioși, fără ocupație, cei fugiți de la domiciliu sau din școlile de reeducare, care vagabondează, cerșesc, practică prostituția, inhalează substanțe euforizante, existând pericolul real de a deveni infractori [11].

În acest scop, subdiviziunile polițienești de comun acord cu organele de stat cu atribuții specifice în educarea și îndreptarea comportamentului deviant al minorilor sunt obligate să realizeze activități de înlăturare a condițiilor și împrejurărilor care generează sau favorizează comiterea furturilor din autovehicule:

- Informarea organelor administrației publice, conducătorilor organelor, organizațiilor, instituțiilor, întreprinderilor despre starea și condițiile criminalității juvenile, totodată înaintând propuneri și soluții concrete pentru înlăturarea lor;

- Organizarea în comun a activităților de cunoaștere de către elevi și părinți a legilor și altor acte normative;

- Efectuarea împreună cu reprezentanții administrației publice locale, instituțiile de învățământ, asistenții sociali a măsurilor de identificare a tuturilor minorilor care au nevoie de sprijin, de acordare a asistenței necesare;

- Organizează acțiuni cu caracter preventiv în incinta unităților de învățământ, internate, cămine cu participarea reprezentanților inspectoratului școlar și a cadrelor didactice etc.

- Curmarea influenței negative din partea persoanelor ce atrag minorii în comiterea furturilor din autovehicule. Aceasta reprezintă o direcție esențială de implicare a minorilor în comiterea furturilor din autovehicule.

Aflându-se în stare de criză, în lipsa experienței de viață, minorii sunt acele persoane care cad cel mai ușor sub influența demoralizării a maturilor și a persoanelor de aceeași vârstă cu orientare antisocială. Din atare considerente, structurile polițienești sunt obligate să realizeze toate măsurile legitime necesare pentru prevenirea tentativelor de atragere a minorilor în consumul de alcool și drogurilor, acțiuni amorale, fapte care duc inevitabil la implicarea minorilor în diferite activități criminale inclusiv în comiterea infracțiunilor de furturi din autovehicule.

Astfel, în urma realizării acestei cercetări putem desprinde **concluzia** precum că măsurile special-criminologice pot fi realizate cu succes doar în urma efectuării analizei infracțiunilor deja comise și identificarea cauzelor și condițiilor care au determinat comiterea infracțiunilor de furturi din autovehicule. Astfel de activități este o obligație directă a structurilor polițienești.

Ca în orice linie a muncii de poliție și în cazul furturilor de acest gen activitatea de prevenire are la bază trei piloni:

- determinarea sau împiedicarea persoanelor predispuse a săvârși infracțiuni de acest tip;

- descoperirea operativă a autorilor furturilor;

- pregătirea antiinfracțională a populației.

Din punct de vedere strict profesional, activitățile de prevenire a furturilor din autovehicule impun în mod absolut din partea lucrătorilor de poliție din această linie de activitate o temeinică cunoaștere a situației operative, populației și a teritoriului, și totodată și realizarea unei rețele informative eficiente cu un real potențial informativ.

În aceeași idee, cu ocazia analizării situației operative trebuie să se stabilească condițiile și împrejurările favorabile comiterii furturilor din autovehicule, locurile și mediile de interes operativ, persoanele pretabile să comită astfel de fapte, modurile de operare folosite de infractori, etc., încercându-se pe cât posibil să se anticipeze tendințele acestui fenomen infracțional, pentru a se interveni din timp cu cele mai eficiente mijloace și măsuri de prevenire.

Referințe bibliografice:

1. Barbu Nicu Damian, *Investigații criminale*, Craiova, Ed. SITECH, 2015, 457 p.
2. Bujor Florescu, *Curs de investigații criminale*, Arad, Ed: Concordia, 2007, 438 p.
3. Cernomoreț S., Hulea V., *Dimensiunile conceptuale ale furtului ca obiect de studiu al criminologiei*, În: *Revista Națională de Drept* Nr. 12 / 2008 /, p. 76-80.
4. Cicala Al., *Analiza criminologică și prevenirea infracțiunilor de omor*. Editura: Departamentul Editorial Poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare”, Chișinău, 2021, 174 p.
5. Cicala Al., *Particularitățile măsurii speciale de investigații „urmărirea vizuală”*. În: *Revista Națională de Drept*, nr. nr. 3, 2021, p.49-56.
6. *Date statistice*. <https://www.mai.gov.md/ro/date-statistice> (vizitat 03.10.2022).
7. *Ghid furt din mașină* <https://fiipregatit.ro/ghid/furt-din-masina/> (vizitat 01.11.2022).
8. Gladchi Gh., *Criminologie generală*. Ed: Museum, 2001, 312 p.
9. Gladchi Gh., *Criminologie*, Editura: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Chișinău 2019, 619 p.
10. Larii Iu., *Criminologie*. Editura: Cartea Militară, Chișinău 2020, p. 270-271, 290 p. *Prevenirea delincvenței juvenile în Republica Moldova* https://childhub.org/sites/default/files/library/attachments/prevenire_delicventa_juvenila.pdf (vizitat 25.10.2022).

CZU 343.82

REGLEMENTAREA JURIDICĂ A ASIGURĂRII SECURITĂȚII PERSONALE A CONDAMNAȚILOR

Oleg RUSU,

doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Departamentului știință al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
ORCID: 0000-0002-0879-4154

Rezumat

Articolul este consacrat aspectelor juridice și organizatorice ale asigurării dreptului deținuților la securitate personală. Asigurarea securității personale a condamnaților în procesul executării pedepsei reprezintă una din sarcinile de bază ale sistemului execuțional-penal. Astfel, este prezentată o caracteristică juridică a securității personale în contextul problemei asigurării dreptului condamnaților la securitate personală. Este realizată o clasificare a actelor normative care reglementează măsurile de asigurare a securității personale a condamnaților în procesul executării pedepselor penale privative de libertate. Autorul a realizat și o analiză a bazei juridice care reglementează chestiunile ce țin de asigurarea securității personale a deținuților. Actele normative analizate reprezintă o bază pentru perfecționarea reglementării juridice a asigurării securității personale a condamnaților. În context, este realizată o analiză a problemelor existente în acest domeniu la etapa actuală. De asemenea, sunt examinate măsurile de regim ale asigurării securității personale a condamnaților în procesul executării pedepselor privative de libertate. În final, sunt examinate măsurile asigurării securității condamnaților în procesul executării pedepselor.

Cuvinte-cheie: sistem execuțional penal, condamnați, securitate personală, dreptul la securitate personală, asigurarea securității personale.

Summary

The article is devoted to the legal and organizational aspects of ensuring the right of detainees to personal security. Ensuring the personal security of convicts during the execution of the sentence is one of the basic tasks of the executive-criminal system. Thus, a legal feature of personal security is presented in the context of ensuring the right of convicts to personal security. A classification of the normative acts that regulate the measures to ensure the personal security of the convicts in the process of executing the criminal sentences of deprivation of liberty is made. The author also made an analysis of the legal basis that regulates the issues related to ensuring the personal security of detainees. The analyzed normative acts represent a basis for the improvement of the legal regulation of the personal security of the convicts. In this context, an analysis of the existing problems in this field is made at the current stage. Also, the regime measures of ensuring the personal security of the convicts in the process of execution of the custodial sentences are examined. Finally, measures to ensure the safety of convicts in the execu-

tion of sentences are examined.

Keywords: *criminal enforcement system, convicted persons, personal security, the right to personal security, ensuring personal security*

Nevoia de siguranță și securitate este fundamentală pentru viața psihică a omului, iar în mediul penitenciar această necesitate este inerent afectată prin însăși esența detenției, care indică argumentarea legală de a izola fizic o persoană, ceea ce este în sine o acțiune care afectează modul obișnuit de activitate a omului.

Instituțiile penitenciare, prin definire, sunt surse de pericol sporit ținând cont de faptul că în ele este concentrată cea mai periculoasă categorie de cetățeni care au încălcat legea. Astfel, problemele ce țin de securitatea penitenciară și asigurarea securității condamnaților rămân a fi de o actualitate sporită deoarece privarea de libertate a persoanei suscită în continuare discuții și controverse [1, p. 25].

Urmează de menționat că securitatea în instituțiile penitenciare, spre deosebire de securitatea în societate, este asigurată într-un mediu și o atmosferă specifică. Personalul respectivelor instituții este în situația de a activa în mediul persoanelor care au comis infracțiuni. Mai mult ca atât, respectiva activitate este realizată pe un teritoriu restrâns. În acest sens unii autori menționează, pe bună dreptate, că atmosfera în instituțiile penitenciare poate fi caracterizată ca fiind mai puțin favorabilă pentru atingerea scopurilor asigurării securității, comparativ cu cea în societate per ansamblu [2, p. 6].

Siguranța și securitatea în penitenciare depind de crearea unui climat pozitiv, care încurajează cooperarea dintre deținuți: securitate externă (prevenirea evadărilor) și siguranța internă (prevenirea tulburărilor) sunt cel mai bine asigurate prin construirea unor relații pozitive între deținuți și personal. Aceasta este esența securității dinamice, care ar trebui să fie prezentă în detenție [3, p. 45].

Știința dreptului execuțional-penal tratează în mod diferit *noțiunea de securitate penitenciară*. În viziunea unor autori securitatea penitenciară constă în protecția anumitor obiecte sau edificii [4, p. 45], pentru alții – asigurarea liniștii, inviolabilității vieții și sănătății funcționarilor penitenciarului, a condamnaților și altor persoane, a muncii și odihnei acestora, precum și a funcționării instituției penitenciare în ansamblu și a unităților structurale ale sale în particular [5, p. 26]. În viziunea altora – ca stare care asigură lipsa pericolului [6, p. 7].

Conceptul de securitate penitenciară este complex în conținut, datori-

tă funcției custodiale a penitenciarului. Persoanele private de libertate trebuie izolate și ținute în penitenciar conform unor reguli precise, menite să întrețină o atmosferă carcerală suportabilă și cât mai umanizată.

Securitatea penitenciară este formată dintr-un ansamblu de măsuri și acțiuni destinate a preveni evadările și a menține un mediu uman între deținuți, între aceștia, pe de o parte, și personalul penitenciar, pe de altă parte, care să prevină manifestările agresive și autoagresive ale condamnaților [7].

Reieșind din noțiunea securității în mediul penitenciar și ținând cont de noțiunile teoretice ale securității persoanei, *prin securitatea condamnaților înțelegem* protecția vieții, sănătății, altor interese vitale și social-importante ale condamnatului care sunt garantate de dreptul internațional și legislația națională, precum și prevenirea pericolelor și amenințărilor apărute în procesul ispășirii pedepselor penale privative de libertate.

Reglementarea juridică a securității personale a condamnaților presupune fixarea normativă a ordinii și condițiilor realizării dreptului subiectiv al condamnaților la securitate personală precum și a măsurilor de asigurare a securității acestora. Evidențierea acestor două direcții ale reglementării juridice permite de a examina securitatea condamnaților în calitate de instituție juridică complexă, care conține norme ale diferitor ramuri de drept. Totodată, dreptul condamnaților la securitate personală precum și obligația de a fi asigurat sunt reglementate de către normele dreptului execuțional penal precum și de către alte ramuri ale dreptului (dreptul constituțional, dreptul civil, dreptul muncii, etc.).

În acest context, siguranța reprezintă condiția de a fi și a se simți sigur, în afara pericolului. Prin securitate se înțeleg, deseori, toate măsurile adoptate pentru a asigura siguranța. În mediul penitenciar se crede adesea că siguranța poate fi asigurată prin păstrarea și menținerea ordinii, a disciplinei și a controlului. Atât legislația națională, cât și cea internațională, prevede că, din motive de siguranță, limitările anumitor drepturi pot fi legitime. Totuși, acestea trebuie să îndeplinească toate cele trei criterii stabilite în conformitate cu dreptul internațional și jurisprudența CtEDO:

- Legalitatea – măsura trebuie să fie prevăzută de legi conforme cu standardele internaționale în domeniul drepturilor omului.
- Necesitatea – măsura trebuie să fie necesară și utilă.
- Proporționalitatea – măsura luată trebuie să fie cea mai puțin invazivă pentru atingerea obiectivului de menținere a ordinii și a securității și să fie impusă pentru cea mai scurtă durată [3, p. 47].

Toate caracteristicile existente ale teoriei dreptului la securitate re-

ies din apartenența sa la statutul juridic al cetățeanului. Dreptul acestuia la securitate personală, în teoria dreptului, este determinat ca un drept fundamental al persoanei, care constituie o garanție pentru realizarea altor drepturi, libertăți precum și a îndeplinirii propriilor obligațiuni [8, p. 256]. Acesta mai poate fi apreciat ca un drept subiectiv în cadrul dreptului la inviolabilitatea persoanei care nu poate fi limitat până când nu a fost dovedită comiterea unei infracțiuni pedepsită cu privațiune de libertate [9, p. 25-26]. Astfel, dreptul la securitate personală reprezintă un drept subiectiv, care asigură inviolabilitatea persoanei, apărarea și ocrotirea drepturilor și intereselor sale legitime. Acest drept se referă la statutul juridic al cetățeanului și ține de activitatea organelor de drept ale statului.

Dreptul subiectiv al condamnatului la securitate personală își are specificul determinat, în primul rând, de statutul său juridic special. De rând cu dreptul la securitate, care reiese din statutul juridic general al cetățeanului, condamnatul de asemenea posedă dreptul la securitate, însă la un nivel mai îngust, care corespunde statutului său juridic special. Acest drept reiese din normele dreptului execuțional-penal și aparține condamnatului ca subiect al raporturilor execuțional-penale. Caracterul specific al acestui drept este condiționat atât de particularitățile sistemului execuțional-penal, cât și de formele de asigurare a dreptului condamnatului la securitate, care se deosebesc prin diversitate și sunt fixate în toate instituțiile și normele dreptului execuțional-penal [10, p. 79].

Noțiunea de „asigurare a securității personale a condamnaților” în știința dreptului execuțional-penal este determinată de un complex de măsuri juridice, administrative, investigative, tactice și special-preventive, orientate spre prevenirea unui eventual pericol și înlăturarea unui pericol evident care amenință liniștea, viața și sănătatea, cinstea și demnitatea persoanelor care ispășesc pedepse penale în locurile de detenție [11, p. 469]. De aceea, asigurarea securității condamnaților reprezintă un complex organizatorico-juridic care funcționează în baza și în scopul asigurării dreptului condamnatului la securitate, care este un atribut al statutului său juridic general și special. Formele organizatorice de asigurare a securității condamnaților, la fel ca și dreptul la securitate, sunt subordonate unui scop unic și anume al creării unor condiții sigure de executare a pedepsei.

În prezent există un spectru vast de acte normative, care apără dreptul condamnaților la securitate personală. Din categoria unor astfel de documente fac parte standardele și normele în domeniul apărării drepturilor omului, care sunt parte componentă a sistemului de drept național, actele

normative departamentale etc.

Un șir de acte normative internaționale proclamă drepturile la securitate ale persoanei, inclusiv dreptul la viață, dreptul la condiții decente de detenție care ar corespunde unor condiții de securitate, dreptul la atingerea unui nivel maxim al sănătății fizice și psihice, inviolabilității spirituale și morale a persoanei etc.

Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 10 decembrie 1948, *Convenția cu privire apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale* încheiată la Roma la 4 noiembrie 1950, ca acte care determină starea securității persoanei prevăd astfel de drepturi cum ar fi dreptul la viață, oportunitatea de a munci în condiții care ar răspunde cerințelor de securitate, dreptul la respectarea inviolabilității fizice, spirituale și morale a persoanei; interzic aplicarea torturii sau altor tipuri de pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante.

Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela), adoptate prin Rezoluția Adunării Generale a ONU la 17 decembrie 2015, atribuie la măsurile care asigură securitatea deținuților protejarea acestora de insulte, curiozitatea publicului și de orice fel de publicitate în timpul aducerii lor în locul de deținere sau scoaterii din acesta (regula 73.1). În caz că se recurge la dormitoare, acestea trebuie să fie ocupate de către deținuți selecționați cu îngrijire și recunoscuți apti să fie cazați în aceste condiții. Noaptea ei vor fi supuși unei supravegheri regulate, adaptată tipului de penitenciar respectiv (regula 12.2). De asemenea, regulile prevăd că sistemul penitenciar, cu excepția cazurilor de izolare justificată sau aplicare a izolării pentru menținerea disciplinei, nu trebuie să agraveze suferința specifică într-o atare situație (regula 3).

Codul de Conduită pentru responsabilii cu aplicarea legilor, adoptat la 17 decembrie 1979, prin Rezoluția nr.34/169 a Adunării Generale a ONU, stabilește că responsabilii cu aplicarea legilor sunt obligați să respecte și să protejeze demnitatea umană, să apere și să protejeze drepturile fundamentale ale fiecărei persoane, inclusiv ale condamnaților (art. 2) precum și să vegheze la protejarea sănătății persoanelor ce se află în paza lor și să le acorde îngrijiri medicale de fiecare dată când acestea sunt necesare.

Ansamblul de principii pentru protejarea tuturor persoanelor supuse unei forme oarecare de detenție sau încarcerare, adoptat la 9 decembrie 1988 prin Rezoluția 43/173 în cadrul celei de-a 76-a Sesiuni plenare a ONU și *Regulile Europene pentru penitenciare* (Recomandarea REC (2006) 2 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către statele membre, adoptată

la 11.01.2006), fiind documente internaționale de bază care reglementează securitatea deținuților, enumeră drepturile care urmează a fi asigurate indiferent de statutul juridic al individului. Ele stabilesc că statele urmează să interzică prin lege orice acțiuni care ar fi în discrepanță cu realizarea acestor drepturi.

Următoarea grupă de acte normative, care reglementează asigurarea securității persoanei în instituțiile penitenciare o constituie Constituția Republicii Moldova, alte legi ale Republicii Moldova, Hotărârile de Guvern, alte acte normative.

În Republica Moldova garanțiile sociale ale securității persoanei sunt garanții constituționale.

Constituția Republicii Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 29.07.1994, proclamă drepturile și libertățile omului și cetățeanului drept valori fundamentale. Astfel, se menționează că statul garantează fiecărui om dreptul la viață și la integritate fizică și psihică (art. 24 alin. (2)) iar libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile (art. 25 alin. (1)). Respectiva prevedere corespunde pe deplin abordării întregii comunități civilizate față de problema drepturilor omului exprimată în standardele internaționale, adoptate la nivelul Organizației Națiunilor Unite și Consiliului Europei.

Bazându-ne pe *prevederile dreptului internațional*, putem susține, că securitatea personală a condamnaților apare ca o necesitate vitală a omului, care este realizată prin asigurarea și realizarea sa în drepturile, libertățile și interesele lor legitime.

În scopul realizării recomandărilor comunității internaționale, Republica Moldova și-a asumat obligațiunea de a aduce condițiile de detenție a condamnaților și asigurarea securității lor în corespundere cu normele juridice internaționale.

Securitatea condamnatului, protecția sa față de violența fizică, sexuală și psihologică din partea altor condamnați depind, în primul rând, de starea regimului în instituția penitenciară, disciplina în rândul condamnaților și măsurile întreprinse în scopul îmbunătățirii acestora. Măsurile organizatorico-juridice, orientate spre consolidarea regimului și disciplinei condamnaților reprezintă mijloace complexe de susținere a securității în instituție [12, p. 54-55].

Dreptul subiectiv al condamnaților la securitate personală este fixat în Codul de executare al Republicii Moldova. Astfel în art. 169 alin. (1) lit. b) este prevăzut dreptul la apărarea și respectarea de către instituția sau

organul care asigură executarea pedepsei a demnității, drepturilor și libertăților pe care le are, inclusiv de a nu fi supus la tortură și nici la pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, precum și, indiferent de consimțământul său, unei experiențe medicale sau științifice care îi pune în pericol viața sau sănătatea, beneficiind, după caz, de măsuri de protecție din partea statului.

Articolul 206 al Codului de executare garantează securitatea personală a condamnatului indiferent de la cine parvine amenințarea (de la alți condamnați, de la personalul penitenciar). Articolul respectiv determină dreptul condamnaților la securitate personală, care este în corelație cu obligația administrației instituției penitenciare de a asigura securitatea deținuților. Astfel, potrivit art. 206 CE al RM, la apariția pericolului pentru securitatea personală a condamnatului, el este în drept să adreseze oricăreia dintre persoanele cu funcție de răspundere a penitenciarului o cerere privind asigurarea securității personale. În acest caz, persoana cu funcție de răspundere este obligată să întreprindă imediat măsuri pentru asigurarea securității personale a condamnatului, iar, după caz, și măsuri de protecție din partea statului. Administrația penitenciarului întreprinde măsurile de rigoare în vederea înlăturării pericolului pentru securitatea personală a condamnatului. Măsurile respective vor fi menținute atâta timp cât o cere scopul acestora.

Drept temei pentru întreprinderea măsurilor în vederea asigurării securității personale a condamnaților este adresarea nemijlocită a condamnatului fie existența unei informații veridice, parvenită din alte surse, inclusiv în rezultatul măsurilor speciale de investigații.

Analiza rezultatelor desfășurate de către unii cercetători, referitoare la securitatea personală a deținuților, a permis divizarea cauzelor apariției pericolului pentru drepturile și libertățile condamnaților în două grupuri: reale, care nu depind de conștiința și voința condamnatului, și artificiale, create intenționat de către condamnat pentru plasarea sa într-un loc sigur în scopul autoizolării de restul deținuților [13, p. 376].

Rezultatele altui studiu [14, p. 14] realizat la nivel național a demonstrat că cele mai frecvente cauze ale conflictelor dintre deținuți sunt: impunerea regulilor de comportament de către unii deținuți în raport cu alți deținuți; dorința unor deținuți de manifestare a superiorității; impunerea opiniei și soluției la anumite probleme; răspândirea zvonurilor; probleme de natură personală; încălcarea ordinii și neglijarea condițiilor de trai; perpetuarea conflictelor de la libertate; datoriile; sustragerea și luarea forțată a bunurilor altor deținuți; impunerea comportamentului abuziv de către alți deținuți.

Totodată, cauzele frecvente ale abuzului deținuților din partea unor reprezentanți ai administrației sunt provocările din partea unor deținuți; stresul, starea emoțională instabilă a unor funcționari; neprofesionalismul, necunoașterea metodelor de lucru și lipsa abilităților speciale de comunicare a unor funcționari; răspândirea de zvonuri de către un deținut referitor la funcționar; dorința unor funcționari de a-și demonstra puterea și autoritatea; solidaritatea profesională și răzbunarea pentru abuzul deținuților în raport cu funcționarii; impunerea de către unii funcționari cu exces de severitate a condițiilor prevăzute de legislație; pedantismul [14, p. 67].

Gradul sperit de pericol al amenințărilor la securitatea personală în mediul penitenciar este parțial compensat printr-un spectru vast de măsuri de regim, realizate în direcția examinată. Totodată, în condițiile deținerii colective a condamnaților și reducerii de personal, securitatea este asigurată din contul mijloacelor tehnico-ingenerești. Ineficiența unei astfel de abordări este demonstrată de practica altor state. Astfel, creșterea numărului mijloacelor de supraveghere tehnică, concomitent cu diminuarea numărului de personal, conduce la descreșterea disciplinei și respectiv la creșterea numărului de încălcări ale regimului [15, p. 57-58].

În acest sens, considerăm oportun de a deține izolat, în încăperi speciale, pe perioada de seară și noapte, persoanele care manifestă un comportament agresiv. Urmează de menționat că o astfel de abordare este frecvent întâlnită în practica internațională. Astfel, autorul rus D. Macarov descriind experiența germană, menționează că deținerea solitară este avantajoasă din punct de vedere al profilaxiei conflictelor interpersonale, influențării reciproce a condamnaților, climatului psihologic sănătos și al securității personale. În special s-a demonstrat că în perioada în care în celule erau deținuți câte doi condamnați, aveau loc numeroase cazuri de încălcare a dreptului la securitate personală (conflicte, agresiune, violență, suicid). După reluarea deținerii solitare în privința celor mai periculoși deținuți, situația se redresa imediat [16, p. 52].

Ținând cont de faptul că în locurile de detenție este concentrat contingentul cu cel mai înalt nivel de criminalizare, oferirea unui loc securizat în cazul apariției unui pericol pentru drepturile și libertățile condamnaților, în special legat de atentarea la viața și sănătatea lor, urmează a fi recunoscută drept o metodă eficientă de asigurare a securității personale a deținuților, dar și a securității interne a instituției penitenciare în ansamblu [13, p. 376].

Securitatea condamnatului, protejarea sa față de violența fizică și psihică din partea altor condamnați, depind nemijlocit de starea regimului în

instituția penitenciară, disciplina în rândul condamnaților și a măsurilor întreprinse în scopul îmbunătățirii acestora. Practica demonstrează că, în cazul înrăutățirii regimului, are loc creșterea încălcărilor de disciplină în rândul condamnaților, inclusiv se majorează numărul cazurilor de violență fizică. Prin urmare, măsurile organizatorico-juridice, orientate spre consolidarea regimului în instituțiile penitenciare și a disciplinei condamnaților, în cele din urmă, contribuie la asigurarea securității condamnaților. Totodată, regimul și disciplina au rolul unor mijloace complexe de asigurare a securității în instituțiile penitenciare.

În prezent, legislația execuțional-penală națională [17; 18; 19] conține mai multe prevederi orientate spre asigurarea securității deținuților în mediul penitenciar cum ar fi: regimul în instituțiile penitenciare; instalațiile tehnico-ingenerești; controlul asupra condamnaților prin intermediul sistemelor de supraveghere video; supravegherea vizuală asupra condamnaților în instituțiile penitenciare; regimul special în penitenciare; aplicarea mijloacelor speciale și a armei de foc; activitatea specială de investigații; aducerea la cunoștința deținuților a prevederilor legislației execuțional-penale.

Toate prevederile examinate mai sus, nu doar fixează drepturile și obligațiunile condamnatului în domeniul securității personale, dar reprezintă și un sistem de garanții juridice și măsuri de realizare a securității sale ținând cont de statutul juridic special al condamnatului și condițiile specifice de executare a pedepsei. În funcție de tipul pedepsei și a instituției penitenciare stabilite în care se deține condamnatul este stabilită securitatea sa personală și particularitățile asigurării sale.

Analiza unor prevederi și norme ale legislației în vigoare demonstrează existența unei baze juridice bine elaborată, care permite asigurarea securității personale a condamnaților în instituțiile penitenciare. Totodată, este necesară o perfecționare continuă a mecanismului de aplicare precum și căutarea unor noi abordări referitoare la realizarea dreptului condamnaților la securitate personală.

În acest sens, împărtășim pe deplin opiniile autorilor care semnalează despre necesitatea modificării conținutului dreptului la securitate personală al condamnaților și trecerea sa într-o formă mai dezvoltată, în care condamnații trebuie să fie protejați pe deplin de orice tip de amenințări [20, p. 101].

Constatăm că programele de prevenire și combatere a violenței și abuzului unor deținuți de către alți deținuți sunt doar parțial eficiente, inclusiv din cauza colaborării defectuoase dintre serviciile penitenciare. Din aceste considerente, implementarea programelor de reducere a violenței în mediul

carceral vor include cu precădere în calitate de beneficiari deținuții impulsivi, pe cei cu un statut mai înalt în ierarhia criminală, cei dependenți de alcool și droguri, persoanele cu tulburări mintale, persoanele care au experiență carcerală, persoanele cu o pregătire fizică bună.

În aceeași ordine de idei, perfecționarea legislației, precum și a procedurii de înregistrare a cazurilor, elaborarea unor norme metodologice de investigare a cazurilor, instruirea personalului care investighează cazurile, sporirea încrederii deținuților în reprezentanții administrației penitenciare, dezvoltarea unor programe de lucru cu potențialele victime ale abuzului ar spori șansele de identificare și, respectiv, de pedepsire a agresorilor în cazurile de violență și abuz al unor deținuți comise de către alți deținuți.

Totodată, managementul sistemului penitenciar urmează să includă elaborarea anumitor norme metodologice de investigare a cazurilor de abuz și violență între deținuți și să instruiască responsabilii de această activitate.

Mecanismul asigurării securității condamnaților va fi eficient doar în cazul când măsurile de securitate vor fi aplicate în complex, ținând cont de situația concretă și factorii, care creează un pericol pentru securitatea personală a condamnaților [12, p. 56].

Așadar, la baza funcționării sistemelor execuțional-penale ale statelor moderne trebuie să stea garanții ale securității tuturor subiecților relațiilor penitenciare, cum ar fi: condamnații, personalul penitenciar, alte categorii de persoane. Dreptul persoanei la securitate constă în protecția vieții și sănătății sale, a drepturilor și libertăților, proprietății, cinstei și demnității, inviolabilității personale. În aceste împrejurări, securitatea ca stare a protecției fizice, psihice, juridice și social-economice reprezintă o condiție indispensabilă a eficienței funcționării întregului sistem execuțional-penal, deoarece servește ca indicator al raționalității și eficienței, corespunzând normelor și standardelor internaționale.

Referințe bibliografice:

1. Усеев Р., Основы фортификации в исправительных учреждениях. În: Вестник Самарского юридического института: Научно-практический журнал, 2014, Nr. 2(13), p. 24-31.
2. Хохрин С., Проблемы организационного и правового обеспечения профилактической работы по предупреждению и пресечению правонарушений осужденных. În: Вестник Пермского института ФСИН России, 2012, № 3 (7), p. 5-7.

3. Țurcan A., Captari V., Ciurea Iu., ș.a. Ghid de bune practici pentru angajații sistemului penitenciar. Asigurarea răspunsului la nevoile special ale femeilor aflate în detenție. Chișinău, 2019, 86 p.
4. Казак Б., Безопасность уголовно-исполнительной системы, Монография, Рязань: АПУ Минюста России, 2001, 324 p.
5. Перегудов А., Курс лекций по обеспечению безопасности, порядка исполнения и отбывания наказания в ИТУ, УФА: УВШ МВД России, 1996, 189 p.
6. Громов М., Селиверстов В.. Правовые и организационные вопросы обеспечения безопасности работников ИТУ, Рязань: РВШ МВД СССР, 1991, 92 p.
7. Siguranța și ordinea în penitenciare // <https://legeaz.net/dictionar-juridic/siguranta-ordine-penitenciar> (accesat la 11.10.2022).
8. Матузов Н., Малько А., Теория государства и права: курс лекций, Москва, Юристъ, 2001, 776 p.
9. Огурцов Н., Правоотношения и ответственность в советском уголовном праве, Рязань, 1976, 206 p.
10. Уткин В., Уголовно-исполнительное право: Общая часть, Томск, 1995, 94 p.
11. Анисимков В., Епанешников В., Особенности обеспечения безопасности осужденных в исправительно-трудовых учреждениях. Курс лекций по обеспечению безопасности, порядка исполнения и отбывания наказания в ИТУ / под ред. А. Г. Перегудова, Уфа, 1996, 486 p.
12. Фомин В., К вопросу о личной безопасности осужденных в местах лишения свободы, În: Человек: преступление и наказание, 2018, № 1, p. 54-55.
13. Смирнов А., Предоставление осужденным к лишению свободы безопасного места как один из важных факторов обеспечения их личной безопасности и внутренней безопасности учреждения. În: Актуальные проблемы деятельности подразделений УИС: Сб. матер. Все-рос. науч.-практ. конф. Воронеж, 2017, p. 374-177.
14. Dolea I., Zaharia V., Securitatea personală în mediul penitenciar, Chișinău, Cartea juridică, 2014, 96 p.
15. Кани М., «Корбас»: провал концепции современной тюрьмы? În: Преступление и наказание, 2013, № 7, p. 57-59.
16. Макаров Д., Особенности отбывания наказания и обеспечения безопасности в пенитенциарных учреждениях ФРГ на примере испра-

- вительного учреждения Брухзаль, În: Ведомости уголовно-исполнительной системы, 2012, № 9, p. 41-52.
17. Codul de executare al Republicii Moldova nr. 443-XV din 24.12.2004, // Monitorul Oficial nr. 214-220 din 05.11.2010.
  18. Legea nr. 300 din 21.12.2017 Cu privire la sistemul administrației penitenciare. // Monitorul Oficial nr. 48-57 din 16.05.18.
  19. Statutul executării pedepsei de către condamnați, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 583 din 26.05.2006 // Monitorul Oficial nr. 91-94/676 din 16.06.2006.
  20. Паканич С., Теоретико-правовое исследование понятия права осужденных на личную безопасность в условиях лишения свободы, În: Вестник Кузбасского института, 2011, № 5 (8). p. 100-104.

CZU 343.971

MORALITATEA – FORMĂ DE ASIGURARE A DREPTURILOR PERSOANEI ÎN ACTIVITATEA SPECIALĂ DE INVESTIGAȚII

Ghennadi CALCAVURA,

doctorand,

asistent universitar al Catedrei „Activitate specială de investigații

și anticorupție” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,

ORCID: 0000-0001-5466-3588

Rezumat

Aspectul moral al activității speciale de investigație este factorul care influențează în mod direct respectarea drepturilor și libertăților persoanei. Necesitatea studierii subiectului în cauză este determinată de rolul excepțional pe care îl joacă moralitatea în viața societății. Prin urmare, pentru a rezolva prolema respectării drepturilor persoanei la realizarea măsurilor speciale de investigație, trebuie să conștientizăm clar importanța factorului moral, având în vedere că normele morale pot juca un rol nu mai puțin eficient decât cele legale.

Cuvinte-cheie: activitate specială de investigații, măsuri speciale de investigație, moralitate, ofițeri de investigație, drepturi și libertăți, criminalitate, operativ.

Summary

The moral aspect of the special investigative activity is the factor that directly influences the observance of the rights and freedoms of the person. The need to study the subject in question is determined by the exceptional role that morality plays in the life of society. Therefore, in order to solve the problem of respecting the rights of the person when carrying out special investigative measures, we must be clearly aware of the importance of the moral factor, considering that moral norms can play a role no less effective than legal ones.

Keywords: special investigative activity, special investigative measures, morality, investigative officers, rights and freedoms, crime, operative.

Introducere. Pentru prima dată, ideea necesității de a cerceta relațiile morale și etice în domeniul activității operative/speciale de investigație a fost exprimată de unii autori încă la mijlocul secolului XX-lea [1, p. 141].

Formularea oarecum abstractă a întrebării a condus un număr de autori la concluzia ca să exprimă îndoieli cu privire la prezența moralei în activitatea operativă/ specială de investigație în general. Această logică a fost dedusă datorită trăsăturilor intruzive ale măsurilor speciale de investigație

în viața privată. Unul din argumente fiind că persoana vizată în investigație nu poate să cunoască despre acest lucru, iar această particularitate au fost suficientă pentru a considera întreaga activitate specială de investigație lipsită de fundamente etice.

Posibilitatea unei astfel de interpretări a provocat un dezacord categoric din partea unui grup de savanți precum și practicieni, iar ca răspuns al opiniilor despre lipsa de moralitate în activitatea specială de investigație au început să apară studii cuprinzătoare ale normelor și relațiilor morale în acest gen de activitate [2, p. 45; 3, p. 342].

Unii dintre ei exprimându-se că: „chiar dacă unii angajați ai subdiviziunilor operative fiind insuficient de experimentați sau necalificați, și-au permis acțiuni lipsite de etică, aceasta nu înseamnă că ea lipsește în general din toată activitatea specială de investigații” [1, p. 145].

Determinând importanța cercetării fundamentelor morale ale activității speciale de investigație ei au subliniat originalitatea semnificativă a măsurilor speciale de investigație, care decurg din necesitatea combaterii crimelor sofisticate, bine camuflate - toate acestea conduc în mod inevitabil la aprecieri cu privire la admisibilitatea anumitor metode specifice de rezolvare a problemelor care apar în domeniul activității de speciale de investigație [2, p. 54].

Este de menționat că deși problema moralității în activitatea specială de investigație după cum putem observa este abordată de o perioadă lungă de timp, aspectele teoretice și practice de implementare ale ei au rămas relevante până astăzi. Prin prezentul articol încercăm să scoatem în evidență o problemă fără pretenția de a o epuiza, în speranța că subiectul moralității în activitatea specială de investigații să fie și mai mult abordat, așa cum în Republica Moldova nu am găsit publicații la acest subiect.

Un motiv aparte, de discuție, pe lângă cel al posibilității restrângerii anumitor drepturi și libertăți (domiciliu, viața privată, corespondență) îl constituie implementarea unor tehnici precum inducerea în eroare, dezinformarea, și antrenarea colaboratorilor confidențiali pentru atingerea scopului propus. Evident că aceste metode fac ca discuțiile în jurul activității speciale de investigație să fie și mai aprige.

Problema de la care vom porni este stabilirea coraportului dintre moralitate și dezinformare ca parte componentă a activității speciale de investigație.

Metodologia studiului derivă din aplicarea metodelor tradiționale de cercetare: logică, analiză și sinteză, deducție și inducție, observație și

comparație, sondajul. Pentru realizarea studiului au fost folosite materialele pertinente (rezultatele chestionarului, literatura de specialitate, materiale empirice) în baza cărora au fost formulate concluziile corespunzătoare.

Rezultate obținute și discuții. Comportamentul moral conform dicționarului explicativ al limbii române reprezintă o conduită admisă și practică într-o societate. Sinonimul cuvântului moral este: bun, etic, cinstit, exemplar, spiritual – calități adesea asociate cu un comportament ideal bazat pe evaluări umane universale. Acest comportament „rafinat”, curățat de toate viciile și reziduurile activității indivizilor sau comunităților sociale, este un imperativ care decurge din esența omului și din nevoia obiectivă de a stabili relații cu adevărat umane. Acesta este, de exemplu, comportamentul unei persoane care se ghidează după principiul „nu minți”, fără excepții. În realitate, un astfel de comportament, care într-adevăr ar trebui să stea la baza relațiilor umane, devine adesea imoral, deoarece nu ia în considerare situațiile conflictuale din viață, sau compromisul unei alegeri dificile.

De fapt s-ar părea că se încearcă acreditarea ideii că dezinformarea (spre exemplu) este morală. Până a trage concluzii trebuie menționat că la evaluarea acesteia din punct de vedere al moralității, este necesar să se țină seama de scopul urmărit și de condițiile specifice în care se realizează.

Respingând vechea expresie machiavelică: „scopul scuză mijloacele”, vrem să punctăm faptul că nu există mijloace predeterminate să fie bune sau rele. Prin urmare arhicunoscuta expresie raportată la activitatea specială de investigație poate funcționa după modelul: „scopul determină mijloacele”. Pentru că mijlocul în sine nu poate fi evaluat, ci doar în raport cu scopul.

La realizarea măsurii speciale de investigații pentru a atinge scopul propus sunt absolut inacceptabile așa metode ca: provocarea la infracțiune, falsificarea informațiilor, șantajul, luarea de mită, dezinformarea superiorilor, prezentarea unor date investigatorului sub acoperire care nu corespund realității etc., aceste metode fiind străine de moralitatea avută în vedere.

Pe de altă parte este imposibil să ne imaginăm activitatea unui ofițer de investigație fără utilizarea unor „șiretlicuri” sau metode de acest fel. Atunci când se va decide furnizarea unor informații incomplete sau inexacte în conformitate cu sarcinile urmărite, ofițerul de investigație urmează să țină cont de scopul acestora, precum și de contingentul de persoane pentru care este destinat.

Inducerea în eroare a anumitor persoane, de exemplu, este admisibilă la realizarea măsurilor speciale de investigație, care corespunde prevederilor morale inclusiv legale.

Totodată putem spune că dezinformarea nu reprezintă mijloace universale de rezolvare a sarcinilor activității speciale de investigație și nu sunt aplicabile în orice situație.

De fapt cât privește moralitatea la general, în acest sens încă din antichitate filozofii au abordat problema compatibilității dezinformării ca formă a moralității. În funcție de opinia împărtășită filozofii au format două tabere.

Unii susțineau că nici o regulă nu este în drept să justifice dezinformarea. Chiar dacă într-o anumită privință – aceasta se bazează pe temeuri empirice, ea poate fi numită o regulă practică, dar niciodată o lege morală. Iar argumentul de bază este: „Când cineva minte, compromite încrederea în societate” [5; 6, p. 53-54].

Pe de altă parte, filozofii bazați pe utilitarism sprijină „minciunile” care fac bine, așa numitele — „minciunile albe”. În ipoteza înaintată de către aceștia se sugerează o regulă despre posibilitatea dezinformării, doar dacă ar schimba comportamentul într-un fel, care să valoreze mai mult decât încrederea pe care ai să o pierzi, dacă dezinformarea ar fi descoperită” [6, p. 256].

Apropo, dezinformarea nu este un procedeu specific doar activității speciale de investigații, ci poate fi întâlnită și în alte genuri de activitate.

Medicul, de exemplu, este obligat întotdeauna să urmărească binele și interesul ființei umane, totuși există situații în care etica medicală nu numai că îi permite, ci și îl îndrumă să protejeze bolnavul de adevărul crud, spunându-i pacientului informații care nu corespund realității. Abaterea de la veridicitate în acest caz este justificată de dorința de a proteja pacientul de suferințele inutile, pe care dacă le-ar conștientiza, acestea i-ar putea cauza suferințe fatale. Dezinformarea sau denaturarea adevărului de către un medic nu pot fi apreciate ca fiind metode frecvent aplicate în medicină, ci mai degrabă ar fi vorba de unele excepții [1, p. 153].

Sau să luăm ca exemplu investigația sub acoperire, ofițerul de investigație care se infiltrează într-un grup criminal, deține acte care îi codifică identitatea sa reală, se dă drept altă persoană, joacă un rol bine stabilit, dobândind în așa mod informații foarte importante. Fără îndoială el induce în eroare oamenii cu care a intrat în contact, ceea ce este un lucru amoral, dar o face pentru a proteja societatea și oamenii cinstiți.

De fapt putem menționa că statul recunoaște admisibilitatea denaturării adevărului în sfera aplicării legii cu privire la activitatea specială de investigație. De fapt a legalizat măsurile speciale de investigație în multe privințe bazate pe dezinformare, ca mijloc de identificare și relevare a crimelor. Cu alte cuvinte manevră abilă a ofițerului de investigație prin care încearcă

să mascheze realitatea nu este considerată amorală, deoarece fără a recurge la astfel de metode este foarte complicat să fie atins scopul investigațiilor speciale.

În ceea ce ne privește am menționat și cu alte ocazii [7, p. 83] că a dezinforma (în cazuri specifice) nu constituie o lipsă de moralitate, doar că adevărul nu găsește întotdeauna condiții suficiente de obiective pentru a fi implementat.

Dezinformarea în activitatea specială de investigații pare să ocupe o poziție apropiată de granița dintre moral și imoral. Totuși, ținând cont de criteriile sus menționate o considerăm morală datorită scopului nobil pe care o urmărește.

Apoi, cât de moral este aplicarea armei de foc asupra unui criminal pentru protejarea vieții altora? Putem recunoaște astfel de acțiuni ca fiind un comportament moral și adecvat? Probabil că nimeni nu consideră că să omori o persoană ar corespunde normelor morale.

Pe de altă parte, legiuitorul, în virtutea unor circumstanțe, nu încriminează dar nici nu încurajează aplicarea armei de foc, ceea ce înseamnă mai degrabă o necesitate justificată [8].

Evident că scopul funcționarului public cu statut special nu este să aplice arma de foc sau mijloacele speciale din dotare, aplicarea acestora fiind dictată de anumite împrejurări mai puțin obișnuite și servind drept garanție a securității personale și a celor din jur împotriva celor care atentează la viața și sănătatea acestora.

În situații de risc eminent pentru viața și sănătatea cetățenilor, aplicarea armei de foc și a mijloacelor speciale este ca o ultimă speranță de a răsturna situația în defavoarea agresorilor și a apăra valorile sociale.

Conceptul de permisibilitate morală înseamnă admiterea unor acțiuni care contravin idealului de moralitate, dar care în condiții specifice sunt necesare și utile, de acea zicem că sunt morale.

Privind dintr-o altă perspectivă, ne întrebăm dacă pasivitatea și neaplicarea instrumentelor de apărare ar corespunde moralității, dar poate lipsa de acțiune și indiferența față de cei care își duc traiul în mod cinstit sunt mai amurale decât însăși instrumentele de apărare? Cum ar fi oare să nu intervină serviciile operative pentru a curma o infracțiune? Sau, dacă medicul ar manifesta doar empatie față de pacientul său, fără a interveni cu un tratament, care uneori poate fi neplăcut, dar în cele din urmă ar salva viața acestuia.

Consider că persoana care nu acționează în sensul de a preveni, cur-

ma, sau descoperi o infracțiune și a identifica cât mai rapid făptuitorul nu poate fi considerată morală, indiferent de „motivele frumoase” pe care le trăiește sufletul său.

Se pare că aceleași viziune a împărtășit-o și legiuitorul atunci când a pus temelia activității operative de investigație [9], fiind vorba de principiul ofensivității ce obliga organele competente să acționeze în vederea identificării cât mai rapide a celor care sunt implicați în pregătirea sau săvârșirea unor fapte ilegale și să stopeze astfel de fapte. Din motive absolut neclare acest principiu a fost mai târziu schimbat, devenind al inofensivității, ceea ce ar însemna pasivitate, lipsă de acțiune în legătură cu actul criminal, aspect important la care s-a atras atenția în literatura de specialitate [10, p. 57].

Putem menționa că întreaga activitate specială de investigații și mai cu seamă măsurile speciale de investigații sunt generate de acele circumstanțe obiective, fără de care după cum demonstrează practica, este aproape imposibil să se obțină careva informații fiabile despre intențiile și planurile criminale.

Din acest punct de vedere, măsurile speciale de investigație nu doar că îndeplinesc cerințele standardelor morale, dar și contribuie la punerea acestora în aplicare prin lupta împotriva criminalității, întrucât este știut că cea mai gravă formă de manifestare a imoralității este infracțiunea.

Unii cercetători au atras atenția asupra faptului că în cazurile în care nu se reușește prevenirea infracțiunii și aceasta rămâne nedescoperită, iar făptașul nu este adus în fața instanței, înseamnă că nici norma de drept penal și nici cea morală nu s-au aplicat, aceasta fiind o situație foarte gravă și inadmisibilă. Prin urmare, având în vedere că o parte semnificativă a infracțiunilor grave pot fi prevenite exclusiv grație măsurilor speciale de investigație, putem conchide că acestea reprezintă un mijloc eficient de stabilire a normelor morale în societate. Toate acestea mărturisesc despre aspectele morale și pozitive ale activității speciale de investigație, despre orientarea sa umană și concentrarea pe stabilirea justiției [1, p 157].

Cu toate acestea, este inadmisibil să nu observăm faptul că investigațiile speciale urmăresc un scop nobil - culegerii de informații necesare pentru prevenirea și combaterea criminalității, asigurarea securității statului, ordinii publice, apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor, descoperirea și cercetarea infracțiunilor (art. 1 Legea nr.59/2012).

Pentru înțelegerea esenței moralității în activitatea specială de investigație am solicitat părerea membrilor societății civile în cadrul unui sondaj.

Din totalul persoanelor chestionate doar un sfert (27,5%;) au răspuns

că măsurile speciale de investigație corespund unui nivel înalt de moralitate (vezi anexa 1).

Abordarea sociologică a interferenței măsurilor speciale de investigație în viața privată a persoanelor este considerată imorală și inacceptabilă de 13,8 % din respondenți, dar privită dintr-un alt spectru astfel de ingerințe sunt permise pentru protejarea intereselor societății.

Același grup social, la a doua întrebare adresată (Considerați justificată realizarea măsurilor speciale de investigații indicate mai sus pentru prevenirea infracțiunilor grave, ca de exemplu: omor, viol, furt, tâlhărie ș.a.?) au răspuns în felul următor: 88,8 % au răspuns că efectuarea măsurilor speciale de investigații sunt justificate pentru prevenirea infracțiunilor grave, și doar 2,5 % s-au pronunțat împotriva aplicării respectivelor măsuri, restul 8,8% din cei chestionați le-a fost greu să se pronunțe (vezi anexa 2).

Concluzia ce poate fi dedusă din sondajul efectuat constă în faptul că prejudiciul mare și gravitatea infracțiunii justifică necesitatea efectuării măsurilor speciale de investigații.

Îndoielile la prima întrebare cu privire la corespunderea măsurilor speciale de investigație principiului moralității sunt alimentate, cel mai probabil, de unele publicații în care s-a cam exagerat problema inconsecvenței juridice și morale a activității speciale de investigații, menționându-se că această activitate ar fi sursa încălcărilor masive ale drepturilor persoanei.

O altă problemă, relatată în literatura rusă dar care o găsim valabilă și pentru spațiul moldovenesc se referă la elucidarea științifică slabă a aspectului moral și etic al activității speciale de investigație [11, p. 243].

S-a considerat că odată cu adoptarea legii privind investigațiile speciale a fost creat și fundamentul moral modern pentru acest gen de activitate. Realitatea a demonstrat că simpla publicare a legii (mai întâi a legii 45/1994 cu privire la activitatea operativă de investigații, apoi a legii 59/2012 cu privire la activitatea specială de investigație) nu este suficientă pentru a înlătura stereotipurile formate încă în perioada sovietică, iar problema aspectului moral al efectuării măsurilor speciale de investigații a rămas actuală până în prezent.

Astăzi legea cu privire la activitatea specială de investigație cât și codul de procedură penală, sunt bogate textual, având și un arsenal destul de amplu al măsurilor speciale de investigații, dar, observăm că opiniile sunt împărțite la capitolul caracterului moral al măsurilor speciale de investigație.

Ținând cont de caracterul generic al legii cu privire la activitatea specială de investigație, legiuitorul moldav nu avea cum să prevadă situațiile

concrete apărute în procesul realizării măsurilor speciale de investigație, fiind un domeniu destul de greu de reglementat deoarece aceasta nu admite detalierea procedurilor efectuate.

Situațiile non-standard, cu care se confruntă ofițerii de investigație în procesul realizării măsurilor speciale de investigație, și cu atât mai mult normele morale nu le găsim prevăzute nici măcar în ordinele și instrucțiunile clasificate. Acestea prescriu doar procedura tehnică de implementare a unor funcții cum ar fi: evidența dosarelor, controlul activității speciale, etc.

În așa situație specifică putem afirma că singurul „consilier” al ofițerului de investigație care îl va ghida spre respectarea drepturilor persoanei este conștiința, simțul datoriei, și calitățile sale morale. Acolo unde prevederile legislative ale activității speciale de investigații vizează doar cadrul general al comportamentului acceptabil, morala devine principalul regulator social.

Cu toate acestea, orice evaluare ale aspectelor de moralitate dată ofițerilor de investigație ar trebui acordată fenomenelor concrete, nu abstracte deoarece gama de concepte evaluative între „moral” și „imoral” este destul de mare.

Totodată, tendința de modificare și îmbunătățire a sistemului de reglementare normativă a activității speciale de investigație care este demarată în stadiul actual [12], considerăm că va cataliza percepția criteriilor morale ale activității speciale de investigație de către societatea civilă.

Menționăm că se dorește modificarea legii pentru a permite realizarea celor mai eficiente măsuri speciale de investigație și pentru prevenirea infracțiunilor (în afara urmăririi penale) obiectiv care întrunește pe deplin standardele unui stat de drept. Prevenirea și protecția persoanei de fenomenul criminal sunt elementele cele mai importante ale comunității, consolidând astfel valorile morale în societate.

Considerăm că activitatea specială de investigație nici nu poate exista în afara categoriilor morale de umanism și dreptate socială, conștiință și onestitate, bunătate și demnitate umană, libertate și responsabilitate.

Este deosebit de important să fie transmis și înțeles corect mesajul, că restrângerea unor drepturi ale persoanei precum și metodelor tacite de culegere a informațiilor nu se realizează în detrimentul intereselor cetățenilor, ba din contra. Fără o imagine clară a condițiilor de implementare a măsurilor speciale de investigație societatea poate să le perceapă ca activități inacceptabile din punct de vedere al moralității, iar serviciile operative, nu ca apărătorii ai drepturilor, dar ca cei care le încalcă.

Acest lucru nu poate fi negat deoarece însăși legea privind activitatea specială de investigații stabilește în mod direct o serie de prevederi, a căror totalitate face posibilă aprecierea conținutului moral al acestei activități. Printre acestea putem enumera: definirea scopului moral pozitiv activității speciale de investigație - culegerea de informații necesare pentru prevenirea și combaterea criminalității, asigurarea securității statului, ordinii publice, apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor, descoperirea și cercetarea infracțiunilor (art.1 din Legea 59/2012). Activitatea specială de investigație se bazează pe principiile legalității și cel al respectării drepturilor și libertăților persoanei (art.3 din Legea 59/2012). Înfăptuirea măsurii speciale de investigații pentru realizarea altor scopuri și sarcini decât cele prevăzute de prezenta lege nu se admite (art. 4 alin. (3) din Legea 59/2012). Confidențialitatea datelor acumulate în timpul efectuării măsurii speciale de investigații (art. 25 din Legea 59/2012), Măsurile speciale de investigații nu pot fi realizate împotriva cetățenilor care respectă legea, etc.;

Totuși dintre toate cele sus menționate cel mai proeminent aspect al caracterului moral în activitatea specială de investigații este manifestat în opinia noastră, în dreptatea socială pe care o înfăptuiește.

Dreptate socială se realizează prin protejarea intereselor celor care respectă legea. Pentru protejarea lor, statul trebuie să ia măsuri adecvate pentru identificarea, prevenirea și suprimarea acțiunilor celor care ar atenta în vrun fel la securitatea societății. Tocmai acestui scop servește activitatea specială de investigații, fără de care, este imposibil să se organizeze primirea de informații sigure despre planurile secrete, intențiile și aspirațiile celor suspecți de activități ilegale, pentru a crea în prealabil poziții de încredere pentru prevenirea și depistarea infracțiunilor.

Practica arată că de multe ori prevenirea infracțiunilor grave este posibilă tocmai datorită realizării măsurilor speciale de investigație. Din acest punct de vedere, activitatea specială de investigații îndeplinește cerințele standardelor morale, în primul rând prin lupta împotriva criminalității.

În **concluzie** trebuie să menționăm că un ofițer de investigație trebuie să fie model de slujire onestă a Republicii Moldova, să respecte cu strictețe legile, să aibă o puritate morală și comportament impecabil.

Ca și în oricare activitate profesională inclusiv în activitatea specială de investigație poate apărea fenomenul deformării conștiinței juridice a ofițerilor de investigație ca rezultat al confruntării cu factorul criminogen. La aceasta nu se poate opune decât atitudinea morală a ofițerului de investigație.

Doresc să subliniez că efortul special dedicat subiectului în cauză nu înseamnă deloc că cei care sunt antrenați astăzi în activitatea specială de investigație sunt lipsiți de moralitate, din contra. Recomandările tactice de realizare a măsurilor speciale de investigații prevăzute de legiuitor sunt puține, ceea ce înseamnă că statul mizează pe moralitatea și profesionalismul celor care înfăptuiesc investigațiile speciale. Acest lucru este și firesc deoarece nimeni nu este în măsură să prevadă în avans cum se vor desfășura cele mai eficiente măsuri speciale de investigație în condiții specifice.

Pentru a evita încălcările drepturilor persoanei în procesul realizării măsurilor speciale de investigații consider că este necesar să acordăm o atenție sporită identificării, recunoașterii și condamnării greșelilor comise. Disponibilitatea de a analiza critic și imparțial corectitudinea acțiunilor proprii chiar dacă este necesar, de a admite și corecta o greșeală, este poate cel mai important element al caracterului moral al unui lucrător operativ. Deoarece doar greșelile evaluate vor înlătura acei factori care au generat abaterea de la normele legale și morale.

Un alt lucru care trebuie punctat este că calitățile morale ale ofițerului de investigație nu sunt date de la naștere, ci ele trebuie dezvoltate, la fel ca profesionalismul. Se poate afirma cu toată certitudinea că cu cât este mai înalt nivelul de moralitate al personalului angajat în efectuarea activității speciale de investigații, cu atât mai aproape de indicativul 0 (zero) va fi toleranța spre încălcarea drepturilor și libertăților persoanei.

Închei prin sublinierea ideii că moralitatea ofițerului de investigație în situațiile cele mai dificile poate neutraliza posibilitatea unor acțiuni inadecvate, care ar putea cauza încălcarea drepturilor și libertăților persoanei.

Anexe:

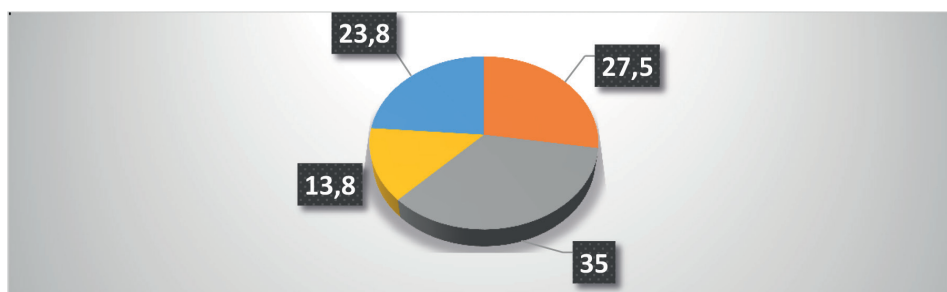
Chestionar. În scopul consultării opiniei societății civile în privința problemei abordate în cadrul acestei lucrări a fost realizat un sondaj la care au participat 75 de persoane cu vârste cuprinse între 18-63 ani. Rezultatele sondajului efectuat sunt următoarele:

Întrebarea 1): Având în vedere că legislația actuală a Republicii Moldova prevede un nomenclator de 20 de măsuri speciale de investigații:

1. *cercetarea domiciliului și/sau instalarea în el a aparatelor ce asigură supravegherea și înregistrarea audio și video, a celor de fotografiat și de filmat;*
2. *supravegherea domiciliului prin utilizarea mijloacelor tehnice ce asigură înregistrarea;*

3. *interceptarea și înregistrarea comunicărilor și imaginilor;*
4. *reținerea, cercetarea, predarea, percheziționarea sau ridicarea trimiterilor poștale;*
5. *monitorizarea conexiunilor comunicațiilor telegrafice și electronice;*
6. *monitorizarea sau controlul tranzacțiilor financiare și accesul la informația financiară;*
7. *documentarea cu ajutorul metodelor și mijloacelor tehnice, precum și localizarea sau urmărirea prin sistem de poziționare globală (GPS) ori prin alte mijloace tehnice;*
8. *colectarea informației de la furnizorii de servicii de comunicații electronice;*
9. *identificarea abonatului, proprietarului sau a utilizatorului unui sistem de comunicații electronice ori al unui punct de acces la un sistem informatic;*
10. *urmărirea vizuală;*
11. *controlul transmiterii banilor sau a altor valori materiale extorcate;*
12. *investigația sub acoperire;*
13. *supravegherea transfrontalieră;*
14. *livrarea controlată;*
15. *colectarea mostrelor pentru cercetarea comparată;*
16. *cercetarea obiectelor și documentelor;*
17. *achiziția de control;*
18. *chestionarea;*
19. *culegerea informației despre persoane și fapte;*
20. *identificarea persoanei.*

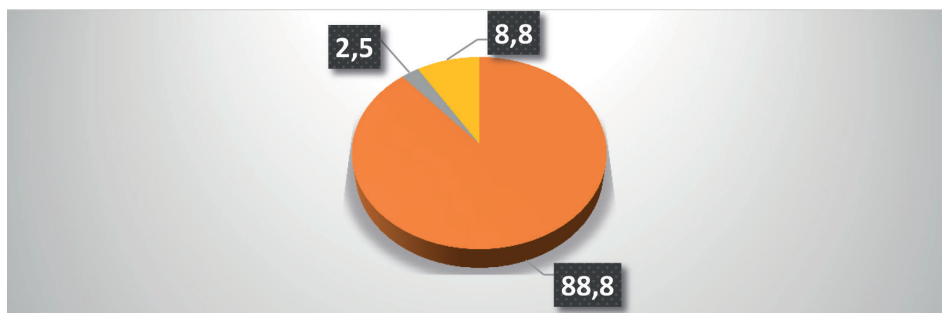
Considerați că acestea ar corespunde următorului nivel de moralitate?

Anexa 1

- a) nivel înalt – 22 = 27,5%;
- b) nivel mediu – 28 = 35 %;
- c) nivel scăzut – 11 = 13,8%;
- d) î-mi este greu să răspund – 19 = 23,8%.

Întrebarea 2): Considerați justificată realizarea măsurilor speciale de investigații indicate mai sus pentru prevenirea infracțiunilor grave, ca de exemplu: omor, viol, furt, tâlhărie ș.a.?

Anexa 2

- a) da, sunt justificate - 88,8%;
- b) nu, nu sunt justificate - 2,5%;
- c) î-mi este greu să răspund - 8,8%;

Referințe bibliografice:

1. К. К. Горяинова, В. С. Овчинского, Г. К. Синилова, Теория оперативно-розыскной деятельности: Учебник. - Москва ИН ФРА-М 2006.- X, 831 с.
2. А. И. Алексеев и Г. К. Синиловб Актуальные проблемы теории оперативно;розыскной деятельности органов внутренних дел, (М.: ВШМ МВД СССР, 1972.) под общ. Ред. К.К. Горяинова, В.С. Овчинского, - М.: ИНФРА - М 2017, ISBN 978-5-16-013016-3 с. 353.
3. Маркушин А. Г. Оперативно-розыскная деятельность : учебник и практикум для среднего профессионального образования / А. Г. Маркушин. — 5-е изд., перераб. и доп. — Москва: Издательство Юрайт, 2019. 342 с
4. Immanuel Kant, Groundwork of the Metaphysics of Morals, disponibil: <https://cpb-us-w2.wpmucdn.com/blog.nus.edu.sg/dist/c/1868/files/2012/12/Kant-Groundwork-ng0pby.pdf> (accesat la 11.11.2022).
5. Watkins B, David (2013). Căutarea unui leadership onest. WM Consulting. p. 235. ISBN 978-3-033-03950-6.
6. Iain King, How to Make Good Decisions and Be Right All the Time, Bloomsbury 2008, ISBN 9781847063472, p. 256.
7. Glavan Boris, Calcavura Ghennadi, Abordări privind cauzele și condițiile

- ce favorizează încălcarea drepturilor civile la realizarea măsurilor speciale de investigație, Publicație științifico-practică *Legea și Viața* Nr. 09-10 (369-370) 2022, Chișinău 2022, p. 83.
8. Legea Nr. 218 din 19-10-2012 privind modul de aplicare a forței fizice, a mijloacelor speciale și a armelor de foc, Publicat: 14-12-2012 în *Monitorul Oficial* Nr. 254-262 art. 836.
  9. Legea Nr. 45 din 12-04-1994 privind activitatea operativă de investigații, art. 3, Publicat : 30-05-1994 în *Monitorul Parlamentului* Nr. 11-13 art. 38, Abrogată prin LP59 din 29.03.12, MO113-118/08.06.12 art.373.
  10. Boris Glavan, *Principiile activității speciale de investigații*, *Legea și Viața*, nr. 9-10 (357-358) 2021 Chișinău 2021 Ed. 5, p. 57.
  11. Ефремов А.М. Обеспечение прав и свобод человека и гражданина в оперативно-розыскной деятельности: теоретические и прикладные проблемы, Санкт-Петербург 2001, с. 243.
  12. Prin Decizia Comisiei securitate națională, apărare și ordine publică CSN/7 nr. 257 din 10 iunie 2015, s-a decis ca Guvernul, prin intermediul Ministerului Justiției să creeze un grup de lucru și să înainteze conform procedurii stabilite proiectul de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative ce vizează activitatea specială de investigații reieșind din problemele identificate în aplicarea legislației corespunzătoare.

CZU 343.211.3

**PROBLEME ACTUALE PRIVIND UTILIZAREA MIJLOACELOR TEHNICE
PENTRU OBTINEREA INFORMAȚIILOR ÎN CADRUL EFECTUĂRII
MĂSURILOR SPECIALE DE INVESTIGAȚII PRIN PRISMA
RESPECTĂRII DREPTULUI OMULUI**

Nicolae VASILIUȘIN,

doctorand,

asistent universitar al Catedrei „Activitate specială de investigații

și anticorupție” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,

ORCID: 0000-0002-8840-8750

Rezumat

Subiectul autorizării mijloacelor tehnice pentru obținerea informațiilor în cadrul măsurilor speciale de investigații apare ca o problemă actuală, reieșind din procedurile existente în legislația națională și necesită atenția respectivă a specialiștilor în domeniul de aplicare a legii.

Cuvinte-cheie: mijloace tehnice speciale, măsuri speciale de investigații, autorizare.

Summary

The subject of the authorization of technical means for obtaining information within the framework of special investigative measures appears as a current problem emerging from the existing procedures in national legislation and requires the respective attention of specialists in the field of law enforcement.

Keywords: special technical means, special investigative measures, authorization.

„Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi. Ele sunt înzestrate cu rațiune și conștiință și trebuie să se comporte unele față de altele în spiritul fraternității” [1, art.1]

Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale ale omului sunt consfințite în Constituția Republicii Moldova, iar actul istoric pentru toate popoarele și națiunile, conceput ca un ideal comun, este Declarația Universală a Drepturilor Omului adoptată la 10 decembrie 1948, adoptată și proclamată prin Rezoluția 217 A în cadrul celei de-a treia sesiuni a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite.

Drepturile omului, democrația și statul de drept sunt valori esențiale

ale Uniunii Europene, iar țările care doresc să adere la UE, trebuie să respecte drepturile omului.

„Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate” [2, art. 1 alin. (3)].

Afirmațiile făcute de doctrina drepturilor omului continuă să provoace chiar și în prezent dezbateri considerabile cu privire la conținutul, natura și justificarea drepturilor omului, iar problema a ceea ce se înțelege printr-un „drept” este în sine un controversat subiect de dezbateri filosofice continue [3, p. 265].

Problema respectării dreptului omului poate fi identificată și prin prisma legislației Republicii Moldova în domeniul procesului penal și activității speciale de investigații.

Reglementarea vagă a modului de utilizare a mijloacelor tehnice pentru obținerea informațiilor în cadrul efectuării măsurilor speciale de investigații constituie una din problemele actuale identificate și interdependente de respectarea dreptului omului în procesul de realizare a obiectivelor procesului penal și activității speciale de investigații. Problema identificată, se manifestă prin lipsa nemijlocită a procedurii distincte privind mijloacele tehnice destinate obținerii informațiilor ce necesită autorizarea în cadrul măsurilor speciale de investigații efectuate pentru realizarea scopului procesului penal și al activității speciale de investigații, deși, Codul de procedură penală și Legea nr. 59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigații ale Republicii Moldova, la general, reglementează dreptul de utilizare a mijloacelor tehnice pentru obținerea informațiilor în cadrul efectuării măsurilor speciale de investigații.

Unele probleme identificate, ce sunt interdependente și care necesită atenția specialiștilor în domeniu de aplicare a legii, sunt:

1. Lipsa cadrului normativ actualizat și desăvârșit în esența certificării, evidenței și utilizării corespunzătoare a mijloacelor tehnice destinate pentru obținerea informațiilor în procesul efectuării activității speciale de investigații.

2. Lipsa procedurii unificate privind autorizarea utilizării mijloacelor tehnice destinate pentru obținerea ascunsă a informațiilor în cadrul efectuării măsurii speciale de investigații.

3. Existența incertitudinii legislative privind necesitatea autorizării în cadrul tuturor măsurilor speciale de investigații a utilizării mijloacelor

tehnice destinate pentru obținerea informațiilor, inclusiv în mod ascuns, în raport cu respectarea dreptului omului .

Pornind de la cele trei probleme prenotate constat o neclaritate a conținutului art. 132² alin. (2) din CPP, completat pe parcurs prin sintagma „inclusiv de mijloace tehnice speciale pentru obținerea în secret a informației” și modificat prin excluderea sintagmei „dacă acestea au fost autorizate în modul stabilit de lege”, în raport cu conținutul alin. (5) din art. 18 al Legii privind ASI și anume:

- Legea privind ASI prevede „în procesul efectuării măsurilor speciale de investigații se face uz de sisteme informaționale, de aparate de înregistrare video și audio, de aparate de fotografiat și de filmat, de alte mijloace tehnice, dacă acestea au fost autorizate în modul stabilit de lege” [4, art. 18 alin. (5)];

- Codul de procedură penală prevede „în procesul efectuării măsurilor speciale de investigații, în condițiile prezentului cod, se face uz de sisteme informaționale, aparate de înregistrare video și audio, de aparate de fotografiat și de filmat, de alte mijloace tehnice, inclusiv de mijloace tehnice speciale pentru obținerea în secret a informației” [5, art. 132¹ alin. (2)].

Disensiunile menționate din prevederile ambelor legi puteau fi omise odată cu modificarea art. 132² din CPP prin Legea nr.39 din 29.05.2014, discordanță care necesită a fi analizată și înlăturată [6, art. 7].

Cum ar afecta drepturile omului incoincidențele conținutului art. 132² alin. (2) din CPP comparat cu conținutul art. 18 alin. (5) din Legea privind ASI și care a fost necesitatea modificării și completării prevederilor art. 132² alin. (2) din CPP?

Pentru a identifica răspunsul la întrebarea menționată, urmează să analizăm cadrul normativ ce reglementează utilizarea mijloacelor tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informațiilor, dar și posibilitățile utilizării altor mijloace tehnice, în cadrul efectuării măsurilor speciale de investigații.

Reiterez că, cadrul normativ actualizat și desăvârșit în esența certificării, evidenței și utilizării mijloacelor tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informațiilor în cadrul efectuării măsurilor speciale de investigații, precum și care-va proceduri de utilizare, în ordinea succesivă, a acestor mijloace tehnice prin autorizarea utilizării lor odată cu autorizarea măsurii speciale de investigații, lipsește.

Prin urmare, răspunsul la întrebarea ar fi sau nu necesară certificarea mijloacelor tehnice destinate pentru obținerea informațiilor în procesul

efectuării activității speciale de investigații îl vom putea deduce și din noțiunea „Certificarea” - este o procedură prin care o terță parte (independentă de producător și utilizator) corespunzător împuternicită (acreditată și desemnată) dă o asigurare în scris (Certificat de conformitate) că un produs, serviciu sau sistem de calitate corespunde unor cerințe stabilite în documentele normative [7, art. 2]. Deci, scopul certificării este de a proteja utilizatorul de produse care nu-i satisfac exigențele sau sunt periculoase pentru sănătatea și viața lui ori a persoanelor în privința cărora ele sunt aplicate, precum și pentru protejarea rețelelor de comunicații de utilizarea echipamentelor care le pot deteriora sau produce deranjamente (perturbații nocive).

Similar mecanismului implementat de certificare a echipamentelor radio, echipamentelor terminale de telecomunicații și recunoașterea conformității acestora [8], ar fi oportună reglementarea normativă și a procedurii de certificare a mijloacelor tehnice destinate pentru obținerea informațiilor în procesul efectuării activității speciale de investigații, în special în cadrul efectuării măsurilor speciale de investigații.

De asemenea, evidența și utilizarea corespunzătoare a mijloacelor tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informațiilor și/sau a altor mijloace tehnice utilizate în cadrul activității speciale de investigații urmează a fi efectuate în corespundere cu procedurile viabile.

Utilizarea mijloacelor tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informațiilor, precum și utilizarea altor mijloace tehnice, este prevăzută nemijlocit în legislație [4, art. 18 alin. (5) și 5, art. 132² alin.(2)], precum și rezultă din unele prevederi ale secțiunii a 5-a „Activitatea specială de investigații” din CPP, în special din articolele ce reglementează măsurile speciale de investigații autorizate de către judecătorul de instrucție, la demersul procurorului. La fel, prevederile CPP operează cu noțiunile „sisteme informaționale”, „aparate de înregistrare video și audio”, „aparate de fotografiat și de filmat”, „alte mijloace tehnice”, fără a cere autorizarea lor în cadrul efectuării acțiunilor procesuale, cu condiția indicării în actul de consemnare a rezultatelor (procesul-verbal) a mențiunii privind efectuarea, în cadrul realizării măsurii speciale de investigații, a fotografierii, înregistrării audio, utilizarea mijloacelor tehnice, condițiile și modul de aplicare a lor, obiectele față de care au fost aplicate aceste mijloace și rezultatele obținute” [5, art. 132⁵ CPP alin. (1) pct. 5)].

Deci, modificarea redacției inițiale a art. 132² alin. (2) din CPP prin excluderea din conținut a sintagmei „dacă acestea au fost autorizate în modul stabilit de lege” poate fi percepută ca o lipsă de necesitate în autorizarea

utilizării sistemelor informaționale, aparatelor de înregistrare video și audio, aparatelor de fotografiat și de filmat, a altor mijloace tehnice, inclusiv a mijloacelor tehnice speciale pentru obținerea în secret a informațiilor în procesul efectuării măsurilor speciale de investigații. Însă, prevederile Codului de procedură penală combat o asemenea percepție prin reglementarea condițiilor pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații legate de limitarea drepturilor și libertăților constituționale ale persoanei, de limitarea inviolabilității vieții private a persoanei, pătrunderea în încăpere contrar voinței persoanelor care locuiesc în ea, limitarea secretului corespondenței, convorbirilor telefonice, comunicărilor telegrafice și altor comunicări, precum și în cazul altor acțiuni prevăzute de lege [5, art. 300 alin. (1), art. 301 alin. (1), art. 303], ceea ce presupune că, odată cu autorizarea măsurii speciale de investigații este necesar de a autoriza și utilizarea tehnicii destinate pentru obținerea informațiilor (*fie a tehnicii parte a Clasificatorului mijloacelor tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informației, fie a tehnicii care nu este parte a acestui clasificator*).

Consider că, elaborarea procedurii exhaustive privind aplicarea clasificatorului mijloacelor tehnice destinate obținerii informațiilor ce necesită autorizare odată cu măsura specială de investigații ar înlătura coincidențele ce rezultă din conținutul art. 132² alin. (2) din CPP comparat cu conținutul art.18 alin. (5) din Legea privind ASI, iar ca rezultat ar consolida valoarea acțiunilor întreprinse în vederea respectării dreptului omului.

Totodată, lipsa completării art.18 alin. (5) din Legea privind ASI cu sintagma „inclusiv de mijloace tehnice speciale pentru obținerea în secret a informației” după exemplul art. 132² alin. (2) din CPP, la fel atrage controverse privind posibilitatea sau imposibilitatea utilizării mijloacelor tehnice speciale pentru obținerea ascunsă a informației în procesul efectuării măsurii speciale de investigații autorizate în afara urmăririi penale.

Legislația actuală nu face claritate asupra utilizării întregului clasificator de mijloace tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informației care necesită și care nu necesită autorizarea lor odată cu autorizarea măsurii speciale de investigații.

În contextul menționat, necesitatea includerii în actul de dispoziție prin care se autorizează măsura specială de investigații a autorizării și mijloacelor tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informațiilor și/sau a altor mijloace tehnice apare ca un element indispensabil de recunoașterea procedurală inerentă și netăgăduită a rezultatelor dobândite, în calitate de probe.

În opinia mea și Regulamentul cu privire la importul, exportul, proiectarea producerea și comercializarea mijloacelor tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informației și Clasificatorul mijloacelor tehnice speciale pentru obținerea ascunsă a informației (în continuare – Regulament și Clasificator) necesită a fi actualizat și/sau înnoit [9].

Anume Regulamentul prenotat clar definește „La mijloace tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informației (în continuare – mijloace tehnice speciale) sunt atribuite mijloace tehnice și/sau program, proiectate, modificate sau programate pentru captarea, obținerea, interceptarea, culegerea, ascultarea, înregistrarea și transmiterea semnalelor informaționale de natură sonoră, vizuală, electromagnetică sau de altă natură, inclusiv din rețelele de comunicații electronice, în scopul obținerii accesului ascuns la informația străină” [9, pct. 2].

Respectiv, din prevederile Legii [4, art. 7 alin. (2)], precum și din prevederile Regulamentului [9, pct. 3 lit. a), pct. 4, pct. și pct. 8] rezultă că, achiziționarea mijloacelor tehnice speciale, cum ar fi: aparate de înregistrare video și audio, de fotografiat și alte mijloace tehnice moderne pentru obținerea în secret a informației îi revine numai subdiviziunilor specializate ale Ministerului Afacerilor Interne, Centrului Național Anticorupție și Serviciului de Informații și Securitate ale Republicii Moldova. Autorităților menționate, care fac parte din Comisia republicană de expertiză a mijloacelor tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informației, le revine și soluționarea litigiilor privind atribuirea mijloacelor tehnice la categoria mijloacelor tehnice speciale.

Clasificatorul mijloacelor tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informației [9, anexa nr. 2] la fel ne face o claritate în ce privește delimitarea mijloacelor tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informației de alte mijloace tehnice pentru obținerea informațiilor ce se utilizează în activitatea subiecților activității speciale de investigații. Însă, lipsa procedurii normative unificate privind autorizarea în cadrul efectuării tuturor măsurilor speciale de investigații a întregului clasificator prenotat al mijloacelor tehnice speciale ar însemna aplicarea aleatorie și necontrolată a acestor mijloace tehnice. Această afirmație rezultă și din activitatea practică, în procesul căreia, la autorizarea măsurii speciale de investigații, în dispozitivul actului emis se omite includerea autorizării utilizării mijloacelor tehnice pentru obținerea informațiilor.

Indicarea inechivocă a condițiilor de autorizare în cadrul măsurilor speciale de investigații a mijloacelor tehnice necesare pentru utilizare (re-

ieșind din clasificatorul aprobat) ar fi ca o soluție de înlăturare a incertitudinii legislative privind necesitatea autorizării mijloacelor tehnice destinate pentru obținerea informațiilor sau lipsa ei în cadrul măsurilor speciale de investigații.

Deși, toate măsurile speciale de investigații, în funcție de clasificarea lor după modul de autorizare, în esența obiectivelor urmărite, aduc atingere drepturilor și libertăților omului, trebuie de menționat că anume aceste ingerințe temporare (*limitarea temporară a drepturilor și libertăților persoanei*) primesc legalizarea legislativă doar în scopul realizării obiectivelor prevăzute în Lege [4, art. 2] și în CPP [5, art. 1 alin. (2)]. Anume ideea enunțată atrage după sine concluzia necesității autorizării odată cu măsura specială de investigații și a mijloacelor tehnice pentru obținerea informațiilor, dacă este nevoie de utilizarea acestei tehnici. Or, neincluderea autorizării mijloacelor tehnice în dispozitivul actului prin care se autorizează măsura specială de investigații, în cazul necesității utilizării mijloacelor tehnice pentru obținerea informațiilor, ar însemna temei de contestare a rezultatelor obținute prin mijloace tehnice, fiindcă limitarea temporară a drepturilor și libertăților persoanei, în esența măsurii efectuate, presupune valorificarea informației obținute anume prin intermediul mijloacelor tehnice.

Opinia includerii în actele pentru obținerea autorizării măsurilor speciale de investigații a mențiunii privind autorizarea utilizării mijloacelor tehnice pentru obținerea informațiilor este împărtășită și de către cercetătorii autohtoni Victor Mîrzac și Boris Glavan. În Nota privind Activitatea specială de investigații cercetătorii indicați menționează „...în cadrul perfectării documentelor pentru obținerea autorizărilor respective privind efectuarea măsurilor speciale de investigații, în textul acestora neapărat trebuie să fie incluse (pentru a fi autorizate) și denumirile concerte ale tuturor mijloacelor tehnice care urmează a fi utilizate pentru documentarea măsurilor speciale concrete pentru care se solicită autorizarea. În caz contrar, în opinia noastră, rezultatele obținute la aplicarea mijloacelor tehnice ar putea fi contestate și invalidate...”. Aceeași afirmație o regăsim la autorii menționați și în monografia „Utilizarea mijloacelor tehnice în activitatea specială de investigații” [10].

La problematica identificată și împărtășită, referitor la afirmația autorilor menționați „inclusiunea denumirilor concerte ale tuturor mijloacelor tehnice care urmează a fi utilizate pentru documentarea măsurilor speciale de investigații”, ași face o remarcă privind oportunitatea includerii în actele de autorizare a denumirilor concrete ale tuturor mijloacelor tehnice. În acest sens, consider că, în actul de autorizare a măsurii speciale de investi-

gații, suficient ar fi indicarea obligatorie a mențiunii cu privire la autorizarea utilizării mijloacelor tehnice pentru obținerea informațiilor.

Totodată, spectrul activității speciale de investigații nu se reduce doar la efectuarea măsurilor speciale de investigații. Adică, utilizarea mijloacelor tehnice pentru obținerea informațiilor pot fi permise ofițerului de investigații, în limita competenței, de către conducătorul subdiviziunii specializate în efectuarea activității speciale de investigații pentru a colecta informații necesare ce caracterizează persoanele verificate în scopul prevăzut de lege [4, art. 7 alin. (3)].

Însă, o părere prestabilită privind obligativitatea autorizării în afara efectuării măsurilor speciale de investigații a altor mijloace tehnice decât cele special destinate pentru obținerea ascunsă a informațiilor ar fi una greșită deoarece utilizarea sistemelor informaționale, aparatelor de înregistrare video și audio, aparatelor de fotografiat și de filmat, precum și altor mijloace tehnice este un drept care rezultă din normele legislative ce reglementează nemijlocit atribuțiile funcționale ale autorităților din care fac parte subdiviziunile specializate – subiecte ale activității speciale de investigații, de exemplu Poliția [11, art. 25 alin. (5) punctele 7), 28), 29)].

Reiterez că, prin efectuarea măsurilor speciale de investigații sunt limitate temporar drepturile și libertățile persoanei iar utilizarea mijloacelor tehnice în cadrul realizării acestor măsuri necesită autorizarea. Cât privește executarea altor atribuții funcționale în cadrul activității speciale de investigații consider că ar fi suficient permisiunea dată ofițerului de investigații de către conducătorul subdiviziunii specializate, în limita competenței, de a utiliza mijloacele tehnice pentru obținerea informațiilor fără a recurge la procedurile stabilite pentru măsurile speciale de investigații.

Prin urmare, excluderea din prevederile art. 132² alin. (2) al CPP a sintagmei „dacă acestea au fost autorizate în modul stabilit de lege”, în esență, nu exonerează participanții cu drept de emiteră a actelor procedurale de obligația includerii în dispozitivul actului prin care se autorizează măsura specială de investigații a autorizării și mijloacelor tehnice necesare pentru obținerea informațiilor.

O altă necunoscută ce ar rezulta din concluzia efectuată și care urmează a fi studiată este modalitatea delimitării clasificatorului mijloacelor tehnice, inclusiv speciale, reieșind din competențele atribuite prin lege la autorizarea măsurilor speciale de investigații.

Reieșind din competențele atribuite la autorizarea măsurilor speciale de investigații, în lipsa unui clasificator al mijloacelor tehnice pentru obține-

rea informațiilor inerente de măsurile speciale de investigații este dificil de a efectua o delimitare a mijloacelor tehnice, inclusiv a celor special destinate pentru obținerea ascunsă a informațiilor. Deși, autorizarea unor mijloace tehnice pentru obținerea informațiilor rezultă din conținutul nemijlocit al măsurilor speciale de investigații [5, art. art. 132⁶, 132⁷, 132⁸, 132¹⁰, 134, , 134¹, 134², 134³, 132⁴], acest fapt nu înseamnă că există o claritate normativă privind modul de autorizare de către procuror ori de către conducătorul subdiviziunii specializate a utilizării mijloacelor tehnice pentru obținerea informațiilor în cadrul măsurilor speciale de investigații care fac excepție de la procedurile stabilite pentru măsurile cu autorizarea judecătorului de instrucție.

În articolul (Particularitățile măsurii speciale de investigații „urmărirea vizuală”), autorul Alexandru Cicala a concluzionat că „...utilizarea mijloacelor tehnice pentru realizarea unor măsuri speciale de investigație reprezintă o restricționare a drepturilor și libertăților persoanelor și poate fi realizată doar cu permisiunea și controlul judecătorului de instrucție”. Totodată, autorul menționat indică „Din punct de vedere practic, consider cu convingere că realizarea măsurii speciale de investigații urmărirea vizuală în lipsa utilizării mijloacelor tehnice, pe alocuri poate deveni ineficientă și rezultatele care vor fi acumulate nu vor reflecta o imagine clară a evenimentelor petrecute” [12].

Astfel, lipsa clasificatorului al mijloacelor tehnice pentru obținerea informațiilor inerent de măsurile speciale de investigații induce la concluzii contradictorii privind conexiunea directă a mijloacelor tehnice pentru obținerea informațiilor cu restricționarea drepturilor și libertăților persoanelor, care necesită permisiunea și controlul judecătorului de instrucție.

În opinia mea, conexiunea mijloacelor tehnice de obținere a informațiilor urmează a fi efectuată nemijlocit cu măsurile speciale de investigații autorizate în corespundere cu legislația – element indispensabil pentru obținerea informațiilor necesare realizării obiectivelor prevăzute în Lege [4, art. 2] și în CPP [5, art. 1 alin. (2)]. În esența obiectivelor urmărite, toate măsurile speciale de investigații, aduc ingerințe temporare drepturilor și libertăților omului, în legătură cu care fapt, legiuitorul a impus condiția autorizării măsurilor speciale de investigații indiferent de categoria competențelor atribuite.

Ar fi eronată percepția necesității autorizării utilizării mijloacelor tehnice destinate obținerii informațiilor, inclusiv a celor destinate obținerii în ascuns a informațiilor, doar în cazul măsurilor cu autorizarea judecătorului de instrucție. Această confuzie ar dispărea odată cu includerea în dispoziți-

vul actului prin care se autorizează măsura specială de investigații de către procuror ori de către conducătorul subdiviziunii specializate a autorizării mijloacelor tehnice necesare pentru obținerea informațiilor. Or, imposibilitatea utilizării tehnicii de documentare video, foto și audio, etc, în cadrul măsurilor speciale de investigații, în era dezvoltării avansate a tehnologiei de obținere și prelucrare a informațiilor, prin prisma materialelor și informațiilor care pot fi obținute (înregistrări video și/sau audio, fotografiile și copii de pe documente, etc), ar face ca rezultatele măsurilor speciale de investigații autorizate de către procuror ori autorizate de către conducătorul subdiviziunii specializate să reprezinte caracterul lor ineficient și/sau inutil, în aspect probatoriu.

În exercitarea drepturilor și libertăților sale, fiecare persoană este supusă numai îngrădirilor stabilite de lege în scopul exclusiv al asigurării recunoașterii și respectului drepturilor și libertăților celorlalți și în vederea satisfacerii cerințelor juste ale moralei, ordinii publice și bunăstării generale, într-o societate democratică [1, art. 29 alin. (2)].

Constituția Republicii Moldova reglementează restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți ale omului cu condiția neadmiterii restrângerii drepturilor proclamate în articolele 20-24 din Constituție [2, art. 54]. Prin urmare, utilizarea mijloacelor tehnice pentru obținerea informațiilor în cadrul tuturor măsurilor speciale de investigații nu contravine Legii supreme a societății și a statului Republica Moldova, dar apare ca o necesitate orientată pentru asigurarea securității naționale, a ordinii publice, prevenirii infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane și împiedicării divulgării informațiilor confidențiale, în condițiile stabilite. Totodată, autorizarea mijloacelor tehnice pentru obținerea informațiilor în cadrul măsurilor speciale de investigații, nu restrânge exercitarea unor drepturi sau libertăți cum ar fi: accesul liber la justiție; prezumția nevinovăției; neretroactivitatea legii; drepturile fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle; dreptul la viață și la integritatea fizică și psihică [2, articolele 20-24].

În contextul menționat, este important de a nu trece cu vederea necesitatea reglementării normative a categoriilor de mijloace tehnice destinate pentru obținerea informațiilor ce pot fi autorizate în cadrul măsurilor speciale de investigații, astfel, încât să nu depășească posibilitățile tehnice din dotare, precum și să se încadreze în limita necesară realizării obiectivelor ce rezultă din scopul nemijlocit al măsurilor speciale de investigații. În acest context, ar fi rațional elaborarea de către fiecare subiect (autoritate) al acti-

vității speciale de investigații a Nomenclatorului standard de dotare a subdiviziunilor specializate din subordine cu mijloace tehnice speciale, precum și cu alte mijloace tehnice destinate pentru obținerea informațiilor, ceea ce va asigura, în permanență, dezvoltarea capacităților funcționale, dar și va institui mecanismul viabil de evidență și control al utilizării conform destinației a mijloacelor tehnice din dotare.

În temeiul celor constate, luând în considerație competențele atribuite unor subiecți prin Legea nr. 59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigații, consider oportun ca Ministerul Afacerilor Interne, Centrul Național Anticorupție și Serviciul de Informații și Securitate ale Republicii Moldova să inițieze proceduri de revizuire, actualizare și/sau elaborare a cadrului normativ în esența certificării, evidenței și utilizării mijloacelor tehnice destinate pentru obținerea informațiilor în procesul efectuării activității speciale de investigații, excluzând incertitudinile legislative existente în ce privește autorizarea în cadrul tuturor măsurilor speciale de investigații a posibilităților de utilizare a mijloacelor tehnice destinate pentru obținerea informațiilor, inclusiv în mod ascuns.

Concluzionez că soluționarea juridico-practică a problemei abordate privind autorizarea în cadrul tuturor măsurilor speciale de investigații a mijloacelor tehnice pentru obținerea informațiilor reprezintă o necesitate actuală, inclusiv pentru anticiparea și eliminarea posibilelor abuzuri, ce pot afecta drepturile și libertățile omului.

Referințe bibliografice

1. Declarația universală a drepturilor omului nr. 12 din 10.12.1948, adoptată și proclamată de Adunarea generală a O.N.U. prin Rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948, publicată la 30.12.2998 în Tratatul Internațional nr. 1 art.12.
2. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994, publicată la 29.03.2016 în Monitorul Oficial nr. 78 art.140, cu modificările și completările efectuate la ziua de 1 noiembrie 2022.
3. Malcom Shaw (2008). International Law (ed. 6th ed.). Leiden: Cambridge University Press. ISBN 978-0-511-45559-9, p. 265.
4. Legea Republicii Moldova nr. 59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigații, publicată la 08.06.2012 în Monitorul Oficial nr. 113-118 art.373, cu modificările și completările efectuate la ziua de 1 noiembrie 2022.

5. Codul Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003 de procedură penală, publicat la 05.11.2013 în Monitorul Oficial nr. 248 – 251 art. 699, cu modificările și completările efectuate la ziua de 1 noiembrie 2022.
6. Legea Republicii Moldova nr. 39 din 29.05.2014 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 - XV din 14 martie 2003, publicată la 27.06.2014 în Monitorul Oficial nr. 169-173 art. 377.
7. Legea Republicii Moldova nr. 235 din 01.12.2011 privind activitățile de acreditare și de evaluare a conformității, publicată la 07.03.2011 în Monitorul Oficial nr. 46-47 art. 136, cu modificările și completările efectuate la ziua de 1 noiembrie 2022.
8. Reglementarea Tehnică „Echipamente radio, echipamente terminale de telecomunicații și recunoașterea conformității acestora”, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 1274 din 23.11.2007. care este armonizată cu Directiva europeană R&TTE 1999/5/CE.
9. Regulamentul cu privire la importul, exportul, proiectarea producerea și comercializarea mijloacelor tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informației și a Clasificatorului mijloacelor tehnice speciale pentru obținerea ascunsă a informației, aprobate prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 100 din 09.02.2009, publicat la 20.02.2009 în Monitorul Oficial nr. 37-40 art.164, cu modificările și completările efectuate la ziua de 1 noiembrie 2022.
10. Note privind activitatea specială de investigații/ Victor Mîrzac, Boris Glavan; Academia „Ștefan cel Mare”, Chișinău-2018, p. 37;
11. Utilizarea mijloacelor tehnice în activitatea specială de investigații/ Victor Mîrzac, Boris Glavan; Academia „Ștefan cel Mare”, Chișinău-2014, pag.20.
12. Legea Republicii Moldova nr. 320 din 27.12.2012 cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului, publicată la 01.03.2013 în Monitorul Oficial nr. 42-47 art.145, cu modificările și completările efectuate la ziua de 1 noiembrie 2022.
13. Particularitățile măsurii speciale de investigații „urmărirea vizuală”/ Alexandru Cicala, CZU 343.132, Revista Națională de Drept nr. 3(245), 2001, p. 55.

CZU 346.545

**PROTECȚIA DREPTURILOR ȘI INTERESELE CONCURRENTILOR
DE BUNĂ CREDINȚĂ ȘI ALE CONSUMATORILOR PRIN NORMELE
DREPTULUI INTERNAȚIONAL ȘI EUROPEAN**

Veaceslav URSU,

doctor în drept, conferențiar universitar,
decan al Facultății drept, administrație, ordine și securitate publică
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
ORCID: 0000-0002-0696-4391

Eugeniu MUSTEAȚĂ,

doctorand, Școala Doctorală „Științe penale și drept public”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
ORCID: 0000-0002-3864-4384

Rezumat

Prezentul studiu a avut drept scop identificarea, studierea și analiza celor mai relevante acte normative internaționale, care prin prevederile sale definesc conceptul concurenței neloiale, instituie mecanisme de contracarare a acestui tip de activitate infracțională și stabilesc pentru țările semnatare obligații pozitive și negative, având menirea, inclusiv, de a armoniza legislațiile naționale ale statelor și racordarea prevederilor naționale la cele internaționale. Autorii au prezentat prevederi conținute în actele normative adoptate la nivel de Uniune Europeană, făcând o scurtă incursiune în evoluția legislației Republicii Moldova în materia concurenței neloiale și protecției consumatorilor.

Cuvinte-cheie: concurență neloială, protecția consumatorilor, practici comerciale neloiale, concurență liberă.

Summary

The purpose of this study was to identify, study and analyze the most relevant international normative acts which, through its provisions, define the concept of unfair competition, establish mechanisms to counteract this type of criminal activity and establish positive and negative obligations for the signatory countries, with the aim, including, to harmonize the national legislations of the states and the connection of the national provisions to the international ones. The authors presented provisions contained in the normative acts adopted at the level of the European Union, making a brief foray into the evolution of the legislation of the Republic of Moldova in the matter of unfair competition and consumer protection.

Keywords: unfair competition, consumer protection, unfair commercial practices, free competition.

Introducere. Actualmente, practic în toate țările cu economie de piață s-a format o practică de contracarare a manifestărilor de concurență neloială. Luându-se în considerație particularitățile sistemelor de drept naționale, această contracarare se realizează de cele mai multe ori prin intermediul normelor din Codurile penale sau al normelor din cadrul unor legi speciale conținând dispoziții penale. De asemenea, în practica unor state, se observă tendința de apropiere a normelor legislației dedicate protecției concurenței loiale cu normele legislației consacrate protecției consumatorilor. Aceasta se explică prin faptul că consumatorii, care nu participă direct în competiția economică, evoluează în calitate de obiect al rivalității concurențiale. În acest fel, normele de drept, referitoare la apărarea împotriva concurenței neloiale, îndeplinesc un triplu rol de: protejare a intereselor concurenților de bună-credință; ocrotire a intereselor consumatorilor; menținere a climatului concurențial în interesul întregii societăți.

Baza metodologică a cercetării. Elaborarea articolului a avut la bază studierea și analiza prevederilor legale ale actelor normative internaționale și a celor europene dedicate reglementărilor chestiunilor legate de apărarea împotriva actelor de concurență neloială, contracararea și prevenirea acestor genuri de activitate ilegală, precum și asigurării și menținerii unui climat concurențial în interesul statului, comunității și al cetățenilor.

Conținut de bază. Dezvoltarea economică pe plan mondial, după anii 1850, a dus la accelerarea schimburilor comerciale și, în mod firesc, au apărut instituții și reglementări în domeniul concurenței.

Protecția împotriva concurenței neloiale a fost recunoscută acum aproape un secol în Convenția de la Paris pentru Protecția Proprietății Industriale din 20 martie 1883, intrată în vigoare la 6 iulie 1884, revizuită la Bruxelles (14.12.1900), Washington (02.06.1911), Haga (06.11.1925), Londra (02.06.1934), Lisabona (31.10.1958), Stockholm (14.07.1967) și modificată la 2 octombrie 1979, prin care a fost creată Uniunea Internațională pentru protecția proprietății industriale. Republica Moldova a ratificat această Convenție la data de 25.12.1991.

Astfel, Convenția de la Paris din 1883 reprezintă baza reglementărilor în materia contracarării actelor de concurență neloială. Contracararea concurenței neloiale a fost unul din obiectivele acestei Convenții, care la art. 1 statuează: „*Protecția proprietății industriale are ca obiect brevetele de invenție, modelele de utilitate, desenele și modelele industriale, mărcile de fabrică sau de comerț, mărcile de serviciu, numele comercial și indicațiile de proveniență sau denumirile de origine, precum și reprimarea concurenței neloiale.*”

Pentru armonizarea mondială a legislației țărilor membre ale Organizației Națiunilor Unite, la Conferința de la Stockholm din 1967, s-a constituit Organizația Mondială pentru Protecția Proprietății Industriale (O.M.P.I.).

În peste 100 de state care au aderat la Convenția de la Paris, bazele legale pentru protecția împotriva concurenței neloiale pot fi găsite și în legislația națională, Republica Moldova nefiind o excepție în acest sens.

În Uniunea Europeană există norme stricte care protejează libera concurență. În baza acestor norme, sunt interzise o serie de practici, iar încălcarea normelor UE în materie de concurență poate aduce persoanei vinovate o amendă în valoare de 10% din cifra de afaceri realizată anual, la nivel mondial, de întreprinderea respectivă. În unele țări din UE, administratorii firmelor care se fac vinovate de încălcarea normelor europene riscă sancțiuni grave, inclusiv pedeapsa cu închisoarea [11].

Ca urmare a dezvoltării relațiilor economice și activităților de întreprinzător, au apărut diverse și multiple încălcări de natură să submineze principiul concurenței loiale.

Cu toate că norme privind concurența neloială erau reglementate la nivel comunitar, în Tratatul de instituire a Comunității Europene, în art. 81 și art. 82, a apărut necesitatea unui regulament care să pună în aplicare aceste articole și să creeze norme clare de investigare și sancționare pentru membrii comunității. Astfel, la nivel european a fost adoptat Regulamentul (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 și 82 din tratat, *menit să instituie un sistem care să garanteze că nu este denaturată concurența pe piața comună* [1].

Totodată, în cadrul Uniunii Europene despăgubirea în materia concurenței se bucură de o abordare distinctă, fiind astfel reglementată de Directiva 2014/104/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 noiembrie 2014 privind anumite norme care guvernează acțiunile în despăgubire în temeiul dreptului intern în cazul încălcărilor dispozițiilor legislației în materie de concurență a statelor membre și a Uniunii Europene.

La nivelul Uniunii Europene funcționează mai multe instituții care se implică în asigurarea principiilor de concurență loială. Astfel, pe lângă Comisia Europeană activează Direcția Generală de concurență, activitatea sa fiind axată nu atât pe elaborarea de propuneri legislative, cât mai ales pe luarea de măsuri împotriva companiilor sau statelor membre, atunci când consideră că acestea încalcă normele [12].

Un alt act diriguitor aprobat la nivelul Uniunii Europene este Directiva

privind practicile comerciale neloiale, din 11 mai 2005. Obiectivele acestei Directive sunt stipulate expres în Preambulul Directivei, punctul (6), potrivit căruia „...prezenta directivă are ca obiectiv apropierea legislațiilor statelor membre privind practicile comerciale neloiale, inclusiv publicitatea neloială, care dăunează direct intereselor economice ale consumatorilor și, prin urmare, dăunează indirect intereselor economice ale concurenților legitimi. În conformitate cu principiul proporționalității, prezenta directivă protejează consumatorii de consecințele unor asemenea practici comerciale neloiale, în cazul în care sunt semnificative, dar recunoaște că, în unele cazuri, impactul asupra consumatorilor poate fi neglijabil. Prezenta directivă nu reglementează și nu aduce atingere legislațiilor interne privind practicile comerciale neloiale care dăunează doar intereselor economice ale concurenților sau care au legătură cu o tranzacție între comercianți; pentru a ține seama pe deplin de principiul subsidiarității, statele membre vor păstra, dacă doresc acest lucru, posibilitatea de a reglementa astfel de practici, în conformitate cu dispozițiile legislației comunitare” [2].

Această Directivă a fost transpusă în legislația Republicii Moldova, în special în Legea privind protecția consumatorului, odată cu aprobarea Legii nr. 140 din 28.07.2011 pentru modificarea și completarea unor acte legislative [4], aceste modificări având drept scop armonizarea legislației Republicii Moldova cu cadrul normativ european.

Armonizarea reglementărilor în materie de concurență neloială este foarte importantă în contextul globalizării și schimburilor economice internaționale.

Astfel, majoritatea statelor Uniunii Europene au creat instituții specializate în garantarea și apărarea concurenței neloiale. Republica Moldova, la fel, a preluat această practică instituind o instituție specializată, începând cu anul 2012 fiind funcțional Consiliul Concurenței, care este succesorul de drept al Agenției Naționale pentru Protecția Concurenței care a activat în perioada 2007-2012.

Având în vedere normele internaționale și instituțiile menite să asigure funcționarea economiei antrenate în concurență liberă, putem afirma că la nivelul Uniunii Europene se pune un accent deosebit pe acest principiu fundamental al economiei de piață, ceea ce denotă importanța asigurării unor reguli de joc egale și comune pe piață pentru toți participanții implicați în activitatea economică și care să contribuie eficient la menținerea pieței deschise și concurențiale.

Anterior, în Republica Moldova, aspectele ce țineau de concurență

erau tratate prin prisma Codului Civil din 1964. În timpul URSS, pe teritoriul actual al RM, se aplicau actele URSS. Deși constituțiile URSS garantau drepturile economice ale cetățenilor, URSS avea o economie planificată și cu lipsă de comercianți. Respectiv, nu poate fi vorba de un drept al concurenței.

În Republica Moldova, sistemul reglementării juridice a protecției concurenței își are originea la începutul anilor 90 ai secolului XX prin aprobarea Hotărârii Guvernului R.S.S. Moldova nr. 2 din 04.01.1991 cu privire la măsurile urgente de demonopolizare a economiei naționale a R.S.S. Moldova [7], care declară *drept una din direcțiile principale ale economiei dezvoltarea spiritului de concurență și limitarea activității monopoliste*. Ulterior a fost aprobată Legea Republicii Moldova nr. 906 din 29.01.1992 cu privire la limitarea activității monopoliste și dezvoltarea concurenței [5], care a pus bazele sistemului reglementării juridice a concurenței neloiale. Potrivit art. 7 din acest act legislativ, acțiunile nelegitime interzise ale agentului economic pe piață, cum ar fi: *răspândirea unor informații false sau denaturate, în stare să prejudicieze averea și (sau) reputația altui agent economic; inducerea în eroare a cumpărătorilor în ceea ce privește modul și locul fabricării, însușirile de consum și calitatea mărfurilor; compararea incorectă de către agentul economic, în scop de reclamă, a mărfurilor produse sau desfăcute de el cu mărfurile altor agenți economici; folosirea neautorizată a emblemei comerciale, a firmei sau a marcajului mărfii, precum și copierea ambalajului, aspectului exterior al mărfii altui agent economic; folosirea sau divulgarea informațiilor de ordin tehnico-științific, de producție și comerciale, inclusiv a secretelor comerciale, fără acordul posesorilor acestor informații*. Reieșind din faptul că legea menționată mai sus avea mai mult un caracter declarativ, la 30.06.2000 a fost aprobată Legea cu privire la protecția concurenței nr. 1103 [6], mai amplă, care în art. 2 definește **concurența neloială** drept *acțiunile agentului economic de a obține avantaje neîntemeiate în activitatea de întreprinzător, ceea ce aduce sau poate aduce prejudicii altor agenți economici sau poate prejudicia reputația lor în afaceri*. Această lege prevedea un șir de acțiuni considerate de concurență neloială, însă pe lângă acestea mai puteau fi calificate drept concurență neloială și alte acțiuni prin prisma definiției generale a concurenței neloiale. Acest act legislativ a adoptat un sistem mixt de reglementare și contracare a concurenței neloiale. Justificarea existenței unui asemenea sistem se rezumă la ideea că faptele actorilor de pe piață pe planul concurenței neloiale nu sunt limitative, deoarece imaginația profesioniștilor neloiali este inepuizabilă și nu încetează să se reînnoiască [8, p. 44].

Cadrul normativ de drept penal în materia infracțiunilor economice

a cunoscut pe parcursul timpului o continuă evoluție, ceea ce a determinat, sub aspect juridic eficiența combaterii și prevenirii infracțiunilor de natură să afecteze principiile economiei.

Infracțiunea de concurență neloială și-a găsit reglementarea în Codul Penal al Republicii Moldova în anul 2007, odată cu adoptarea Legii pentru modificarea și completarea Codului Penal al Republicii Moldova din 27.04.2007. Astfel, prin incriminarea faptei de concurență neloială la art. 246¹, s-a reacționat la doleanțele expuse de teoreticienii și practicienii din domeniul juridic.

Concurența neloială, în anumite privințe era incriminată și în CP al RM din 1961, care la art. 141² prevedea răspunderea pentru *producerea, importul, exportul, stocarea, oferirea spre vânzare sau vânzarea unor mărfuri purtând mențiuni false privind brevetele de invenție, originea și caracteristicile mărfurilor, precum și numele producătorului sau vânzătorului, cu scopul de a-i induce în eroare pe ceilalți vânzători sau beneficiari*. Totuși, lipsa de fermitate nu i-a permis acestei norme din legea penală anterioară să se impună în apărarea concurenței neloiale și, implicit în realizarea unor deziderate constituționale de relevanță [9, p. 234].

Contracurarea acțiunilor de concurență neloială are drept premise prevederile Constituției RM, care la art. 126 alin. (1) consacră: „economia Republicii Moldova este economie de piață, de orientare socială, bazată pe proprietatea privată și pe proprietatea publică, antrenate în concurență liberă”. Totodată, Constituția prevede că statul trebuie să asigure libertatea comerțului și a activității de întreprinzător, protecția concurenței loiale, crearea unui cadru favorabil valorificării tuturor factorilor de producție [3]. Astfel, reieșind din normele legale citate supra, statului îi revine obligația de a crea mecanisme eficiente de garantare a desfășurării activității de întreprinzător în baza principiilor de concurență loială.

Concluzii. Protejarea concurenței loiale este primordială pe o piață liberă, fiind necesară pentru funcționarea economiei de piață în scopul de a stimula inovația și echilibrul de șanse între interesul individual al persoanelor juridice care participă pe o piață liberă, precum și a intereselor patrimoniale ale cetățenilor, atât în calitatea sa de antreprenori, cât și ca consumatori.

Implementarea legislației concurențiale vine să asigure reguli de joc egale și comune pe piață pentru toți participanții implicați în comerț/activitate economică și să contribuie eficient la menținerea pieței deschise și concurențiale. Existența rivalității între întreprinderi constituie un factor

important al eficienței economice, inclusiv al eficienței dinamice sub formă de inovații, întrucât orice competiție pe piață generează rezultate pozitive: calitate, preț, produse noi și diverse, tehnologii inovative [10].

Este bine cunoscut rolul fundamental jucat de piață și concurență în garantarea bunăstării consumatorilor, în realizarea unei repartiții optime a resurselor și în oferirea unei motivații puternice privind creșterea eficienței și a nivelului tehnic și calitativ al producției. Totodată, principiul economiei de piață deschise nu implică existența unei atitudini pasive față de modul de funcționare a piețelor, ci dimpotrivă, impune menținerea unei vigilențe constante, pentru a permite mecanismelor pieței să funcționeze corect. Acest lucru devine cu atât mai necesar în actualul context mondial, al globalizării, caracterizat prin adâncirea integrării la nivelul piețelor.

Bibliografie:

1. Regulamentul (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 și 82 din tratat, pct. (1).
2. Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori și de modificare a Directivei 84/450/CEE a Consiliului, a Directivelor 97/7/CE, 98/27/CE și 2002/65/CE ale Parlamentului European și ale Consiliului și a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 al Parlamentului European și al Consiliului („Directiva privind practicile comerciale neloiale”).
3. Constituția RM, publicat: în Monitorul Oficial al RM nr. 1 art.5 din 12.08.1994. art. 126 alin. (2) lit. b).
4. Legea nr. 140 din 28.07.2011 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, publicată: în Monitorul Oficial Nr. 146 art. 446 din 28.08.2011.
5. Legea Republicii Moldova nr. 906 din 29.01.1992 cu privire la limitarea activității monopoliste și dezvoltarea concurenței. În: Monitorul Parlamentului Republicii Moldova nr. 2 din 01.03.1992, *abrogată prin Legea nr. 183 din 12.07.2012.*
6. Legea cu privire la protecția concurenței nr.1103. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 166-168 din 31.12.2000, *abrogată din 14.09.2012.*
7. Hotărârea Guvernului R.S.S. Moldova nr. 2 din 04.01.1991 cu privire la măsurile urgente de demonopolizare a economiei naționale a R.S.S. Mol-

- dova. În: Buletinul Oficial din 04.01.1991, *abrogată din 25.10.2012.*
8. Gorincioi Cornelia, Cercetarea instrumentelor juridice de contracarare a actelor de concurență neloială, Teză de doctor în drept, Chișinău 2019, p. 44.
  9. Brînza Sergiu, Stati Vitalie, Tratat de Drept penal. Partea Specială. Volumul II. Chișinău 2016, p. 234.
  10. Sedlețchi Elena, Punctele de interferență dintre protecția dreptului de proprietate intelectuală și protecția concurenței loiale, În: Revista de proprietate intelectuală - Intelectus nr.4/2015.
  11. https://europa.eu/youreurope/business/selling-in-eu/competition-between-businesses/competition-rules-eu/index_ro.htm.
  12. Uniunea Europeană, DG Concurență, Politica în domeniul concurenței în Uniunea Europeană, Disponibil online: http://ec.europa.eu/dgs/competition/factsheet_general_ro.pdf.

CZU 343.621

OBIECTUL INFRAȚIUNII DE PROVOCARE ILEGALĂ A AVORTULUI

Marian GHERMAN,

doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Catedrei „Activitate specială de investigații și anticorupție”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
ORCID: 0000-0002-2033-1566

Alexandru CICALA,

doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei
„Activitate specială de investigații și anticorupție”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
ORCID: 0000-0001-5900-0679

Rezumat

Problema obiectului infracțiunii este una dintre cele mai importante în știința dreptului penal. Aceasta este legată în mod strâns de caracterul material al infracțiunii, percepută ca o faptă prejudiciabilă pentru ordinea de drept. Cu alte cuvinte, determinarea obiectului infracțiunii este strâns legată de stabilirea circumstanțelor obiective ale faptei prejudiciabile săvârșite.

Obiectul infracțiunii de provocare ilegală a avortului este cercetat de unii autori prin diferite prisme, fapt care l-am demonstrat în acest articol științific.

Cuvinte-cheie: obiectul infracțiunii, relații sociale, provocarea ilegală a avortului, sarcină, avort criminal.

Summary

The problem of the object of the offense is one of the most important in the science of criminal law. This is closely related to the material nature of the offense, perceived as an act prejudicial to the rule of law. In other words, the determination of the object of the offense is closely related to the determination of the objective circumstances of the detrimental act committed.

The object of the offense of illegal provocation of abortion is investigated by some authors through different prisms, which I have demonstrated in this scientific article.

Keywords: object of crime, social relations, illegal abortion challenge, pregnancy, criminal abortion.

O condiție indispensabilă vizând respectarea legalității penale este ca orice infracțiune concretă săvârșită de o persoană să corespundă conținutu-

lui unei infracțiuni din legea penală [1, p. 278]. Orice persoană, săvârșind o faptă socialmente periculoasă, prevăzută în mod penal, cauzează prejudicii societății și relațiilor existente în cadrul acestei societăți.

Reieșind nemijlocit din noțiunea infracțiunii, care este definită de legislația penală (art. 14 alin.(1) CP) drept acea faptă (acțiunile sau inacțiunile) prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăția și pasibilă de pedeapsă penală, este clar momentul că toate faptele prevăzute de legea penală în mod exclusiv atentează la unul din obiectele redată în cadrul normativ existent.

Astfel, apelând la dispozițiile art. 2 alin.(1) CP al RM, [3] pot fi stabilite următoarele valori sociale ocrotite de legea penală în vigoare:

- Persoana;
- Drepturile și libertățile persoanei;
- Proprietatea;
- Mediul înconjurător;
- Orânduirea constituțională;
- Suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii

Moldova;

- Pacea și securitatea omenirii;
- Întreaga ordine de drept.

Se cunoaște, că teoria penală consideră ca obiect al infracțiunii acele relații sociale recunoscute în societate și care corespund intereselor întregii acestei societăți. În ceea ce privește însă definirea unică a acestui obiect și a formelor de manifestare a lui, corelația cu obiectul material în literatura de specialitate s-au înaintat mai multe opinii [2, p. 116]. Pentru conturarea unei interpretări unice a problemei este necesar, în opinia noastră, de a reieși din caracterul relațiilor sociale ca forme tipice de raporturi ale anumitor subiecți, care activează în societatea respectivă.

După cum se știe, oamenii au reușit să supraviețuiască numai întrând în legătură unii cu ceilalți, ajutându-se reciproc, schimbând între ei produsele obținute, satisfăcându-și în comun nevoile materiale și spirituale. Aceste relații între membrii societății se constituie independent de voința omului, fiind impuse de necesitățile vitale ale grupului social [4, p. 56]. În cadrul acestor relații sociale are loc, tot în mod obiectiv, și un proces de evaluare a ceea ce este bun și rău pentru viața socială. Relațiile sociale iau naștere în mod necesar în jurul și datorită anumitor valori sociale. Anume obiectul infracțiunii permite cunoașterea sistemului de valori sociale ocrotite de sistemul de drept respectiv și pune în evidență opțiunea politică cu privire

la apărarea anumitor valori pe care legiuitorul le consideră fundamentale pentru funcționarea întregii orânduiri sociale și de stat.

După cum se cunoaște, remarcă autorul român *Vasile Drăghici*, doctrina penală se situează pe poziția după care obiectul juridic al oricărei infracțiuni îl constituie relațiile care se formează, se desfășoară și se dezvoltă în jurul și datorită unor realități, care prin aptitudinea și rolul care îl au în formarea, desfășurarea și dezvoltarea relațiilor sociale, constituie valori sociale [4, p. 57]. Pe cale de consecință, legea penală incriminând faptele care aduc atingere valorilor sociale ocrotite de legea penală, implicit apără relațiile sociale împotriva acestor manifestări.

Cu alte cuvinte obiectul infracțiunii ar fi acel interes pe care îl apără legea penală. Susținem ideea profesorului *V. Drăghici*, prin care subliniază precum că norma juridică fiind adoptată în vederea realizării și integrării ordinii sociale, cuprinde în sine ideea de ocrotirea unui interes și de apărare a ordinii împotriva oricăror atacuri destabilizatoare a ordinii sociale și care ar putea vătăma sau pune în pericol interesul ocrotit, instaurând dezordine în viața socială. Legiuitorul nu editează o normă decât condus de necesitatea ocrotirii unui interes contra răului care îl amenință.

Toate relațiile pe care le apără legea penală și sunt încălcate ca rezultat al săvârșirii infracțiunii, în teoria și practica dreptului penal constituie obiectul infracțiunii [5, p. 73-81]. Legea penală nu prevede nici o infracțiune prin lipsa obiectului de atentare. Obiectul infracțiunii indică asupra conținutului, caracterului și gradului de pericol social al ei. Cu alte cuvinte, gradul prejudiciabil al oricărei infracțiuni nu poate fi determinat în mod corect dacă nu se va determina cărei alte valori sociale i s-au cauzat sau a fost creat un pericol de cauzare a unor daune concrete. Acea relație socială ori acel grup (cumul) de relații sociale, se numește **obiect al infracțiunii** [6, p. 8].

Problema obiectului infracțiunii este una dintre cele mai importante în știința dreptului penal [7, p. 5]. Aceasta este legată în mod strâns de caracterul material al infracțiunii, percepută ca o faptă prejudiciabilă pentru ordinea de drept. Cu alte cuvinte, determinarea obiectului infracțiunii este strâns legată de stabilirea circumstanțelor obiective ale faptei prejudiciabile săvârșite.

Întrucât obiectul infracțiunii este valoarea socială (implicit relațiile sociale) ocrotită de legea penală, capătă o mare importanță modul în care un bun sau interes dobândește atributul de valoare socială [4, p. 59]. Acesta este determinat de transformările care survin pe parcursul dezvoltării societății în ansamblu și cerințelor și necesităților înaintate de aceasta și de

către membrii ei în mod individual.

Sunt cunoscute, astfel, categoriile de obiect general, generic (de grup), nemijlocit (obiect juridic principal și obiect juridic secundar) și obiect material.

Obiectul general (juridic) al infracțiunii este constituit din valoarea socială și relațiile sociale privitoare la aceasta, apărute de legea penală prin incriminarea faptelor care aduc atingere ori le pun în pericol [8, p. 74-75]. Anume obiectul general le dă posibilitate de a determina conținutul social-politic al dreptului penal, să stabilim caracterul faptelor săvârșite și, în unele cazuri, să deosebim infracțiunile de alte încălcări de lege. Pentru oricare infracțiune prevăzută de legea penală relațiile sociale și valorile ce corespund acestor relații apărute de lege au un caracter comun.

Reieșind din prevederile art.4 al CP RM, întreaga reglementare juridică are menirea să apere, în mod prioritar, persoana ca valoare supremă a societății, drepturile și libertățile acesteia.

Cuvântul „persoana” vine din latinescul *persona*, acesta denumind „masca pe care o purta pe scenă actorul antic”, iar conform DEX-ului aceasta reprezintă „ființă omenească, individul considerat în totalitatea însușirilor sale fizice și psihice”. Însă știința dreptului penal mai utilizează o noțiune – cea de „om”. Este necesar de a stabili deosebirea dintre aceste două noțiuni.

În așa mod, se consideră că conținutul categoriei „om” include atât aspectul biologic, cât și latura socială a acestuia, pe când „persoana” este o categorie doar socială. Trebuie de precizat că, latura biologică a omului constă în starea lui fizică, în starea și funcționarea corpului și organelor sale, iar latura socială este reprezentată de caracteristica socială a omului – nivelul de studii, genul de activitate, locul de trai și de muncă, starea familială, comportamentul social [9, p. 33].

De asemenea, mai trebuie de specificat că, persoana nu este altcineva decât omul, privit într-un anumit aspect al său, ca membru al unui grup social determinat, care posedă anumite însușiri, funcții, care are o însemnătate din punct de vedere social. Rezultă că, orice atingere adusă persoanei pune în pericol sau chiar lezează buna desfășurare a relațiilor sociale legate de aceasta.

De aceea, a fost necesar gruparea relațiilor sociale la care se atentează prin săvârșirea anumitor fapte ilegale, în funcție de valoarea lor, și cărora li se cauzează daună sau se creează pericolul real de provocare a unei daune. Acest fapt a determinat formarea obiectului generic al infracțiunii. Astfel, acesta constituie grupul de relații sociale omogene, reciproc legate între ele

printr-un semn generic sau înrudit și la care atentează un șir întreg de infracțiuni. Anume în funcție de obiectul generic, legiuitorul divizează ansamblul infracțiunilor în grupuri mari, formând capitole ale Părții Speciale a Codului penal, ca „Infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei” (cap.II), „Infracțiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei” (cap.III), „Infracțiuni privind viața sexuală” (cap.IV), „Infracțiuni contra patrimoniului” (cap.VI) etc.

Autorul Alexandru Boroi remarcă că **obiectului generic** al grupului de infracțiuni contra persoanei, este constituit din relațiile sociale care se formează în jurul valorilor sociale, constituite din principalele atribute ale persoanei: viața, integritatea corporală, inviolabilitatea vieții sexuale și onoarea. Aceste relații sunt ocrotite prin modul în care legea penală apără valorile sociale mai sus amintite împotriva faptelor susceptibile să pună în pericol sau să lezeze aceste valori” [10, p. 4]. Rezultă că, obiectul generic permite a stabili că în cadrul infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei el reprezintă persoana, adică acele relații sociale care determină locul persoanei în societate. De aceea, apărarea persoanei constituie una din îndatoririle fundamentale ale cetățenilor și ale organelor statului, apărare care se realizează prin stabilirea unui cadru foarte larg și variat de incriminări, pe baza căruia se instituie răspunderea penală pentru faptele ilicite.

În această ordine de idei, S. Brînză consideră că, categoria infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei se divide în trei subgrupe:

- 1) infracțiuni contra vieții;
- 2) infracțiuni contra sănătății;
- 3) infracțiuni care pun în pericol viața și sănătatea persoanei (din această subgrupă face parte și *infracțiunea de provocarea ilegală a avortului*).

Drept argument a acestei clasificări autorul S. Brînză menționează că deosebirea infracțiunilor care pun în pericol viața și sănătatea de infracțiunile contra sănătății rezidă, în primul rând, în aceea că în cazul primelor lipsește intenția de a cauza prejudiciu sănătății, dar făptuitorul prevede posibilitatea cauzării prejudiciu vieții și sănătății” [11, p. 125].

Prin obiect nemijlocit al infracțiunii se are în vedere relația socială concretă care suferă în urma săvârșirii infracțiunii. Referindu-ne la studiul nostru, obiectul nemijlocit reprezintă relațiile sociale care pun în pericol viața și sănătatea persoanei și totalitatea relațiilor sociale, ale căror formare, desfășurare și dezvoltare normală implică respectul valorii vieții și sănătății persoanei și al normelor care le ocrotesc și care obligă pe fiecare individ să se comporte astfel încât să nu le lezeze.

Caracteristic subgrupeii infracțiunilor care pun în pericol viața și sănătatea persoanei e faptul că ele pot fi săvârșite fără a se aduce vreo daună, lezare vieții sau sănătății, dar, chiar dacă lipsește intenția făptuitorului de a cauza un asemenea prejudiciu, ultimele sunt puse în pericol și subiectul infracțiunii trebuia și putea să prevadă posibilitatea cauzării unui asemenea prejudiciu.

Provocarea ilegală a avortului, infracțiune ce face parte din subgrupa indicată mai sus, este considerată de unii autori ca infracțiune medicală, deoarece conform legislației RM, întreruperea cursului sarcinii poate fi îndeplinită numai de către medicii obstetricieni-ginecologi. Însă, analizând conținutul art.159 CP RM din 2002, se observă că subiect al infracțiunii poate fi nu numai medicul de specialitate, dar și oricare persoană „care nu are studii medicale superioare speciale”, de aceea atribuirea acestei fapte la categoria infracțiunilor medicale nu trebuie să fie atât de precisă.

De asemenea, e problematic a stabili care este **obiectul nemijlocit** al provocării ilegale a avortului.

În unele state străine, obiectul nemijlocit a infracțiunii de provocare ilegale a avortului este recunoscut și înșăși fătul. Și aceasta are propria sa logică, având în vedere divergențele existente în legislație ce țin de expulzarea fătului, uciderea fătului și pruncuciderea. R. Maurach susține, că obiectul infracțiunii de provocare ilegală a avortului este fătul uman ”din momentul concepției și până la începerea delimitării lui de la corpul mamei” [12, p. 50].

Prin urmare, ținând cont de riscul supus, gradul prejudiciabil a infracțiunii examinate este prezentat nemijlocit de sănătatea și viața femeilor însărcinate. Astfel, urmare efectuării unui număr semnificativ de avorturi ilegale, femeia însărcinată atrage după sine consecințe grave (pierderea capacității de muncă, infertilitate, chiar și decesul).

Referitor la conținutul **obiectului nemijlocit** al infracțiunii de provocare ilegală a avortului, părerea autorilor ruși era împărțită și se evidenția în două etape: până la adoptarea noului cod penal (1955) și după intrarea acestuia în vigoare. Astfel, ținând cont de prevederile codului penal vechi, obiectul nemijlocit al infracțiunii era considerat sănătatea femeii însărcinate precum și înșăși fătul (embrionul). M. D. Șargorodski, scria în acele timpuri ca obiect nemijlocit al infracțiunii de provocare ilegală a avortului era reprezentat nu numai de sănătatea femeii, dar și sănătatea urmașilor [13, p. 74]. După anularea interzicerii avorturilor (1955), N.I. Zagorodnikov și alți autori ruși cu renume au menționat că obiectul nemijlocit a infracțiunii de provocare ilegală a avortului reprezintă doar sănătatea femeii însărcinate

[14, p. 110].

În altă ordine de idei, I.I. Gorelik menționează că obiectul nemijlocit al infracțiunii de provocare ilegală a avortului este reprezentat de relațiile sociale care atentează la sănătatea și viața femeii însărcinate, într-o egală măsură [15, p. 157].

Susținem opinia expusă mai sus de către autorul rus I.I. Gorelik, de a fi considerat obiectul juridic principal a infracțiunii de provocare ilegală a avortului, relațiile sociale care atentează asupra sănătatea persoanei, iar viața – obiectul juridic secundar, adică cauzarea pericolului căruia constituie forma de calificare a infracțiunii.

Conform opiniei autorului autohton S. Brînză, obiectul nemijlocit al acestei infracțiuni este reprezentat de „viața și sănătatea altei persoane” [11, p. 129]. Autorul rus V. Glușcov susține aceeași idee și motivează părerea sa prin faptul că ca formă calificată a avortului ilegal este atât dereglarea îndelungată a sănătății, cât și moartea victimei. Totodată, Glușkov motivează că, începând cu termenul de 28 săptămâni de sarcină, fătul dobândește o nouă stare calitativă – în condițiile unei nașteri premature el devine viabil. De aceea, se poate de spus că obiect al avortului ilegal va fi viața și sănătatea femeii însărcinate, iar după termenul de 28 săptămâni de graviditate – și fătul viabil, precum și încălcarea ordinii stabilite de lege de efectuare a acestei operații. Săvârșind o asemenea faptă, făptuitorul încalcă un principiu important al ocrotirii sănătății, cum este calificarea acordării ajutorului medical la înfăptuirea operației respective de către instituțiile medicale [16, p. 19].

De asemenea, în lucrarea sa autorul rus V. Glușkov argumentează opinia lui Mendelson G., precum că obiectul nemijlocit al avortului ilegal poate fi atât sănătatea femeii, cât și fătul dacă întreruperea artificială a sarcinii a avut loc fără acordul femeii. În continuare autorul își contrazice propria opinie și menționează că, acordul femeii la provocarea avortului sau lipsa lui nu poate influența la recunoașterea fătului în calitate de obiect nemijlocit al acestei infracțiuni, deoarece nu există nici o legătură între aceste două categorii.

A. Borodac indică în calitate de obiect nemijlocit al avortului ilegal relațiile sociale, a căror existență și normală desfășurare sunt condiționate de apărarea vieții intrauterine a fătului, precum și de ocrotirea vieții și sănătății femeii împotriva faptelor de întrerupere ilegală a sarcinii [5, p. 172].

Analizând aceste afirmații, putem să deducem că, sub protecția normei penale trebuie să fie luat și fătul. Cu aceeași părere este susținută de Sadovei N., care propune ca legea să protejeze calitatea de persoană a embrionului, a unui copil nenăscut (încă)..., adică din momentul concepției em-

brionului [17, p. 12]. Rezultă că, începutul vieții, și respectiv, momentul de la care legea ocrotește persoana, este momentul concepțiunii. În această situație, prof. N. Sadovei aduce în calitate de argument, în sprijinul părerii sale, afirmația savantului elvețian Hans Ludwig care a precizat că, embrionul nu este altceva decât o persoană, chiar dacă formarea lui ulterioară în calitate de persoană socială nu este progresivă”.

Preliminar, stabilim că în literatura de specialitate există diverse opinii referitoare la echivalarea noțiunilor de embrion și persoană. Astfel, unii autori consideră că aceste două noțiuni sunt total diferite și criteriul principal de delimitare este „până sau după naștere”.

În altă ordine de idei, autorul rus A.N. Popov menționează că atențarea la viața fătului este atențarea la viața omului, adică echivalează noțiunile de făt și persoană. Această poziție este foarte interesantă, atât din punct de vedere teoretic, cât și practic. Argumentele aduse de Popov impun de a fi analizate din mai multe puncte de vedere. Însă din perspectiva analizei juridico-penale poziția lui se prezintă mai puțin motivată. În medicină, embrionul omului în decursul perioadei dezvoltării sale intrauterine se numește făt, anume făt și nu om (persoană). Așa cum începutul vieții omenești se consideră apariția în timpul sarcinii a părților corpului nou-născutului în exteriorul uterului matern.

Nu susținem părerea expusă mai sus sau de a afirma că embrionul este o persoană și respectiv legea penală trebuie să-l ocrotească din momentul concepțiunii. Concomitent, respingem afirmația că obiectul nemijlocit al avortului ilegal este viața intrauterină a fătului.

Inițial pentru argumentarea acestei poziții este necesar de a defini careva noțiuni, care au importanță în problematica analizată, și anume:

- „concepțiune” – proces de contopire a două celule sexuale – masculină și feminină;
- „embrion” – ou fecundat până la termenul de 9 săptămâni de sarcină, situat în cavitatea uterină a femeii;
- „făt” – embrion de la vârsta de 9 săptămâni (în unele surse de la 8 săptămâni) până la finele vieții intrauterine [18, p. 461].

Astfel, conform părerii savanților neonatologi V. Gavriușov și C. Sotnikova, sistemul funcțional „mamă-placentă-făt” este constituit din sistemul funcțional al organismului matern, care asigură condiții optime pentru dezvoltarea normală a fătului, și sistemul funcțional al fătului însuși, activitatea căruia este orientată spre asigurarea homeostazei normale.

În așa mod, principalul lanț de legătură dintre mamă și făt este placen-

ta. Circulația sangvină placentară se formează ca element al sistemului funcțional hemodinamic „mamă-făt”. Altfel spus, embrionul primește tot ce este necesar pentru dezvoltarea sa (oxigen, substanțe nutritive etc.) din sângele mamei, fiindcă ultimul irigă spațiul dintre vilozități, în care are loc schimbul de substanțe dintre organismul mamei și făt. Acest lucru dovedește dependența absolută a embrionului (fătului) de organismul matern. În aceste condiții, e lipsită de suport afirmația autorilor N. Sadovei și A.N. Popov, potrivit căreia pe toată durata dezvoltării sale intrauterine noul organism uman nu poate fi considerat drept parte componentă a corpului mamei.

În asemenea circumstanțe poate fi vorba numai despre existența relației de ordin biologic dintre mamă și făt, dar nu poate fi vorba despre făt ca subiect al relațiilor sociale. În absența dimensiunii sociale a omului, adică în absența persoanei, nu se poate de spus că dreptul penal ocrotește viața embrionului (fătului), fiindcă acesta din urmă nu poate fi considerat persoană, ci probabilitate de viață umană (spes hominis).

În privința părerii lui V. Gluşkov, precum că, după termenul de 28 săptămâni, obiectul nemijlocit al avortului ilegal devine și fătul viabil, poate fi adus contraargumentul lui Z. Aşitov, prin care se afirmă că, dacă procesul naşterii nu a survenit după 7 luni de graviditate, iar persoanele întrerup intenţionat sarcina, nimicind copilul născut, această faptă trebuie calificată nu ca efectuare ilegală a avortului, ci ca omor intenţionat (dacă făptuitorul își dădea seama că ucide un copil viu și dacă un asemenea făt va fi recunoscut viabil). Însă, prof. S. Brînză consideră că este irelevantă punerea determinării momentului de început al vieții în dependență de durata sarcinii, deoarece legea penală nu conține nici o restricție privitoare la ocrotirea vieții persoanei în funcție de acest criteriu. Persoanele vii sunt ocrotite de legea penală în mod egal, indiferent de faptul dacă au apărut pe lume ca rezultat al naşterii premature sau al unui accident. O altă categorie de autori au o altă părere asupra obiectului nemijlocit al infracțiunii de provocare ilegală a avortului.

Astfel, N. Zagorodnikov consideră că obiectul nemijlocit al avortului ilegal poate fi numai sănătatea femeii gravide [19, p. 125], părere susținută de autorii B. Sarîev, V. Radcenco, precum și prof. Ion Macari. N. Zagorodnikov optează pentru ideea că crearea prin anumite acțiuni a pericolului pentru viață, nu înseamnă că aceste acțiuni sunt îndreptate contra vieții. În continuare autorul afirmă: „Dacă noi vom recunoaște în calitate de obiect al avortului criminal viața gravidei, atunci, în cazul întreruperii sarcinii, când vinovatul, datorită unor motive, conștient admite moartea victimei sau chiar

o dorește, noi am fi nevoiți să calificăm fapta numai ca avort calificat. Însă, în realitate, asemenea acțiuni formează componența omorului intenționat”.

În altă ordine de idei, autorul A. E. Franț în demersul său științific analizează conținutul obiectului nemijlocit al infracțiunii sub trei aspecte [20, p. 115].

1) Obiectul juridic este reprezentat, în principal, de relațiile sociale privind protecția produsului de concepție;

2) Obiectul juridic îl reprezintă, în principal, relațiile sociale privind sănătatea și viața femeii însărcinate;

3) Obiectul juridic este reprezentat de relațiile sociale care protejează atât fătul, cât și femeia însărcinată, în egală măsură.

În afara valorilor analizate mai sus, autorul A. E. Franț în secundar mai specifică că obiectul juridic al infracțiunii de provocare ilegală a avortului este reprezentat și de prevenirea nașterii unor copii cu malformații. Un asemenea punct de vedere este justificat, deoarece manoperele abortive realizate în afara unor condiții adecvate și de către persoane fără pregătire de specialitate pot eșua, ducând în schimb la nașterea unor copii cu grave deficiențe.

În contextul celor expuse mai sus A. E. Franț ajunge la concluzia privind identificarea în componența de infracțiune prevăzute de art.195 CP RM un nou tip de obiect, numindu-l obiectul juridic ideal care ar trebui să fie reprezentat de ansamblul de valori și de relații pe care le evidențiază și le creează o sarcină, în special cele referitoare la făt și la femeia însărcinată, aceste valori și relații aflându-se în raporturi unice, care nu pot fi întâlnite în niciun alt domeniu al existenței umane.

Gh. Mateuț precizează în calitate de obiectul nemijlocit al avortului ilegal relațiile sociale care asigură întreruperea sarcinii numai de către persoane calificate și-n condiții de siguranță pentru integritatea corporală, sănătatea și viața femeii însărcinate [21, p. 199]. Iar V. Dobrinoiu, luând în considerație prevederile al.2 al art.185 Cod penal al României, care incriminează penal și avortul provocat fără consimțământul femeii, consideră în calitate de obiect al infracțiunii respective relațiile sociale cu privire la libertatea femeilor însărcinate de a decide singure (în condiții legale) să păstreze sau nu fructul concepției [22, p. 153].

În calitate de parte vătămată în cazul acestei infracțiuni este femeia însărcinată. O caracteristică inerentă a componenței de infracțiune privind provocarea ilegală a avortului este acordul părții vătămate, deoarece, efectuarea avortului se cataloghează ilegal, dacă are loc încălcarea regulilor stabi-

lite de către organele de ocrotire a sănătății și intenționat pe cale artificială se întrerupe sarcina, chiar și cu acordul părții vătămate. Acordul femeii la efectuarea acestei operații este semnul obligator al acestei infrațiuni, care rezultă din prevederile art. 159 Cod Penal al Republicii Moldova. În caz contrar, autorii infrațiunii sunt pasibili de atragere la răspundere penală pentru cauzarea vătămării corporale grave.

Astfel de precedent a fost stipulat anterior în Codul Penal al Federației Ruse din anul 1926, în art. 140 care era prevăzut un tip de avort special, produs fără consimțământul femeii. Ulterior, acesta a fost modificat în anul 1960 și a inclus-o într-o categorie mai periculoasă și anume avorturile provocate fără consimțământul femeii să fie considerate ca cauzarea intenționată de vătămare corporală gravă.

Infrațiunea de provocare ilegală a avortului în felul său este „unica” ca componentă de infrațiune: aceasta este unica acțiune criminală prevăzută de CP RM, pentru care este necesar acordul părții vătămate de a dauna sănătății și în unele cazuri poate pune în pericol chiar și viața persoanei însărcinate.

Aici apare o întrebare foarte importantă privind „categoria de greutate” a exprimării dorinței. În ce măsură subiectul poate să dispune liber de drepturile și beneficiile ce îi aparțin? Mai mult, este un drept natural din prima generație. Cine poate stabili limitele dispunerii de sine stătătoare de aceste beneficii? Statul? Societatea? Această problemă gravă a părut în fața juriștilor nu numai în lumina constatării limitelor exprimării dorinței la efectuarea unui avort ilegal, dar în primul rând, la soluționarea întrebărilor complicate despre admisibilitatea pedepsei cu moartea sau eutanasiu.

Printre problemele apărute în sfera juridică poate fi identificate și izolate într-un grup, care se bazează pe încrederea ideologică fundamentală în „drept” a omului de sine stătător dispune de corpul său. Aici se poate de atribuit dreptul la moarte, schimbarea de sex, contactele homosexuale, transplantul de organe, folosirea substanțelor narcotice sau psihotrope, dreptul la reproducție artificială, sterilizarea, avort și (deja în perspectivă vizibilă) clonarea. Aceste drepturi, având un caracter pur personal, se propun a fi definite ca „somatice”. (de la Greci. Soma-Corp) [23, p. 43].

O problemă juridică, nesoluționată până în prezent, este problema limitării intereselor personale, exprimarea dorinței față de scopurile publice și a intereselor, gestionate de stat. Un mare interes prezintă întrebarea despre posibilitatea „înstrăinării”, de către cetățean a beneficiilor personale ce-i aparțin. Acestei probleme i-a fost acordată multă atenție în literatura

juridică penală, în Occident și în Rusia de până la revoluție. Mai întâi de toate, autorii abordau problema despre dreptul de a dispune de acele beneficii ca viața și sănătatea [24, p. 30].

Cea mai mare controversă este problema semnificației consimțământul victimei în raport cu răspunderea penală, atunci când au fost provocate vătămări corporale. Așadar, C. Kessler considera că cauzarea vătămarilor corporale cu acordul părții vătămate este o acțiune care nu poate fi supusă pedepsei penale [25, p. 73]. Astfel, autorul menționează, că dacă să recunoaștem posibilitatea pedepsirii privind atentarea asupra integrității corporale cu acordul victimei, atunci trebuie de pedepsit și pe clovnul de la circ, care îl bate pe alt clovn cu acordul lui.

În literatura rusă juridică de până la revoluție această opinie era susținută de N.S. Taganțev și N. C. Rozin [26, p. 112]. O poziție parțial similară a fost susținută și de N. Serghievski, S. Mokrinski, S. Poznișev, care considerau că acordul victimei este o circumstanță ce exclude pedeapsa, dar totodată acest acord nu era recunoscut în cazul aplicării vătămarilor corporale grave [27, p. 18-19].

În monografia sa, dedicată problemei de provocare ilegală a avortului, R. Noll, susține, că provocarea vătămarilor corporale cu acordul victimei nu este o acțiune criminală. Această poziție este egală cu doctrina dreptului penal elvețian [28, p. 80-81]. Nepedepsirea unor asemenea acțiuni se bazează pe principiul individualizării, că omul este Dominus momdrorum suorum (stăpânul părților sale). Acordul victimei ca circumstanță, ce exclude răspunderea penală, și-a găsit confirmare în Codul penal al SUA din anul 1969.

N.I. Zagorodnikov considera, că cauzarea daunei sănătății, chiar și la rugămintea victimei, însă nu în interese de acordare a ajutorului bolnavului, nu poate exclude răspunderea penală. Acest punct de vedere îl avea și P.A. Duboveț [19, p. 24].

Concepția praxiologică privind corelația dreptului omului și interesele publice la descoperirea infracțiunii de mult timp atrage atenția juriștilor și găsește oglindire în zig-zagul politicii penale, legislației și mentalitatea oamenilor. Astfel, a da acordul privind cauzarea daunei sănătății sale și a da acordul privind punerea în pericol a sănătății sale prin întreruperea pe cale artificială a sarcinii – nu sunt noțiuni identice.

A.N. Krasikov pe parcursul ultimilor 30 de ani a susținut punctul său de vedere despre introducerea în legislația penală a Federației Ruse în calitate de circumstanță ce exclude acțiunea infracțională, acordul victimei. Conform scopului cercetării noastre, A.N. Krasikov propune de a decriminaliza efectu-

area ilegală a avortului, motivul fiind acordul victimei de a-și pune sănătatea în pericol. Acest punct de vedere a mai fost expus anterior și are rădăcini adânci în istorie: „... vreau acum să spun, că eu conștient mă îndepărtez de la nota etică a avortului comis de însăși femeia însărcinată sau cu acordul ei. Dacă e grea și discutabilă calificarea juridică a acestei infracțiuni, atunci partea morală e încă și mai grea. Știu, că cu ultima nu toți sunt de acord. Sunt convins, că se vor găsi și printre prezenți, care cu ușurință atletului vor arunca cu pietre grele din punct de vedere moral în femeia care a recurs la avort. Dar în această luptă cu pietre eu nu sunt participant. În mulțimea de femei care au avortat, eu văd foarte multe deosebiri personale, pentru a le stigmatiza. Dacă văd în mulțime lor unde și unde licărind fețe vesele, zâmbitoare, atunci văd și multe fețe pătrunse de frică, disperare, tristețe mortală ... ceea ce mă face să le sar în ajutor și un astfel de ajutor îl consider excluderea avortului din rândul infracțiunilor” [28, p. 233].

Considerăm posibilitatea unei decriminalizări a provocării ilegale a avortului după criteriul nepermitterii acordului victimei, mai ales în condițiile moderne a unei loialități însemnate a legislației privind realizarea drepturilor reproductive.

Cele expuse mai sus, permit de a concluziona, că în toate cazurile de efectuare ilegală a avortului obiectul infracțiunii este sănătatea femeii însărcinate, care include însuși starea de sarcină și decurgerea ei normală. Obiectul complementar al avortului criminal (în cazul avortului ce a dus la moartea victimei) este și viața lăuzei.

Interesele (valorile sociale) ocrotite de legea penală sunt variate. Există interesele materiale (spre exemplu, corpul fizic al persoanei, bunurile materiale) și morale (onoarea, libertatea etc.) [4, p. 49]. În acest sens relațiile sociale deseori posedă unele premise (condiții) materiale ale existenței lor. Anume aceste premise, ca elemente materiale ale relațiilor sociale, constituie obiectul material al infracțiunii. Obiectul material al infracțiunii nu este o relație socială, ci un element al ei. Cunoașterea obiectului material are o importanță pentru interpretarea corectă a unei fapte concrete ca infracțiune, deoarece în anumite cazuri numai prin intermediul acestuia putem stabili valoarea socială susceptibilă de protecție juridico-penală. Obiectul material al infracțiunii nu poate fi confundat cu mijloacele de săvârșire a infracțiunii, nici cu obiectele dobândite pe cale criminală. Obiectul material este – acea entitate materială spre care este îndreptată acțiunea sau inacțiunea descrisă în norma de incriminare.

Referitor la obiectului material al infracțiunii de provocare ilegală a

avortului, de asemenea sunt păreri împărțite. Autorii care susțin ideea includerii în obiectul nemijlocit al avortului ilegal atât viața și sănătatea femeii însărcinate, cât și viața intrauterină, indică și despre prezența obiectului material al infracțiunii.

Astfel, A. Borodac, V. Dobrinou [5, p. 172] sunt de părerea că obiectul material îl formează corpul femeii însărcinate, precum și al fătului (fructul concepției) aflat în etapa dezvoltării naturale, asupra cărora se îndreaptă acțiunea autorului infracțiunii. Gh. Mateuț, S. Brînză [21, p. 200] consideră că obiectul material îl formează nemijlocit – corpul femeii însărcinate.

Referindu-ne la corpul unei persoane, se poate de înțeles totalitatea organelor care aparțin unei ființe vii, formând un întreg anatomic și funcțional. Din punct de vedere al aspectului juridic, corpul persoanei, reprezintă ansamblul de funcții și procese organice care asigură individului prezența biologică și care, odată distruse, suprimă calitatea de ființă vie a persoanei.

Nu susținem opinia autorilor care consideră că în calitate de obiect material al infracțiunii de provocare ilegală a avortului poate să fie considerat corpul fătului (adică copil „nenăscut”). Nu credem că ar putea fi vorba, în caz de provocare ilegală a avortului, despre o atentare asupra vieții fătului, și respectiv, asupra corpului acestuia, fiindcă nu suntem în prezența unui organism care ar putea funcționa de sine stătător. Formarea de mai departe a fătului, dezvoltarea organelor sale și configurarea acestuia în calitate de individ se datorează numai contactului direct cu corpul mamei.

În cazul întreruperii unui asemenea contact (indiferent de motiv și de termen), fătul nu s-ar putea manifesta în continuare și ar pieri. De asemenea, considerăm că dacă, într-adevăr, ar putea fi vorba despre existența unei entități corporale în uterul mamei și ar constitui obiectul material al provocării ilegale a avortului, atunci, și prin săvârșirea unui avort legal „corpul” fătului ar fi nimic, suprimându-se viața.

Autorul A. E. Franț apreciază că obiectul material este reprezentat de acea unică entitate, compusă din corpul mamei și din corpul fătului, ce reprezintă o structură unitară psiho-anatomo-fiziologică.

Gh. Mateuț în genere consideră că obiectul material îl formează corpul femeii însărcinate. Evident, în cazul săvârșirii unei infracțiuni care pune în pericol viața și sănătatea persoanei, nemijlocit ar fi putut adusă o atingere corpului acesteia, dar pe de altă parte acțiunile infractorului nu sunt îndreptate asupra persoanei cu intenția de a-i cauza o asemenea atingere. O astfel de intenție îndeosebi lipsește în cadrul al.1 al art.159 CP RM din 2002. Mai ales că femeia și-a dat consimțământul pentru întreruperea sarcinii, putând

să-și dea seama de consecințele grave, știind care este riscul.

Susținem opinia autorului Gh. Mateuț precum că obiectul material al infracțiunii de provocare ilegală a avortului este reprezentat corpul femeii însărcinate. Provocarea ilegală a avortului, mai întâi de toate atentează la sănătatea femeii însărcinate. Din punct de vedere medical, prin sănătate se are în vedere starea normală a funcționalității tuturor organelor și a organismului cu mediul exterior, în care nu sunt prezente careva semne de boală. Sarcina reprezintă un proces biologic complex în care ia parte întreg organismul. Întreruperea sarcinii perturbă procesele lui vitale. Avortul provoacă o încălcare gravă a metabolismului, activitatea glandelor cu secreție internă și a sistemului nervos. Avortul este o traumă biologică și mecanică pentru organismul femeii. În urma întreruperii sarcinii se petrece demobilizarea spontană a activității organismului, la care ultimul deseori reacționează foarte dureros.

Întreruperea sarcinii – este un act antinatural, care duce la încălcarea bruscă a transformărilor care s-au produs în timpul sarcinii în organismul femeii. Dar aceasta necondiționat se reflectă asupra stării ei de sănătate. Uneori complicațiile avortului sunt neînsemnate și curând se sting, dar deseori apar maladii foarte grave, care necesită tratament îndelungat.

Cele mai dese complicații ale avortului sunt procesul de inflamare a organelor genitale interne. În unele cazuri acestea apare imediat după întreruperea sarcinii. Însă sunt situații când aceste complicații își fac apariția după un anumit timp după provocarea avortului care după prima vedere s-a petrecut reușit. De multe ori în cavitatea uterului rămân bucăți ale fătului. Acestea produc scurgere de sânge, periculoasă pentru sănătate. Mai apoi rămășițele fătului în stare de putrefacție și prezența infecției obținute în timpul efectuării avortului duc la septicemie cu sfârșit letal.

Un pericol iminent pentru viața femeii prezintă infecția de tetanos, care poate fi introdusă în urma recurgerii la un avort ilegal. În timpul provocării avortului se poate produce perforația colului uterin și ulterior se observă procesul de inflamare a uterului, iar în alte cazuri poate să se soldeze cu infertilitate.

În contextul celor expuse mai sus, **putem concludiona** că în toate cazurile de efectuare ilegală a avortului obiectul material al infracțiunii de provocare ilegală a avortului este reprezentat de sănătatea femeii însărcinate, care include însăși starea de sarcină și decurgerea ei normală. Obiectul complementar al avortului ilegal (în cazul avortului ce s-a soldat cu moartea victimei) este și viața femeii însărcinate.

Referințe bibliografice:

1. Oancea I. Drept penal. Partea generală. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1972.
2. Никифоров Б.С., Объект преступления по советскому уголовному праву. Москва, 1960.
3. Codul penal al Republicii Moldova, nr.985-XV din 18 aprilie 2002. În: monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129. În vigoare din 12 iunie 2003.
4. Drăghici V., Obiectul juridic al infracțiunii În: Revista de drept penal, Anul IX, nr.4, octombrie - decembrie, București, 2002, p. 56.
5. Borodac A. Manual de drept penal: Partea Specială. Chișinău: F.E.-P. Tipografia Centrală, 2004.
6. Калмыков В.Т., Ответственность за хулиганство по советскому законодательству, Минск, Изд-во „Беларусь”, 1970.
7. Антипов В.И., Уголовно-правовая борьба с посягательствами на общественную безопасность, Учебное пособие, Киев, 1987.
8. Ungureanu A., Drept penal român. Partea generală. Lumina Lex, București, 1995.
9. Brînză S., Stati V. Omorul pruncului de către mamă: răspundere și pedeapsă penală. În: Avocatul poporului. 2000, nr. 7-9, p. 33.
10. Boroii A. Infracțiuni contra vieții. Ed: All Beck, București, 1999.
11. Brînză S. Infracțiuni contra vieții, sănătății, libertății, demnității persoanei. USM, Chișinău, 1999.
12. Maurach R. Deutsches Strafrecht. Besonderer Teil. Auflage. Karlsruhe, 1956.
13. Шаргородский М.Д. Ответственность за преступления против личности, Москва: Изд-во Ленинградского, 1953.
14. Загородников Н.И. Преступления против здоровья. Москва, 1969.
15. Горелик И.И. Квалификация преступлений опасных для жизни и здоровья. Минск, 1973.
16. Глушков В.А. Ответственность за преступления в области здравоохранения. Киев, Вища школа, 1987.
17. Sadovei N. Avortul și dreptul la viață al copilului: aspecte juridice. În: Legea și viața. 1998. nr. 5.
18. Покровский В.И., Популярная медицинская энциклопедия. Москва, 1991.
19. Загородников Н.И. Преступления против здоровья. Москва: Юри-

- дическая литература, 1969.
20. Franț A. E. Întreruperea cursului sarcinii. Repere juridice și etice. București: Universul Juridic, 2016.
  21. Mateuț Gh. Drept penal special sinteza de teorie și practica judiciară Vol.I. București 1999.
  22. Dobrinoiu V. Drept penal. Parte specială: teorie și practică judiciară vol.I. București: Lumina Lex, 2000.
  23. Крусс В.И. Личностные («соматические») права человека в конституционном и философско-правовом измерении: к постановке проблемы. În: Государство и право. 2000. № 10.
  24. Красиков А.Н. Сущность и значение согласия потерпевшего в советском уголовном праве. Саратов, 1976.
  25. Kessler K. Die Einwilligung des Verletzten in ihrer Strafrechtlichen Bedeutung. Berlin und Leipzig, 1884.
  26. Таганцев Н.С. Курс русского уголовного права. Общая часть. Книга 1. - СПб., 1874; Розин Н. К вопросу о согласии потерпевшего // Вестник права. 1899. № 9.
  27. Сергиевский Н. Русское уголовное право. Часть общая. СПб., 1904. Мокринский С. Медицина в ее конфликтах с уголовным правом. СПб., 1914.
  28. Noll P. Udergestzliche Rechtfertigungsgrunde im desondem die Einwilligung des Verletzten. Basel, 1955.
  29. Гернет М. Истребление плода с уголовно-социологической точки зрения (Доклад X Общему собранию русской группы Международного союза криминологов). În: Вестник права. № 8. 23 февраля 1914 г.

CZU 343.13

CONCEPTUL DE DESCOPERIRE A INFRAȚIUNII DE PRACTICARE ILEGALĂ A ACTIVITĂȚII DE ÎNTREPRINZĂTOR PRIN PRISMA ACTIVITĂȚII SPECIALE DE INVESTIGAȚII

Dmitrii VOZIAN,

doctorand,

Școala doctorală „Științe penale și drept public”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,

Rezumat

Articolul se referă la conținutul noțiunii de „descoperire a infracțiunii”. Acest aspect mai puțin a fost evidențiat în legislația procesual-penală și penală. Această noțiune este folosită pe larg atât de legiuitor, cât și de doctrina juridică, însă legea nu conține o explicație a conținutului ei. Totodată, autorul extrapolează teoria despre noțiunea „descoperirii infracțiunii” la infracțiunea de practicare ilegală a activității de întreprinzător, metodologia de cercetare a căreia este una complexă.

Cuvinte-cheie: infracțiune, descoperire, activitate specială de investigație, urmărire penală, judecată, întreprinzător, activitate.

Summary

The article refers to the content of the notion of “discovery of the crime”. This aspect has been highlighted less in criminal procedural and criminal legislation. This notion is widely used both by the legislator and by legal doctrine, but the law does not contain an explanation of its content. At the same time, the author extrapolates the theory about the notion of “discovery of the crime” to the crime of illegal practice of entrepreneurial activity, the research methodology of which is a complex one.

Keywords: criminal offence, discovery, special investigative activity, criminal investigation, trial, entrepreneur, activity.

Introducere. Combaterea infracțiunilor în domeniul economic constituie una dintre activitățile prioritare ale organelor de aplicare a legii. Prosperarea societății, asigurarea finanțării sistemului social al statului, în mare parte, sunt dependente de legalitatea activităților economice și fiscale ale agenților economici.

Descoperirea și curmarea la timp a infracțiunilor din domeniul economic, inclusiv a practicării ilegale a activității de întreprinzător, asigură protecția juridică a drepturilor și intereselor cetățenilor și posedă un efect de preîntâmpinare asupra persoanelor care intenționează săvârșirea unor

asemenea fapte.

Metode și materiale aplicate. La elaborarea acestui articol au fost aplicate metodele logice de cercetare (analiza, sinteza, deducția, observația și comparația). Metodele de cercetare au fost aplicate asupra legislației și doctrinei juridice specifice temei abordate.

Rezultate obținute și discuții. Literatura de specialitate, precum și legislația în vigoare, nu indică un concept sau o interpretare a noțiunii de „descoperire a infracțiunii”. Potrivit art.1 alin. (1) al Legii cu privire la activitatea specială de investigații [2], „activitatea specială de investigații (ASI) reprezintă o procedură cu caracter secret și/sau public, efectuată de autoritățile competente în scopul culegerii de informații necesare pentru prevenirea și combaterea criminalității, asigurarea securității statului, ordinii publice, apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor, **descoperirea și cercetarea infracțiunilor**”. Art. 2 lit.(b) din aceeași lege indică drept una dintre sarcini ale ASI „**descoperirea și cercetarea infracțiunilor**”. Legea menționată nu conține o explicație a termenilor și expresiilor cu care operează. La fel, Codul de procedură penală al Republicii Moldova (CPP) în art.6, intitulat „Termeni și expresii utilizate în prezentul cod”, nu conține o definiție sau o explicație a expresiei „descoperirea infracțiunii”, în același timp, „delictul flagrant” este definit ca „infracțiune descoperită” în momentul săvârșirii ei sau înainte ca efectele ei să se fi consumat [1]. Expresia „descoperirea infracțiunii” este foarte frecvent utilizată în CPP la articolele care indică atribuțiile procurorului, atribuțiile ofițerului de urmărire penală, scopul acțiunilor speciale de investigație etc. Și în articolele 47, 57, 76, 79, 165¹, 185¹, 185², 217, 246² din Codul penal al R. Moldova (CP) legiuitorul folosește expresia „descoperirea infracțiunii”. În Capitolul XIII al CP, intitulat „Înțelesul unor termeni sau expresii în prezentul cod” nu se regăsește înțelesul expresiei „descoperirea infracțiunii”.

Încercări de a defini expresia „descoperirea infracțiunii” au existat în literatura sovietică de specialitate. Astfel, I. N. Iakimov menționa că organele operative de investigații există pentru a preîntâmpina, a curma și a descoperi infracțiunile. Dar principala lor obligație este de a descoperi infracțiunile, deoarece acțiunile de preîntâmpinare au loc nu numai prin măsuri cu caracter punitiv, dar și prin activități sociale. Cercetarea infracțiunii are la bază următoarele etape: depistarea făptuitorului, stabilirea obiectului de atentare și constatarea esenței modificărilor aduse relațiilor sociale drept consecință a acțiunilor făptuitorului [14. p. 330].

Autorul S. Tagher face trimitere la un ordin al miliției sovietice care

definea noțiunea de „descoperire a infracțiunii”. Infracțiunea se consideră descoperită dacă: infractorul a fost reținut și a recunoscut săvârșirea faptei; infractorul este reținut, nu și-a recunoscut vina, dar probele indică că acesta a săvârșit fapta; infractorul a fost reținut, și-a recunoscut vina, dar nu au fost depistate obiectele și instrumentele infracțiunii [13. p. 18-20]. Alți autori au menționat că infracțiunea este descoperită și atunci când este cunoscut infractorul, chiar dacă acesta încă nu a fost reținut [9. p.12]. Mai târziu, în doctrina sovietică, înțelesul expresiei „descoperirea infracțiunii” nu a suferit mari schimbări. De exemplu, autorul A. N. Vasiliev definea „descoperirea infracțiunii” situația când infracțiunea era depistată și erau identificați infractorii [5. p.4]. I. F. Gherasimov considera infracțiunea descoperită dacă erau suficiente probe pentru punerea făptuitorului sub învinuire [7. p.50].

Astfel, în rezultatul analizei mai multor opinii ale autorilor referitoare la conținutul noțiunii de „descoperire a infracțiunii”, acestea le putem clasifica în patru categorii: 1) a avut loc fapta infracțională și sunt identificați făptuitorii [6. p.4]; 2) a avut loc fapta infracțională, au fost identificați infractorii și deferiți justiției pentru asigurarea unei pedepse legale [10. p.26]; 3) în cauza penală au fost stabilite toate circumstanțele ce țin de obiectul probațiunii [4. p.24]; 4) în cauza penală au fost stabilite toate circumstanțele care urmează a fi dovedite, au fost identificați toți vinovații de săvârșirea faptei și sunt atrași la răspundere conform legii [3. p.24].

Pentru a percepe mai profund conținutul „descoperirii infracțiunii” ar trebui să pornim de la sarcinile organelor de aplicare a legii în domeniul combaterii criminalității. Astfel, una dintre sarcinile organelor competente pe domeniul activității speciale de investigații, potrivit legii anterior menționate, este descoperirea infracțiunilor. Potrivit art. 96 CPP al R. Moldova, în cadrul urmăririi penale și judecării cauzei penale trebuie să se dovedească „faptele referitoare la existența elementelor infracțiunii, precum și cauzele care înlătură caracterul penal al faptei, circumstanțele prevăzute de lege care atenuază sau agravează răspunderea penală a făptuitorului, datele personale care caracterizează inculpatul și victima, caracterul și mărimea daunei cauzate prin infracțiune, existența bunurilor destinate sau utilizate pentru săvârșirea infracțiunii sau dobândite prin infracțiune, indiferent de faptul cui ele au fost transmise, toate circumstanțele relevante la stabilirea pedepsei, cauzele și condițiile care au contribuit la săvârșirea infracțiunii” [1].

Astfel, descoperirea infracțiunii poate fi considerată totalitatea de cunoștințe acumulate de organele competente despre circumstanțele infracțiunii, care ar fi suficiente după volum și calitate pentru a atrage la răspundere

și pedepsi făptuitorii. În asemenea condiții „descoperirea infracțiunii” reprezintă unul dintre obiectivele finale ale organelor de aplicare a legii, acesta fiind atins prin intermediul activității speciale de investigații, prin intermediul urmăririi penale și prin intermediul judecării cauzei. În această situație, fiecărei dintre aceste activități îi revine modul său de percepere a noțiunii de „descoperire a infracțiunii”.

Din punct de vedere juridic, infracțiunea se consideră descoperită doar după ce în privința persoanelor vinovate a intrat în vigoare sentința definitivă de condamnare, emisă de instanța de judecată. În teoria activității speciale de investigații prin „descoperirea infracțiunii” se înțelege activitatea ofițerilor de investigație în faza de urmărire penală în limitele stabilite de lege, prin înfăptuirea măsurilor speciale de investigații, îndreptate la stabilirea elementelor constitutive ale infracțiunii, identificarea făptuitorilor, stabilirea circumstanțelor săvârșirii faptei și asigurarea aplicării măsurilor stabilite de lege. Asemenea opinii observăm la mai mulți autori [11, 12].

Analizând aspectul practic al aplicării măsurilor speciale de investigații la descoperirea infracțiunilor, constat necesitatea percepției mai profunde și mai largi a conținutului „infracțiuni descoperite” în condițiile contemporane de desfășurare a procesului penal.

Pornind de la opiniile autorilor, precum și ținând cont de experiența organelor speciale de investigații, opinăm că înțelesul expresiei „descoperirea infracțiunii” este diferită pentru anumite organe de aplicare a legii. Dacă ne referim la „descoperirea infracțiunii” prin prisma ofițerilor de investigații, ținându-se cont de atribuțiile acestora, ei consideră, la general, că infracțiunea este descoperită din momentul identificării făptuitorului. Pentru ofițerii de urmărire penală, procurori și instanțele de judecată conținutul acestei noțiuni diferă. Descoperirea infracțiunii ar însemna constatarea și demonstrarea faptului printr-un act definitiv al instanței de judecată că o anumită persoană a participat la săvârșirea infracțiunii, prin stabilirea timpului, locului, modalității de comitere, mijloacelor folosite, consecințelor survenite și altor circumstanțe care se referă la componența de infracțiune. Cu alte cuvinte, infracțiunea, din punct de vedere procesual-penal, poate fi considerată descoperită după stabilirea vinovăției unei persoane de săvârșirea acesteia printr-un act rămas definitiv al instanței de judecată.

După cum observăm din activitatea practică, nu totdeauna prin terminarea urmăririi penale și trimiterea dosarului în instanța de judecată se garantează stabilirea adevărului în cauză. Deseori subestimarea importanței descoperirii cuprinzătoare și probării tuturor circumstanțelor cauzei con-

tribue la evitarea pedepsei de către fățuitori sau la atenuarea semnificativă a acesteia [8. p.149]. Autorul se referă la fenomenele legate de influențarea victimelor, martorilor, persoanelor care efectuează urmărirea penală și judecarea cauzei, în rezultatul căreia munca depusă și probele acumulate devin „pierdute”. Apariția unor asemenea cazuri impune ca procesul de „descoperire a infracțiunii” să fie asigurat și de crearea condițiilor care ar genera inevitabilitatea pedepsei penale pentru infracțiunile săvârșite prin excluderea influențelor și aspectelor legate de înfruntarea urmării penale.

În concluzie, de pe poziția teoriei activității speciale de investigații, descoperirea infracțiunii constituie un complex de măsuri speciale de investigații și alte activități efectuate în faza de urmărire penală, îndreptate spre depistarea infracțiunii, identificarea persoanelor care au comis-o, stabilirea circumstanțelor legate de săvârșirea acesteia și întreprinderea măsurilor privind asigurarea aplicării legii față de persoanele vinovate.

Revenind la practicarea ilegală a activității de întreprinzător, descoperirea acestui gen de infracțiune ar trebui să conțină asemenea elemente cum ar fi: efectuarea activității de întreprinzător fără înregistrare în modul stabilit de lege sau cu încălcarea înregistrării; prezentarea informațiilor false (documente cu conținut care nu corespunde realității) la organele de stat responsabile de înregistrare despre activitatea persoanei juridice sau fizice; practicarea activității de întreprinzător fără permisiune sau licență specială; practicarea activității de întreprinzător cu încălcarea regulilor, cerințelor și condițiilor de acordare a licenței; crearea entității juridice fără intenția de a practica activitatea de întreprinzător etc. Descoperirea infracțiunii de practicare ilegală a activității de întreprinzător ține și de stabilirea persoanelor care au participat la săvârșirea infracțiunii, stabilirea persoanelor care sunt martori ai infracțiunii sau au participat la infracțiune fără a cunoaște caracterul ilegal al activității efectuate. De asemenea, vor fi identificate și audiate persoanele din administrația fiscală, administrația publică locală, organele care efectuează controlul anumitor genuri de activitate a întreprinzătorilor.

Referitor la mecanismul de comiterea a infracțiunii de practicare ilegală a activității de întreprinzător, pentru descoperirea infracțiunii va fi necesară stabilirea și depistarea diferitelor obiecte și documente care au fost folosite pentru pregătirea infracțiunii și în procesul de săvârșire a acesteia. Ofițerii de investigații și de urmărire penală vor căuta informații despre locul aflării bunurilor materiale care constituie fie obiectul material al atentării, fie mijloace de săvârșire a infracțiunii. Acestea vor fi ridicate și anexate la dosar prin intermediul acțiunilor de urmărire penală (ridicare, percheziție).

În opinia noastră, pentru o investigație mai eficientă a acestui tip de infracțiune este obligatoriu un audit al organizației în care au fost comise faptele. Pe parcursul acestui proces, considerăm că ofițerul de investigații ar trebui să facă lucrările pregătitoare, și anume: studiază materialele cazului pentru a stabili ce metode au folosit infractorii și ce urme ar putea rămâne în documentația unei anumite organizații; se familiarizează cu fluxul documentar al organizației supuse verificării; dacă este cazul, efectuează o vizită la fața locului pentru un studiu mai detaliat (acesta nu va efectua ridicări sau percheziții); va consulta specialiști în domeniul contabilității ori producerii și desfacerii anumitor categorii de mărfuri sau prestării anumitor genuri de servicii.

Astfel, pentru a crește eficiența și eficacitatea activităților de combatere a criminalității economice, este necesar ca metodica de investigație a activității ilegale de întreprinzător să se completeze cu precizări, modificări, să fie dezvoltate noi modalități de cercetare în raport cu metodele noi de săvârșire a infracțiunii.

Referințe bibliografice:

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14-03-2003. Publicat: 07-06-2003 în Monitorul Oficial nr. 104-110 art. 447, versiune în vigoare din 19.07.2013 în baza modificărilor prin L.P. nr.158 din 28.06.13, mo152-158/19.07.13 art.483.
2. Codul penal al Republicii Moldova, Nr. 985 din 18-04-2002, publicat: 14-04-2009 în Monitorul Oficial Nr. 72-74, art. 195.
3. Legea Nr. 59 din 29-03-2012 privind activitatea specială de investigații. Publicat: 08-06-2012 în Monitorul Oficial Nr. 113-118 art. 373.
4. Акинча Н.А., Каз Ц.М., Назаров В.В., Познанский В.А., Цыпкин А.Л., Чеканов В.Я.: Советский уголовный процесс. Особенная часть: Учебное пособие. – Саратов, 1967.
5. Александров Г.Н., Анашкин Г.З., Грун А.Я., Миньковский Г.М., Новиков С.Г., Перлов И.Д., Рагинский М.Ю. Под ред.: Смирнова Л.Н. Научно-практический комментарий уголовно-процессуального кодекса РСФСР, М., 1970.
6. Васильев А.Н., Криминалистика, М.: Изд-во МГУ, 1963.
7. Васильев, А. Н. Введение в курс советской криминалистики, М., 1962.
8. Герасимов И.Ф. Некоторые проблемы раскрытия преступлений. –

- Свердловск: Среднеуральское книжное изд-во, 1975.
9. Кунижев А. Х. Понятие раскрытия незаконного предпринимательства в теории оперативно-розыскной деятельности. Сибирские уголовно-процессуальные и криминалистические чтения. 2008. №1.
  10. Лекарь А. Г., Безруких Р. К. Правовые и методологические основы раскрытия преступлений /– М., 1976. <https://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-o-ponyatii-i-suschnosti-raskrytiya-prestupleniy/viewer> (vizitat. 31.10.2022).
  11. Научно-практический комментарий к основам уголовного судопроизводства Союза ССР и союзных республик. – М, 1961.
  12. Оперативно-розыскная деятельность: Учебник. 2-е изд., доп. и перераб. /Под ред. К.К. Горяинова, В.С. Овчинского, Г.К. Сенилова, А.Ю. Шумилова. М.: ИНФРА-М, 2004. <http://www.bnti.ru/showart.asp?aid=989&lvl=05> (vizitat 09.09.2022).
  13. Гребельский Д. В. Сущность и социальная роль раскрытия преступлений оперативно-розыскными аппаратами органов внутренних дел. М., 1979.
  14. Тагер С. Статистика раскрытия преступлений. Административный вестник. – 1925. – № 7. <https://www.prlib.ru/node/316686/source> (vizitat. 31.10.2022).
  15. Якимов И.Н. Криминалистика. Руководство по уголовной технике и тактике. Новое издание, перепечатанное с издания 1925 г. / М.: ЛексЭст, 2003.

CZU 343.33

MODELE NORMATIVE DE INCRIMINARE A INFRAȚIUNII DE RĂZBOI ÎMPOTRIVA PERSOANELOR ÎN LEGISLAȚIILE PENALE ALE ALTOR STATE

Igor SOROCEANU,

doctorand, Școala Doctorală „Științe penale și drept public”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,

ORCID: 0000-0002-8719-0454

Rezumat

Infrațiunile de război împotriva persoanelor sunt fapte socialmente periculoase, pentru care legiuitorul a prevăzut atragerea la răspundere penală a subiectului acestor fărădelegi. Mai mult decât atât, aceste categorii de infracțiuni cunosc un sediu normativ de incriminare și în legislațiile altor state. În ordinea care succede, ne propunem să analizăm diverse variante tipice de incriminare a infracțiunilor respective în legislațiile altor state.

Cuvinte-cheie: infracțiune de război, viața și sănătatea persoanei, grad de pericol sporit, subiect de drept, pedeapsă penală.

Summary

War crimes against individuals are socially dangerous acts, for which the legislator has foreseen the criminal liability of the subject of these crimes. More than that, these categories of crimes have a normative place of criminalization in the legislation of other states. In the following order, we propose to analyze various typical variants of the criminalization of the respective crimes in the legislation of other states.

Keywords: war crime, life and health of the person, degree of increased danger, subject of law, criminal punishment.

Introducere. Capitolul I cu denumirea generică *Infrațiuni contra păcii și securității omenirii, infracțiuni de război* din Partea Specială a Codului penal al Republicii Moldova, înglobează în sine articolul 137 cu denumirea marginală *Infrațiuni de război împotriva persoanelor*.

Astfel, conform normei juridice prenotate, constituie infracțiune de război împotriva persoanelor următoarele fapte socialmente periculoase:

1) Săvârșirea, în cadrul unui conflict armat cu caracter internațional, a uneia dintre următoarele fapte:

a) constrângerea, prin violență sau amenințare, a uneia sau mai multor persoane protejate în sensul Convențiilor de la Geneva din 12 august 1949

privind protecția victimelor de război și al Protocolului adițional I din 8 iunie 1977 cu privire la protecția victimelor conflictelor armate internaționale, în special bolnavii, răniții, naufragații, prizonierii de război și persoanele civile, la înrolare în forțele armate inamice;

b) constrângerea cetățenilor părții inamice să ia parte la operațiunile militare îndreptate împotriva țării lor, chiar dacă ei erau înrolați în forțele armate ale acestei părți inamice înainte de începerea conflictului armat;

c) menținerea ilegală în detenție sau întârzierea nejustificată a repatrierii uneia sau mai multor persoane protejate în sensul Convențiilor de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor de război și al Protocolului adițional I din 8 iunie 1977 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale, în special bolnavii, răniții, naufragații, prizonierii de război și persoanele civile;

d) transferarea, în mod direct sau indirect, de către un agent al părții ocupante, a unei părți a populației civile căreia el îi aparține, în teritoriul ocupat, deportarea sau transferarea de către acesta în interiorul sau în afara teritoriului ocupat a întregii populații civile din acest teritoriu sau a unei părți a acesteia. O asemenea faptă se pedepsește cu închisoare de la 3 la 10 ani.

2) Expunerea, în cadrul unui conflict armat cu sau fără caracter internațional, a unei persoane protejate de dreptul internațional umanitar la un pericol de moarte sau de vătămare gravă a sănătății prin:

a) efectuarea experiențelor de orice fel, care nu sunt determinate de un tratament medical, terapeutic, spitalicesc, cu privire la care persoana nu a consimțit în mod voluntar, expres și prealabil și care nu sunt efectuate în interesul acesteia;

b) prelevarea de țesuturi sau organe în scopul transplantului, cu excepția prelevării de sânge sau piele efectuate în scop terapeutic în conformitate cu principiile medicale general recunoscute și cu consimțământul voluntar, expres și prealabil al persoanei;

c) supunerea la metode de tratament nerecunoscute medical, fără ca acestea să fie necesare pentru sănătatea persoanei și fără ca ea să fi consimțit în mod voluntar, expres și prealabil. Pedepsa pentru o asemenea faptă este una de tipul închisorii de la 8 la 12 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 3 la 5 ani.

3) Săvârșirea, în cadrul unui conflict armat cu sau fără caracter internațional, împotriva uneia sau mai multor persoane protejate de dreptul in-

ternațional umanitar a uneia dintre următoarele fapte:

a) cauzarea cu intenție de suferințe fizice sau psihice grave ori vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății;

b) aplicarea torturii sau supunerea la tratamente inumane ori degradante, precum și mutilarea;

c) violul, exploatarea sexuală, constrângerea la prostituție, detenția ilegală a unei femei rămasă gravidă în mod forțat, în scopul modificării compoziției etnice a unei populații, sterilizarea forțată sau orice altă acțiune violentă cu caracter sexual;

d) luarea de ostatici;

e) deportarea sau transferarea forțată, cu încălcarea regulilor generale de drept internațional, a unor persoane aflate în mod legal pe teritoriul unde are loc conflictul armat;

f) recrutarea și încorporarea copiilor care nu au împlinit vârsta de 18 ani în forțele armate naționale, precum și determinarea acestora, prin orice mijloace, să participe activ la operațiuni militare;

g) privarea de dreptul de a fi judecată de către o instanță legal constituită și imparțială, pronunțarea condamnării sau executarea acesteia fără respectarea unei proceduri legale și imparțiale, care să ofere garanțiile impuse de dreptul internațional. O asemenea faptă, se pedepsește cu închisoare de la 10 la 20 de ani.

4) Săvârșirea, în cadrul unui conflict armat cu sau fără caracter internațional, a omorului uneia sau mai multor persoane protejate de dreptul internațional umanitar. Pedepsa pentru o asemenea faptă este una de tipul închisorii de la 15 la 20 de ani sau cu detențiune pe viață [1, art.137].

Gradul de investigare a problemei în momentul de față, scopul cercetării. La etapa actuală, importanța și scopul de elaborare a prezentului demers științific apare din intenția autorului de a efectua o cercetare a modelelor normative de incriminare a infracțiunii de război împotriva persoanelor în legislațiile penale ale altor state și informarea publicului cointerestat despre aceste prevederi normative, la nivel internațional.

Materiale utilizate și metode aplicate. În procesul elaborării articolului științific ne-am ghidat de mai multe și diverse metode de cercetare științifică care au făcut posibilă investigarea corespunzătoare a subiectului respectiv, dintre care putem enumera: metoda analizei, metoda sintezei, metoda deducției, metoda istorică, precum și metoda comparativă a diverselor variante tipice de incriminare a infracțiunilor de război împotriva persoanelor.

Baza teoretico-juridică a demersului științific cuprinde Codul penal al Republicii Moldova și legislațiile penale ale altor state.

Rezultatele obținute în baza analizelor științifice efectuate. Infracțiunea supusă cercetării în prezentul demers științific cunoaște un sediu normativ de incriminare și în Republica reprezentativă parlamentară, formată din nouă landuri federale – Austria.

Conform prevederilor Codului penal al Republicii Austria, răspunderea penală a subiectului de drept pentru comiterea *Infracțiuni de război contra persoanelor* este incriminată la articolul 321b din cadrul titlului XXV cu denumirea generică *Genocid, infracțiuni contra umanității, infracțiuni de război*.

Prin urmare, norma juridico-penală menționată mai sus, adoptată de către Parlamentul Austriei (în original – Österreichisches Parlament), prevede că:

1) Fapta persoanei care, în cadrul unui conflict armat, ucide o persoană protejată de dispozițiile dreptului internațional – se pedepsește cu detențiunea pe viață.

2) Fapta persoanei care, în cadrul unui conflict armat, ia ostatic o persoană protejată de dispozițiile dreptului internațional se pedepsește cu închisoare de la 10 ani la 20 de ani, iar dacă fapta are ca urmare moartea victimei, se sancționează cu pedeapsa închisorii de la 10 ani la 20 de ani sau cu detențiunea pe viață.

3) Fapta persoanei care, în cadrul unui conflict armat:

1. cauzează unei persoane protejate de dispozițiile dreptului internațional și care se află sub paza sa sau asupra căreia exercită controlul în orice alt mod vătămări fizice sau psihice ori suferințe fizice sau psihice grave ce depășesc consecințele sancțiunilor admise de către dreptul internațional;

2. violează o persoană protejată de dispozițiile dreptului internațional sau o agresează sexual, o constrânge la prostituție, o sterilizează forțat sau, cu intenția de a influența compoziția etnică a unei populații sau de a săvârși alte încălcări grave ale dreptului internațional, deține ilegal o femeie rămasă gravidă în mod forțat. O asemenea faptă se pedepsește cu închisoare de la 5 ani la 15 ani, iar dacă fapta are ca urmare moartea victimei – se pedepsește cu închisoare de la 10 ani la 20 de ani sau cu detențiunea pe viață.

4) Fapta persoanei care, în cadrul unui conflict armat:

1. cauzează unei persoane protejate de dispozițiile dreptului internațional chinuri fizice sau psihice grave sau o vătămare corporală gravă;

2. mobilizează forțat în forțele armate persoane care nu au împlinit

vârsta de 15 ani sau le înrolează în acestea ori mobilizează forțat persoane care nu au împlinit vârsta de 18 ani în grupuri armate sau le înrolează în acestea ori utilizează persoane care nu au împlinit vârsta de 18 ani pentru participare activă la ostilități;

3. izgonește totalitatea sau o parte a populației civile ori o transferă forțat într-un alt teritoriu sau dispune această izgonire ori acest transfer, dacă nu este vorba despre o strămutare temporară, necesară pentru siguranța persoanelor civile în cauză sau din motive militare imperioase;

4. aplică unei persoane protejate de dispozițiile dreptului internațional sau pune în executare o pedeapsă semnificativă, fără ca această persoană să fi fost condamnată definitiv în cadrul unui proces ordinar nepartinic, cu respectarea garanțiilor juridice de drept internațional;

5. aduce o persoană protejată de dispozițiile dreptului internațional, aflată în custodia celeilalte părți beligerante, în pericol de moarte sau îi cauzează o gravă deteriorare a sănătății, prin aceea că, cu încuviințarea acesteia: face experimente pe o astfel de persoană care nu sunt necesare nici din punct de vedere medical, nici nu sunt realizate în interesul acesteia; prelevă de la această persoană țesuturi sau organe în scop de transplant, dacă nu este vorba de recoltare de sânge sau piele în scopuri terapeutice în acord cu principiile general recunoscute ale medicinei, cu aprobarea benevolă și expresă a persoanei în cauză; supune o astfel de persoană în orice alt mod unei proceduri medicale care nu este necesară având în vedere starea de sănătate a persoanei și care nu se află în acord cu principiile general recunoscute ale medicinei; tratează o persoană protejată de dispozițiile dreptului internațional în mod semnificativ degradant sau umilitor. Pedepsa pentru o asemenea faptă, este una de tipul închisorii pe o perioadă de la 1 an la 10 ani, iar dacă fapta are ca urmare moartea victimei, se pedepsește cu închisoare de la 5 ani la 15 ani.

5) Fapta persoanei care, în cadrul unui conflict armat;

1. deportează sau deține ori întârzie în mod nejustificat repatrierea unei persoane protejate de dispozițiile dreptului internațional;

2. în calitate de membru al unei puteri ocupante transferă o parte a propriei populații civile în teritoriul ocupat sau izgonește ori transferă o parte a populației din teritoriul ocupat în interiorul acestuia;

3. constrânge o persoană protejată de dispozițiile dreptului internațional să intre în serviciul forțelor armate ale unei puteri străine;

4. constrânge un membru al părții inamice să participe la acțiuni de război împotriva propriei țări – constituie infracțiune. O asemenea faptă se

pedepsește cu închisoare de la 1 an la 10 ani.

Totodată, din conținutul articolul 321b din Codul penal al Republicii Austria, prin persoane protejate de dispozițiile dreptului internațional înțelegem persoanele protejate în sensul Convențiilor de la Geneva privind protecția victimelor conflictelor armate și a Protocoalelor Adiționale I și II (Protocolul adițional la Convențiile de la Geneva privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale (Protocolul I) inclusiv anexele și Protocolul adițional la Convențiile de la Geneva privind protecția victimelor conflictelor armate fără caracter internațional (Protocolul II) inclusiv Declarație și Rezerve), în special răniți, bolnavi, naufragiați, membrii ai forțelor armate și combatanți ai părții inamice care au depus în mod necondiționat armele sau care nu mai sunt combatanți, prizonieri de război și persoane civile, dacă și atâtă timp cât ultimii nu participă în mod nemijlocit la ostilități – în corespundere cu art.321b alin.(6) Cod penal al Republicii Austria [2, art.321b].

Infracțiunile de război împotriva persoanelor, ca fapte socialmente ilegale și periculoase pentru viața și sănătatea oamenilor, cunosc un sistem sancționator și în Republica Croația.

Articolul 91 intitulat *Infrațiunile de război* din capitolul IX, cu denumirea marginală *Infrațiuni împotriva umanității și demnității umane* al Părții Speciale din limitele normative ale Codului penal al Republicii Croația, prevede expres răspunderea subiectului de drept pentru săvârșirea infracțiunilor de război împotriva persoanelor.

Astfel, în sensul Legii penale croată înțelegem că:

1) Orice persoană care, încălcând regulile dreptului internațional în timpul unui război, ocupație sau conflict armat internațional ori în timpul unui conflict armat care nu are importanță internațională, comite una dintre următoarele încălcări grave împotriva persoanelor sau bunurilor protejate în temeiul Convențiilor de la Geneva din 12 august 1949:

1. omor;
2. tortură sau tratament inuman, inclusiv experimente biologice;
3. cauzarea de suferințe mari, de vătămări corporale grave sau lezarea gravă a sănătății;
4. expulzarea ilegală, transferul sau deținerea ilegală a unei persoane protejate în detenție;
5. forțarea unui deținut de război sau a unei alte persoane protejate să servească în unități de forță ostilă;
6. prejudicierea intenționată a drepturilor prizonierului de război sau ale altei persoane protejate la un proces echitabil;

7. luarea de ostatici;

8. distrugerea și confiscarea bunurilor de mari dimensiuni care nu sunt justificate de necesități militare, fie că sunt săvârșite în mod ilegal sau arbitrar – constituie fapte ilegale și se pedepsesc cu închisoarea de cel puțin cinci ani sau cu detențiunea pe termen lung.

2) Oricine, prin încălcarea regulilor dreptului internațional în timpul războiului, al ocupației sau al conflictului armat internațional fără importanță internațională, comite alte încălcări grave ale drepturilor și cutumelor aplicabile unui conflict armat sau unui conflict armat fără importanță internațională, în conformitate cu dreptul internațional existent, acesta fiind oricare dintre următoarele acte:

1. atacul asupra unei populații civile sau împotriva unor civili care nu sunt direct implicați în ostilități;

2. orientarea atacurilor împotriva clădirilor civile, respectiv clădirile care nu sunt ținte militare;

3. atacuri împotriva persoanelor, dispozitivelor, materialelor, unităților sau vehiculelor implicate în ajutor umanitar sau într-o misiune de menținere a păcii, în conformitate cu Carta Națiunilor Unite, atâta timp cât acestea au dreptul la protecția civililor sau a obiectelor civile, în conformitate cu prevederile legii internaționale de război;

4. lansarea unui atac, știind că un astfel de atac ar duce în cele din urmă la moartea sau rănirea civililor sau la deteriorarea obiectelor civile sau la daune grave, pe termen lung și extinse în mediul înconjurător, care ar fi în mod evident excesive în raport cu câștigurile militare concrete și directe așteptate;

5. atacarea sau bombardarea, prin orice mijloace, a orașelor, a satelor, a așezărilor sau a clădirilor lipsite de apărare și care nu sunt obiective militare;

6. uciderea sau rănirea unui soldat care s-a predat, după ce a depus armele sau a rămas fără mijloace de luptă;

7. utilizarea necorespunzătoare a drapelului la încheierea ostilităților, a drapelului sau însemnelor militare și uniformelor inamicului sau ale Națiunilor Unite, precum și a semnelor speciale ale Convențiilor de la Geneva, utilizare care a condus la deces sau vătămări grave;

8. relocarea, directă sau indirectă, a unor părți ale propriei populații civile pe teritoriul ocupat de forțele de ocupație sau deportarea sau dislocarea întregii populații din zona ocupată sau o parte a acesteia în interiorul sau în afara teritoriului respectiv;

9. orientarea atacurilor împotriva clădirilor dedicate religiei, educației-

ei, artei, științei sau scopurilor umanitare, împotriva monumentelor istorice și bunurilor culturale, a spitalelor și a locurilor unde sunt adunați bolnavi și răniți, cu condiția să nu fie obiective militare;

10. supunerea persoanelor care au făcut parte din guvernarea părții inamice mutilării fizice, prelevării de țesuturi sau de organe în vederea transplantului sau a unor teste medicale sau științifice de orice natură, care nu sunt justificate de tratamentul medical, stomatologic sau spitalicesc al persoanelor în cauză și care nu se desfășoară în interesul lor și care duc la deces sau sunt un pericol grav pentru sănătatea unei astfel de persoane sau a persoanelor;

11. uciderea sau rănirea insidioasă a membrilor națiunii sau armatei inamice;

12. proclamarea că inamicului nu îi vor fi acordate niciun fel de grațieri;

13. distrugerea sau confiscarea bunurilor inamicului, excepție fiind doar atunci când acest lucru este necesar pentru nevoile de război;

14. proclamarea drepturilor și acțiunilor cetățenilor părții inamice ca fiind interzise, suspendate sau nepermise în cadrul procesului judiciar;

15. forțarea cetățenilor părții inamice să participe la operațiunile de război orientate împotriva propriei țări, chiar dacă au fost în slujba părții beligerante înaintea începerii războiului;

16. jefuirea orașelor și altor localități;

17. utilizarea otrăvurilor sau a armelor chimice;

18. utilizarea gazelor toxice, a gazelor sufocante sau a altor gaze și a tuturor lichidelor, substanțelor sau dispozitivelor similare;

19. utilizarea gloanțelor care în corpul uman se răspândesc sau se dispersează ușor;

20. folosirea armelor, a rachetelor, a materialelor și a altor forme de război care, prin natura lor, provoacă leziuni sau suferințe inutile sau a căror proprietate, contrar legii internaționale de război, nu diferențiază între scopurile militare și cele civile, dacă o astfel de armă, proiectil, material sau modalitate de luptă face obiectul unei interdicții globale;

21. profanarea demnității personale, îndeosebi practicile umilitoare și degradante, pedeapsa colectivă;

22. violul, sclavia sexuală, forțarea prostituției sau provocarea unei sarcini violente, sterilizarea forțată sau orice altă formă de violență sexuală care constituie o încălcare gravă a Convențiilor de la Geneva;

23. exploatarea prezenței civililor sau a altor persoane protejate pentru ca anumite locuri, zone sau forțe militare să fie protejate de operațiunile militare;

24. orientarea atacurilor asupra clădirilor, materialelor, unităților medi-

cale și a mijloacelor de transport și personalului care utilizează însemnele speciale ale Convențiilor de la Geneva în conformitate cu dreptul internațional;

25. recurgerea la înfometarea civililor, ca modalitate de război, prin refuzarea resurselor necesare pentru supraviețuire, inclusiv împiedicarea accesului la ajutorul umanitar, prevăzut de Convențiile de la Geneva;

26. recrutarea copiilor pentru forțele armate naționale sau pentru grupările militare separate de forțele armate ale statului sau utilizarea lor în participarea activă la ostilități;

27. transferul populației civile din motive legate de conflict, cu excepția cazului în care acest lucru este necesar din motive de siguranță civilă sau este un motiv militar inevitabil, se pedepsește cu închisoare de cel puțin trei ani [3, art.91].

În regiunea Baltică din Europa de Nord, fărădelegile din domeniul infracțiunilor de război împotriva persoanelor sunt considerate fapte socialmente periculoase, ilegale și pasibile răspunderii penale.

Codul penal al Republicii Estonia, în limitele normative ale secțiunii a 4-a cu denumirea marginală *Crime de război*, prevede expres la articolul 95 componența infracțiunii de război împotriva persoanelor. Astfel, în corespundere cu norma juridico-penală menționată mai sus, cu titulatura *Acte de război împotriva populației civile*, înțelegem că sunt pasibile de a fi trase la răspundere persoanele care comit următoarele fărădelegi:

1) atacarea civililor în zonele de război sau distrugerea ori alterarea hranei sau a surselor de apă, a culturilor însămânțate ori a animalelor domestice care sunt indispensabile pentru supraviețuirea populației civile, împiedicarea accesului la acestea sau atacarea structurilor ori a echipamentelor care conțin substanțe periculoase. Pedepsa pentru o asemenea faptă este una de tipul închisorii de la șase la douăzeci de ani sau cu pedeapsa detențiunii pe viață;

2) aceeași faptă, dacă este săvârșită de o persoană juridică, se pedepsește cu amendă [4, art.95].

Fennoscandia sau Fenno-Scandinavia este o regiune geografică din nordul Europei ce cuprinde Peninsula Scandinavă, Finlanda, Karelia și Peninsula Kola. Din punct de vedere politic, Republica Finlanda¹ este o republică parlamentară, cu un guvern central aflat în capitala Helsinki și cu guverne locale în cele 336 de comune și o regiune autonomă, Insulele Åland.

În corespundere cu Codul penal finlandez, infracțiunile de război îm-

---

¹ „Republica Finlanda”, sau „Suomen tasavalta” în finlandeză, „Republiken Finland” în suedeză și „Suoma dásseváldi” în sami, este numele protocolar lung, nedefinit însă de lege. Legislația recunoaște doar numele scurt.

potriva persoanelor sunt fapte ilicite și pasibile răspunderii penale. Capitolul 11 din Legea penală finlandeză cu denumirea generică *Crimele de război și crimele împotriva umanității* în limitele normative, înglobează secțiunea 5 cu titulatura *Crimă de război*.

Astfel, conform secțiuni 5 din Codul penal al Republicii Finlanda, sunt pasibile răspunderii penale următoarele fărâdelegi de război împotriva persoanelor:

1. cel care, în cazul unui război sau conflict armat pe plan național sau internațional ori în caz de ocupație, încălcând prevederile Convențiilor de la Geneva privind îmbunătățirea condițiilor răniților și bolnavilor din forțele armate aflați pe teren, îmbunătățirea condițiilor răniților, bolnavilor și naufragiaților din forțele armate aflați pe mare, tratamentul prizonierilor de război sau protecția persoanelor civile în timp de război (Tratatele la care Finlanda este parte 8/1955, Convențiile de la Geneva) sau prevederile Protocoloalelor adiționale încheiate în 1949 la Convențiile de la Geneva, privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale și protecția victimelor conflictelor armate ne-internaționale (Tratatele la care Finlanda este parte 82/1980, Protocoloalele I și II) sau alte reguli și cutume ale dreptului internațional al războiului, conflictelor armate sau ocupației:

1) ucide, rănește sau torturează altă persoană, sau, încălcându-i drepturile și nesocotind interesele acesteia, o mutilează ori o supune unor experimente biologice, medicale sau științifice ori îi provoacă, în orice alt mod, suferințe considerabile sau răni grave ori îi afectează grav sănătatea;

2) violează o altă persoană, o supune unui tratament de sclavie sexuală, o obligă să se prostitueze, să rămână gravidă sau să fie sterilizată ori comite orice alt act grav de violență sexuală împotriva acelei persoane;

3) distruge, confiscă sau fură bunuri, în mod arbitrar și fără a răspunde unor necesități militare;

4) în cadrul unui asalt sau cu orice altă ocazie, pradă un oraș sau o altă localitate;

5) ia sau recrutează copii care nu au împlinit vârsta de 18 ani pentru a servi în forțele militare ori în grupuri în care aceștia sunt folosiți în cadrul ostilităților;

6) forțează un prizonier de război sau o altă persoană protejată să se înroleze în forțele militare ale inamicului ori să participe la acțiuni militare îndreptate împotriva propriei sale țări;

7) refuză unui prizonier de război sau unei alte persoane protejate dreptul la un proces echitabil sau îi refuză acestuia, în orice alt mod, garanții-

ile legale de care are dreptul să beneficieze;

8) inițiază un atac care provoacă pierderi de vieți omenești sau rănirea oamenilor ori daune extinse, de lungă durată și grave mediului înconjurător, care sunt în mod evident prea mari în comparație cu beneficiul militar direct și anticipat;

9) atacă populații civile, civili ce nu iau parte la ostilități sau ținte civile ori persoane angajate în îndeplinirea sarcinilor la care se face referire în Carta Națiunilor Unite (Tratatele la care Finlanda este parte 1/1956) sau bunuri ori proprietăți folosite de aceștia;

10) atacă sau bombardează ținte civile neapărate, atacă locuri folosite pentru activități religioase, știință, artă, tratamente medicale ori activități caritabile sau monumente istorice ori atacă persoane care folosesc simbolurile la care se face referire în Convențiile de la Geneva sau în Protocoalele adiționale I și II la Convențiile de la Geneva;

11) folosește în mod incorect un steag alb, steagul inamicului, steagul Națiunilor Unite, însemnele militare, uniforma militară sau simbolurile la care se face referire în Convențiile de la Geneva sau în Protocoalele adiționale I și II la Convențiile de la Geneva;

12) ține în detenție, în mod ilegal sau transferă ori deportează cu forța o populație sau părți ale unei populații;

13) ia ostatici, anunță că nu va fi acordată nici o clemență, folosește civili sau persoane protejate cu scopul de a proteja ținte militare, împiedică civilii să primească alimente ori alte provizii necesare supraviețuirii sau asistența de urgență lori folosește alte mijloace de război interzise de legislația internațională;

14) folosește otravă sau o armă pe bază de otravă, gaze asfixiante ori otrăvitoare sau alte substanțe corespunzătoare acestora, arme, muniție ori materiale care provoacă rănirea excesivă sau suferințe inutile ori arme chimice sau biologice ori alte arme sau tehnică de luptă interzise, va fi condamnat la închisoare pentru un termen de cel puțin un an până la închisoare pe viață.

2. De asemenea, o persoană care comite o faptă prevăzută de articolul 8 al Statutului de la Roma al Curții Penale Internaționale (Tratatele la care Finlanda este parte 56/2002) sau încalcă într-un alt mod prevederile unui acord internațional privind războiul, conflictele armate ori ocupația, care angajează răspunderea legală a Finlandei sau legile și uzanțele generale recunoscute ale războiului, în conformitate cu legislația internațională, va fi pedepsită pentru crimă de război [5, sec.5].

Totodată, secțiunea 6 din Codul penal finlandez, cu denumirea margi-

nală *Crimă de război în formă agravată*, prevede sancționarea subiectului de drept care în cazul când crima de război este comisă ca parte a unui plan sau a unei politici ori în cadrul unor crime de război extinse și:

1) infracțiunea este îndreptată împotriva unui grup mare de persoane;
2) infracțiunea provoacă daune foarte serioase și pe scară largă;
3) infracțiunea este comisă într-un manieră extrem de brutală, crudă sau degradantă;

4) infracțiunea este comisă într-o manieră deosebit de planificată și sistematică, iar fapta este considerată în formă agravată și atunci când este evaluată în ansamblul său, autorul va fi condamnat la închisoare de la opt ani până la închisoare pe viață pentru crimă de război în formă agravată [5, sec.6].

În corespundere cu prevederile secțiunii 7 din Legea penală a Republicii Finlanda cu titulatura *Crimă de război de importanță minoră*, este pasibil răs-punderii penale subiectul de drept care în cazul când crima de război, având în vedere consecințele provocate și celelalte împrejurări relevante, este de im-portanță minoră atunci când este evaluată în ansamblu, autorul va fi condam-nat la plata unei amenzi sau la închisoare de până la doi ani [5, sec.7].

Referințe bibliografice:

1. Codul penal al Republicii Moldova nr.985 din 18.04.2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.72-74 din 14.04.2009, în vigoare conform ultimelor modificări și ajustări din 26.08.2022.
2. Codul penal al Republicii Austria, adoptat prin Legea federală din 23 ianuarie 1974 // Publicat în Bundesgesetzblatt (Monitorul Oficial al Republicii Austria) nr.60/1974.
3. Codul penal al Republicii Croația, adoptat la data de 21 octombrie 2011 și a intrat în vigoare la data de 1 ianuarie 2013.
4. Codul penal al Republicii Estonia, adoptat la data de 6 iunie 2001 și a intrat în vigoare inițial la data de 1 septembrie 2002, în vigoare conform ultimelor modificări și completări din 27 aprilie 2013.
5. Codul penal al Republicii Finlanda, adoptat la data de 6 iunie 2001 și a intrat în vigoare inițial pe 1 septembrie 2002, în vigoare conform ultimelor modificări și completări din 19 ianuarie 2017.

**PROBLEME ACTUALE PRIVIND RESPECTAREA
DREPTURILOR OMULUI ÎN PROCESUL PENAL
ȘI ACTIVITATEA SPECIALĂ DE INVESTIGAȚII**

Materialele conferinței științifice naționale din 10 noiembrie 2022

Tiparul executat la Tipografia **Departamentului editorial poligrafic
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI**
mun. Chișinău, str. Gh. Asachi 21
MD-2009, Republica Moldova
www.academy.police.md